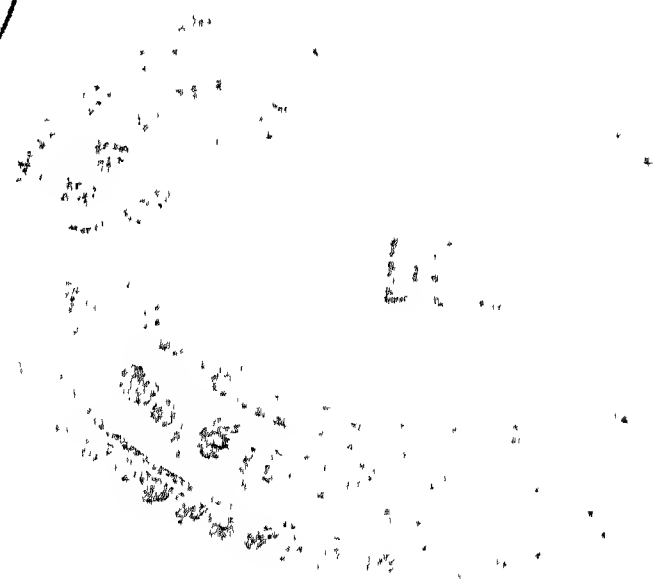

కళారంగంలో కర్నాట

360/4-83

Ace. No: 3507

‘కళాతపస్వి’ ప్రత్యేక సంచిక

క్షేత్రయ్య కళాక్షేత్రం, విజయవాడ

ఏప్రిల్ 10, 1983

ప్రచురణ :

ఏప్రిల్, 1989

వెల : రు. 20/-

ప్రతులు :

కె. అవిల్ కుమార్,
24-8-5 P. V. రాజువీధి,
రామానగర్, విజయవాడ-3

మరియు

నవజీవన్ బుక్ లింక్స్

మ్యూజియం రోడ్, విజయవాడ-2

ముద్రణ :

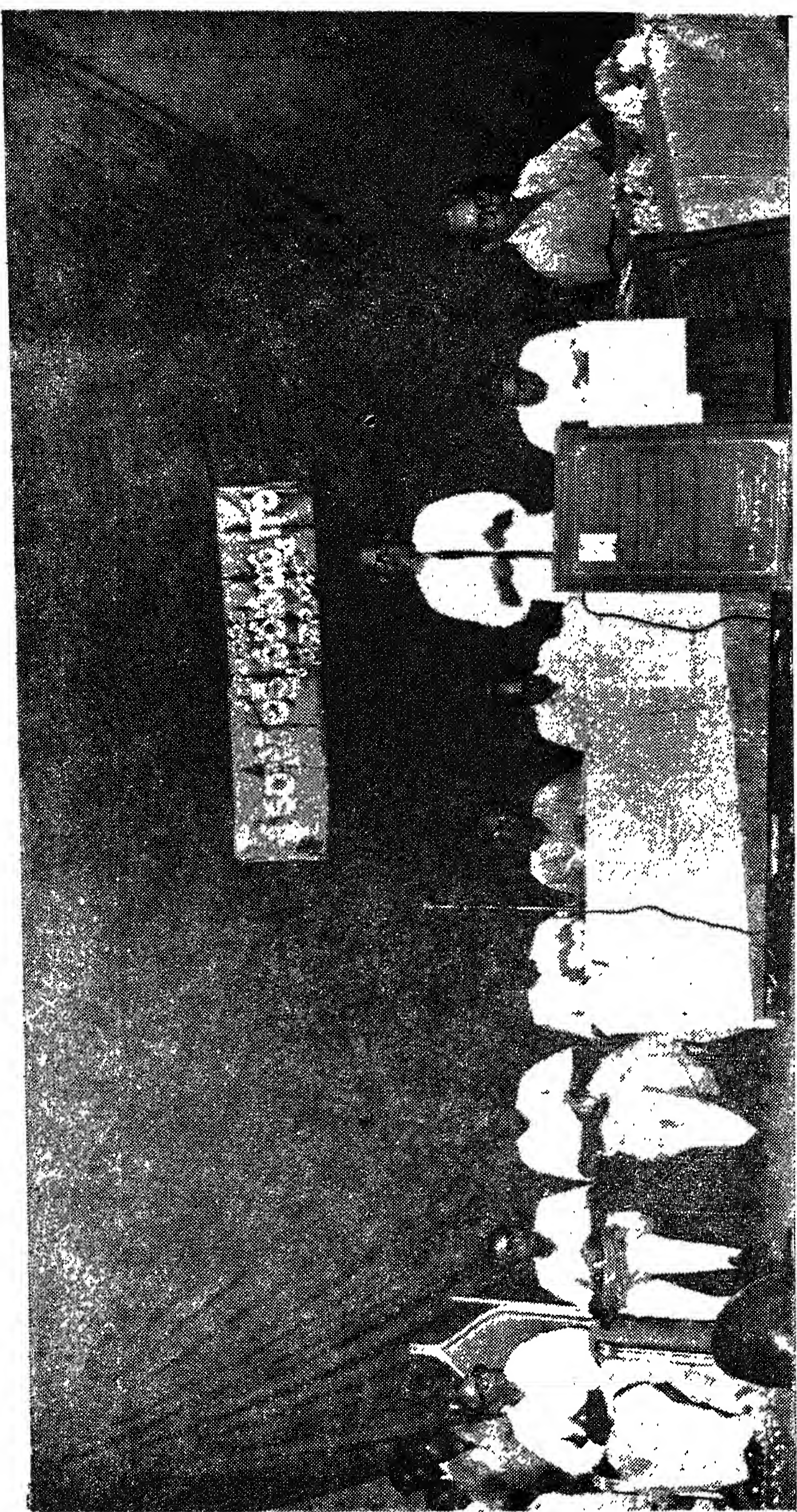
స్వతంత్ర ఆర్ట్ ప్రింట్స్.

విజయవాడ-4.

Ace. No. 3507
9/2/89
K. V. R.

కళాతపస్వి శ్రీ కర్నాటి

విజయవాడ క్షేత్రయ్య కళాక్షేత్రంలో జరిగిన శ్రీకర్ణాటక సన్మాన సభలో శ్రీకర్ణాటక, డా॥ జంధ్యాల మహతీశంకర్, శ్రీ బోయపాటి
మాధవరావు, నగరమేయర్ శ్రీ టి వెంకటేశ్వరరావు, శ్రీ గుళ పలి మాధవరావు, శ్రీపురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ తదితరులు

ఎందరో మహానుభావులు !

“కళారంగంలో కర్నాటి” ప్రత్యేక సంచికను ప్రచురించడంలో సహాయ సహకారాలు అందించిన :

- శ్రీ బోయపాటి మాధవరావు
- ” టి. అంజయ్య
- ” చెన్నుపల్లి గోపాలరావు
- ” గోసాని పట్టాభిరామారావు
- ” గుళ్లపల్లి మాధవరావు
- ” ఆలపాటి సత్యనారాయణమూర్తి
- ” ఆత్మూరి సర్వేశ్వరరావు
- ” కనుపర్తి బాలకృష్ణారావు
- ” బాబు
- ” ఐ. అక్కేశ్వరరావు
- ” బెలంకొండ సూర్యనారాయణ
- ” మాజేటి రామచంద్రరావు
- ” వై. మదన్ మోహన్
- ” ఆకిరి రామారావు
- ” పొట్టి సత్యనారాయణ
- ” కనుమర్ర పూడి తాతంశెట్టి
- ” నూకల చినబ్రహ్మయ్య
- ” స్వతంత్ర ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్
- ” చెరుకూరి నాగేశ్వరరావు
- ” “బాబే స్టూడియో” కె. దుర్గాప్రసాద్

ఇంకా ఎందరో మరెందరో అందరికీ

కృతజ్ఞతాభివందనలు

శిష్యా వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శర్మ,

B. A., L L B.,

వీరపనేని కృష్ణమోహన్ తిలక్,

M. A., D. C. R. S.,

కుర్రా కోటేశ్వరరావు,

B. A., B. L.,

జయవాడ

-4.1988

కర్నాటి సన్మాన మహోత్సవం

జీవితమంతా కళారాధనలో గడపిన కళాతపస్వి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారికి ఏప్రిల్ 10, 1983 న విజయవాడ, శ్రీ తుమ్మలపల్లివారి క్షేత్రయ్య కళా క్షేత్రంలో కన్నుల పండుగగా సన్మానం జరిగింది. విజయవాడ నాటకరంగ చరిత్రలో అపూర్వమనదగ్గ ఈ కార్యక్రమానికి సన్మానసంఘం అధ్యక్షులు, శ్రీ బోయపాటి మాధవరావు, అధ్యక్షత వహించారు. నగర మేయర్ శ్రీ టి. వెంకటేశ్వరరావు సభను ఆరంభించగా, వక్తలు డా॥ జె. మహతీ శంకర్, శ్రీ వెంపటి చినసత్యం తదితరులు వ్యక్తిగా, వక్తగా, ప్రయోక్తగా శ్రీ కర్నాటి కళాపాసకుల హృదయాలను ఎలా చూరగొన్నారో వివరించారు.

సన్మానసంఘ కోశాధికారి శ్రీ ఆలపాటి సత్యనారాయణమూర్తి శ్రీ కర్నాటిని సన్మానించగా, శ్రీ నూకల చినబ్రహ్మయ్య “ప్రజానటుడు” బిరుదుతో కూడిన బంగారు పతకాన్ని శ్రీ కర్నాటికి అహూకరించారు. శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ “కళారంగంలో కర్నాటి” గ్రంథాన్ని అవిష్కరించారు. శ్రీ సోంపల్లి బాపయ్యచౌదరి తమ “అభినయమాల” కృతిని శ్రీ కర్నాటికి సమర్పించగా, ఆ కృతిని మేయర్ శ్రీ వెంకటేశ్వరరావు అవిష్కరించారు. వివిధ సంస్థలు, పురప్రముఖులు, మిత్రులు, శ్రేయోభిలాషులు శ్రీ కర్నాటిని హులమాలలతో ముంచెత్తి తమ అభినందనలు తెలియజేశారు. తొలుత సన్మాన సంఘం కన్వీనర్ శ్రీ శిష్య వెంకటసుబ్రహ్మణ్య శర్మ సభికులను ఆహ్వానించగా, ఉపాధ్యక్షులు శ్రీ గుళ్లపల్లి మాధవరావు శ్రీ కర్నాటిని సభకు పరిచయం చేశారు. ప్రధాన కార్యదర్శి శ్రీ కుర్రా కోటేశ్వరరావు ఆతిథులను ఆహ్వానించారు. తాజేలంక నిట్టల బ్రదర్స్ “పల్నాటి యుద్ధం” బుర్రకథతో ఆరంభమైన ఈ సన్మాన మహోత్సవం, శ్రీ వెంపటి చిన సత్యం నేతృత్వంలో కూచిపూడిఆర్ట్స్ అకాడమీ, మద్రాసు వారి “శ్రీకృష్ణ పారిజాతం” నృత్య నాటకంతో ముగిసింది.

కాతపస్వి శ్రీ కర్నాటి

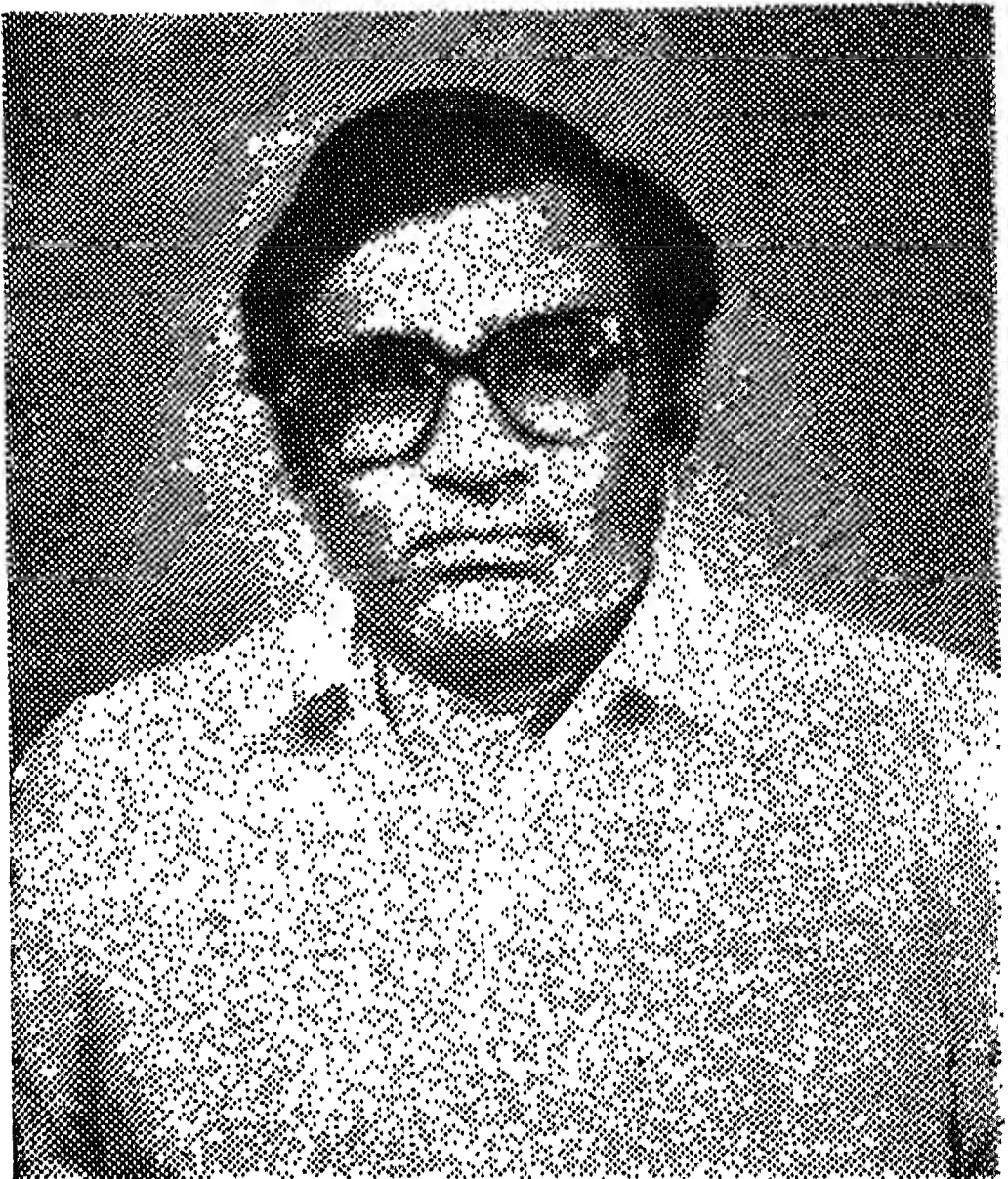
మహామనీషి శ్రీ చుక్కపల్లి పిచ్చయ్య

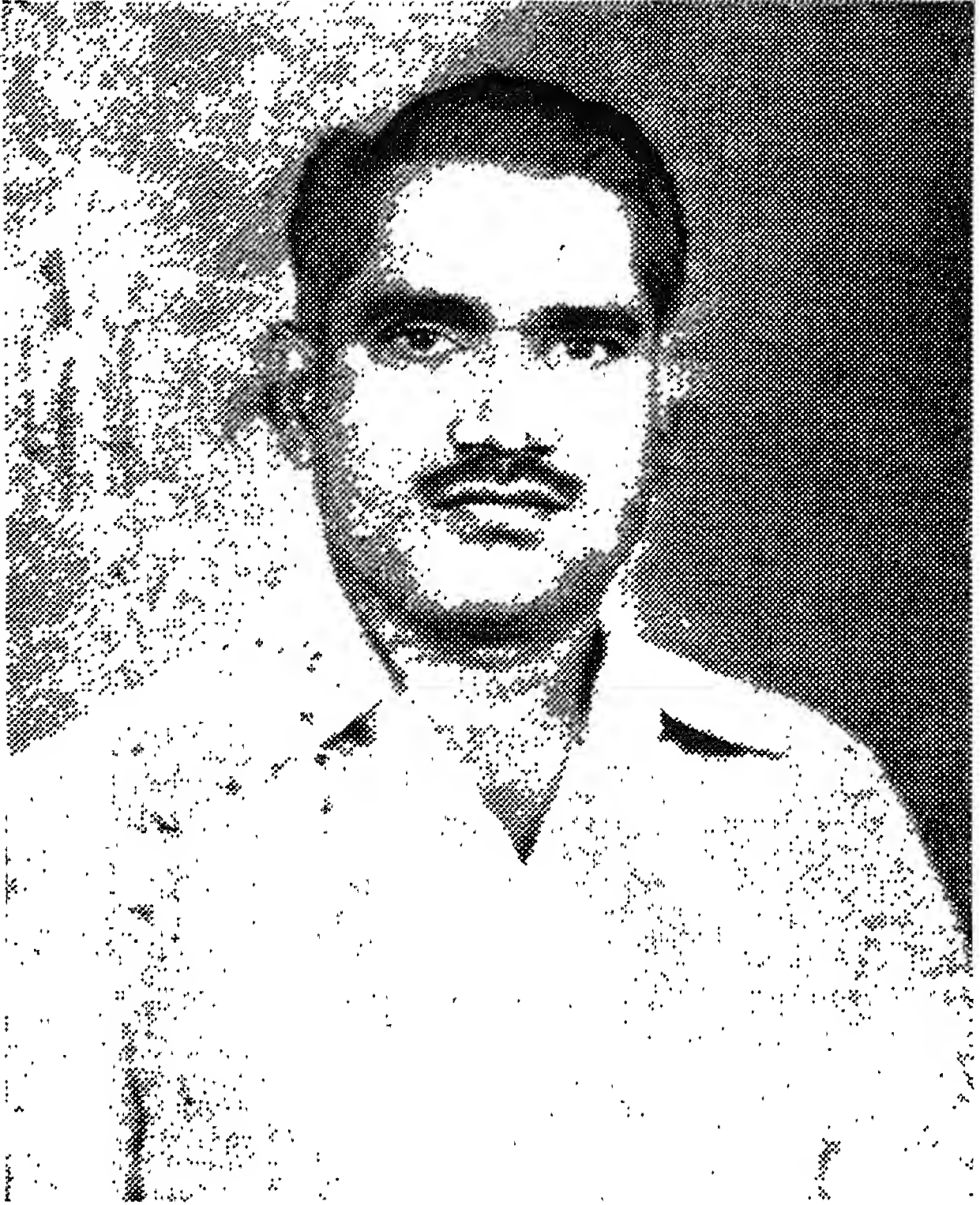
శ్రీ కర్నాటి సన్మాన సభ సందర్భంగా స్వాగత ఉపన్యాసం చేస్తున్న
శ్రీ శిష్యా వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శర్మ. B.A; L.L.B.

సన్మాన సంఘాధ్యక్షులు, సౌజన్యమూర్తి
శ్రీ బోయపాటి మాధవరావు

సన్మాన సంఘ ఉపాధ్యక్షులు, పురస్రముఖులు
శ్రీ గుళ్లపల్లి మాధవరావు, B. E.,

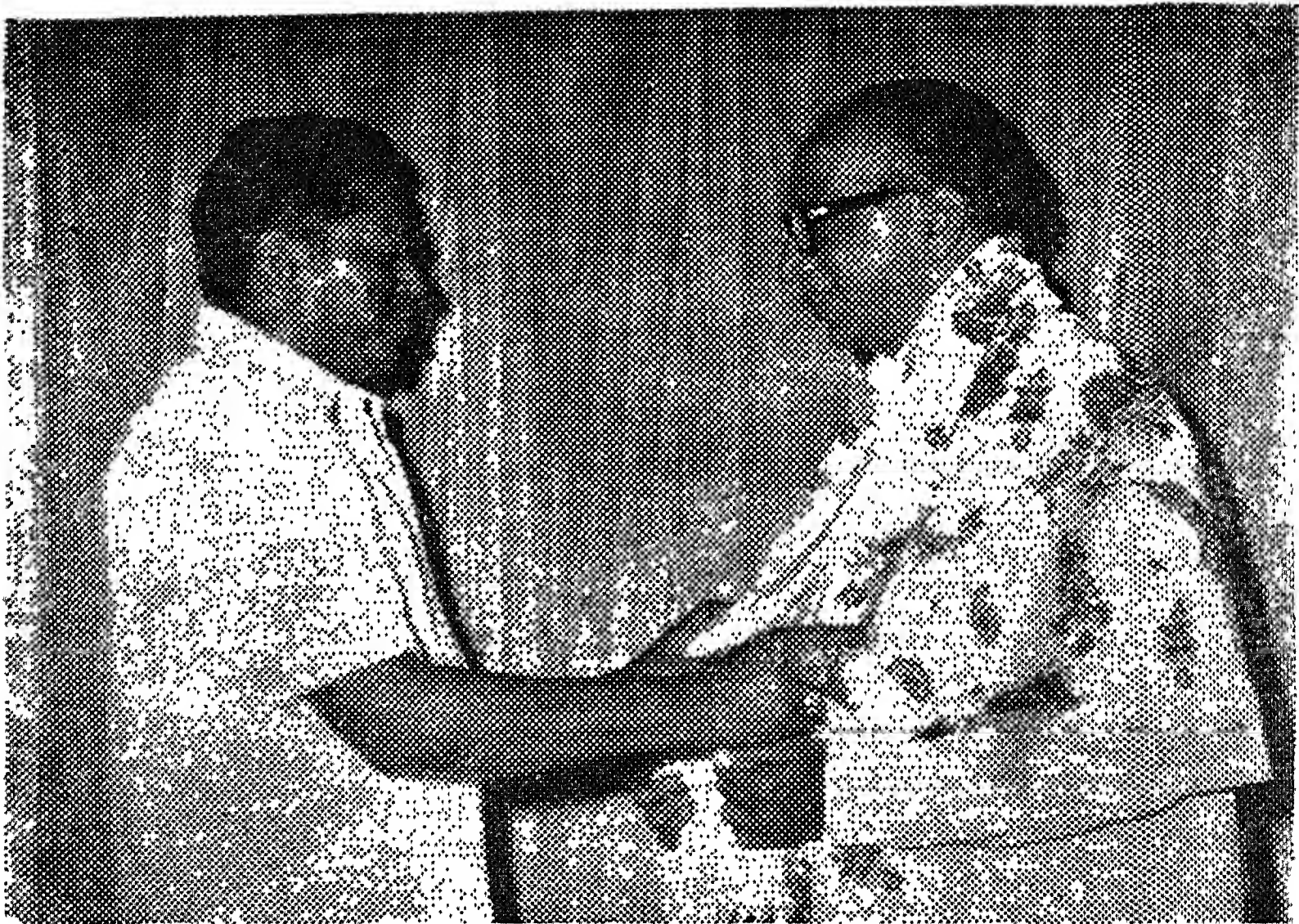
కళారంగ జ్యోతి శ్రీ కర్నాటికి అభినందనలు తెలిపిన స్నేహశీలి

శ్రీ దొడ్డపనేని గోపాలకృష్ణ

(ప్రెసిడెంట్ - ది టింబర్ మర్చంట్స్ ఛాంబర్ - విజయవాడ.)

శ్రీకర్నాటికి అభినందనలు తెలిపిన మిత్రులు ప్రేమమూర్తి శ్రీ టి. అంజయ్య
(ప్రొడ్యూసర్, శ్రీనివాస ప్రేడింగ్ కార్పొరేషన్, విజయవాడ.)

మిత్రత్వానికి అద్దం పట్టిన మిత్రుడు శ్రీ గట్టా జగన్నాథరావు. శ్రీ కర్నాటి.

శ్రీ కర్నాటిని పట్టువస్త్రములతో సత్కరిస్తున్న శ్రీ నూకల చినబ్రహ్మయ్య

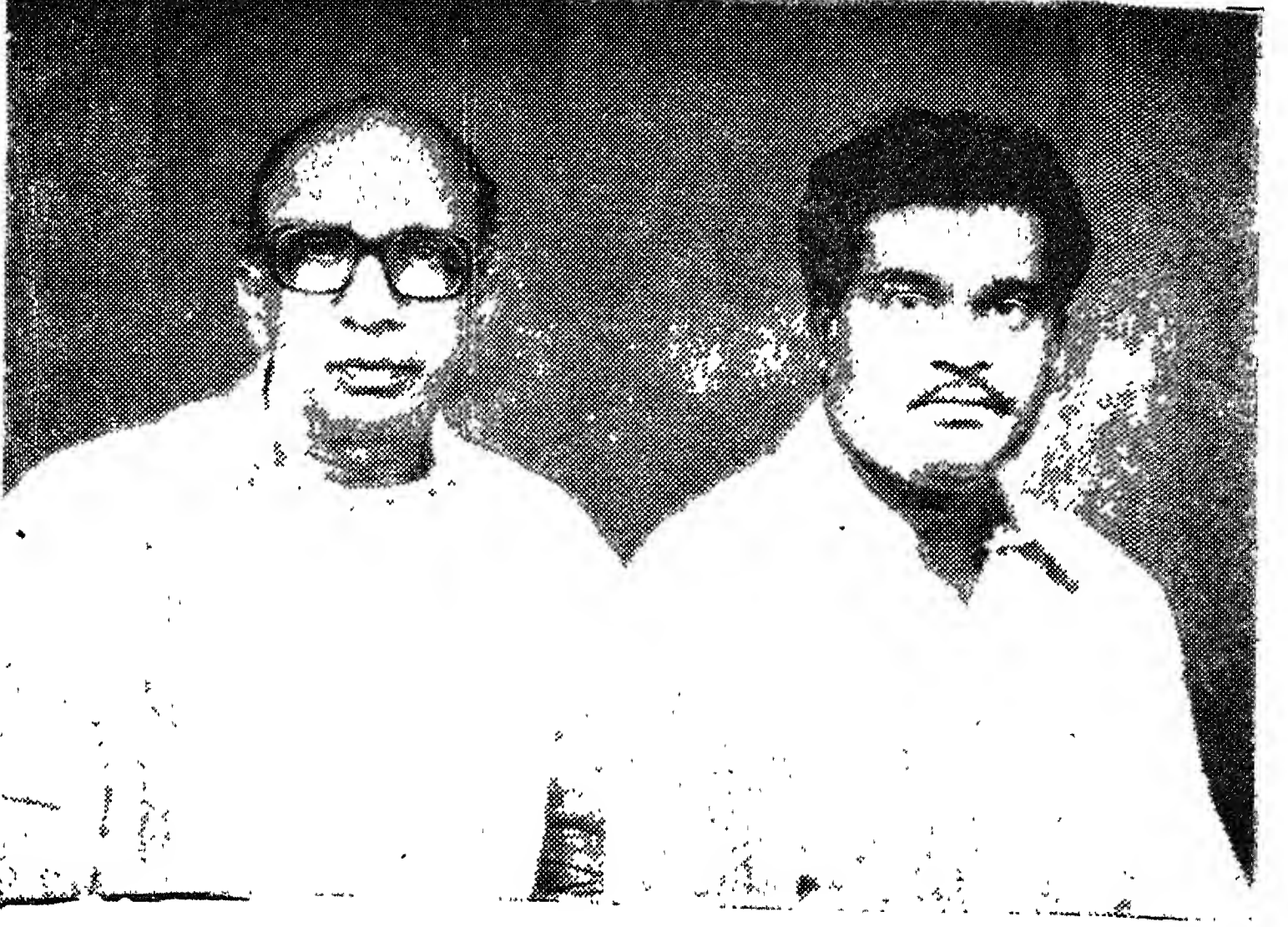
ప్రజానటుడు శ్రీ కర్నాటి, ప్రేమమూర్తి శ్రీ పోసాని పట్టాభిరామారావు

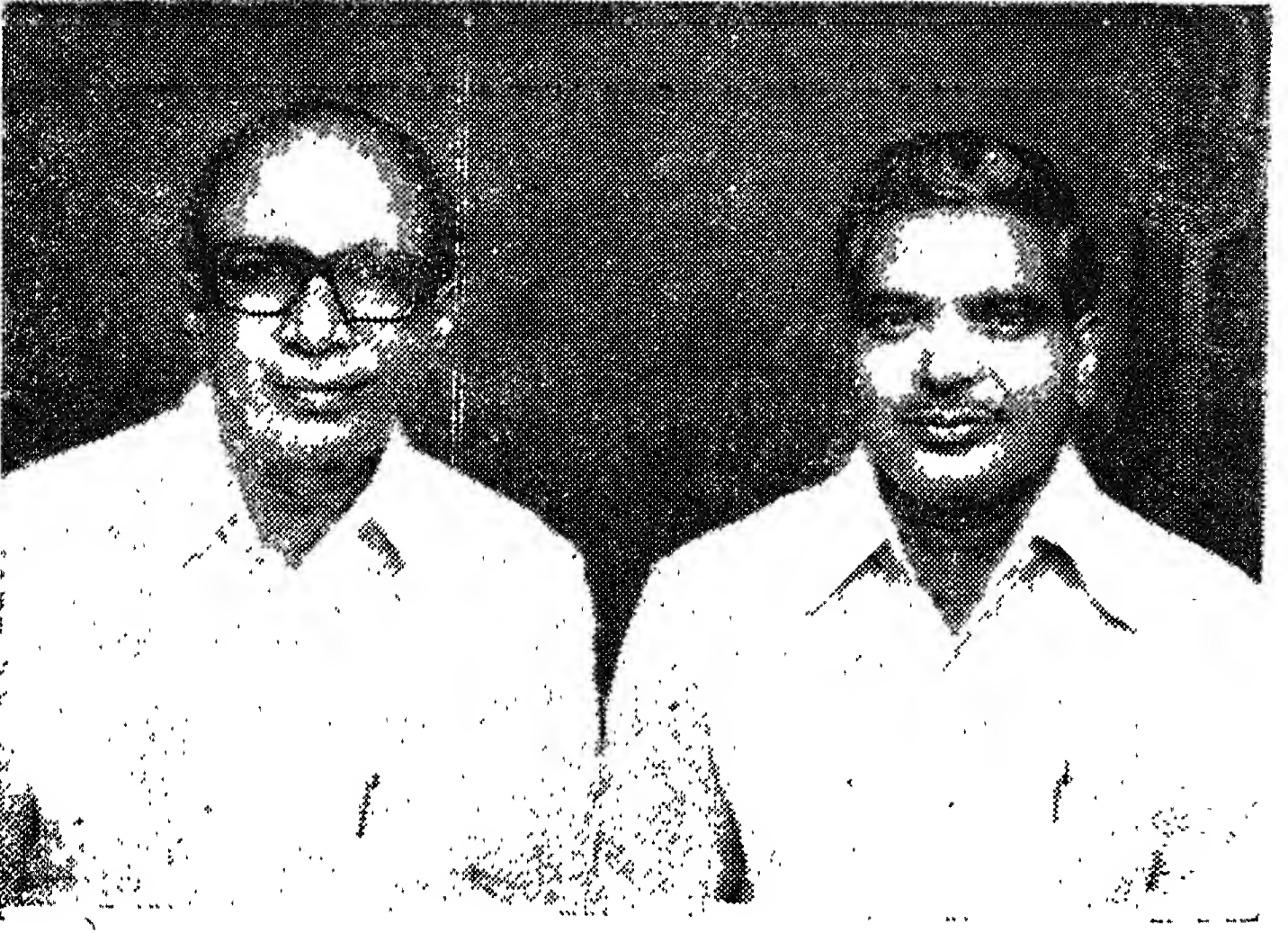
శ్రీ కర్నాటిని అభినందిస్తున్న పురప్రముఖులు
విజయవాడ బియ్యం వర్తకసంఘం అధ్యక్షులు శ్రీ పొట్టి సత్యనారాయణ

శ్రీ కర్నాటిని నూతన వస్త్రాంతో సత్కరిస్తున్న పురప్రముఖులు
ఆంధ్ర నాటక కళా సమితి అధ్యక్షులు శ్రీ కనిగిచర్ల శేషయ్య

శ్రీ కర్నాటక కళాపోషకులు, మిత్రులు శ్రీ ఆకిరి రామారావు, B.A.L.L.B.

శ్రీ కర్నాటక కళాపోషకులు, మిత్రులు శ్రీ జూలూరి వెంకట నాగేశ్వరరావు

ఆ న ం దో త్స హ ం లో
'అన్న' కర్నాటి 'తమ్మడు' తిలక్

శ్రీకర్నాటిని సత్కరిస్తున్న పురప్రముఖులు, కళా పోషకులు, ఆంధ్రనాటక
కళాసమితి సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ బెల్లంకొండ సూర్యనారాయణ.

ముందు మాట

ప్రజా సంబంధాలలో వేంటి వున కర్నాటి

‘కళారంగంలో కర్నాటి’ అనే ఈ పుస్తకంలో సుమారు 55కు పైగా హేమాహేమీలు వారి గురించి తమ అంచనాలను, అభిప్రాయాలను వ్రాశారు.

ఇందులో డాక్టర్ సంజీవదేవ్, డాక్టర్ దాశరథి, డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి, జగ్గయ్య, మిక్కిలినేని, చుక్కపల్లి పిచ్చయ్య, తారక రామారావు, బాలబంధు బి. వి. నరసింహారావు, యండమూరి వీరేంద్రనాథ్, జరుక్ శాస్త్రి, డాక్టర్ నటరాజ రామకృష్ణ, డాక్టర్ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్, డాక్టర్ కొర్రపాటి గంగాధరరావు, ఏటుకూరు బలరామమూర్తి, నండూరి సుబ్బారావు, విన్నకోట రామన్న పంతులు, సి. రామ మోహనరావు, తుర్లపాటి కుటుంబరావు, రెంటాల గోపాలకృష్ణ, చాట్ల శ్రీరాములు, వింజమూరి శివరామారావు, పి. రాజారామదాసు, అత్తిలి కృష్ణారావు యిలా ఎందరో మహానుభావులున్నారు.

‘కర్నాటి వారు నటుడు, వక్తా, రచయితా మాత్రమేకాక ఆదర్శ మానవుడు కూడ - మానవత గల మానవుడు’ అన్నారు సంజీవదేవ్.

‘అతను ఆంధ్ర మహానభ కార్యకర్త. బుర్రకథలను చెప్పి వేలాది ప్రజలను ఉర్రూతలూగించేవాడు. కోలాటం, చెక్కభజనలు, చెంచు పాటలు. ఫక్కిర వేషాలు ఒకటేమిటి? అతనికి తెలియని జానపద కళారూపం లేదు. నాటికి నేటికి’ అన్నారు దాశరథి.

‘తొలిసారి శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య నటనను చూసినప్పుడు ఆంధ్ర నాటకరంగం మీద ఒక అగ్నికణం’ ఒక మహా నటుడు వెలిశాడని పొంగిపోయాను’ అన్నారు శ్రీనివాస చక్రవర్తి.

‘అక్షరాలా’ ఆయన ప్రజానటుడు అన్నారు జగ్గయ్య.
మిక్కిలినేని అంటారు—

‘లక్ష్మీ నరసయ్యలో చైతన్యం వుంది. జనంలో చైతన్యాన్ని కలిగించే శక్తి వుంది. ఉత్తమ నటనకది లక్షణం. స్వభావ సిద్ధమయ్య కళను స్వయంకృషితో వికసింపజేసుకున్న ప్రతిభావంతుడు లక్ష్మీ నరసయ్య.’

‘డాక్టరు రాజారావుగారి కళాపరమైన ప్రతి కార్యక్రమంలోనూ శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య చివరివరకూ కలసి వుండి ప్రజా నాటకరంగ ఔన్నత్యానికి గణనీయమైన సేవచేసి ఆంధ్రదేశంలో అగ్రశ్రేణి రంగస్థల నటుడిగా అభివృద్ధి చెందారు’ అంటారు మన చుక్కపల్లి పిచ్చయ్య. జరుక్ శాస్త్రి ‘మిత్రమా’ అంటూ—‘బహుముఖమూ, వైవిధ్యమూ గల ఈ ప్రపంచాన్ని అర్థంచేసుకుని - బహుత్వంలోని ఏకత్వమైన మైత్రిని మీరు చూస్తారు-చూపుతారు’ అన్నారు.

‘55 సంవత్సరాల వయసుగల శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు, తిరువూరు తాలూకా తునికిపాడులో పుట్టి మధిర తాలూకాలో పెరిగి, ఖమ్మంలో విద్యాభ్యాసంచేసి చివరకు విజయవాడలో కళాకారుడిగా స్థిరపడ్డారు. ఉరుదూ ఉపాధ్యాయుడిగా, ఆంధ్రమహాసభ కార్యకర్తగా పెక్కుసార్లు పోలీసుల నిర్బంధంలో గడిపిన క్రియాశీలి’ అన్నారు ఏటుకూరు బలరామమూర్తి.

జానపద కళారూపాలను మలిచి ప్రజా ఫోరాటాలకు ఉపయోగపడే విధంగా వాటిని మార్చి ప్రయోగించి విజయాన్ని సాధించిన కర్నాటి వారు ప్రజలలో ఉత్సాహం గల యితర వృత్తులూ, ప్రవృత్తులు కలవారిని తన మంచితనంచేత, మర్యాదచేత కళాభిమానులుగా, ఫోషకులుగా మార్చి వారి సేవలను నాటక రంగానికి ఎంతో నేరుపుగా వివియోగించుకున్నదిట్ట.

శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారు నిజమైన ప్రజా నటులనీ, జనుల ప్రేమ ధనాన్ని అపారంగా ఆర్జించుకున్న జన సేవాతత్పరులనీ యీ పుస్తకంలోని వ్యాసాలు చదివితే తెలుస్తుంది.

కర్నాటివారు నిస్సందేహంగా జనం మనిషి. ఆయన వెనుక మాట బలం, జన బలం రెండూ వున్నాయి. ఇవి రెండూ తల్లక్రిందులా తపస్సు చేసినా చాలా మంది దగ్గర లేవు.

అయితే క్షీణించి లుప్తమయే కళారూపాలు ఏ ఒక్కవ్యక్తివల్లా రక్షింపబడవు—ప్రజలకు పట్టకపోతే అవి నాటకంలా క్రమక్రమంగా జారిపోతాయి. ఈ ట్రాజెడీని దూరానికి నెట్టివేయడానికి శాయశక్తులా శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ప్రయత్నిస్తున్నారని నేను నమ్ముతున్నాను.

విజయవాడ,
10-4-1983. }

పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

ఇందులో

వ్యాసం	రచయిత	పేజీ
ముందుమాట		1
కళాతపస్వికి కర్పూర నీరాజనం	—శ్రీ పులిచేరి మోహనరావు	6
‘అభినయమాల’	—శ్రీ సోంపల్లి బాపయ్య చౌదరి	10
కర్నాటీ. మీకు మీరే సాటి :	—బాచీ, చక్రధర్	12
కదన శంఖం పూరిస్తున్న కర్నాటీ	—శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ	16
పరిచయం	—శ్రీ N. తారక రామారావు	17
నాకు తెలిసిన కర్నాటీ	—డా॥ సంజీవ దేవ్	21
కర్మ వీరుల్లో మేటి కర్నాటీ	—డా॥ దాశరథి	26
ఆకాంక్ష - అభినందన	—డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి	29
ఉత్తమ కళాకారుడు	—శ్రీ కె. జగ్గయ్య	32
నటరత్న కర్నాటీ	—డా॥ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి	33
ముత్యాల గొడుగు	—డా॥ నందూరి రామకృష్ణమాచార్య	37
నాకు తెలిసిన లక్ష్మీనరసయ్య	—శ్రీ సి. యస్. రావు	38
రథసారథి	—శ్రీ కోగంటి	44
మంచి మనిషి మా నరసయ్యగారు	—శ్రీ చుక్కపల్లి పిచ్చయ్య	45
అజాత శత్రువు శ్రీ కర్నాటీ	—శ్రీ K. S. T. శాయి	48
కళల కాణాచి కర్నాటీ	—శ్రీ సోంపల్లి బాపయ్యచౌదరి	53
లక్ష్మీనరసయ్య - నాటక రంగం	—శ్రీ స్వర్ణరాజ హనుమంతరావు	55
కళానిధి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య	—శ్రీ కొండేటి సుబ్రహ్మణ్యం	61
పురుషులందుపుణ్యపురుషులువేరయ్యా:	—శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యంశర్మ	65
మహామనీషి - శ్రీ కర్నాటీ	—తారక రామారావు	67
గరిక పూలమాల	—‘బాలబంధు’ శ్రీ బి. వి. నరసింహారావు	70
నిర్వాహకుడుగా శ్రీ కర్నాటీ	—శ్రీ యండమూరి వీరేంద్రనాథ్	75
వాణి - అమరవాణి	—కీ॥ శే॥ జలసూత్రం రుక్మిణీనాథశాస్త్రి	77
’52	—శ్రీ మైత్రేయ	79
కరాచీ నరసయ్య	—శ్రీ M. V. S. హరనాథరావు	81
ఔత్సాహికులకు మార్గదర్శి, ఆత్మీయుడు శ్రీ కర్నాటీ	—శ్రీ పూసల	87
కళోపాసి కర్నాటీ లక్ష్మీనరసయ్య	—డా॥ నటరాజ రామకృష్ణ	89

ప్రజల కళాకారుడు	శ్రీ నేరేళ్ల వేణుమాధవ్	91
లక్ష్మీనరసయ్యగారూ - నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పండి		
	—శ్రీ ధారా సత్యనారాయణశర్మ	92
నా ఆత్మరాధ్యులు - కర్నాటి	—శ్రీ రాళ్లపల్లి	99
కార్యదీక్షాపరతంత్రయ్య - లక్ష్మీనరసయ్య		
	—డా॥ కొర్రపాటి గంగాధరరావు	101
సహృదయ కళాకారుడు	—శ్రీ ఏటుకూరు బలరామమూర్తి	105
“కళాతపస్వి” మా లక్ష్మీనరసయ్య అన్నయ్య		
	—శ్రీ నండ్లూరి సుబ్బారావు	107
రత్నరాజీవాలు	—మధురకవి విద్వాన్	110
కళాభివందనములు	—శ్రీ ధూళిపాళ	112
కళామూర్తి కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య	శ్రీ వి. రామన్నపంతులు	113
కళాయశస్వి శ్రీ కర్నాటి	—శ్రీ చిట్టిబాబు	115
కర్నాటి వ్యక్తిత్వం	—శ్రీ సి. రామమోహనరావు	117
నాటక రంగానికి అంకితమైన శ్రీ కర్నాటి	—శ్రీ సి. యస్. రావు	121
జగమెరిగిన ప్రజా నటుడు	—శ్రీ K. S. శాస్త్రి	123
కర్నాటివారు	—శ్రీ బొర్రా పాండురంగశాస్త్రి	127
నాటక కళాతపస్వి	—శ్రీ తుర్లపాటి కుటుంబరావు	128
ప్రజ్ఞావంతుడైన నటుడు	—శ్రీ రెంటాల గోపాలకృష్ణ	130
ఆదర్శమూర్తి శ్రీ నరసయ్య	—శ్రీ పీరం రాజు	132
కర్నాటి కనకాంబరాలు	—శ్రీ మద్ది రంగనాయకులు	134
Karnati Lakshmi Narasaiah —Sri Chatla Sreeramulu		135
బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, సౌజన్యమూర్తి శ్రీకర్నాటి		
	—శ్రీ పి. సూర్యారావు	141
కళాజీవి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య—	శ్రీ వింజమూరి శివరామారావు	143
ప్రజానాట్యమండలి కళాకారుడు లక్ష్మీనరసయ్య		
	—శ్రీ కొడాలి ఆదిశేషయ్య	145
శ్రీ కర్నాటికి నా వందనాలు	—శ్రీ పరుచూరి వెంకటేశ్వరరావు	148
నమస్కరిస్తున్నాను	— శ్రీ పి. యల్. నారాయణ	150
ఆదర్శ కార్యకర్త - కర్నాటి	—శ్రీ పి. రాజారామదాసు	152

నేనెరిగిన శ్రీ కర్నాటి	—శ్రీ పంపన సూర్యనారాయణ	153
ప్రజానాట్యమండలి ద్వారా పెరిగిన హేతువాద కళాకారుడు శ్రీ కర్నాటి		
	— ఆచార్య శ్రీ	155
లయతప్పని జీవితాలు	—శ్రీ A. B. ఆనంద్	159
“కర్నాటి” కాదు కళనాటి : :	శ్రీ D. S. N. మూర్తి	163
జానపద కళాకారుడు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య		
	—శ్రీ అత్తిలి కృష్ణారావు	165
అభినందన	— శ్రీ పిళ్ళా వేంకటరత్న కవి	166
కళాబంధు	—శ్రీ సందూరి వెంకటేశ్వర్లు	168
అభినందనము	—శ్రీ అయ్యంకి తాండవక్రిష్ణ	170
కళ : మహాపురుషుల సూక్తులు	— జె. నరేంద్రదేవ్	182
People's Actor	—Andavilli Satyanarayana	185
సమతావాది	—వి. కె. ఎమ్. తిలక్	187
ప్రముఖుల సందేశాలు		188
శ్రీ కర్నాటికి శుభాకాంక్షలు	—కృష్ణమూర్తి	191

కళా తపస్వికి కర్పూర నిరాజనం !

—పులిచేరి రామమోహనరావు

క్రాంతి భాష్యకారుడు
శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య !
అందరినీ సౌమ్య వాక్కులతో
ఆకట్టుకోగలిగిన అజాతశత్రువు
శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య !
ప్రజా నాట్యమండలి సుశిక్షణలో
కాకలుతీరిన ప్రజాయోధుడు
శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య
అడుతూపాడుతూ గడపాల్సిన
చిరుతప్రాయమైన 16 వసంతాలకే
ప్రాప్తించిన కారాగారవాసం సహితం
కృంగదీయలేని ధీరోదాత్త మనఃప్రవృత్తిగల
అకుంఠిత దేశభక్తుడు, త్యాగశీలి
కళాతపస్వి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య !
సుంకర, వాసిరెడ్డి, కొండేటి సుబ్రహ్మణ్యంలాంటి
ప్రజా రచయితలకు అతి సన్నిహితుడు
శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య !
తాను కలలుగన్న సమసమాజాన్ని
నిజంచేసి, భువిపై వెలసిన స్వర్గసీమ
సోవియట్ రష్యాను ప్రజాబంధు చుక్కపలి
పిచ్చయ్యగారితో కలసి
తనివిదీరా దర్శించుకోగలిగిన ధన్యజీవి
శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య !
ర॥ న॥ న వ్యవస్థాపకుడు కె. వెంకటేశ్వరరావుకు తొలిగా
రసదీప్తిని కలిగించిన గురుతుల్యుడు

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య :

నటునిగా రాణించటమేగాక

జానపద కళారూపాలై న బుర్రకథ

జముకులకథ, కథాకథన శిల్పాన్ని సహితం

ఔపోసన పట్టిన అగస్త్యుడు

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య :

ప్రజాసమన్యలే ఊపిరిగా

దాని అభ్యున్నతి ధ్యేయంగా

జీవించే ఏకాగ్రతాశీలి

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య :

ప్రజల సమన్యలను నాటకాలలోనూ

అందుబాటులోవున్న సమస్త కళారూపాలలోనూ

అపురూపంగా చిత్రించటమేగాక

అనేకమందిలో కళాజిజ్ఞాసను రగిలించి

ఆంధ్రనాటక కళాసమితి ద్వారా

నేటికీ నిరాఘాటంగా కళాసేవ జేస్తున్న

ఈ కళాతపస్వి, తన కంచుకంతంతో

సహజ నటనా ధురీణుడిగా చిరయశస్వియై

తెలుగు నాటకరంగ చరిత్రలో

చిరంజీవిగా నిలిచిపోవాలని

మనసారా వాంఛిస్తూ

మదర్పిత కవితా కర్పూరహారతి :

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న అమృత హృదయులు,
శ్రీ ఆలపాటి సత్యనారాయణమూర్తి

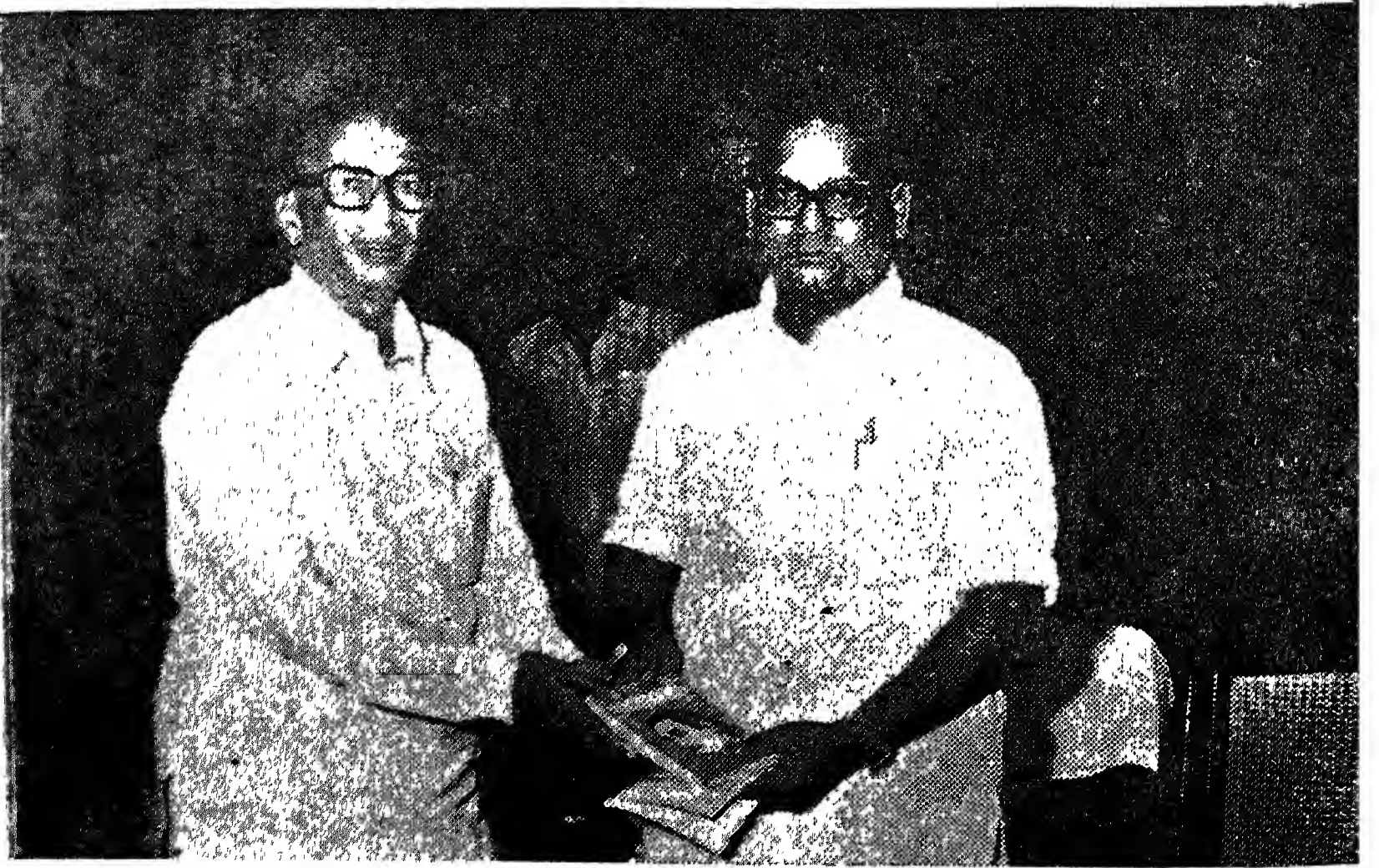
శ్రీ కర్నాటిని వట్టుబట్టలతో సత్కరిస్తున్న నగర మేయరు శ్రీ టి. వెంకటేశ్వరరావు.

శ్రీ కర్నాటికి అంగుళీకం బహూకరిస్తున్న వదాన్యులు, కళాపోషకులు
 శ్రీ కనుమర్ల పూడి తాతంశెట్టి

శ్రీ కర్నాటికి బంగారు పతకం బహూకరిస్తున్న కళాపోషకులు
 శ్రీ నూకల చిన బ్రహ్మయ్య

తమ "అభినయమాల" కృతిని శ్రీ కర్నాటికి సమర్పిస్తూ
శ్రీ సోంపల్లి బాపయ్య చౌదరి యిలా అన్నారు :

ఏలిచే ప్రతి విలుపులో ప్రేమ పల్లవిస్తుంది.
పలికే ప్రతి పలుకులో ఆత్మీయత అందివస్తుంది.
వంచన వద్దని వాదిస్తూ, మంచికి మనసిస్తాడు.
మానవ జీవిత పరమార్థం సర్వమానవ సమావరణ
ఇది నా జీవిత పరమార్థం అంటాడు. ఇది యథార్థము.
ఆయన నిత్యజీవితములో అనుగిత్యం పలుకు, చెబుకు, నిలుకు
త్రివేణిసంగమం ఇది సత్యం.

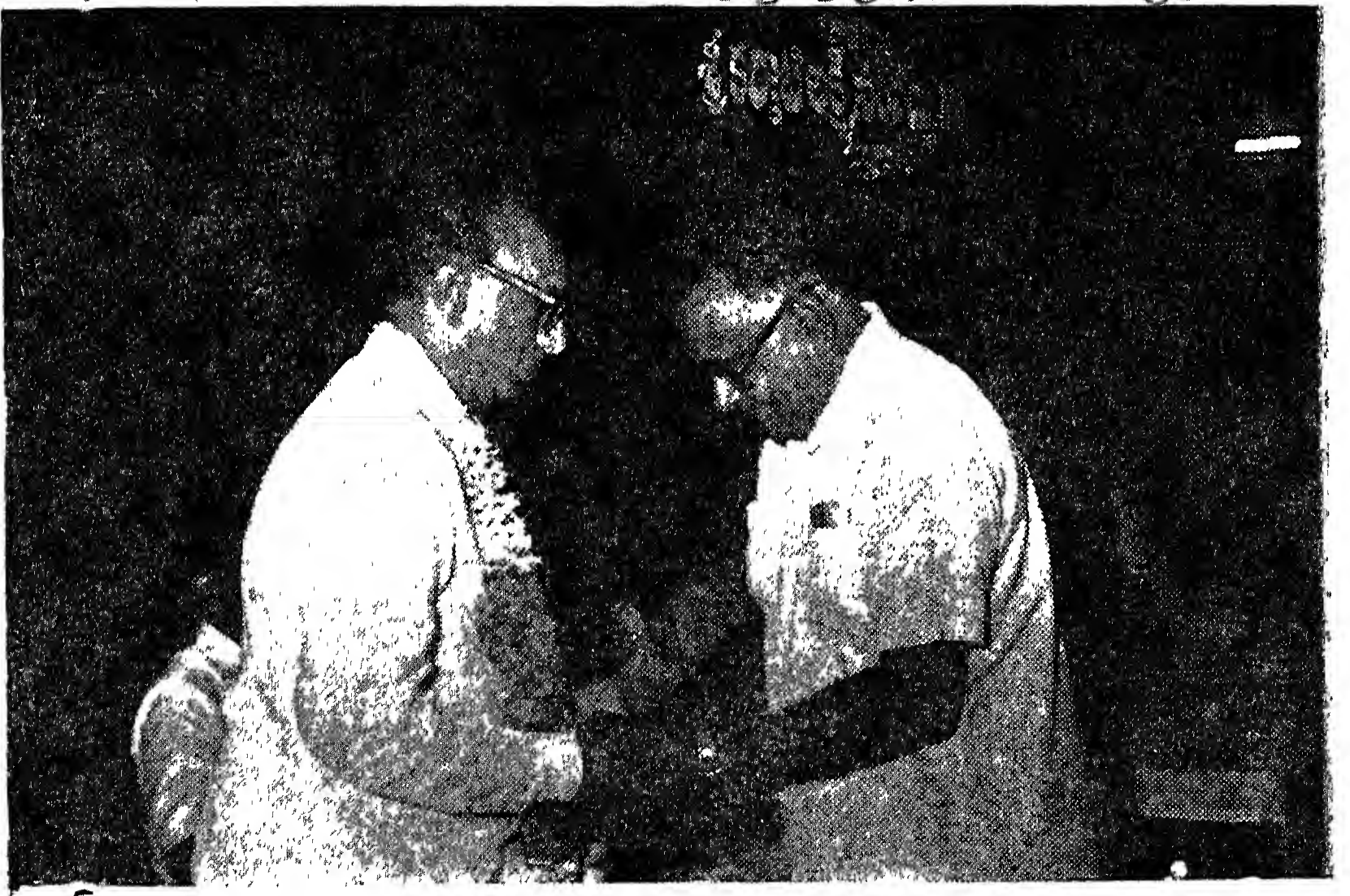
చక్కని, చిక్కని కంఠధ్వనితో నమ్రత, వినమ్రతల సంగమమే సంస్కృతి
అంటాడు.

పవ్యత నెఱిగి అభ్యర్థించుటయే అభ్యుదయ కళా రథసారధుల ఆదర్శం
అంటాడు.

ఎవరో కాదు—జగత్ కళ్యాణ కళాజీవన సౌందర్య కాణాచి మన కర్నాటి.
కృతి నెఱిగిన, కృతి నెఱిగిన, కృతి గ్రహీత మన కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

శ్రీ కర్నాటికి "అభినయమాల" కృతి సమర్పణ సందర్భంగా రచయిత
 శ్రీ సోంపల్లి బాపయ్య చౌదరిని సన్మాన సంఘం తరపున సత్కరిస్తున్న
 పురస్కరములు, విజయవాడ పెర్మిలెజర్స్ డిపార్ట్ అసోసియేషన్ అధ్యక్షులు
 27.9.54 శ్రీ పరూరి రాధాకృష్ణమూర్తి 1220/3
 KCH - ACC. NO. 3507 - కళారంగం లో కర్నాటి

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న వారి బాల్య మిత్రులు సన్మాన సంఘ ప్రధాన కార్యదర్శి
 శ్రీ కుర్రా కోటేశ్వరరావు, B.A.B.L.

శ్రీ కర్నాటికి సన్మానపత్రం సమర్పిస్తున్న బాచీ చక్రధర్

కళా తపస్వి - మహాయశస్వి

నిత్యసూతన తేజస్వి - వర్ణ వర్ణవస్త్ర విద్వేషి

నిరంతర సత్కార్యస్వేషి - మహర్షి - కర్మిష్ఠి

మాకుల కందని మేటి - కాకలు తీరిన ఘనాపాతి శ్రీ కర్నాటి

సన్మానపత్రం

నిజాం నియంతృత్వ పాలనం, భారత స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్య పోరాటం, జాతి
చైతన్య విప్లవ జీవనం, ఆకలి తీర్చని వ్యవసాయం, పాళీ కదలని అభ్యాసం చిన్న
నాడే చవిచూసి, చేవగల - పేదానిరతిగల సామాజిక స్పృహగల వ్యక్తిగా, ఒక
శక్తిగా, కళావేత్తగా - వక్తగా - కార్యకర్తగా - ప్రయోక్తగా మరో సంస్థగా మహా
వ్యవస్థగా నేడు శిఖరాగ్ర స్థాయికి ఎదిగిన కర్నాటి : కళాకాంతుల దివిటీ స్వాగతం -
సుస్వాగతం : మిమ్ము అభినందించ మేమేపాటి ? మీకు మీరే సాటి. వాక్పటిమా
మేటి, పోటీలేని మీకిదే మా వందనకోటి,

కళామూర్తి : కీర్తి స్ఫూర్తి : మీలోనే కళాత్మకమైన అంశ వున్నది : మీ హృదయమా.... సువిశాలము. అదే మీలోని ప్రత్యేకాంశము. అందుకే మీకు యశము వశము. ప్రేక్షకులకు పరవశము, మిత్రులకు ప్రేమపాశము. జగమెరిగినది మీ కళా కౌశలము. ప్రతికారీ చేస్తున్నారు విశదము. సదా కోరుకుంటున్నాము మీ కుశలము. కులంలేదు - మతంలేదు సతతం వాటికి మీరతీతం. మానవత మించి, మంచితనం మీ అభిమతం. మీరు అందరికీ సమ్మతం. మీ జీవితం అత్యద్భుతం. ముందుతరానికి అది నిర్దేశికత్వం.

జన వ్యక్తి - సవశక్తి : మనం మనం జనం, జనం ! జనం కోసమే మీ జననం ? దినం దినం మీ పయనం సాగిస్తున్నారు కళాజీవనం - ఘనం ఘనం విన్నాణం, కళాకారులకు గర్వకారణం, కళామతల్లికి మంగళతోరణం. అందుకోండి మా యీ చిరునవ్వునం !

కాలికి గజె కట్టినా - ముఖానికి రంగువేసుకున్నా పెంచిన సమాజానికి మంచిని పంచడం మీ జీవితోద్యమం. కారణజన్ములా మీరు కర్నాటీ ? మీ జన్మ ధన్యమయ్యా !

జనహితా : జానపద బ్రహ్మ : కళాస్వరూపాలైన కథ. జంగం కథ - జముకుల కథ - వీధి భాగోతం - తోలుబొమ్మలాటలు - చెక్కభజనలు - చెంచు పాటలు - గొల్లసుద్దులు - ఒక్కటేమిటి - లెక్కకు మిక్కిలి ప్రక్రియల్ని క్రియాత్మకంగా - క్రమశిక్షణాయుతంగా ప్రజల ముందుంచారు. ప్రజల మనిషిగా పేరొందారు. వివిధ నాటకాలలో పాత్రధారణం వేలాది వేదికలపై గాత్రధారణం, అప్పటి కప్పుడు ఇతివృత్తాన్ని ఎన్నుకొనడం అక్కడికక్కడ మాటలు కూర్చడం ఎప్పటికీ గుర్తుండేలా నటించడం మీరు చేసిన యీ ఆశు ప్రయోగం అప్రతిమానం.

అభినయ మూర్తి : వాచక చక్రవర్తి : రంగస్థలిపై మీరొక ఉప్పొంగిన జీవతరంగం, ఆకాశవాణి ప్రసారాలలో మీ స్వరం సమ్మోహనాస్త్రం, చలనచిత్ర లోకంలో మీ ఉనికికి యిక తప్పదు గిరాకీ ! కాంతా కనకాలకు దూరంగా, రాజకీయాలకు అతీతంగా నీతి నిజాయితీ కవచంగా ప్రజల కోసం కళను సజీవం చేస్తున్నారు. ఆ కళలో తాదాత్మ్యం చెందుతున్నారు !

కర్నాటక లక్ష్మీనరసయ్యగారూ : యాభై అయిదేళ్ళ మీరు నలుబదేళ్ళుగా కళారంగానికి అంకితమయ్యారు. మీ భవితవ్యం ఉజ్వలమై రాష్ట్ర స్థాయిలో వ్యాపితమై కళా రంగంలో రంగరంగ వైభవంగా విరాజిల్లాలని మనసా, వాచా ఆకాంక్షిస్తున్నాము.

సన్మాన సంఘం,

బోయపాటి మాధవరావు - కుర్రా కోటేశ్వరరావు

గుళ్ళపల్లి మాధవరావు,

ఆలపాటి సత్యనారాయణమూర్తి

శిష్యా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ

10-4-1983

విజయవాడ

శ్రీమతి అంజనీ ప్రసూనాంబ

శ్రీకర్ణాట లక్ష్మీనరసయ్య

ప్రజలు మెచ్చిన, ప్రజకు నచ్చిన ప్రముఖ కళాకారుడు కన్నాటి,
 నరస సహృదయ మిత్రత్వంలో రాకు ఎవరు అతనికి సాటి !
 దరిజేరనీయడు అంధవిశ్వాసాలు, సంకుచిత భావాలు,
 వర్గ వైషమ్యాలు, స్వపర భేదాలు, కులమతోన్మాదాలు !
 అతని ఆదర్శ కుసుమాలు విరబూసిన నందనం అంజనీ ప్రసూనాంబ,
 అర్థాంగిగా జీవిత పథాన్ని తీర్చిదిద్దిన అపర జ్ఞాన ప్రసూనాంబ !
 అఖిలమానవాళి సుఖ శాంతుల సాఫల్యం,
 అదే ఈ దంపతుల మహా నంకల్పం,
 ఇదే నా శుభాశీస్సుల అనల్ప కవితా తల్పం ! !

— రెంటాల

నవ్య జీవన సిద్ధాంత సరళి నెరిగి
 కష్ట సుఖముల కడలిలో కలసి మెలిసి
 మంచి నెంచెడి బాటలో మమత నింపి
 బ్రతుకుచుంటిరి దీటుగ బ్రతుకుబాట
 అర్థ మెరిగిన సహధర్మచారిణీమె
 నవ్యజీవన సౌందర్య సత్య చరిత
 అంజనీ ప్రసూనాంబ మీ కండనిజము
 లక్ష్మీనరసయ్య మీ భాగ్యలక్ష్మి యీమె !

— సోంపల్లి బాపయ్య చౌదరి

కదనశంఖం పూరిస్తున్న కర్నాటి !

“కళారంగంలో కర్నాటి” ప్రత్యేక సంచికను ఆవిష్కరిస్తూ, ప్రముఖ రచయిత, సాహితీవేత్త, విమర్శకులు, “ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక” సంపాదకులు శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ యిలా అన్నారు :

‘తెలుగు నాటకం యూనివర్సిటీలోనూ, కొన్ని పరిషత్తుల్లోనూ, కొన్ని సంఘాల్లోనూ వెళ్ళి దాక్కుంది. ప్రజలు తెలుగు నాటకాన్ని తన్ని తరిమేశారా’ అదే ఆత్మహత్య చేసుకుందా అనే విషయం అకాడమీలూ, విమర్శకులూ తేల్చాలి ! నాటకం పూర్తిగా చప్పచల్లారిపోకుండా దాన్ని అమెచ్యూర్ నటులు, అమెచ్యూర్ కళాకారులు, అమెచ్యూర్ దర్శకులూ, బొత్తిగా అమెచ్యూర్ రచయితలూ గాలిలో దీపాన్ని చేతులెత్తంపెట్టి కాపాడుకుంటూ వస్తున్నట్లుగా కనిపిస్తోంది.

ఈ నేపథ్యంలోకి వచ్చి నిలబడ్డారు ‘ఆతడనేక యుద్ధముల ఆరితేరిన’ వృద్ధ మూర్తిలా’ శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు. ఆయన ఈ పరిస్థితిని గమనించి ఈ ఉద్యమాన్ని కొడిగట్టివ్వకుండా తాను మధ్యలో నిలబడి ఒకప్పుడు సవ్యసాచిలా, ఒకప్పుడు భీష్మాచార్యుల్లా తానే అన్నీ అయి ఈ కళను తన చుట్టూ తిప్పుకున్నారని నేను అనుకుంటాను. ఆయన బహురూపి.

మన జానపద కళారీతులన్నిటినీ మనం కాపాడుకోవాలి అని అంతా అస్తమానా అంటూ వుంటారు తీరిక చిక్కినపుడు. పాతవి పోతాయి, కొత్తవి వస్తాయి తెన్నినన్ గారు చెప్పినట్లు. సినిమా అన్నిటినీ మింగేసింది. అది అగ్నిహోత్రుడిలా వర్షభక్షకి. అయినా నిరాశచెందక “పట్టువదలని విక్రమార్కుడి”లా కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు నాటకాలు వేయిస్తూనేవున్నారు. ఈ నిరాశామయలోకంలో కదనశంఖం పూరిస్తూనే వున్నారు.

అలాంటప్పుడు సన్మానం వారికి కాక, మీకూ, నాకా ?

ప రి చ యం

“పురుషులందు పుణ్య పురుషులు వేరయ” లన్నట్లు, కళాకారుల్లో, కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య వేరు. ఆయన జీవితం, వ్యక్తిత్వం, ఆరాధన, ఆకాంక్ష, క్రియా శీలత్వం, కార్యక్రమ నిర్వహణ, కళా తపస్సు, ప్రత్యేకతతో నిండుకొని వుంది.

ఎలాగంటే—

వ్యావసాయిక కుటుంబంలో పుట్టిన కర్నాటి, జీవితంలోని చేదును, చిన్న నాడే అనుభవించాడు.

కర్నాటి మొక్కయ్య కొన్నాళ్ళు వ్యవసాయం. ఆ తర్వాత వ్యాపారం చేసి ఎందులోనూ నెగ్గుకురాలేదు. అందుకు మారుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థ, పెట్టుబడిదారీ విధానం కొంతవరకు కారణాలు. ఆయన శ్రీమతి రాజమ్మ, సాధ్వి. ఓర్పు నేర్పు గలది. నలుగురు కుమారులు, ఇద్దరు కూతుళ్ళు, పెద్ద సంసారం. అయినా నిల దొక్కుకుని సంసారాన్ని చిందర వందర కాకుండా, భర్తకు తోడుగా నిలబడింది. మెట్టినిల్లు తునికిపాడు నుంచి, కాపురాన్ని పుట్టిల్లు, దెందుకూరుకు మార్చారు.

అనాడు, ఆ కుటుంబాన్ని ఆదుకుంది, తన సర్వస్వాన్ని ఫణంగా ఒడ్డింది మేనమామ నల్లమల హనుమంతరావు. కర్నాటి వారి కుటుంబానికి తాను సారథిగా నిలబడి, ధైర్యాన్ని, జీవికనూ, అందజేశాడు. ఇది మామూలు దృష్టికి అంత గొప్ప విషయం కాకపోయినా కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి బాల్యంలో, ఆయన వ్యక్తిత్వానికి దోహదం చేసింది. ఒక వ్యక్తి, భౌతిక సుఖాలు పదులుకొని, జీవితాన్ని త్యాగం చెయ్యడం, అంతటి గొప్ప వ్యక్తిత్వం నిజంగా, నాటికీ, నేటికీ అపురూపమే.

వీధిబడిలో “ఉర్దూ” చదువు, నిజాం నియంతృత్వం-స్వాతంత్ర్య సమర యోధుల రహస్య సమావేశాలు, విప్లవకారులు ఆవేశపూరిత ఉపన్యాసాలు, మేలు కొంటున్న జాతి చైతన్యం ఒకవైపు, మరోవైపు ఆకలి, దరిద్రం, వ్యావసాయిక కుటుంబంలో గొడ్డకాడ బుడ్డోడులా పనులు, జీవితం ఇరుకుగా, భయంకరంగా ఉండటంలో ఆశ్చర్యమేముంది.

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి వ్యక్తిత్వం. రూపుదిద్దుకోటానికి. ఆచార్య రంగాగారు రైతాంగం. అందులోని వ్యక్తుల జీవనసరళి, పరిధి మార్చటానికి అనేక ఉద్యమాలు. పథకాలు కొనసాగించారు. అందులో ప్రధానమైంది రైతాంగ విశ్వ విద్యాలయం. అందులో కర్నాటి వాలంటీరుగా పనిచేసి, గ్రహించుకుని ఆకళింపు చేసుకున్నాడు. రైతాంగపు బాధలు, కష్టాలు, కన్నీళ్ళు. మాదిరాజు జనార్థనరావుగారి దగ్గర తెలుగు అధ్యయనం చేసి, మాతృభాషలోని మెళకువలు, సంగతులు తెలుసు కున్నారు.

1927లో పట్టిన శ్రీ కర్నాటి. పెద్ద కొడుకుగా, ఇంటి పెద్దగా, వ్యవ సాయం ఇంజనీరులు చేస్తూనే ఖమ్మంలో 7వ తరగతి (సాత్వే-ఉర్దూ) ప్రైవేటుగా మెట్రిక్ వరకు చదివి, నిత్య వ్యవహారానికి సరిపడ్డ చదువు పొందగలిగారు. ఆ విజ్ఞానంతోనే ముక్తి గోర్కి "అమ్మ", పొన్నలూరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారి అల్లూరి సీతారామరాజులాంటి గ్రంథాలు అధ్యయనం చేశారు. మేనమామ రామ వచ్చ్యగారింట్లో గల గ్రంథాలు చదివి ఆకళింపు చేసుకుని, చిన్ననాడే, "మా కొద్ది తెల్ల దొరతనం" అని గొంతెత్తి, దాస్య శృంఖలాలు తెంపటానికి, వ్యవస్థాపూరిత మయిన సామాజిక మార్పులకు పోరాటం మొదలెట్టారు. ఆంధ్ర మహాసభలాంటి సంస్థలతో సాంగత్యము అలవరచుకుని, కొన్నాళ్ళు మధిర జైల్లో గూడ గడిపారు.

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారికి జీవితమే పెద్ద పాఠశాల. అందుకనే, మత మౌఢ్యం అన్నా, దురాచారాలన్నా, సాంఘిక అన్యాయం అన్నా, దురభ్యాసాలన్నా వీవగింపు. ఎందుకంటే, వీటికి బలైన సంస్థారాలు స్వయంగా చూశారు. వాళ్ళు పడ్డ కష్టాలు, కన్నీళ్ళు, చితికిన సంస్థారాలు, చెదరిన కాపురాలు, ఆయన హృదయంపై చెరగని ముద్రవేశాయి.

అందుకే దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం, ఆర్థిక సామాజిక విప్లవం కోసం, జాతిని జాగృతం చేయడం కోసం నడుముకట్టి ముందడుగు వేశారు.

ప్రజలతో కర్నాటి—

చిన్ననాడు చూచిన, జానపద కళా స్వరూపాలైన బుర్రకథ, జముకుల కథ వీధి భాగవతాలు, తోలుబొమ్మలాటలు, కథలు, గాథలు ఆయనను, ప్రజలను మునిషిని చేశాయి. యిందుకు ప్రజా నాట్యమండలి వేదిక అయింది. డా॥ రాజారావులాంటి పెద్దలు దారిచూపారు, ప్రోత్సహించారు. రంగస్థలంమీద నటుడిగా, శ్రీ నాజర్,

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి వ్యక్తిత్వం. రూపుదిద్దుకోటానికి, ఆచార రంగాగారు రైతాంగం, అందులోని వ్యక్తుల జీవనసరళి, పరిధి మార్చటానికి అనే ఉద్యమాలు, పథకాలు కొనసాగించారు. అందులో ప్రధానమైంది రైతాంగ విశ్లేషణ విద్యాలయం. అందులో కర్నాటి వాలంటీరుగా పనిచేసి, గ్రహించుకుని ఆకళిం చేసుకున్నాడు. రైతాంగపు పాఠాలు, కష్టాలు, కన్నీళ్ళు. మాదిరాజు జనార్థనరావుగా దగ్గర తెలుగు అధ్యయనం చేసి, మాతృభాషలోని మెళకువలు, సంగతులు తెలుసుకున్నారు.

1927లో పుట్టిన శ్రీ కర్నాటి. పెద్ద కొడుకుగా, ఇంటి పెద్దగా, వ్యవసాయం ఇంజనీరులు చేస్తూనే ఖమ్మంలో 7వ తరగతి (సాత్వే-ఉర్దూ) ప్రైవేటు మెట్రిక్ వరకు చదివి, నిత్య వ్యవహారానికి సరిపడ్డ చదువు పొందగలిగారు. విజ్ఞానంతోనే చూక్కి గోర్కి “అమ్మ”, పొన్నలూరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారి అల్లూరి సీతారామరాజులాంటి గ్రంథాలు అధ్యయనం చేశారు. మేనమామ రావచ్యుగారింట్లో గల గ్రంథాలు చదివి ఆకళింపు చేసుకుని, చిన్ననాడే, “మా కొత్త దొరతనం” అని గొంతెత్తి, దాస్య శృంఖలాలు తెంపటానికి, వ్యవస్థాపక ముని సామాజిక మార్పులకు పోరాటం మొదలెట్టారు. ఆంధ్ర మహాసభలో సంతకంతో సాంగత్యము అలవరచుకుని, కొన్నాళ్ళు మధిర జైల్లో గూడ గడిపాడు.

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారికి జీవితమే పెద్ద పాఠశాల. అందుకనే, వామోద్యమం అన్నా, దురాచారాలన్నా, సాంఘిక అన్యాయం అన్నా, దురభ్యాసాలన్నా ఏవగింపు. ఎందుకంటే, వీటికి బలైన సంసారాలు స్వయంగా చూశారు. వాళ్ళు కష్టాలు, కన్నీళ్ళు, చితికిన సంసారాలు, చెదరిన కాపురాలు, ఆయన హృదయం చెరగని ముద్రవేశాయి.

అందుకే దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం, ఆర్థిక సామాజిక విప్లవం కోసం, జాతాగృతం చేయడం కోసం నడుముకట్టి ముందడుగు వేశారు.

ప్రజలతో కర్నాటి—

చిన్ననాడు చూచిన, జానపద కళా స్వరూపాలైన బుర్రకథ, జముకులి వీధి భాగవతాలు, తోలుబొమ్మలాటలు, కథలు, గాథలు ఆయనను, ప్రజలను పిలిచి వేశాయి. యిందుకు ప్రజా నాట్యమండలి వేదిక అయింది. డా॥ రాజారావులా పెద్దలు దారిచూపారు, ప్రోత్సహించారు. రంగస్థలంమీద నటుడిగా, శ్రీ నాట్య

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి వ్యక్తిత్వం, రూపుదిద్దుకోటానికి, ఆచార్య రంగాగారు రైతాంగం, అందులోని వ్యక్తుల జీవనసరళి, పరిధి మార్చటానికి అనేక ఉద్యమాలు, పథకాలు కొనసాగించారు. అందులో ప్రధానమైంది రైతాంగ విశ్వ విద్యాలయం. అందులో కర్నాటి వాలంటీరుగా పనిచేసి, గ్రహించుకుని ఆకళింపు చేసుకున్నాడు. రైతాంగపు బాధలు, కష్టాలు, కన్నీళ్ళు, మాదిరాజు జనార్థనరావుగారి దగ్గర తెలుగు అధ్యయనం చేసి, మాతృభాషలోని మెళకువలు, సంగతులు తెలుసు కున్నారు.

1927లో పుట్టిన శ్రీ కర్నాటి, పెద్ద కొడుకుగా, ఇంటి పెద్దగా, వ్యవ సాయం ఇంజనీరులు చేస్తూనే ఖమ్మంలో 7వ తరగతి (సాత్వే-ఉర్దూ) ప్రైవేటుగా మెట్రిక్ వరకు చదివి, నిత్య వ్యవహారానికి సరిపడ్డ చదువు పొందగలిగారు. ఆ విజ్ఞానంతోనే మాక్సిం గోర్కీ “అమ్మ”, పొన్నలూరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారి అల్లూరి సీతారామరాజులాంటి గ్రంథాలు అధ్యయనం చేశారు. మేనమామ రాఘవయ్యగారింట్లో గల గ్రంథాలు చదివి ఆకళింపు చేసుకుని, చిన్ననాడే, “మా కొద్ది తెల్ల దొరతనం” అని గొంతెత్తి, దాస్య శృంఖలాలు తెంపటానికి, వ్యవస్థాపూరిత మయిన సామాజిక మార్పులకు పోరాటం మొదలెట్టారు. ఆంధ్ర మహాసభలాంటి సంస్థలతో సాంగత్యము అలవరచుకుని, కొన్నాళ్ళు మధిర జైల్లో గూడ గడిపారు.

కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారికి జీవితమే పెద్ద పాఠశాల. అందుకనే, మత మౌఢ్యం అన్నా, దురాచారాలన్నా, సాంఘిక అన్యాయం అన్నా, దురభ్యాసాలన్నా ఏవగింపు. ఎందుకంటే, వీటికి బలైన సంసారాలు స్వయంగా చూశారు. వాళ్ళు పడ్డ కష్టాలు, కన్నీళ్ళు, చితికిన సంసారాలు, చెదరిన కాపురాలు, ఆయన హృదయంపై బెరగని ముద్రవేశాయి.

అందుకే దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం, ఆర్థిక సామాజిక విప్లవం కోసం, జాతిని జాగృతం చేయడం కోసం నడుముకట్టి ముందడుగు వేశారు.

ప్రజలతో కర్నాటి—

చిన్ననాడు చూచిన, జానపద కళా స్వరూపాలైన బుర్రకథ, జముకుల కథ వీధి భాగవతాలు, తోలుబొమ్మలాటలు, కథలు, గాథలు ఆయనను, ప్రజలను ముగ్ధ పిని చేశాయి. యిందుకు ప్రజా నాట్యమండలి వేదిక అయింది. డా॥ రాజారావులాండ్ పెద్దలు దారిచూపారు, ప్రోత్సహించారు. రంగస్థలంమీద నటుడిగా, శ్రీ నాజర్

మిక్కిలినేని ఉమామహేశ్వరరావులతో కలిసి బుర్రకథలు చెప్పారు. పదహారు సంవత్సరాల వయసులో ప్రజల దగ్గరకు ప్రజల మనిషిగా వెళ్ళి, వాళ్ళల్లో కలిసి, ఊళ్ళూ, పట్నాలూ తిరిగారు. ఇంకా తిరుగుతూనే ఉన్నారు. ఆయన నిత్యచైతన్య కైరటం.

ఎందుకంటే, “ముందడుగు”లో ప్రారంభించిన కళాజీవితం, ఆ తర్వాత ఎన్నో మలుపులు తిరిగింది. “మాఘామి”లో మంగలి రాముడు, ప్రగతిలో పిచ్చి వాడు, “అంతా పెద్దలె”లో చైనీసులు, నేరము శిక్షలో నారాయణరావు, చైర్మన్ లో స్వామిజీ, ప్రెసిడెంట్ పట్టయ్యలో పట్టయ్య, ఆసామిలో శ్రీరంగం యింకా ఎన్నో పాత్రలకు జీవం పోశారు. ప్రముఖులైన నార్ల, గోపీచంద్, డా॥ రాజారావు, ప్రశంసలు, ఆశీస్సులు పొందారు. కోడూరి అచ్చయ్య చౌదరి, పెరుమాళ్లు, మిక్కిలినేని, బందా కనకలింగేశ్వరరావు, కొప్పరపు సుబ్బారావు లాంటి కళాకారుల స్నేహం, ఆత్మీయత పొందగలిగారు. ఆకాశవాణి నటుడిగా ఎన్నెన్నో పాత్రలకు సజీవ స్వరాన్ని అందించారు.

నటుడుగా, రంగస్థలం మీద సజీవ పాత్రలు చూపినా, బుర్రకథల్లో, రాజకీయం హాస్యం చెప్పినా, కర్నాటిగారి లక్ష్యం, చైతన్యం, సామాజిక మార్పు, నవోదయం, కళాకారుడిగా, ప్రయోక్తగా, కార్యకర్తగా ఆయన అజాతశత్రువు. లక్ష్యం ఏకాగ్రత, చిత్తశుద్ధి ఆయన సొత్తు.

అందుకే,

మద్రాసు ముఖ్యమంత్రి కణారునిది “The Play was notable for K. L. N. 'S Super portrayal”

అనీ,

డా॥ సి. నా.రె॥ అప్పటికప్పుడే ఒక ఇతివృత్తాన్ని అనుకొని అక్కడిక్కడే దైలాగులు చెబుతూ నటించడం, లక్ష్మీనరసయ్య చేసిన ఎన్నదగిన ప్రయోగం” అన్నా

కొంగర జగ్గయ్య “కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య జానపద కళాపాల్లో నిష్ణాతుడు” అన్నా

నేరెళ్ళ వేణు మాధవ - “కర్నాటి ప్రజాకళాకారుడు” అనీ

సి. ఎస్. రావు “ఆయనది మనసున్న మనుషుల కులం” అనీ

పురాణ సుబ్రమణ్యశర్మ - “లక్ష్మీనరసయ్య సామాన్యవివలె కన్పించే అసామాన్యడ” ని.

డా॥ కొర్రపాటి గంగాధరరావు “కార్యదీక్ష పరతంత్రయ్య-లక్ష్మీనరసయ్య” అన్నా

అత్తిలి కృష్ణారావు. “జానపద ప్రయోక్త కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య” అన్నా-
ఇవన్నీ నిత్య సత్యాలు ఆ మహామూర్తికి అందించిన పూజాపుష్పాలేగా.
నేడు-

శ్రీ కర్నాటి జానపద కళాస్వరూపాలకు ఆధునిక రంగస్థల నాటకాలకు వారధి. ఆయన సినిమాల్లో నటించినా, ఉపన్యాసాలిచ్చినా, బుర్రకథ చెప్పినా-
స్నేహశీలి, ఆప్యాయత ఆయన సొత్తు. అదే ఆయన పెన్నిధి.

నటుడిగా, కళాకారుడిగా ఎంత ఎదిగాదో వ్యక్తిగా యింకా ఉన్నతుడు.

అందుకే - శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య - వ్యక్తిగాదు - సంస్థ.

—యస్. తారకరామారావు

‘కల్లు తెరండిరా’ నాటికను శ్రీ కర్నాటికి అంకితమిస్తున్న

శ్రీ సి. యస్. రావు

నా కు తెలిసిన కర్ణాటి

—డా॥ స० జీ० వ० దే० వ०

తెలియటం వేరు, తెలియబడటం వేరు. ఒక వ్యక్తికి రెండవ వ్యక్తి తెలిసి నంత మాత్రాన మొదటి వ్యక్తి రెండవ వ్యక్తి చేత తెలియబడినట్లుకాదు. ఒకరు రెండవ వారిని మాత్రమే ఎరిగివుండి రెండవ వారు మొదటివారిని ఎరిగివుండక పోవటం జరుగుచుంది కూడ.

కాని ఇక్కడ అటువంటిది కాదు; కర్ణాటి వారిని నేను ఎరిగివుండటం, వారు నన్ను ఎరిగివుండటం కూడ వున్నది. వారు నాకు తెలుసు, నేను వారికి తెలుసు. వంద మనుషుల మధ్య కర్ణాటి వారు నిలచివుంటే ఆ జనంలోని మరొకరిని మన కర్ణాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు అని పొరబడను; లక్ష్మీ నరసయ్యగారిని మాత్రమే లక్ష్మీ నరసయ్యగారు అని గుర్తిస్తాను. నన్ను కూడ వారు అంతే.

తెలియటం అనేది రెండు భాగాలు కలిగివుంటుంది, బహిర్భాగం, అంతర్భాగం. ఒక వ్యక్తి ముఖాన్ని చూచి, కళ్ళను చూచి, ముక్కును చూచి ఆ వ్యక్తి పలాని వ్యక్తి అని గుర్తించటం బహిర్భాగం; ఇది స్వరూపాన్ని తెలుసుకోటం. ఒక రెండవ భాగం స్వభావాన్ని తెలుసుకోటం; ఒకవ్యక్తి ఆలోచనలు అనుభూతులు ఎటువంటివి, ఇష్టాలు అయిష్టాలు ఏ విధమైనవి, ఆదర్శాలు అభిరుచులు ఏ తరహా గలవి అని తెలుసుకోటం అంతర్భాగానికి చెందుతుంది.

వ్యక్తికి సంబంధించిన బహిర్భాగాన్ని తెలుసుకోటం సులభం, అంతర్భాగాన్ని తెలుసుకోటం సులభంకాదు. తెలుసుకున్న స్వరూపం తాను చూచినట్లే వుంటుంది. కాని తెలుసుకున్న స్వభావం తాను తెలుసుకున్నట్లు నమ్మినదానికి భిన్నంగా కూడ వుండవచ్చు. అందుకని ఇతర్లను కొంతపరకు మాత్రమే తెలుసుకోగలం కాని అంతా తెలుసుకోజాలం ; అంతా తెలుసుకొన్నట్లు తట్టటం భ్రమ మాత్రమే అవు తుంది.

అయితే, కొందరు వ్యక్తుల విషయంలో యీ అంతర్భాగాన్ని తెలుసుకోటంలో కూడ పొరపాటు జరగని విధంగా వుంటుంది; పొరపాటు జరిగినా కూడ అది చాలా తక్కువ పొరపాటు అయివుంటుంది. ఇది కర్ణాటి వారి విషయంలో బాగా వర్తిస్తుంది. ఇందుకు ప్రధాన కారణం వారిలో బహిర్భాగానికి అంతర్భాగానికి మధ్య తారతమ్యం అత్యంత స్వల్పం. అంటే వాస్తవ జీవితంలో వారు నటించరు. రంగస్థలం మీద మాత్రమే వారు నటులు. వాస్తవ జీవితంలో కాదు. అందుకే వారి అంతర్భాగాన్ని కూడ తెలుసుకోటం కొంత సులభం. కర్ణాటి వారికి జీవితంలో నటన తెలియదు. రంగస్థలం మీద నటనకంటే మరొకటి తెలియదు ! జీవితంలో నటించటం దోషం, రంగస్థలం మీద నటించకపోవటం దోషం, ఇది కర్ణాటి వారి జీవితంలో నిత్యసత్యం.

కర్ణాటి వారి నాటక కళా ప్రతిభను గురించి తెలియని తెలుగువారు కొద్దిమంది మాత్రమే వుంటారు. వారు మంచి సంభాషణ చతురులుగా, పక్తగా, ఇంకా ఇతర మానవీయ గుణాలను కలిగివున్నట్లు తెలియనివారు ఎక్కువమంది వుంటారు. ఇటువంటి కర్ణాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు రంగస్థలం మీద కాక మిత్రుల మధ్య నిత్య జీవితంలో, ఉపన్యాస వేదికల మీద గోచరిస్తారు.

వారి అభిజ్ఞాత నాటక రంగం వరకే సీమితమైవుండక సాంస్కృతిక రంగానికి చెందిన ఇతర శాఖలకు కూడ చెందివుంటుంది. వారితో కాలక్షేపం చేయటం జీవితంలోని గొప్ప అనుభవం, తమ జీవితంలో వారికి అసంఖ్యాక మానవ స్వభావాలతో పరిచయం, మానవ జీవితానికి సంబంధించిన ఎన్నెన్నో అనుభవాలు, తీపివీ, చేదువీ, చప్పనివీ, ఘాటైనవీ వారి మానసంలో గూడుకట్టుకొని వున్నాయి. విడి సమయాల్లో అవి తన మానసంలో ప్రశాంతంగా నిద్రిస్తున్నాకూడ అవసరం అయినపుడు అవి మేల్కొని తమ మూగ సంగీతాన్ని వినిపిస్తవి.

కర్ణాటివారు నాకూ, నేను కర్ణాటివారికి దాదాపు రెండుదశాబ్దాలుగా తెలుసు. వారు బుర్రకథల్లో పాల్గొనటంకూడ నేను బాగా ఎరుగుదును. ప్రతిభావంతులైన నటులుగా రూపొందటం నేనెరుగుదును. చాలామంది కళాకారుల్లో సంఘటితశక్తి, కార్యకుశలతా బహుళంగా లోపించి ఉంటాయి. లక్ష్మీ నరసయ్యగారిలో ఆ విధంగా కాక అవి వారిలో నిరంతరం వికసించి ఉంటాయి.

వారికి రంగస్థలం మీద రంగు వేసుకోటం ఎంత సులభమో నాటక సమాజాలను నిర్వహించటం, నాటక పోటీలను నైపుణ్యంతో ఏర్పరచటం, పోటీలలో

న్యాయనిర్ణేతగా వ్యవహరించటం మొదలైన వాటిని నెరవేర్చటం కూడ అంత సులభం. ఇటువంటి సమర్థులను గురించి చెప్పేటప్పుడే అంటారు వారు ఒక వ్యక్తి కాదు సంస్థ అని. నిజంగానే లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఒక బలీయమయిన సంస్థ. కొన్ని తరుణాల్లో సంస్థలు సాధించలేని పనులను కూడ వ్యక్తులు సాధిస్తారు. కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు అటువంటివారే.

వారు మాట్లాడే తెలుగుభాష మంచి పటుత్వంగల పదాలను, అభివ్యక్తిని కలిగి మృదుమధురంగా మాత్రమే కాక గంభీరంగాను, గంభీరంగానుకూడ పుంటవి. నటుదంలరికీ మాట్లాడటం తెలుసుకాని వారు మాట్లాడటం ఇతరుల రచించిన వాక్యాలనే కాని తమ స్వంత మాటలను కాదు. కాని కర్నాటి వారు రంగస్థలం మీద ఇతరుల రచించిన వాటిని ఎంత నైపుణ్యంతో మాట్లాడగలరో నిత్యజీవితంలో తమ స్వీయమౌలిక పదాలను అంత నైపుణ్యంతో మాట్లాడగలరు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు నాటకకళను గురించి వివరంగా, సరసంగా, ధారాళంగా ఉపన్యసించగల వక్త. నాటకకళను గురించిన ఎన్నో వివరాలు, ఆంగికం, వాచికం, ఆహార్యం, సాత్వికం మొదలైన సూక్ష్మ వివరాలను గురించి గంభీరంగా, లలితంగా, రమణీయంగా ఉపన్యసిస్తుంటే అనిపిస్తుంది వీరు నటులా లేక శాస్త్రజ్ఞులా అని! పెంటనే గుర్తుస్తుంది, అవును, వీరు నటులూ, శాస్త్రజ్ఞులూ కూడ అని— నాట్య శాస్త్రజ్ఞులు.

కర్నాటివారితో నా పరిచయం ఏర్పడినప్పటి నుండి వారు నటించిన నాటకాలు చాలా తక్కువ చూచాను కాని వారు చేసిన ఉపన్యాసాలు ఎక్కువ విన్నాను. నటులు నటిస్తారు, నాట్యశాస్త్రజ్ఞులు నాటక కళా మర్మాలను గురించి ఉపన్యసిస్తారు. కాని కర్నాటివారు ఉత్తమ నటులవలె స్వయంగా నటిస్తారు, నిపుణ శాస్త్రజ్ఞులవలె ఉపన్యసిస్తారు స్వయంగా! కళాకారుడూ, శాస్త్రజ్ఞుడూ కూడా సమానంగా జీవిస్తారు వారితో.

కొంతకాలం క్రిందట ప్రతిభాశాలి, ఉన్నత స్థాయికి చెందిన నాటక రచయిత అయిన ఆచార్య ఆత్రేయకు తెనాలిలో సన్మానం జరిగిన సభలో కర్నాటివారు ఆచార్య ఆత్రేయను గురించి ఉపన్యసించటం జరిగింది. అదివరలో కర్నాటివారు నాట్యకళను గురించి చేసిన ఉపన్యాసాలను మాత్రమే వినటం జరిగింది కాని వ్యక్తులను గురించి చేసిన ఉపన్యాసాలను వినటం జరగలేదు. కాని ఆనాటి సభలో ఆచార్య ఆత్రేయను గురించి చేసిన ఉపన్యాసాన్ని విని నేను చకిరుడనైనాను. ఆ

సమయాన నేనెరిగిన లక్ష్మీనరసయ్య గారికి బదులు నేనెరగని లక్ష్మీనరసయ్యగారు గోచరించారు వేదిక మీద.

కాని, నేను మంచి ఇరుకులో పడటం జరిగింది. క్రమేణ రాత్రి ముదురు తుంది; ఇంకా ప్రసంగించవలసిన వక్తలు కొందరున్నారు. కర్నాటివారి ప్రసంగం రససరితంగా ప్రవహించి పోతుంది. ఆ విధంగా పోనిస్తే ఇంకా చాలా సమయం తీసుకొనేదిగా కనిపించింది. శ్రోతలు మాత్రమే కాక స్వయంగా ఆచార్య ఆత్రేయ తన్మయీభావంతో వింటున్నారు. కర్నాటివారి కర్ణప్రేయమైన ప్రసంగాన్ని, నేను సభాభ్యక్షునిగా కూర్చోని ఉంటిని. ఏమి చేయాలో నాకు తోచలేదు; ఏమి చేయకుండా ఉండాలో అంతకంటే తోచలేదు. ఆపితే, వక్త, ఇంకా ఎందరో బాధ పడతారు, అపకపోతే కాలాతీతమయిపోతుంది. అందుకని బహిరంగంగా కర్నాటి వారిని తమ ప్రసంగం ముగించమని చెప్పకుండా చిన్నగా వారిచొక్కా వెనకభాగం లాగేను. సూక్ష్మగ్రాహి అయిన కర్నాటివారు విషయాన్ని వెంటనే గ్రహించి తమ ప్రసంగాన్ని ఆ నిమిషంలోనే ముగించారు!

నేను విన్న వారి ఉపన్యాసాలలో ఆనాటి ఉపన్యాసం శిరోమణి అని చెప్పవచ్చు. ఆచార్య ఆత్రేయ తరచుగా ఎవరినీ మెచ్చుకోటం అరుదు. కాని ఆనాటి కర్నాటి వారి ఉపన్యాసాన్ని అద్భుతంగా మెచ్చుకొన్నారు, శ్రోతలు కూడ ముగ్ధులై నారు.

కొందరు మహోపన్యాసకులకు తాము ఏమి ప్రసంగిస్తున్నదీ తమకు తెలుస్తూనే ఉంటుంది కాని కొందరికి తెలియదు. కర్నాటివారు ఈ రెండవ శ్రేణికి చెందుతారు. అంటే వీరి ఉపన్యాసాల్లో ఆలోచన అనేది ఆవేశపు నీడలో మరుగుపడి వుంటుంది. ఇటువంటి ఉపన్యాసాల్లో ఆలోచన లోపించదు కాని ఆవేశం వికసించి ఉంటుంది.

ఆనాటినుండి నేను “నటుడు లక్ష్మీనరసయ్యగారు” అని కాక “వక్త లక్ష్మీనరసయ్యగారు” అని అంటుంటాను! నటుల్లో ఇటువంటి నిపుణ వక్తలు మరెవరూ లేరనే అసత్యం చెప్పను కాని అరుదుగా మాత్రమే ఉన్నారనే సత్యం చెప్పతాను.

కర్నాటివారు నటుడూ, వక్తా, రచయితా మాత్రమేకాక ఆదర్శ మానవుడూ కూడ — మానవత గల మానవుడు. కొత్తలకు మొదటి దృష్టిలో వారు కొంత

కఠోరంగా కనపడవచ్చు కూడ. కాని అది వారి అనలు స్వభావం కాదు. నిజానికి ఆ వైఖరి వారు ప్రదర్శించేది కాక కొత్తగా చూచినవారు వారిలో దర్శించేది మాత్రమే. క్రమేణ వారితో పరిచయం ముదిరిన కొద్దీ వారి నిజస్వభావం వ్యక్తం కాజొస్తుంది. ఆలోచన గల మేధ, అనుభూతిగల హృదయం ఆయనగారి సొత్తు.

మనిషిలో మేధవుంటే మాత్రమే చాలదు, దానికితోడు కరుణగల హృదయం కూడ వుండాలి. అందుకే నేనొకచోట వ్రాశాను ఆ అర్థాన్నిచ్చే క్రింది వాక్యాలు.

It's a happy synthesis to find

A keen analytical mind

And a heart that's kind.

కొందరు ఇతర్లను అర్థం చేసుకోవాలనే చూస్తారు కాని తమను ఇతర్లు అర్థం చేసుకొనే అవకాశం ఇవ్వరు. స్వార్థాల్లో కల్లా ఇది గొప్ప స్వార్థం. కాని లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఇటువంటి స్వార్థులు కాదు. వారు ఇతర్లను అర్థంచేసుకోటంలో చూపే అభిరుచినే తమను ఇతర్లు అర్థం చేసుకోనివ్వటంలో కూడ చూపుతారు.

నాకు తెలిసిన కర్నాటివారు మానవతగల కళాకారులు. కళాపూర్ణులైన మానవులు.

★★

“ఎవరు ద్రోహి” నాటికలో M. L. A. పాత్రధారి కర్నాటి

కర్మ వీరుల్లో వేంటి కర్నాటి

కళాప్రపూర్ణ

డాక్టర్ దాశరథి, డి.లిట్.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అస్థానకవి

శ్రావ్యమైన కర్నాట సంగీతం ఎలాగైతే సంతతం చెవుల్లో తిరుగుతుంటుందో మా కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారి పేరు అలా నా కర్ణ పుటాల్లో మ్రోగుతుంటుంది.

అతడు నా బాల్య మిత్రుడు. అభ్యుదయ కళాకారుడు. స్వాతంత్ర్య సమర వీరుడు. సద్గుణ సంపన్నుడు. సహృదయతకు అతడు మారుపేరు.

భయం అనేది అతని జీవితంలో లేదు. నిజాం పరిపాలననాడు రజాకార్లు విజృంభించి ప్రజలను నానాహింసలు పెడుతుంటే, నిష్క్రియా వాదులై ఉండిపోయిన నాయకులు, మా లక్ష్మీనరసయ్య నుండి చాలా నేర్చుకోవాలి.

అతను ఆంధ్ర మహాసభ కార్యకర్త, బుర్ర కథలు చెప్పి వేలాది ప్రజలను ఉర్రూతలూగించేవాడు. కోలాటాలు, చెక్కభజనలు, చెంచు పాటలు, పకీర్ల వేషాలు ఒకటేమిటి? అతనికి తెలియని జానపద కళారూపం లేదు నాటికీ నేటికీ.

కళ దేనికి ! “స్వాంతస్సుఖాయ” అన్నారు కొందరు. నేను ఒప్పుకోను. కళ ప్రజలకూ, కళ దేశానికి పనికిరావాలి. అలా ఉపయోగించనప్పుడు ఆ కళ దండుగ.

మధురానుభూతులు నాలో కలుగుతున్నాయి.

మా కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యను గురించి రాస్తుంటే.

మధిరలో మధురానుభూతులు ;

మధిర, నాడు వరంగల్లు జిల్లాలో బాగా చైతన్యవంతమైన నగరం. మధిర అంటే, ఖమ్మం అంటే, నిజాం ప్రభుత్వానికి రజాకార్లకు, భయం-ద్వేషం.

మధిర సభకు నేనూ, కర్నాటి లక్ష్మీ నరసయ్య వెళ్ళాం. నా ఉపన్యాసం. లక్ష్మీనరసయ్య బుర్రకథ. గుండాలు దాడిచేశారు. సభను భగ్నం చేశారు. లక్ష్మీ నరసయ్యగారు రేప సితారుతో గుండాలను దంచాడు. ఎన్ని దమ్ములుండాలి? శ్రీమతి పోతినేని లక్ష్మీదేవిగారు వీరనారి. వడి నిండ రాళ్లునింపుకుని సభలో కూర్చుంది. ఆమె విసిరిన ప్రతిరాయి తుపాకీ గుండులా గుండాల బుర్రల్ని గింగురై తిించింది. అటు పంటి వీరనారీమణులు ఆంధ్ర మహాసభలో వుండేవారు.

మూడుసార్లు పోలీసులు నిర్బంధించి మధిర ఛైల్లో పెట్టారు మా కర్నాటిని.

గార్లజాగీరు వరంగల్లు జిల్లాలో బాగా వెనుకబడ్డ ప్రాంతాలలో లెక్క. ప్రజల దారిద్ర్యానికి. జాగీర్దారు తొత్తుల దౌర్జన్యానికి ఆ ప్రాంతం పెట్టింది పేరు.

గార్లలో బుర్రకథ చెప్పాడు లక్ష్మీ నరసయ్య. వేల సంఖ్యలో జనం. కోలాహలం. హడలి పోయారు పోలీసులు, రజాకార్లు.

మా మీద దాడిచేస్తే, ప్రజలు పోలీసుల్ని అక్కడికక్కడ చిత్రవధ చేస్తారు. అదీ పరిస్థితి. కనుక గుండాలు తోక ముడిచారు!

వీరకళాకారుడు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య. అటువంటి మిత్రునితో కలిసి ఆంధ్రమహాసభలో పనిచేసేందుకు గర్విస్తున్నాను.

తినీ తినక, కాలినడకన వేలమైళ్ళు తిరిగి, గ్రామగ్రామాన రాత్రి పాఠశాలలు నడిపి, వయోజన విద్యారంగంలో కృషి చేసి విద్యాదానం చేసిన మహావ్యక్తి మా కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య. అతను నాటక రంగానికి ఇంకా సేవచేస్తూనేవున్నాడు.

ఆయన్ను గురించి నేను ఒక పెద్దగ్రంథం వ్రాస్తేనే గాని నాకు తృప్తిలేదు. కర్నాటి కళాకారుల్లో, మహా వీరుల్లో మేటి. కర్నాట సంగీతాన్ని కర్నాటినీ నామనసులో దాచాను.

★★

*

*

*

సిపాయివలె జీవితంలో సుశిక్షితుడైన శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య నిరాడంబరులు. సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలకు తన జీవితాన్ని అంకితం చేసిన వ్యక్తి శ్రీ కర్నాటి.

సినీనటులు, కీ॥ శే॥ కె. వి. యస్. శర్మ.

(శ్రీ॥ శే॥ డా॥ రాజారావు నిర్మించిన 'పుట్టిల్లు' చలన చిత్రంలో
నాజర్ బుర్రకథ దశం) శ్రీ కర్నాటి, శ్రీ నాజర్,
శ్రీ॥ శే॥ ఏపూరి రామకోటి

* అకాంక్ష - అభినందన : రెండూ ఒకటే *

పద్మశ్రీ, కళాప్రపూర్ణ

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి

అవ్యక్తుడు, ఆం. ప్ర. అధికారభాషా సంఘం

లక్ష్మీనరసయ్యగారి వయస్సు యాభై అయిదు ఏళ్ళు. ఆయన నటనానుభవం నలుబదేళ్ళు

లక్ష్మీనరసయ్యగారిని నాకు పరిచయంచేసింది 'అల్లీ ముతా' ప్రపంచ తెలుగు మహాసభల వేదిక అది.

ఆనాటి సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలకు వ్యాఖ్యాన నిర్వహణ బాధ్యత నాది. గేయరూపకం సాగిపోతున్నది.

తెల్లని దుస్తుల్లో ఒక వేషం. చిన్నపరెడ్డి పాత్ర ప్రవేశం. నిండుగా ఉంది వ్యక్తిత్వం. తొణకనికుండలా ఉంది మనస్తత్వం. చిన్నపరెడ్డి పాత్రలో లక్ష్మీ నరసయ్యగారిది విలక్షణ మూర్తిత్వం.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు చేపట్టని జానపద కళారూపంలేదు.

ఋత్రకథ, జముకుల కథ, గొల్ల సుద్దులు, జంగంకథ, వీధి భాగోతం.

ఇవిగాక అనేక సాంఘిక నాటకాల్లో పాత్ర ధారణం, అసంఖ్యాక వేదికలపై గాత్ర ధారణం

అప్పటికప్పుడే ఒక ఇతివృత్తాన్ని అనుకొని అక్కడికక్కడే డైలాగులు చెబుతూ నటించడం. లక్ష్మీనరసయ్యగారు చేసిన ఎన్నదగిన ప్రయోగం.

అశుకవిత్వం లాంటిదే

ఇది— అశు నాటిక.

ప్రజానాట్యమండలితో ఎన్నో ఏళ్ళ అనుబంధం లక్ష్మీనరసయ్య గారిది. ఆంధ్ర నాటకకళా సమితి వీరి నిరంతర కళాతృష్ణకు తీర్చిన చలివేంద్ర. నటుడుగా, జానపద కళారూప ప్రయోక్తగా, కళా సమితి నిర్వాహకుడుగా లక్ష్మీనరసయ్యగారు సాగిస్తున్న అశ్రాంతయాత్రలో ఈ అభినందన సంచిక ఒక మజిలీ.

ఇక్కడ ఆగి. ఒక్కమాటు గతాన్నితలచుకొని, రెండుఆనందాశ్రువుల్ని రాల్చి. పురోదృక్కుతో తిరిగిచూడకుండా సాగిపోవాలి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

ఇదే నా ఆకాంక్ష

ఇదే నా అభినందన.

నిజానికి ఈ రెండూ ఒకటే

★★

*

*

*

తొలిసారి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య నటనను చూసినపుడు ఆంధ్ర నాటక రంగం మీద ఒక అగ్నికణం, ఒక మహా నటుడు వెలిశాడని పొంగిపోయాను. తరువాత శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య నటన చూచి అబ్బురపడి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య పగటి వేషగాడు ప్రజల కళ్ళ విట్టే మోసం చేయగలడనుకున్నాను.

శ్రీ శ్రీనివాస చక్రవర్తి

10-12-66

*

*

*

కొందరు జీవితంలో నటిస్తారు. మరికొందరు నటనలో జీవిస్తారు. నరసయ్య నటనలో జీవించిన కళాకారుడు.

శ్రీ రెంటాల

శ్రీ కొండేటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు రచించిన
 'ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య' నాటకంలో
 పట్టయ్య పాత్రధారిగా శ్రీ కర్నాటి.

ఉత్తమ కళాకారుడు - కర్నాటి

కళావాచస్పతి

-కె.జగ్గయ్య

మిత్రులు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారితో నా పరిచయం ఈనాటిదికాదు, దాదాపు రెండున్నర దశాబ్దాల స్నేహం మాది. కళ కోసమే కళ అన్న ఛాందస వాదాన్ని పట్టుకొని వేలాడే నటుడు కాదు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య. కళ మానవ శ్రేయస్సుకు, మానవసేవకు వినియోగపడాలని మనసారా ఆశించే ఉత్తమ కళాకారుడు. అందుకే శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యనుగురించి ఒక్కమాట చెబుతే చాలు. అక్షరాలా ఆయన ప్రజా నటుడు. కర్నాటి పేరు వినగానే నాకెన్నో మధుర స్మృతులు గుర్తుకు వస్తాయి. కళా రంగానికి వారిసేవ నిరుపమానం. వాస్తవానికి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారివలె మన జానపద కళారూపాలను, రీతులను సమగ్రంగా సేకరించి అధ్యయనంచేసి ప్రదర్శనల రూపంలో ప్రజలకు అందించిన వారు బహుశా వ్రేళ్ళమీద లెక్కించదగినంత మంది కూడా లేరంటే అతిశయోక్తి కాదు. అలాగే మన తెలుగు జానపద కళా రూపాలను గురించి అధికార పూర్వకంగా చెప్పగలిగిన ఆ నలుగురైదుగురు నిష్ణాతులలో శ్రీలక్ష్మీనరసయ్య ఒకరు.

మిత్రుడు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యను యీనాడు సన్మానించే నదవకాశం నాకు లభించినందులకు చాలా ఆనందిస్తున్నాను. వారిని సన్మానించడమంటే కళను గౌరవించడమే. కళాకారులందరినీ సన్మానించడమే. ఇది ప్రజాయుగం కనుక ప్రజలే యిలాంటి ప్రజా నటుల్ని గుర్తించి సముచితంగా గౌరవించడం జాతి ఉజ్వలతకు గీటురాయి కాగలదు.

ఈ మిత్రునకు నా అభినందనలు.

(23-1-1975 వ తేదీన విజయవాడ సోషల్ క్లబ్ అండ్ లిబరరీ సొసైటీ వజ్రోత్సవాల సందర్భంగా శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారిని సన్మానిస్తూ కళా వాచస్పతి శ్రీ జగ్గయ్యగారు చేసిన ప్రసంగ సారాంశం)

★★

“నటరత్న” కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య

“నటచక్రవర్తి”

డా॥ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి

కళ ఒక సాధన. ఇది ఒకరిద్వారా అభివ్యక్తమౌతుంది. మరొకరికి అనుభూతిని కలిగిస్తుంది. అభివ్యక్తమైన కళా పరిణామమే కళాకారుని గమ్యం. ఈ గమ్యంవైపు పురోగమించి, తమ జీవితాలనే పునీతం చేసుకున్న కళారాధకులు బహుకొద్దిమంది. అలాంటివారిలో ప్రసిద్ధ నాటక రంగ నటులు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారొకరు.

తెలుగు నాటక రంగంలో దాదాపు మూడు దశాబ్దాలుగా అమోఘమైన కృషి సలిపి ఆంధ్ర జాతీయతను ప్రతిబింబించే జానపద కళారూపాలైన “బుర్రకథ” “జముకులకథ” రూపకం, వీధినాటకం, రేడియో మొదలైన వివిధ కళారూపాలలో లక్ష్మీ నరసయ్య రస స్వరూపాన్ని దర్శించాడు. ప్రదర్శించాడు. ఆయన నిర్వహణ నిర్దుష్టమైనది, నిరుపమానమయినది. ఏ కళారూపం చేపట్టినా దానిని ప్రజా హృదయాల్లో హత్తుకు పోయేటట్లు చేసే ప్రతిభ ఆయనకు వుంది.

కొన్ని విలక్షణమయిన చిత్ర విచిత్ర ప్రవృత్తులు గల పాత్రలను ధరించి ఒప్పించడంలో తనకు తానే సాటి అనిపించుకున్న కార్తెక్టర్, యాక్టర్ లక్ష్మీ నరసయ్య.

లక్ష్మీనరసయ్యలో చైతన్యం వుంది. అంతేగాదు జనంలో చైతన్యాన్ని కలిగించే శక్తివుంది. ఉత్తమ నటనకది లక్షణం. స్వభావసిద్ధమయిన కళను స్వయం కృషితో వికసింప జేసుకున్న ప్రతిభావంతుడు లక్ష్మీనరసయ్య.

లక్ష్మీనరసయ్య నటుడిగా, నిజాయితీతో, నిగ్రహంతో, ప్రతి చిన్న విషయాన్ని పరిశీలించి తెలుసుకుంటూ తన నట జీవితానికి న్యాయం కలిగించుకుంటూ వచ్చాడు. తెలుగునాట వర్తమాన కాలంలో ఇలా నిరంతర సాధనచేసే నటులు

కొద్దిమందే ఉన్నారు. ప్రజానాట్యమండలి, ఆర్ట్ థియేటరుల నాటినుండి నేటి ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి వరకూ ఆయన ఈ రంగానికి చేసిన సేవ అపారమయినది.

లక్ష్మీనరసయ్య పరువుగల రైతు కుటుంబములో కృష్ణాజిల్లా, తిరువూరు తాలూకాలోని తునికిపాడులో జన్మించాడు. తల్లి రాజమ్మ; తండ్రి వెంకయ్య; పెరిగిడి, చదివిందీ మధిర తాలూకా దెందుకూరులో. ఖమ్మం హైస్కూలులో విద్యాభ్యాసం చేసి వురుదూ భాషలో పరిచయం సంపాదించాడు; కాని ఆయన 16 వ యేట చదువుకు అంతరాయం కలిగింది. ఒక ఏడాది బడి పంతులు ఉద్యోగం చేశాడు.

అక్కడే ఒక నాటక సంస్థ తలెత్తింది అదే ప్రజానాట్యమండలి.

నూతనాశయాలతో, నవీన భావాలుగల నవ్య నాటకాలను ప్రదర్శించడమే ప్రజానాట్యమండలి సంకల్పం. ఈ నాట్యమండలి ప్రదర్శించే “ముందడుగు” నాటకంలో కథానాయక పాత్ర ధరించాడు. ఆ నాటకం ప్రజానీకాన్ని ఎంతగానో ఆకర్షించింది. ఆ నాటకాన్ని చూచిన రాజారావు లక్ష్మీనరసయ్యను మెచ్చుకొని ఉత్సాహాన్నిచ్చారు.

ఆ సమయంలో ప్రజానాట్యమండలి కళాపూరిత నాటక బుర్రకథ విని, ఉత్తేజిల్లుడై ఘాచినేని వెంకటేశ్వరరావు వద్ద బుర్రకథలో శిక్షణ పొందాడు. ఒక ప్రక్క రంగస్థలం మీదా, మరో ప్రక్క రాజకీయాలలో విరామం లేకుండా పనిచేశాడు. తెలంగాణాలో కొద్దికాలం కారాగారవాసంలో వున్నాడు.

ఆ తర్వాత లక్ష్మీనరసయ్య విజయవాడ చేరుకొని కృష్ణాజిల్లా ప్రజానాట్యమండలిలో ప్రవేశించి “మాభూమి” నాటకంలో మంగలి రాముడు పాత్రను ధరించి సమర్థవంతంగా నిర్వహించి మంచి పేరు తెచ్చుకోవడమేగాక, మద్రాసులో ప్రదర్శించినప్పుడు గోపీచంద్, నార్లగార్ల ప్రశంస లందుకున్నారు. జిల్లా ప్రజానాట్యమండలిలో కోడూరు అచ్చయ్య, పెరుమాళ్ళుగారు లక్ష్మీనరసయ్యకు మంచి శిక్షణ ఇచ్చారు.

ఇంతలో ప్రభుత్వ నిర్బంధం ఎక్కువై “మాభూమి” నాటకం నిషేధించబడటంలో మిక్కిలినేని ఉమామహేశ్వరరావుగారితో కలిసి బుర్రకథలు, జముకుల కథలు చెప్పడం ప్రారంభించి రాష్ట్ర వ్యాపితంగా ప్రదర్శనలిచ్చారు. నాటకాలతో కలిసి పదినవతర్పరాలు బుర్రకథలు చెప్పారు. కథల్లో రాజకీయాలూ, హాస్యం చెప్పడం లక్ష్మీనరసయ్య ప్రత్యేకత. విజయవాడ ఆకాశవాణి కేంద్రంలో, కేంద్ర మంత్రి

దీవాకర్ సమక్షంలో “ప్రహ్లాద వీధినాటకం” వినిపించారు. ఢిల్లీవెళ్ళి రిపబ్లిక్ ఉత్సవాల్లో పాల్గొని జానపద గేయాలు ఆలపించారు.

జానపద కళారూపాల్లో పాల్గొంటూనే విజయవాడ హనుమంతరాయ గ్రంథాలయ వైజ్ఞానిక శాఖ ఆంధ్ర ఆర్ట్ థియేటర్ లో ప్రవేశించి ఆర్ట్ థియేటర్ ప్రదర్శించే అన్ని నాటకాల్లోనూ ప్రముఖ పాత్రలు ధరించడమేగాక క్రమశిక్షణ, గ్రంథపఠనం నిర్ణయించుకున్న కార్యక్రమాన్ని నిర్ణీతవేళకు పూర్తిచేయడం మొదలైన పద్ధతుల్ని, ఉదాత్త విషయాలను మిక్కిలినేనివారి తోడ్పాటుతో నేర్చుకున్నారు. అనిసెట్టి “గాలిమేడలు” నాటకంలో హాస్యంతో కూడిన దుష్టపాత్రను ధరించారు. “మావూరు” నాటకంలో మహంకాళి పాత్రను అభిమాన పాత్రగా తీర్చిదిద్దుకున్నారు. ఆయన నటజీవితంలో ఆ పాత్ర ఒక మైలురాయిగా నిలబడింది. అలాగే ఆత్రేయ రచించిన “ప్రగతి” నాటకంలో పిచ్చివాని పాత్రను అసమాన్యంగా నటించారు. రెంటాల వ్రాసిన “అంతా పెద్దలే” నాటకంలో చైనుల పాత్రను కొత్త పద్ధతిలో నటించి మంచి పేరు తెచ్చుకున్నారు. ఒక్క “మావూరు” నాటకమే 80 ప్రదర్శనలు ఇచ్చారు.

కొత్త నాటకాలలో కొత్త పాత్రలను తీసుకొని సరికొత్త భావాలతో కొత్త పద్ధతిని ప్రదర్శించడం లక్ష్మీనరసయ్య ప్రత్యేకత. శివం వ్రాసిన “నేరము-శిక్ష” నాటకంలో నాయిక తండ్రి పాత్ర ధరించి కొప్పరపు, రాజారావుగార్ల ప్రశంస లందుకున్నారు. “చెయిర్మన్” నాటకంలో స్వామిజీ పాత్రలో ఆయన నటన మరువ రానిది. “ప్రెసిడెంట్-పట్టయ్య”లో పట్టయ్య పాత్ర అద్భుతం. “ఎవరుద్రోహి?” నాటికకు దర్శకుడుగాను, నటుడుగాను వుండి ప్రజానాట్యమండలి కార్యకర్తగా మంచి పేరు తెచ్చుకున్నారు. “మానవుడు చిరంజీవి” అనే వాక్చిత్రాన్ని ఆయన పర్యవేక్షణలో కొన్ని వందల ప్రదర్శన లిచ్చారు, “వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరి” వృత్త నాటికకు వ్యాఖ్యాతగా ప్రఖ్యాతి పొందారు.

లక్ష్మీనరసయ్య కంఠం గంభీరమైనది. మంచి ఒడుపుగలది, చక్కని మాడ్చు లేషన్ తో సంభాషణలు చెప్పగల సమర్థుడు. అందుకే ఆకాశవాణి విజయవాడ కేంద్రంలో మంచి నాటకాలలో కొన్ని వందలసార్లు పాల్గొని బందావారి ప్రత్యేక ప్రశంసల నందుకున్నారు.

“ఈనాడు”, “గాలిమేడలు”, “మావూరు”, “ఆసామి”, “చెయిర్మన్”, “సీతారామరాజు”, “ఎవరుద్రోహి?”, “ప్రెసిడెంట్ పట్టయ్య”, “అంతా పెద్దలే”,

“నేరము-శిక్ష”, “సూత్రిక్ యాత్ర”, “వీధి నాటకం”, “మానపుడు చిరంజీవి”, “వాక్చిత్రం”, “జీవితపథం”, “తుఫాన్”, “జీతగాడు”, “ప్రగతి”, “శిక్ష”, మొదలయిన నాటకాలలోనూ, నాటికలలోనూ భిన్న విభిన్న పాత్రల్ని వైవిధ్యంతో ప్రదర్శించడమేగాక, రేడియో శ్రవ్య నాటకాలలో “ప్రతిమ” లో రావణుడుగా, “ప్రభావతిప్రద్యుమ్నం”లో దానవాధీశుడు, “ప్రతిజ్ఞా యాగంధరాయణం”లో మహాసేనుడు, “కర్ణ”లో కర్ణుడు, “పాంచరాత్రం”లో ద్రోణుడు, అశోకుడు, చిన్నపరెడ్డి మొదలయిన పాత్రలను అతి సమర్థవంతంగా పోషించారు.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే ప్రసిద్ధునటుడు కె. వెంకటేశ్వరరావుకు ప్రారంభ దశలో “తుఫాన్” “టీ కప్పులో తుఫాను” మరో నాటకంలోనూ శిక్షణ ఇచ్చాడంటే లక్ష్మీనరసయ్య ప్రతిభా విశేషాలు ఎటువంటివో చెప్పవలసిన అవసరం లేదు.

ఆయన కళాపేవలను ప్రస్తుతిస్తూ, ఆంధ్ర దేశంలో అనేక నాటక సంస్థలు మునంగా సన్మానించాయి. ఉన్నత విద్యా భ్యాసం లేకపోయినా, ఉత్తమ సంస్కారం పొంది, కళాసంస్థలను నిర్మిస్తూ, కళారాధకులను సన్మానిస్తూ, కళాసరస్వతిని ఆరాధిస్తూ, జీవితమే కళగా తీర్చిదిద్దుకుంటూ పదిహేడు సంవత్సరాలుగా ఆంధ్రనాటక కళా సమితిని స్థాపించి ఆ సంస్థ అభివృద్ధికి నిరంతరం పాటుపడుతున్న కళాజ్యోతి కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

(ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక సౌజన్యంతో)

*

*

*

భాష సాంకేతికమైనది. ఆ భాష వెనుకగల అమూల్యమైన భావాన్ని అందుకొని దానికి రూపకల్పన చేసి తన పాత్రకు ప్రాణ పతిష్టచేసి ప్రాణంతో నజీవంగా నడిపించినవాడే నటుడు. దీనిని సాధించడంలో శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య కృతకృత్యుడయ్యారు.

కీ॥ శే॥ బందా కనకలింగేశ్వరరావు

“నేరము-శిక్ష”, “సూత్రిక్ యాత్ర”, “వీధి నాటకం”, “మానవుడు చిరంజీవి”, “వాక్చిత్రం”, “జీవితపథం”, “తుఫాన్”, “జీతగాడు”, “ప్రగతి”, “శిక్ష”, మొదలయిన నాటకాలలోనూ, నాటికలలోనూ భిన్న విభిన్న పాత్రల్ని వైవిధ్యంతో ప్రదర్శించడమేగాక, రేడియో శ్రవ్య నాటకాలలో “ప్రతిమ” లో రావణుడుగా, “ప్రభావతిప్రద్యుమ్నం”లో దానవాధీశుడు, “ప్రతిజ్ఞా యౌగంధరాయణం”లో మహాసేనుడు, “కర్ణ”లో కర్ణుడు, “పాంచరాత్రం”లో ద్రోణుడు, అశోకుడు, చిన్నపరెడ్డి మొదలయిన పాత్రలను అతి సమర్థవంతంగా పోషించారు.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే ప్రసిద్ధులటుడు కె. వెంకటేశ్వరరావుకు ప్రారంభ దశలో “తుఫాన్” “టీ కప్పులో తుఫాను” మరో నాటకంలోనూ శిక్షణ ఇచ్చాడంటే లక్ష్మీనరసయ్య ప్రతిభా విశేషాలు ఎటువంటివో చెప్పవలసిన అవసరం లేదు.

ఆయన కళాసేవలను ప్రస్తుతిస్తూ, ఆంధ్ర దేశంలో అనేక నాటక సంస్థలు ఘనంగా సన్మానించాయి. ఉన్నత విద్యా భ్యాసం లేకపోయినా, ఉత్తమ సంస్కారం పొంది, కళాసంస్థలను నిర్మిస్తూ, కళారాధకులను సన్మానిస్తూ, కళాసరస్వతిని ఆరాధిస్తూ, జీవితమే కళగా తీర్చిదిద్దుకుంటూ పదిహేడు సంవత్సరాలుగా ఆంధ్రనాటక కళా నమితిని స్థాపించి ఆ సంస్థ అభివృద్ధికి నిరంతరం పాటుపడుతున్న కళాజీవి కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

(ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక సౌజన్యంతో)

★★

*

*

*

భాష సాంకేతికమైనది. ఆ భాష వెనుకగల అమూల్యమైన భావాన్ని గుకొని దానికి రూపకల్పన చేసి తన పాత్రకు ప్రాణ పతిష్టచేసి ప్రాణంతో గా నడిపించినవాడే నటుడు. దీనిని సాధించడంలో శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య త్యుడయ్యారు.

కీ॥ శే॥ బందా కనకలింగేశ్వరరావు

మఱి త్యాగ గొడుగు

ప్రగతి గీత ప్రవక్త

—డాక్టర్ నండూరి రామకృష్ణమాచార్య

M.A., Phd..

కార్య పూరుడైన కర్నాటి నరసయ్య
మేటి నటులలోన మేరు పూస
అతని శక్తి యుక్తి - ప్రతిభా ప్రభావము
అంద్ర నాటక కళ కంకితములు.

కళకు “అలని బ్రతుకు” కర్పూర హారతి
పసిడి తెరకు క్రొత్త పరిమళము
యువ నటనటులకు - ధృవతారకా దీప్తి
తెలుగు తల్లి హృదికి పులకరింత.

కళకు మారుపేరు - కర్నాటి నరసయ్య
బుట్టి కథకు క్రొత్త పరిమళము
నిత్య నాట్య సేవ - ముత్యాల గొడుగుగా
మెరయు గాత అతని శిరము పైన

*

*

*

వీధి భాగోతాలు, సైసై నృత్యాలు, జముకుల కథ, వివిధ జానపద కళా
పాఠశాల శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య ప్రజాదరణ కొల్ల గొన్నారు.

విశాలాంధ్ర

నాకు తెలిసిన లక్ష్మీనరసయ్యగారు

—సి. యస్. రావు, M. A.

కర్నాటక లక్ష్మీనరసయ్యగారి పేరు దాదాపు పది పదిహేనేళ్ళ క్రితం విన్నాను. ఒక ఏడాదిక్రితం స్వయంగా వారిని కలిశాను. మా యిద్దరి కలయిక కాకతాళీయం. ప్రపంచ తెలుగు మహానభల సందర్భంగా విజయవాడలో సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఆ సందర్భంలో శ్రీ ఎం. ఎస్. మూర్తిగారు నా “ఊరుమ్మడి బతుకులు” నాటిక ప్రదర్శించవలసిందిగా ఆదేశించారు. మూర్తిగారి ఆదేశం ప్రకారం నేను వచ్చి విజయవాడ మునిసిపల్ స్టేడియంలో నాటిక ప్రదర్శించడం జరిగింది. ఆ నాటక ప్రదర్శనకు ముందు ‘నాటిక గురించి క్లుప్తంగా రెండో మూడో వాక్యాలు రాసి యివ్వండి. ముందుగా అనౌన్స్ చెయ్యాలి’ అని లక్ష్మీనరసయ్యగారు నన్ను అడిగారు.

సరేనని చెప్పి ‘గ్రామీణ జీవితంలో తరతరాలుగా సజావుగా సాగుతున్న వర సంఘర్షణను ఎత్తి చూపడమే యీ నాటికలోని యితివృత్తం’ అని ఒక్క వాక్యమే రాసిచ్చానునేను. లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఆ వాక్యం ఒకటికి రెండుసార్లు చదువుకొని, నన్ను ఆపాదమస్తకం చూపులతోనే శల్యపరీక్ష చేశారు. చివరికి ఓ చిరునవ్వు విసిరి నాటికగురించి అనౌన్స్ చేశారు. నాటిక ప్రదర్శించాము. ప్రదర్శన పూర్తి అయింది.

ఆ తరువాత ‘చింతామణి’ నాటకం జరుగుతోంది. స్టేడియం మేడమీద నేను. లక్ష్మీనరసయ్యగారు. ఎం. ఎస్. మూర్తిగారు, కొడాలి ఆదిశేషయ్యగారు కూర్చున్నాం. నా నాటిక “ఊరుమ్మడి బతుకులు” గురించి చర్చిస్తున్నారు. మాతో బాటు శ్రీ చాట్ల శ్రీరాములుగారుకూడ వున్నారానాడు. లక్ష్మీనరసయ్యగారు తూచితూచి మాట్లాడుతున్నారు. ఆ చర్చలో ప్రజల నాటకం ఎలావుండాలి? ఏది సినరైన ప్రజల నాటకం అన్న చర్చ వచ్చింది. నాకు కాస్త ఆవేశం ఎక్కువ. దాంతో నేను “చింతామణి” నాటకాన్ని కటువుగా విమర్శించాను.

రెండు కులాలను దారుణంగా అవహేళన చేయడంతప్ప చింతామణి నాటకంలో ఏముంది? వ్యభిచారం వేశ్యలు మాత్రమే చేస్తున్నారా? వాళ్ళు యీ సంఘం వ్యవస్థ సృష్టించిన బొమ్మలు కాదా? తిరుగుబోతులు వైశ్యులలోనే వున్నారా? యితర కులాలలో తిరుగుబోతులు లేరా? తెలుగు మహాసభల సందర్భంగా ఆడాల్సిన కళాఖండమా యీ “చింతామణి నాటకం” అన్నాను ఆవేశంగా.

ఎవరూ మాట్లాడలేదు. లక్ష్మీనరసయ్యగారు మాత్రం “మీరన్నది నిజమే. మిమ్మల్ని కలుసుకోవడం నాకు చాలా సంతోషంగావుంది. యీ మాత్రం ధైర్యంగా విమర్శించేవారు. యీ మాత్రం ధైర్యంగా “ఊరుమ్మడి బతుకులు” లాంటి నాటి కను రాయగలిగే మీ లాంటి రచయితలు యీనాటికీ వున్నందుకు నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది. ఏదో కొత్త ఆశ వుడుతోంది నాకు” అన్నారు.

వారిని మొట్టమొదటి సారిగా చూసి వారి వేషాన్నిబట్టి, మాట తీరునుబట్టి వారి గురించి నే నేర్పరచుకున్న అభిప్రాయాన్ని వారి మాటలు విన్న తర్వాత మార్చుకోవలసి వచ్చింది. తెల్లని ఖద్దరు బట్టల్లో విరబూసిన మల్లె పూవులా అగుపిస్తూ తూచితూచి మాట్లాడే నరసయ్యగారిని చూసి ఒక రాజకీయ నాయకుడో, నాటకాలు ఆడించే పురప్రముఖుడో అనుకున్నాను, మొదట. కాని యీ మాటలు విన్నతరువాత వారి గురించి నా అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోవలసి వచ్చింది. అదేరోజు మే మిద్దరమే మరో రెండు మూడు గంటలు మాట్లాడుకున్నాక లక్ష్మీనరసయ్యగారి గురించి కొంత అవగాహన ఏర్పడింది. మాటలే కదా మనిషి మనసును వెలికి తెచ్చిచూపేవి.

ఆ తరువాత మా సవోదయా ఆర్ట్స్ తరుపున ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి ప్రేక్షక సంఘానికి, పాపులర్ గ్రూపు సంస్థల వారి ప్రేక్షక సంఘానికి, సోషల్ క్లబ్ వారికి- ‘సమాధి కడుతున్నాం చందా లివ్వండి” “ఊరుమ్మడి బతుకులు,” “దారితప్పిన ఆకలి” ప్రదర్శించడం జరిగింది. ఈ ప్రదర్శనలు లక్ష్మీనరసయ్యగారే ఏర్పాటు చేశారు. వారి ద్వారానే, వారి మూలంగానే మా సమాజం యీ ప్రదర్శనలు యివ్వడం జరిగింది. దీనితో మా యిద్దరి మధ్య రాక పోకలూ, చర్చలు ఎక్కువయ్యాయి. యిద్దరం కలిసినప్పుడల్లా గంటలతరబడి సాంఘిక నాటకం గురించి, అభ్యుదయ నాటికల గురించి, నటుల గురించి, రంగస్థలం గురించి, రచన గురించి- ప్రజలకు కావలసిన నాటకం గురించి, నాటకం, నటులు, రంగస్థలం చెందాల్సిన మార్పుల గురించి- ఒకటేమిటి - అనేక విషయాలు చర్చించుకున్నాం.

దాంతో లక్ష్మీనరసయ్యగారు నాకు మిత్రులయ్యారు. పరిచయం స్నేహంగా మారింది. ఒకరినొకరు బాగా అర్థం చేసుకోవడం జరిగింది. వీరి గురించి మిత్రుడు సత్య నారాయణరాజు మరికొన్ని విషయాలు చెప్పాడు. లక్ష్మీనరసయ్యగారితో కలసి చాలా కాలం నాటకాలాడిన వ్యక్తి సత్యనారాయణ రాజు, నాకు అర్థమైన లక్ష్మీనరసయ్య గారిని, సత్యనారాయణరాజు చెప్పిన మాటలతో సరిపోలిస్తే-లక్ష్మీ నరసయ్యగారి గురించి నా అవగాహన సరై నదేనని తేలింది.

అయితే లక్ష్మీ నరసయ్యగారు నాకేమి అర్థమయ్యారు? అన్న ప్రశ్న^{కి} సమాధానం చెప్పాలివుంది నేను, యీ ప్రశ్నకి సమాధానమే 'నాకు తెలిసిన నరసయ్యగారు.

లక్ష్మీ నరసయ్యగారు సామాన్యమైన నటుడు మాత్రమే కాదు. ఈ నాటకాన్ని ఎందు కాడాలి? ఎవరికోసం ఆడాలి? యీ నాటకం ద్వారా ఏం చెప్పగలుగు తున్నాం? ఈ నాటకం ఎవరికోసం ఆడుతున్నాం? అన్న ప్రశ్నలకి సమాధానం వెతు క్కొని చుట్టూని రంగు పూసుకొనే నటుడని గ్రహించాను, అంతేకాని కాలక్షేపానికో, పేరుకోసమో, సినిమానటుడు కావాలనో నాటకాన్ని చేపట్టే నటుడు కాదని స్పష్టంగా తేలిపోయింది. ఆయన నాటకం ఆడినా, ఆడించినా, మెచ్చుకొన్నా విమర్శించినా ఈ దృష్టితోనే అన్న విషయం అర్థమయింది. ఈ నిబద్ధత, యీయనకు ఎక్కడ అల వడింది?

నాసిక్ దగ్గర పుట్టిన గోదావరి-రాజమహేంద్రవరం దగ్గరకొచ్చేసరికి అఖండ గొతబుగా సువిశాలమైన నదిగా రూపొందింది. కాని పుట్టుక నన్నని పెలయేరుగానే. ఎన్నో మెలికలు తిరిగి, ఎత్తు పల్లాలు దాటి, పర్వత శ్రేణుల మధ్య ప్రవహించి చివరికి అఖండ గొతమిగా రూపొందింది. అఖండ గొతమిగా అగుపించే నరసయ్య గారి వెనుక ఈ రూపాన్ని వీరి కివ్వడానికి ఎంతో పటిష్టంగా సాగి, క్రమశిక్షణనూ, పాంఘిక రాజకీయ అవగాహననూ, చైతన్యాన్ని కళాకారులలో రంగరించి పోషిన ప్రజానాట్యమండలి వుంది.

ప్రజానాట్యమండలిలో తన్నుతాను తీర్చిదిద్దుకున్న నటుడు లక్ష్మీనరసయ్య. క్రమశిక్షణ, సామూహిక జీవన విధానం, నిజాయితీ, నిబద్ధత వీరి సొత్తు అంటే ఆతిశయోక్తి కాదు.

నాజర్ గారి బుర్రకథ దళంలో రాజకీయం చాలాకాలం చెప్పారు వీరు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే వీరు వట్టి రంగస్థల నటులు మాత్రమే కాదు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి. గ్రామీణ జానపద కళారూపాలను జీర్ణం చేసుకున్న కళాకారుడు లక్ష్మీనరసయ్య - గొల్ల సుద్దులు - జముకుల కథ పీఠి భాగవతం - బుర్రకథలో వంత - ఆకుపదం లాంటి అనేక జానపద కళారూపాలలో వీరు ఆరితేరిన వ్యక్తి - రంగస్థలంమీద - 'ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య' నాటకంలో 'పట్టయ్యగా' 'చైర్మన్' నాటకంలో 'స్వామిజీగా' లక్ష్మీనరసయ్యగారిని చూసిన వారెవరూ ఆ వేషాలలో మరో వ్యక్తిని చూడటానికి ఇష్టపడరు. అంత చక్కగా ఆ పాత్రలకు జీవం పోశారట లక్ష్మీనరసయ్యగారు. అంతే కాకుండా ప్రయోగగా, దర్శకునిగా కూడ లక్ష్మీనరసయ్యగారికి ఖ్యాతి వుంది. సాధ్యమైనంత తక్కువ మాట్లాడి, ఎక్కువ పనిచేసే యీ మనిషి, ఒక పరిపూర్ణమైన కళాకారుడుగా తయారయ్యారు.

ఈయన నటించగలరు - ఆడగలరు - పాడగలరు - ప్రపంచ తెలుగు మహాసభల సందర్భంలో హైదరాబాద్ లో వీరు ప్రదర్శించిన 'అర్చి ముతా' నాటకం చూశాను. ఆ సందర్భంలో వీరి ఆటాపాటా చూడడం జరిగింది. ఆ తరువాత అనేకసార్లు మేమిద్దరం కలసినప్పుడు ఎన్నో రకరకాల పాటలు పాడారు.

ఇన్ని విద్యలు నేర్చిన లక్ష్మీనరసయ్యగారు "కళ కళకోసం" అని ఎవరైనా అంటే మండిపడతారు. "కళ ప్రజలకోసం" - "ప్రయోజనంలేని కళ కళకాదు" అని గాఢంగా నమ్మిన కొద్దిమంది కళాకారులలో లక్ష్మీనరసయ్య ఒకరు.

మరో చిత్రం ఏమిటంటే ఇప్పటికీ రంగస్థలం మీదకు నటించడానికి వెళ్ళబోయేముందు ఆయన అత్రం, కంగారూ యింతా అంతాకాదు. పరీక్షకు వెళ్ళే విద్యార్థిలాగానే గాబరాపడతారాయన - దీనికి కారణం పాత్రను mechanical గా నటించకుండా ఎప్పటికప్పుడు కొత్తగా సజీవంగా నటించాలనే ఆరాటమేనంటారాయన. వీరు నమ్మింది చెబుతారు - చెప్పింది చేస్తారు. అర్థికంగా లక్ష్మీనరసయ్యగారు సాదామనిషే అయినా మాటకి కట్టుబడటంలోనూ, నిజాయితీకి నిలబడ్డంలోనూ గొప్ప సంపన్నుడు. అందుకే ఎంతోమంది సంపన్నులు, పెద్దలూ, దాతలూ ఆయన్నీ ఆయన మాటను నమ్ముతారు. వీరిమీదవున్న యీ నమ్మకమే రంగస్థలానికి ఎంతో మేలు చేసింది విజయవాడ నగరంలో. ఈ నమ్మకాన్ని తన స్వార్థానికీ, సొంతానికీ వినియోగించుకోకుండా ప్రేక్షక సంఘాలు నెలకొల్పడానికి వినియోగించారు లక్ష్మీనరసయ్యగారు - "ఆంధ్ర నాటక కళా సమితి" లాంటి ప్రేక్షక సంఘాలు యింత పటిష్టంగా సాగడానికి, నిర్వహింపబడటానికి కారకులైనవారిలో లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఒక

ముఖ్యులు అన్న సంగతి అందరికీ తెలిసిన విషయమే. వీరి వెనక శ్రీ పిచ్చయ్యగారు శేషయ్యగారు లాంటి మంచి మనసుగల దాతలూ, ఉదారులూ వున్నారు. వారు లక్ష్మీ నరసయ్యగారిని సాదా మనిషిగా వుంచరు. సాటి మనిషిగా చూసుకుంటారు. అందుకే లక్ష్మీనరసయ్యగారు పెద్దలమధ్య పెద్దగానే అగుపిస్తారు - పెద్దగానే చలామణీ అవుతారు.

ఉన్నది ఉన్నట్టు ముఖంమీద నిర్మోహమాటంగా మాట్లాడే నరసయ్యగారంటే కొందరికి నచ్చకపోవచ్చు. నచ్చినవాళ్ళూ మెచ్చేవాళ్ళూ చాలామంది వున్నారు. సహజమేమి ; కొండంత ఎత్తు ఎదిగిన మనిషిని అర్థం చేసుకోవాలంటే మామూలు మనిషి తలఎత్తి చూస్తే చాలదు - అలా చూసినా అర్థంకాదు - అంత ఎత్తుకూ ఎదిగినవారికే అర్థమౌతాడు.

మనుషులలో చాలామందికి ఏదో వ్యసనం వుంటుంది. కొందరు లక్ష్మీ నరసయ్యగారికి ఏ వ్యసనాలూ లేవంటారు. నాకు వారిలో మూడు వ్యసనాలు కనిపించాయి. మంచి పుస్తకాలు చదవడం - మంచి నాటకాలు ఆడటం - ఆడించడం - మంచి మనుషులతో పరిచయాన్ని పెంచుకొని మంచిని పెంచుకోవడం వీరికి తార్కాణం. వీరి స్వంత గ్రంథాలయం, ఆడిన, ఆడించిన నాటకాలు, వారి స్నేహితులే విదర్శనం.

లక్ష్మీనరసయ్యగారితో పది పదిహేనేళ్ళు పరిచయమున్నవారికి యీనాటికీ ఆయన కులం తెలీదు. ఆయనకీ తన మిత్రుల కులాలు తెలియవు. ఆయనది మనసున్న మంచి మనుషుల కులం.

వ్యసనం అంటే మనిషి బ్రతికినంతకాలం వదలనిదీ మనిషితోబాటే మనిషి బ్రతికినంతకాలం బ్రతికేదీను. అందుకే లక్ష్మీనరసయ్యగారు మంచి పుస్తకం కనబడితే యిప్పటికీ వెంటబడి అప్పచేసినా స్వంతం చేసుకుంటారు. మంచి మనిషి కనబడితే ఆకలి మరిచిపోయి వెంట వుండిపోతాడు. మంచి నాటకం కోసం వేటాడతారు, యీనాటికీ వేటాడుతున్నారు.

నాకూ యలాంటి వ్యసనాలున్నాయ్ - మరి మేం స్నేహితులం కాకుండా ఎలా వుండగలం ? ఆయన గురించి యీ వ్యాసం రాయకుండా ఎలా వుండగలను ?

చివరికోమాట, పుట్టిన ప్రతి మనిషికీ చావు తప్పదు. చావులేనిది మంచికే. మంచి బ్రతికినంత కాలం లక్ష్మీనరసయ్య మంచిలో మంచిగా బ్రతుకుతారు అని నా సమ్మతం.

“బ లే బా వ” చిత్రం లో
బుర్రకథ కళాకారుడుగా శ్రీ కర్నాటి

‘రథసారథి’

ఆంధ్ర నాటక రంగానికి అత్యుత్తమరీతిని
సేవ చేస్తున్నవారిలో అగ్రగణ్యుడు లక్ష్మీనరసయ్య
ముఖస్తుతికి నే చెప్పడం కాదుగాని చెప్పింది చేయడం ఆయనకు అలవాటు
ప్రజాసేవ చేయడం వరిపాటి, అది ఆతని పరమావధి
ఆ తరానికి యీ తరానికి వారధి

ముప్పై సంవత్సరాలుగా చూస్తున్నా
మనిషిలో, మనుత్యంలో, మంచితనం చూపించడంలో
మార్పులేదు, రాదేమో కూడా

ఆంధ్ర నాటక కళాసమితికి నేటి సారథి

ప్రజానాట్యమండలికి ఆనాడు (1942) ప్రముఖ వ్యక్తి
ప్రెసిడెంటు పట్టయ్యగా ప్రతిభ చూపిన ప్రముఖుడు
యిర్రుకమ రక్తికట్టించి హాస్యాన్ని గిర్రున తిప్పిన జగజ్జెట్టి
అందుకే ఆయనంటే నాకు “అదోయిది”

ఎంత చెప్పినా తరగనంటుంది “మది”

స్వరక్తితో, ఆసక్తితో, అనురక్తితో అందర్నీ
ఆరగించే “అది” ఆయనలో యిమిడివుంది

మాట నమకాలికుడు

మరువలేని, మరువరాని

మనసున్న మంచివాడు

మన “కర్నాటి”

“కరీజ్”

అదే

ఆతని

“దాటి”

—“శ్రీ కొంగంటి”

మంచి మనిషి మా నరసయ్యగారు

— చుక్కపల్లి పిచ్చయ్య

ఉరుమా వుపాధ్యాయునిగా జీవిత విధానాన్ని ప్రారంభించి, నిజాం హృదయ విధానానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడిన తెలంగాణా ఆంధ్ర మహాసభ పిలుపునందుకొని దెందుకూరువారు ప్రజానాట్యమండలి శాఖను యేర్పాటుచేసి సాధన చేసిన “ముంద డుగు” నాటకంలో హీరోగా నట జీవితం ప్రారంభించిన కొద్ది కాలానికే డాక్టర్ గరికపాటి రాజారావు మున్నగు ప్రముఖుల ప్రశంసలు పొందారు. అంతేగాకుండా ఆంధ్ర మహాసభ నిర్వహించిన వైజ్ఞానిక ప్రదర్శనలలో చిత్ర విచిత్ర వేషాలు, బుర్రకథలు మున్నగు వాటిలో ప్రముఖ పాత్రలను నిర్వహించుటద్వారా తెలంగాణా గ్రామసీమలలోని సామాన్య ప్రజానీకాన్ని చైతన్య పరచుటకు కృషిచేస్తూ వున్న సందర్భంలోనే ప్రజానాట్యమండలి, ప్రముఖుల మన్ననలతో తగిన అర్హతగల నటుడుగా ప్రజానాట్యమండలిలోనికి ఆహ్వానింపబడ్డారు. కీ॥శే॥ కోడూరు అచ్చయ్య, సూరపనేని లక్ష్మీపెరుమాళ్ళు, చదలవాడ కుటుంబరావు మున్నగు ప్రముఖులతో కలిసి ఆంధ్ర దేశంలో అన్ని ప్రాంతాలలో “మా భూమి” నాటక ప్రదర్శనలు విరివిగా ప్రదర్శించి తెలంగాణా ఆంధ్ర మహాసభ నిర్వహిస్తున్న నిజాం రజాకార్ల వ్యతిరేక ప్రజా పోరాటానికి సహాయ సానుభూతులు ప్రజలలో పెంపొందించి తోడ్పడటమేగాక ఆంధ్ర ప్రజానీకంలో ప్రజా వైజ్ఞానిక కార్యక్రమాలు మారుమూల ప్రాంతాలకు విస్తరిల్లడానికి దోహదపడ్డారు.

నాటకాలేగాక, జముకుల కథలు, వీధిభాగవతము, బుర్రకథలు, ఇంకా అనేక జానపద కళారూపాలను సాధనచేసి ప్రజా జీవిత ఇతివృత్తాలను వాటికి అన్వయించి భారతదేశమంతటా పర్యటించారు.

సామాజిక అభ్యున్నతికి డా॥ రాజారావుగారు తదితరులు కళారంగంలో అనేక కళారీతుల ద్వారా విశేష కృషిచేసి ఆంధ్రదేశంలో అనేక మంది ప్రజా కళాకారులు ఉద్భవించుటకు దోహదం చేశారు.

శ్రీ చుక్క-పల్లి పిచ్చయ్య, శ్రీ కర్నాటి

డా॥ రాజారావుగారి కళా పరమైన ప్రతి కార్యక్రమంలోనూ శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్య చివరివరకూ కలసివుండి ప్రజా నాటకరంగ ఔన్నత్యానికి గణనీయమైన సేవచేసి ఆంధ్ర దేశంలో అగ్రశ్రేణి రంగస్థల నటుడిగా అభివృద్ధి చెందారు.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య రేడియో కళాకారుడిగా ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని సంపాదించుకున్నారు. వారి కంఠం చాలా గంభీరమైనది. డైలాగు చెప్పడంలో వారిది ఒక ప్రత్యేక శైలి. సందర్భోచితంగా వివిధ ప్రముఖ వ్యక్తుల, స్నేహితుల, తోటి కళాకారుల సంభాషణలలోని ప్రత్యేక అలవాట్లను, చలంక్తిగా వ్యక్తీకరించి అనుకరిస్తూ మాట్లాడటం వీరి విశిష్టత.

శ్రీ నరసయ్యగారు మంచి ఉన్నతమైన స్వభావం కలవారు. తనకున్న స్థితితో తృప్తి పడగలరు. ఇతరులకు ఇబ్బందిని కలిగించడానికి వీరు సుతరామూ సిద్ధపడరు.

ఎలాంటి వారినైనా గౌరవిస్తూనే వారిని విమర్శనాత్మక దృష్టితో పరిశీలించ గలరు. వీరినుండి అనేక ఉన్నతమైన సలక్షణాలను మనం గ్రహించి, నేర్చుకొనుటకు అవకాశం కలదు. అనేక వర్గాలనుండి, వ్యక్తులనుండి శ్రీ నరసయ్యగారికి మంచి గుర్తింపు వుంది. శ్రీ నరసయ్యగారిని అన్ని తరగతులవారు తమ ఆత్మ బంధువుగా, స్నేహితునిగా అభిమానిస్తారు.

శ్రీ నరసయ్యగారు మంచి వక్త, లోతైన విషయ శక్తి గలవారు. నిరాడంబరులు, సమాజంలోని అవినీతికీ, చెడుకూ దోహద పడకపోవడమేగాక దాన్ని గుర్తించి నిరసిస్తారు. ఉద్రేకంలేని ప్రశాంత స్వభావం గలవారు. నమ్మినవారికి మంచి మిత్రులు. యాభై సంవత్సరాలు నిండినా ఓపికగా తనదగ్గరవున్న వారితో సామాన్య మానవతా సంబంధాలు వుంచుకొని, పెంచుకొని, తోటి కళాకారులకు చేదోడు వాదోడుగా వుంటూ ఆంధ్ర నాటక కళాసమితిని స్థాపించి, పది సంవత్సరములుగా దానిని అభివృద్ధిపరుస్తూ అనేకమంది ప్రముఖులకు కళాభిమానాన్ని రేకెత్తించి, దానికి అందరూ తమ ఆదరణ యిచ్చేలా నిర్మాణపరచి మంచి ఉన్నతమైన కృషి చేస్తున్నందుకు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారిని యీ సందర్భంలో అభినందిస్తూ వారి కృషి యింకా అభివృద్ధిచేంది అనేక కళాకారులకు వారి అనుభవం ఉపయోగపడి అనేకమంది కళాభిమానులు యేర్పడటానికి కృషి కొనసాగిస్తారని ఆశిస్తున్నాను. వారికి యీ సందర్భములో నా కళాభివందనములు.

★★

*

*

*

శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారు అనేక సాంస్కృతికోద్యమాలలో ప్రవేశించి నిరాపేక్షతో సేవ చేశారు. నాటక కళాభివృద్ధి కోసం అహోరాత్రులు తపించే దీక్ష కర్నాటి వారి ప్రత్యేకత. అదే వారి ప్రాణం. లక్ష్మీ నరసయ్యగారిలో చైతన్యం వుంది. అంతేకాదు, మనలో చైతన్యాన్ని కలిగించే శక్తివుంది.

అదిర్న నాటక కళాసమితి

మంగళగిరి, 30-12-79

“అజాత శత్రువు” శ్రీ కర్నాటి

— తె. యన్. టి శాయి, బి. ఏ.

రచయిత, నటులు, దర్శకులు

కొందర్ని చూస్తే వెంటనే పరిచయం చేసుకొని మాట్లాడాలనిపిస్తుంది - మరి కొందర్ని చూస్తే చెయ్యేత్తి దణ్ణం పెట్టాలనిపిస్తుంది-దానికి వారి తేజస్సు. ప్రవర్తన, సంభాషణా చతురత కారణం కావచ్చు : పై చెప్పిన కోవలోనివారే మన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

“ఆతడనేక యుద్ధముల ఆరితేరిన వృద్ధమూర్తి” అన్నట్టుగా కళకు సంబంధించిన అన్ని శాఖల్లో వారికి ప్రవేశంవుంది-ప్రావీణ్యం వుంది. నటులు, దర్శకులు, ఉత్తమ ప్రయోక్త, సమర్థతగల కార్యనిర్వాహక దక్షులు-వక్త-అంతేగాదు, యక్షగానం, జానపద సాహిత్యాన్ని, సంగీతాన్నికూడా మధించిన మేధావి-సాహితీపరులు. ఇన్ని శాఖల్లో ఆరితేరటం ఎందరికి సాధ్యం ? సాధించగల్గినవారు ఉత్తమోత్తమ పరిశోధకులుగాక మరేమాత్రా ?

దాదాపు ఓ పుష్కరకాలా క్రితం అనుకుంటాను మేం విజయవాడలో కన్యాశుల్కం నాటకం ప్రదర్శించాం-నాటకానంతరం, శ్రీ కర్నాటి లోపలికి వచ్చి “మీరు గిరీశంగా అద్భుతంగా నటించారని” చెప్పి మళ్ళీ కలుస్తానని వెళ్ళిపోయారు. శ్రీకర్నాటిని నే నెరుగుదును. కాని నేనువారికి తెలియటం అదేప్రథమం-మేం ముఖాముఖి మాట్లాడుకున్నది అనాడే : వెంటనే చెయ్యేత్తి నమస్కరించాను-ఆ తర్వాత చాలాసార్లు కాదు, ఎన్నోసార్లు వారితోకల్సి మాట్లాడే అవకాశాన్ని కల్పించుకున్నాను. ఈ కాలంలో, వార్ని నిశితంగా పరిశీలించాను- వారి మనస్తత్వాన్ని అధ్యయనం చేశాను. ఎప్పుడైనా అవకాశం పడే నారచనల్లో ఓ పాత్రగా చేసుకుందామనే స్వార్థంతో :: అనేక విషయాలు తెలుసుకున్నాను-చాలా విషయాలు వారినుండి నేర్చుకున్నాను-అందుకే ఇన్నవి పున్నట్టుగా రాస్తున్నాను-ఇందులో ఉత్తేజ్జలారేవు, అతిశయోక్తు లంతకన్నా రేవు.

“అజాత శత్రువు” శ్రీ కర్నాటి

— కె. యస్. టి శాయి, బి. ఏ.

రచయిత, నటులు, దర్శకులు

కొందర్ని చూస్తే వెంటనే పరిచయం చేసుకొని మాట్లాడాలనిపిస్తుంది - మరి కొందర్ని చూస్తే చెయ్యేత్తి దణ్ణం పెట్టాలనిపిస్తుంది-దానికి వారి తేజస్సు, ప్రవర్తన, సంభాషణా చతురత కారణం కావచ్చు. పై చెప్పిన కోవలోనివారే మన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

“ఆతడనేక యుద్ధముల ఆరితేరిన వృద్ధమూర్తి” అన్నట్టుగా కళకు సంబంధించిన అన్ని శాఖల్లో వారికి ప్రవేశంవుంది-ప్రావీణ్యం వుంది. నటులు, దర్శకులు, ఉత్తమ ప్రయోక్త, సమర్థతగల కార్యనిర్వాహక దక్షులు-వక్త-అంతేగాదు, యక్షగానం, జానపద సాహిత్యాన్ని, సంగీతాన్నికూడా మధించిన మేధావి-సాహితీపరులు. ఇన్ని శాఖల్లో ఆరితేరటం ఎందరికి సాధ్యం ? సాధించగల్గినవారు ఉత్తమోత్తమ పరిశోధకులుగాక మరేమౌతారు ?

దాదాపు ఓ పుష్కరకాలా క్రితం అనుకుంటాను మేం విజయవాడలో కన్యాశుల్కం నాటకం ప్రదర్శించాం-నాటకానంతరం, శ్రీ కర్నాటి లోపలికి వచ్చి “మీరు గిరీశంగా అద్భుతంగా నటించారని” చెప్పి మళ్ళీ కలుస్తానని వెళ్ళిపోయారు. శ్రీకర్నాటిని నే నెరుగుదును. కాని నేనువారికి తెలియటం అదేప్రథమం-మేం ముఖముఖి మాట్లాడుకున్నది ఆనాడే : వెంటనే చెయ్యేత్తి నమస్కరించాను-ఆ తర్వాత చాలాసార్లు కాదు, ఎన్నోసార్లు వారితోకలిసి మాట్లాడే అవకాశాన్ని కల్పించుకున్నాను. ఈ కాలంలో, వార్ని నిశితంగా పరిశీలించాను- వారి మనస్తత్వాన్ని అధ్యయనం చేశాను. ఎప్పుడైనా అవకాశం పడ్డే నారచనల్లో ఓ పాత్రగా చేసుకుందామనే స్వార్థంతో !! అనేక విషయాలు తెలుసుకున్నాను-చాలా విషయాలు వారినుండి నేర్చుకున్నాను-అందుకే ఇన్నవి పున్నట్టుగా రాస్తున్నాను-ఇందులో ఉత్తేజ్జలారేవు, అతిశయోక్తు లంతకన్నా రేవు.

ఈనాడు తెలుగునాట రాజకెక్కిన నటకావతంస లెందరో వున్నారు-నట రాజులున్నారు, నటచక్రవర్తులూవున్నారు. కానీ యిందర్లో ప్రధానంగా తరుగైన గుణం వ్యక్తిత్వం-ఆత్మ విశ్వాసం. నిజానికి నటుడన్నవాడికి వ్యక్తిత్వం, ఆత్మవిశ్వాసం, ఆత్మాభిమానం - పాత్ర అధ్యయనం - సరియైన అవగాహన అవసరం. ఇవి లేనప్పుడు, ఆ వ్యక్తి తాత్కాలికంగా రంగస్థలంపై నటుడుగా రాణించినా, బిరుదు, సత్కారాలందినా, వ్యక్తిగా మాత్రం జీవితంలో ఓడిపోవటం తథ్యం-జీవితంలోని ఓటమి అతన్ని కొన్నాళ్ళకు నటుడుగా కూడా నిలువనీయదు-మిగలనీయదు-ఇది సర్వసామాన్యనుభవం-మహామహుల గత చరిత్రలు మనకు నేర్పుతున్న పాఠాలు-కనుక జీవితపు ప్రవాహంలో ఏ కొమ్మ పట్టుకుని యిదాలన్నా, లేక సాములో సుస్థిరంగా సముచితమైనస్థానం సంపాదించాలన్నా, ప్రతి మనిషికి వ్యక్తిత్వం, ఆత్మ విశ్వాసం-ఆత్మాభిమానం అవసరం ! పై చెప్పిన అన్ని అంశలు శ్రీ కర్నాటివారు పుణికిపుచ్చుకోవటంచేతనే - వారు ఉభయత్రా - జీవితంలోను - రంగస్థలంలోనూ రాణించ గలుగుతున్నారు -

శ్రీ కర్నాటి వ్యక్తిత్వం బహుధాప్రశంసా పాత్రమైంది-ఒకరిని నొప్పించక, తాను నొచ్చుకోక, నవ్వుతూ నడచిపోయే శ్రీ కర్నాటి వారికి శత్రువులెవరూ లేరు-తనెవ్వరినీ శత్రుభావంతో చూడరు, కనుక వీరు అజాతశత్రువులు అంటున్నాను. తనని చాలామంది అపార్థం చేసుకోవచ్చు-మరికొందరు పరోక్షంలో విమర్శించవచ్చు-ఇంకెందరో ఆయన్ని చూసి అసూయ పడవచ్చు-లెక్కకు మిక్కిలిగా జనం ఆయన్ని ప్రేమించవచ్చు, అభిమానించవచ్చు, అందరికీ అన్నివేళలా ఒకేరకమైన ఆదరణ, సమాన స్థాయిలో సంభాషణ ఆయన్నుండి లభిస్తాయి. అపవాదులకు, అస్థానాలకు భయపడి పారిపోయే మనస్తత్వం వారిది కాదు. తాను నమ్మిందే చేయటం-చేయదల్చుకున్నదానినే చెప్పటం వారి అలవాటు. నైజం కూడా !! కుల మత భేదాలకు, భావాలకు అతీతంగా మనసును పెంచుకొని, అనేకమందిని ఆత్మీయులుగా, ఆప్తులుగా చేసుకుని ముందుకు సాగిపోతున్నారు. “దేశమును ప్రేమించుమన్నా మంచి అన్నది పెంచుమన్నా” అన్న గురజాడ గీతికకు ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారే !!

కీ. శే. కోడూరి అచ్చయ్య, డా॥ రాజారావుగార్ల నుండి సుశిక్షణ, క్రమ శిక్షణ అలవర్చుకొని, తన సంస్కారానికి వన్నె తెచ్చుకున్నారు. ఆయన వ్యక్తిత్వం, ఆయన్ని గొప్ప కళాకారుడిగా తీర్చిదిద్దింది. నటుడుగా, ఆంధ్రదేశంలో

దాదాపు అన్ని రంగస్థలాలపై వటించారు-ఎన్నో పాత్రలు వారి సొంతం అయినాయి- పాత్రలో లీనం కావటంకాక, పాత్రలో జీవించటం- వీరి ప్రతిభకు తార్కాణం ! ఏ పాత్రనైనా గౌరవ ప్రపత్తులతో అధ్యయనం చేయటం, అభ్యాసం చేయటం వీరు అలవాటుగా చేసుకున్నారు. వీరు ధరించిన పాత్రలు ఒకదాని కొకటి సంబంధంలేదు. ఒక పాత్రకు మరొక పాత్రకు పోలికలూ లేవు; ఆ యా పాత్ర మనస్తత్వాలకు, నిజ జీవితపు తన నడవడికి ఎక్కడా పొత్తులేదు, పొంతనలేదు. అందుకే శ్రీ కర్నాటి యిటు జీవితంలోను అటు రంగస్థలంలోను రాటుతేలగల్గారు-రాణించగల్గారు.

ఎక్కడ దెందుకూరు ప్రజానాట్యమండలి-ఎక్కడ విజయవాడ ? తిరువూరు తాలూకా తునికిపాడులో జన్మించి, దెందుకూరులో పెరిగి, విజయవాడలో స్థిరపడి పోషటం చూస్తే ఎంతో ఆశ్చర్యం వేస్తుంది-“ముందడుగు” నాటకంలో హీరో నారాయణరావుగా దాదాపు ముప్పయి సంవత్సరాలక్రితం రంగప్రవేశం చేసిన శ్రీ కర్నాటి. నేటికి రంగస్థలంపై హిమాలయోత్తుంగ శిఖరాన్ని అధిరోహించగల్గిన నటశేఖరుడొకడని ఆనాడు ఎవరూహించగలిగారు? శ్రీ కర్నాటివారు కూడా నాడు పూహించి వుండరేమో !!

అత్రేయగారి, “ప్రగతి”లోపిచ్చివాడుగా. “ఈనాడు”నాటకంలో “రాము”గా భూలిగుండవారి “రుఫాన్” నాటికలో నెల్లూరురాఘవరెడ్డిగా-అని సెట్టివారి “మావూరు”లో “మహంకాళి”గా, “గాలిమేడల్లో” “హెడ్ క్లర్కు ఆంజనేయులు”గా-కొడాలి వారి చైల్డ్ రన్ “స్వామీజీ”గా, రెంటాలవారి, “అంతా పెద్దలే”నాటకంలో “చైన్లు”గాకొండేటి వారి, “ప్రసిడెంటు పట్టయ్య”లో పట్టయ్యగా, శ్రీహరిగారి, “ఎవరుద్రోహి”లో M. L. A. సదాచార సన్యాసిరావుగా-వేలసంఖ్యలో ప్రదర్శనలిచ్చి శేహబామ్ అనిపించుకున్న అదృష్టం, అవకాశం, అర్హత వీరికికలిగివుండటం ముదావహం-అన్ని పాత్రలు సమాన స్థాయిలో అధ్యయనంచేసి నటించినా-వీరికి చైన్లు, మహంకాళి, పిచ్చివాడు, పట్టయ్య పాత్రలంటే అమిత అభిమానం.

“అంతా పెద్దలే” ప్రసిడెంటు పట్టయ్య “ఎవరుద్రోహి, మొదలగు నాటకాలు వీరి దర్శక ప్రతిభకు మచ్చుతునకలు-రంగస్థలంపై నూతన ప్రయోగాలు చేయటం-కొత్తపుంతలు సంతరించటం-వీరికి అభిమానం-అందుచేతనే గిడుతూరివారి “మాన వుడు చిరంజీవి” అను మూకీ నాటికను, మాచినేని వ్రాసిన అర్థమూకీ నాటికను, రంగానికి పరిచయం చేశారు-ఏ విశ్వవిద్యాలయంనుండి, పట్టా పొందకపోయినప్పటికీ, విశ్వసాహిత్యాన్ని మధించారు-ప్రాచీన సాహిత్యం నుండి-ఆధునిక సాహిత్యం

వరకు-ఎన్నో గ్రంథాలు చదివి ఆకళింపు చేసుకున్నారు. అభిజ్ఞాన శాకుంతలం, ప్రతాప రుద్రీయం, చిత్ర నళీయం, “బొబ్బిలియుద్ధం, వంటి నాటకాలను శిల్ప హేందర్య దృష్ట్యా గౌరవిస్తారు. సబ్బక్తురీత్యా ఆధునిక నాటకాల్లో ప్రప్రథమంగా “కన్యాశుల్కం, సంఘం చెక్కిన శిల్పం, ఆత్మసాక్షి, మండువా లోగిలి, జగన్నాథ రథ చక్రాలు, ఊరుమ్మడి బ్రతుకులు వాటి అభిమాన పాత్రమైన నాటకాలు. ఎంతటి సాహితీపరుడు కానిదే ఏ విషయం పై నైనా అనర్గళంగా ఉపన్యసించగల మేటి వక్తగా వన్నెకు రాగలుగుతారు?

ఆంధ్రదేశంలో బుట్టకథ-కథకులైన శ్రీ నాజర్, ఉమామహేశ్వరరావులే గాక - యక్షగాన నిపుణులందరితో పరిచయం మాత్రమే వీరికి వుండటం కాదు - పాల్గొనే ప్రవేశం, పాండిత్యం కూడా కల్గివుండటం - వీరి మేధస్సుకు చక్కని గీటురాయి-నటరత్నాలైన శ్రీ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి, శ్రీ మాచినేని, శ్రీ వల్లం నరసింహారావు, కీ॥శే॥ చదలవాడ కుటుంబరావు, పెరుమాళ్ళు, డా॥ రాజారావు, కోడూరు అచ్చయ్యగార్లతో కల్పి పనిచేసిన పవిత్రకాలం వీరికి మధురానుభూతులు మిగిల్చింది - తనను తెలుగు రంగస్థానికి పరిపూర్ణ యశస్సిగా అందించిన ప్రజా నాట్యమండలివారిని తన గుండె కుహరములో ప్రోదిచేసుకున్నారు.

దాదాపు రీర వసంతాలను నేటికి పూర్తిచేసిన వీరు బౌత్సాహిక నాటకరంగాన్ని ప్రోత్సహించే నిమిత్తం దాదాపు పదిహేడు సంవత్సరాల క్రితం ఆంధ్రనాటక కళా సమితి స్థాపకులై నేటికీ దాని ప్రధాన కార్యదర్శిగా కొనసాగుతున్నారు.

ఇన్ని సుగుణాలు, ఇన్ని గొప్పదనాలు సాధారణంగా ఒక మనిషికి అబ్బటం అరుదు - ఇన్ని గొప్పదనాలున్నా నిరాడంబరత్వాన్ని కొనసాగిస్తూ-నిగర్విగా కీర్తి సందుతూన్న శ్రీ కర్నాటి వ్యక్తిత్వానికి నా నమోవాకాలు.

ఆంధ్రజాతి సగర్వంగా చెప్పకోదగ్గ మహనీయుల్లో శ్రీ కర్నాటివారొకరు. వీరిని పూరూరా సన్మానించి, ఆంధ్రజాతి తన సంస్కారాన్ని, సంప్రదాయాన్ని సర్వ మానవాళికి మంచి కానుకగా సమర్పిస్తుందని ఆశిస్తూ

శ్రీ అవుల సాంబశివరావుగారు శ్రీ కర్నాట సన్మాన సందర్భంగా ప్రత్యేకంగా అభినందిస్తున్న దృశ్యం

కళల కాణాచి కర్నాటి

—సోంపల్లి బాపయ్య చౌదరి

సీ॥ జాతీయ భావముల్ చదివి చరించెడి

అతులిత అందాల నటుడవయ్య

జనుల జీవననాడి చక్కగ నెరిగిన

జాణుతెనుగుల చతురవయ్య

కోపతాపములకు కొల్వుగాదని జాటి

నటనరీతుల నేర్పు నటుడవయ్య

ఏవేళ యేచోట ఎటుల వీక్షించిన

నవ్వులు పువ్వులై అలరునయ్య

తే॥ గీ॥ చెవుల కింపులు సొంపులు చేర్చిపేర్చు

కవుల కమ్మని కలముల కవిత లెరిగి

అచితాచియు భాషణ లాచరించి

అంద చందము లలరించు ఆత్మబంధు

ఉ॥ సోదర భావముల్ సొబగు సోయపు నెయ్యము, విందుజేయు, మీ

డెందము నెందరో రుచులదేల్చి మేలిమిబంగరంచు, యీ

సోదరు గుండెలో పొదివి శోభలు దిద్దిన ముద్దుమాటలన్

పొందుగ విందు విందుజేతునిట పొంగుచు నింగిని తాకగా మదిన్

పే॥ జముకుల కథలోన చమక లందించుచు

పల్లెపదాలనే పాడినావు

ధక్కిలు మ్రోయించి డక్కాలు దీరంగ

కథలలో కదనము కదిపినావు

నాటక కళలోని నవరస మెరిగిన
 నటనమే, మేటిగా నడిపినావు
 ఆకాశవాణిలో అవకాశ మందిన
 అభినయ తాండవం సల్పినావు

తే॥ గీ॥ తరతరాలకు కళలందు తరగనట్టి
 వద్దికలు దిద్దు మీ బుద్ధి బలుకతరమ
 తెలుగు వెలుగుల తెరచాప తెరచిపట్టి
 మలచుకొంటిరి నరసయ్య మాన్యచరిత

ఉ॥ నాటకరీతులన్ తరచి నాయక పాత్రలు రంగరించి, మీ
 నాటకరీతులన్ తెరచి నల్లరు ముందర విందుజేయ, మీ
 దీటుకు, మాటకున్, సభలో, దిక్కులు బల్కు భళీయటంచు, నా
 మాటలు జాలునా పొగడ మానవ ధర్మము జూపుచుంటిలే !

సే॥ సతతము సన్మార్గ సముచిత రీతుల
 మంచి నెంచెడి మహా మనసుమీది
 పడుగురి ముందర పద పదములు గూర్చి
 పలుకంగ నేర్చిన భాష మీది
 సాహసే : సమర సారధియంచు
 సాగి ముందుకు దూకు నటనమీది
 కష్టము నష్టము కాలదన్నుచు బోయి
 కార్యము సాధించు ఘనత మీది,

తే॥గీ॥ అనవరత మీవు అనితర భారమెరిగి
 నిరత నిర్మల భావన నీతులెరిగి
 నవత రీతుల నిరతము నాచరించు
 కళల కాణాచి కర్నాటి ఘనుడవయ్యా.

లక్ష్మీనరసయ్య : నాటకరంగం

శ్రీ స్వర్ణ రాజ హనుమంతరావు ఎం. ఏ.

తెలుగుశాఖ : నోబులు కళాశాల.

నాటకరంగం సంచాలకుడు నటుడే. ప్రయోక్త లేదా దర్శకుడు, నిర్వాహకుడు, రచయిత-ఇలా చాలామంది “హంగుదారు” లుంటారు. ఉండితీరాలికూడా. కాని నాటకరంగంలో నటునిది ప్రత్యేక స్థానం. నటుడు ప్రధానంగా నాటకేతివృత్తాన్ని రచయిత భావాన్ని-అతడు వాచ్యంగా చెప్పక వ్యంగ్యంగా సూచించిన దాన్ని తన హావభావ చేష్టావిలాసాదుల చేత తన శరీరం మీద విన్యసించి ప్రేక్షకుడి హృదయ ఫలకంమీద చెరగరాని ముద్రవేస్తాడు. అలా చేయగలిగినవాడు లేదా ముద్ర వేయగలిగినవాడు మంచి నటుడనిపించుకుంటాడు.

కొంతమంది వేషాలు అల్పసంఖ్యలోనే వేస్తారు. కొంతమంది కొన్ని ప్రత్యేక తరహా పాత్రలే ధరిస్తారు. కాని కొంతమంది అన్ని తరహా పాత్రలను అంతసమర్థవంతంగాను ధరించి పది కాలాలపాటు ప్రేక్షకుల హృదయాల్లో భద్రస్థానాన్ని సంపాదించుకొంటారు. ఇంతకు చెప్పదలిచింది నాటకానికి మూలాధారం నటుడు. ఆ నటుడు నాటకాన్ని జీవంతో నింపి చైతన్యవంతం చేసి తనతోపాటు నడుచుకుపోతాడు. ఇంకా సరిగ్గా చెప్పాలంటే తాను కనుమరుగై పాత్రల్ని ప్రత్యక్షంచేస్తూ నడిపించుక పోతాడు. అయితే అలా చేయగలిగిన నటులు మనకు అరుదుగా తనిపిస్తూ ఉంటారు. అలా ఆంధ్రదేశంలో మంచి నటులనిపించుకొని పేరుతెచ్చుకొన్న వారిలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు విశిష్టత ఉన్న బహుళ పాత్రధారి.

ఇరవయ్యో శతాబ్దపు ప్రథమార్థం పూర్తి కావస్తున్న తరుణంలో ఆయన సుంకర-వాసిరెడ్డి ముందడుగు నాటకంలో నారాయణావతార మెత్తి రంగంపైన ముందడుగు వేశాడు. ఆ నాటకం బూర్జువా వ్యవస్థపై తిరుగుబాటు. ఆ వ్యవస్థను కూలద్రోయటానికి పూనుకొన్న పాత్ర నారాయణరావుది. విప్లవ ఉద్యమాన్ని నిర్వహించి జమీందారును ఊరినుండి తరిమికొట్టి, జమీందారు తొత్తుగా ఉన్న అచ్చయ్యకుమార్తె

ప్రేమను చూచుకొని, సాంఘికంగా గొప్ప మార్పును తెచ్చి, రైతులకు కూలీలకు గొప్ప అండగా నిలిచిన పాత్ర “నారాయణరావు.” ఆ పాత్ర యొక్క మూల సూత్రము కటిబద్ధంబై యెదుర్కొన్న “సమతాసూత్ర విధాన కల్పిత మహాసౌఖ్యాబ్ధి నోలాడమే” అన్నది-పద్యాన్ని అక్కడక్కడా ఇమడ్చటం, పాటల్ని తరుచుగా వాడు కోవటం ఆ నాటి నాటకాల్లో ఆకర్షణీయమైన పద్ధతి. శ్రమించి సాధనచేసి పద్యాన్ని, పాటను, వచన సంభాషణను చక్కగా ఒడ్డికలు దిద్దుకొని ఆ నాటకంలో హీరోగా జేజేలందుకొన్నాడు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

అనేక వైవిధ్యం గల పాత్రలు ఆయనను పరిస్తూ వచ్చాయి. మా భూమి లో ఆయన ధరించిన మంగలి రాముడు పాత్ర సంఘంలోని ఒకానొక ప్రత్యేక తరహా పాత్రకు ప్రతిబింబం. తెలుగాణములోని పాటక జనం గ్రామస్థుల్లో పడే పాటను కళ్ళకు కట్టినట్లు అభినయించి చూపారు ఈ పాత్రను ధరించిన కర్నాటి.

నాటక ఇతివృత్తంలోనే గాక పాత్రలలో కూడ భేద సాదృశ్యాలు రెండు ప్రకటితమవుతూ ఉంటాయి. ఆశ్రేయ ఈనాడు నాటికలో రామ్-రహీమ్ పాత్రల లాంటివి. చూడటానికి ఒకటిగా అగుపించినా దేనివ్యక్తిత్వము దానికే ఉంటుంది, “రామ్” పాత్రను ధరించిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఆ విషయాన్ని ఆ పాత్ర ధారణలో చక్కగా చూపించారు.

కొన్ని పాత్రలు కొందరికి బాగా నవ్వుతాయి. కాని దాని వెనుక నటుని యొక్క సొంతముద్ర ఒకటి ఉంటుంది. కొన్ని నాటకాల్లో కొన్ని పాత్రలు ప్రేక్షకుని సానుభూతికి నోచుకోవు. కారణం ఆ పాత్ర గతమైన దొసగులు. కాని అలాంటి పాత్రల్ని రెండు ధరించారు శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారు. ఒకటి జీవిత పథంలో; రెండవది నేరము-శిక్షలో. ఇక్కడ, అక్కడ కూడ తండ్రి చాగుబోతే; బాధ్యతల్ని విస్మరించిన వాడే; కాని లోపల అగ్నిపర్యవతమున్న పాత్ర. నిస్సహాయత నిండిన పాత్ర. కన్నీటి పొరల చాటున జీవితాన్ని దాచుకొన్న పాత్ర. ఆపాత్ర విషాదంతో తొణికిసలాడుతూ కదిపితే కుండకు చిల్లు పడుతుందా అనేటట్లు బరువుగా నడిపిన మనత శ్రీ కర్నాటిది.

సుంకర వ్రాసిన “జీతగాడు” లోని మల్లాయి పాత్ర వాస్తవానికి మరో ప్రతి బింబము. అతడు వృద్ధుడైన వ్యవసాయ కూలి. అయితేనేం అతడు వాస్తవానికి సజీవ ప్రతిబింబము. కర్నాటి పాత్రధారణలో ఆ అల్పపాత్ర ప్రేక్షకుల నుండి ఎంతో సానుభూతిని చూచుకొన్నది.

కొప్పరపు సుబ్బారావుగారి గేయ నాటికలో చిన్నారెడ్డి ఒక వ్యంగ్యాన్ని ఆవిష్కరించే పాత్ర. సమాజాన్ని కుక్కలవలె పీక్కొని తింటున్న “పెద్ద తరహా పెద్దమనుష్యులకు, దొంగలకు గల సూక్ష్మభేదాన్ని ఆవిష్కరించే పాత్రలలో చిన్నారెడ్డి పాత్ర ఒకటి. అతని సంభాషణలోని వ్యంగ్యభోరణి నాటికకు ఆయువుపట్టు. ఆ పట్టు జాగ్రత్తగా పట్టి, విడువకుండా నిలిపి, ఆ రూపాన్ని సుస్థిరంగా నిలిపిన ఘనత శ్రీ కర్నాటిది.

నాటకాల్లో కొన్ని గంభీరమైన పాత్రలుంటాయి. ఒక్కో నాటకంలో ఆ గంభీర్యమే నాటకాన్ని నడుపుతుంది. ఆ ఒక్క పాత్ర కేంద్రమై మిగతా పాత్రల్ని తన చుట్టు త్రిప్పుకుంటుంది. ఆ పాత్ర బిందువై నవాటు చాల శక్తివంతుడై ఉండాలి. “అంతా పెద్దలే” ఇతర భాషను అనుసరించి వ్రాయబడిన నాటకమైనా దేశీయతను పుణికిపుచ్చుకొంది. అందులోని చయనులు పాత్ర గంభీరమైందే కాదు, విలక్షణమైంది కూడ. వెన్నెముక వంటి ఆ పాత్ర ఏమాత్రం సడలిపోయినా కీళ్ళులేని దొమ్మ వలె నాటకం కూలబడి పోతుంది. ఆ పాత్రను తాను సమర్థతతో నటించి ఇతర పాత్రలు ఆ సంవిధానంలో చక్కగా సాగటానికి ఎంతో దోహదం చేస్తుంది. సమాహార కళ సహకారకళ అయిన నాటకంలో నటుని బాధ్యత ఎట్టిదో గుర్తించేటట్లు నటించారు శ్రీ కర్నాటి.

మాండలిక భాషలు, విలక్షణమైన ఉచ్చారణాభోరణి గల పాత్రలను ధరించటానికి అందరూ తొందరగా ముందుకు రారు. వచ్చినా ఒక్కోసారి వాటికి న్యాయం జరగదు, తుఫానులోని రాఘవరెడ్డి పాత్ర నెల్లూరు మాండలికంలో మహావేగంగా సంభాషణను నడిపే పాత్ర. ఆ పాత్రను శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ప్రదర్శించిన తీరు చూచి రాఘవరెడ్డి అంటే ఈయనే అనిపించేటంతగా ఆ పాత్రను ధరిస్తాడని ప్రేక్షకులనేటట్లు చేయటం ఆయన వాచికాభినయ విశిష్టతకు ఒక మంచి ఉదాహరణ.

చైరమన్ నాటకంలో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య గారు ధరించిన స్వామీజీ పాత్ర పట్టుదలకు పంతానికి ప్రతీక. కుత్సితము, కుటిలత్వము గూడుకట్టుకొని, వంచనను కప్పి పెట్టుకొనే, మేక వన్నెపులి. ఆ పులి అసలు పులిగా కాక మేకవన్నె పులిగా చివరి వరకూ నిలవటంలో శ్రీ కర్నాటి చూపిన నటనలోని పటిమ చూచిన ప్రతివారి హృదయంలోన స్థిరంగా ఉంది.

అనిసెట్టి వ్రాసిన “మావూరు” నాజరు వ్రాసిన “ఆసామి” నాటకాలలో ‘శ్రీ రంగం’ “మహంకాళి” అనే రెండు పాత్రలున్నాయి. పల్లెలలో ఈ పాత్రల వంటి వ్యక్తులు ఒకరికొకరికి మధ్య పితలాటకం పెట్టి జుట్లు జుట్లు ముడేసి తమ పబ్బింతాము గడుపుకొని, ఎదుటివారిని అధోగతి పాలుచేసే “కోర్టు పక్షి” పాత్రలు. ఇవి ప్రతి పల్లెటూరిలోను వీదో ఒక రూపంలో దర్శన మిస్తూ ఉంటాయి. ఆ జిత్తులమారి పాత్రలను శ్రీ కర్నాటి వారు ధరించి ఆ పాత్రలకు పరిపూర్ణమైన న్యాయం చేకూర్చారు. ఆ పాత్రలను వారి పాత్రధారణలో చూచాక మళ్ళీ వేరే మనమొక “చెట్టు క్రింద కోర్టు పక్షి” ని చూడనక్కరలేదు. అంతటి సహజం ఆ పాత్రధారణ.

అనిసెట్టివారి “గాలిమేడలు” స్వప్న జగత్తులోని రహస్యాల్ని చేదించిన ప్రఫాయిడ్ సిద్ధాంతం ఆధారంగా రూపొందించిన క్రొత్త ప్రయోగాత్మక నాటకం. ఒక వ్యక్తి జీవితంలో తారసపడే ఇతర వ్యక్తులు ఆ వ్యక్తిమీద ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపుతారో, పరిస్థితుల ప్రాబల్యం పరస్పరం ఎలాంటి ప్రభావాన్ని కలిగిస్తుందో చాలా నాటకీయంగా చిత్రించారు. ఒకే వ్యక్తి ఒకేనాటకంలో మూడు పాత్రలను ధరించే విధంగా, రసభంగం కాకుండా, పాత్ర స్వరూప స్వభావాలకు వైరుధ్యం కలగకుండా ఆ పాత్రలను సృష్టించటంలో శ్రీ అనిసెట్టివారు చేసిన చమత్కారమయితే, ఆంజనేయులు, సీతారామయ్య, హోటల్ యజమాని అనే మూడు ముఖాలు గల ఒకే పాత్రను మూడు రకాలుగ ధరించి ఆ మూటిలోని ఆత్మగతమైన ఐక్యతను చెడనీయకుండా, ఆ పాత్రలను ఆయన ప్రదర్శించిన తీరు చాల మెప్పునందుకుంది.

ఆచార్య ఆత్రేయగారి ప్రగతిలోని “పిచ్చివాడు” కేవలం పిచ్చివాడుకాదు. యుద్ధం వలన కలిగిన దుష్ఫలితాల విషపరిణామాలకు శాశ్వత చిహ్నంగా నిలిచిన వాడు. అందులోని సైంటిస్టు ఒకరకంగా పిచ్చివాడే. కాని వారి వారి “పిచ్చి”లలో తేడాఉంది. సైంటిస్టుకు యుద్ధంవస్తే ఆనందం. చూడటానికి ఇద్దరి “ప్రవర్తన” ఒకరకంగానే కనిపిస్తుంది. కాని నిజానికి చాల తేడావుంది. సహజంగా సైంటిస్టు తెలివైనవాడుకాని పిచ్చివాని సంభాషణ వింటూన్నప్పుడు, పర్యవసానాన్ని ఆలోచించినప్పుడు, ఈ ఇతివృత్తంలో సైంటిస్టుకంటే పిచ్చివాడు “ఏడాకులు” ఎక్కువే (చదివినవాడు). అలాంటి పాత్రను శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిర్వహించిన తీరు ఎంతో శ్లాఘనీయము. ఆయన పాత్రలోని లోతుల్ని తరచి తరచి చూచి చాల హుందాగా “పిచ్చి”గా ఎంత “తిక్క”గా నటించాలో అంత “పిచ్చి”గా తిక్కగా నటించాడు. అది మాటలలోకి మార్చి చెప్పగలిగిందికాదు.

ప్రెసిడెంటు శట్టయ్య అనే పట్టాభిరామయ్యపాత్ర చివరకు చెబుతున్నా చివరిదికాదు. దానికదేసాటి. ఆ పాత్రకతడే సాటి అనిపించుకున్నాడాయన. తనకేమీ అక్షరము ముక్కరాదు. అయినా అన్ని పదవులు తనకే కావాలి, దీనికితోడు చేతకానితనం. అలాంటి పాత్ర పట్టయ్యది. అదొక రకమైన పాత్రలకు మచ్చుముక్క. తనయొక్క చేతకానితనంచేత మూర్ఖత్వం చివరకు ఎందుకూ కొరగాకుండా వెలికిలా పడిపోయిన పాత్ర. ఈ పాత్రను శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఔచిత్యంతో కూడినట్టిది.

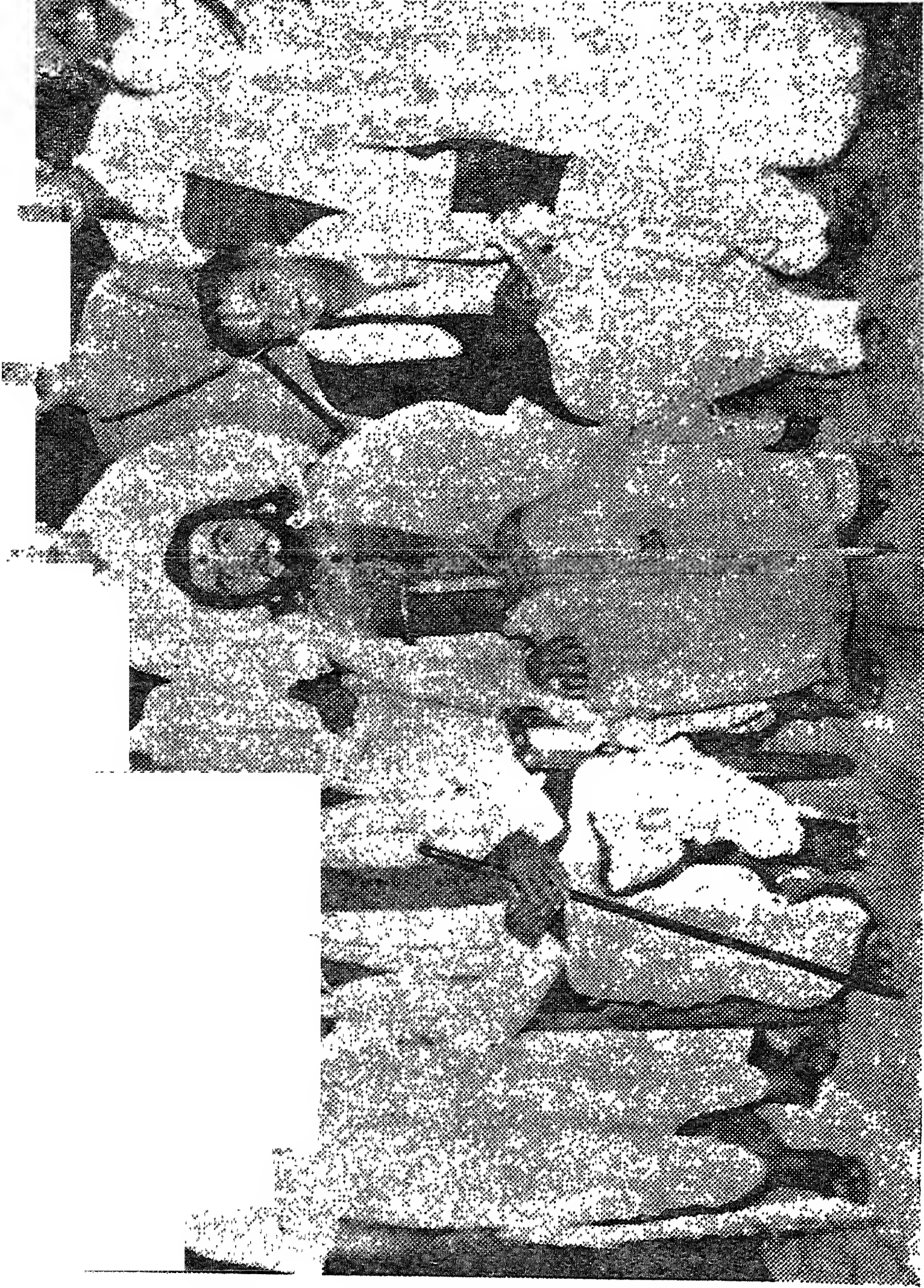
మరి ప్రయోగాత్మక సరళిలో సాగిన పాత్రలలో “ఎవరుద్రోహి” లో సదాచార సన్యాసిరావు పాత్ర సుమారు 250 సార్లకు పైగా ధరించి ప్రతిసారి ప్రయోగపు పరీక్షలో మంచి మార్కులతో ఉన్నత శ్రేణిలో బయటపడ్డ నటుడు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు. అప్పటికప్పుడు ఏ వూరికావూరిలో ఉండే సమస్యల్ని విజ్ఞప్తుల రూపంలో పరిష్కారంకోసం యం. ఎల్. ఏ. ముందుంచితే, ఆ సమస్య పరిష్కారం తనకు చేతనయ్యేది కాకపోయినా, బిక్రంగా సమాధానాలు చెబుతూ, దొంకతిరుగుడు మాటలతో, వాళ్ళ చేతుల్లో చిక్కుకోకుండా తప్పించుకొని భద్రంగా బయటపడ్డపాత్ర అది. అలా ప్రతిసారి సంభాషణలు కొంత వరకు ఆఖ పద్ధతిలో చమత్కార పూర్వకంగా చెబుతూ, ఆ పాత్రను నిర్వహించటం ఆయన నటజీవితంలో చాలకాలం క్రిందట దాటిన మైలురాయి.

అంతేకాక, సుద్బారావు పాణిగ్రాహి వ్రాసిన “ఎరుపంటే కొందరికి తగని భయం” అనే గేయానికి చక్కని రూపకల్పనచేసి దృశ్య కావ్యంగా మలచిన మంచి ప్రయోక్త నరసయ్యగారు. ఆ కావ్యాన్ని చూచిన వారు చాలమంది ఈనాటికీ ఆయన సృజనాత్మక శక్తిని చాల మెచ్చుకుంటారు.

ఇంక, గిడుతూరి సూర్యంగారి “మానవుడు చిరంజీవి” మూకాభినయ నాటికకు వ్యాఖ్యాతగా ఆయన గాత్రమే జీవము. ఆ “మూగవీణ”లో ఆయన గొంతు ఎంతో లోతైన రాగాల్ని “వలికింది”.

ఇన్నిచెప్పినా చెప్పని వెన్నో ఉన్నాయి. అయినా అగ్నిహోత్రావధాన్లు మొదలైన పాత్రలను చెప్పకుండా వుండలేము, నటుడిగా ఆయన చేసిన సేవలు నిరుపమానమైనవి. క్రొత్తదనం, నిండుతనంకోసం బాధ్యతతో ఆయన ప్రతి పాత్రను చాల చక్కని పద్ధతిలో నిర్దుష్టమైన రూపాలుగా ఆయన వానిని తీర్చిదిద్దారు. అవి బహుశమేగాదు వై విధ్యంకలవి. ఔచిత్యమండిత మైనవి. ఔచిత్యం ఒక్క సాహిత్యం లోనేకదూ, నటుడికికూడ ఆ ఔచిత్యం పాటించటం శిరోధార్యమైన ప్రమాణంకదా. ఆ ప్రమాణాన్ని ఖచ్చితంగా పాటించిన ఉత్తమ శ్రేణి నటుడు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

శ్రీ కొడాలి గోపాలరావు రచించిన “చైర్మన్” నాటక ప్రదర్శనలో పాల్గొన్న కళాకారులు.
 కూర్చున్నవారిలో ఎడమనుండి రెండవవారు ‘స్వామిజీ’ పాత్రధారిగా శ్రీ కర్పాటి.

‘కళావిధి’ శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు

— కొండేటి సుబ్రహ్మణ్యం.

నాటక రచయిత.

అవి రెండవ ప్రపంచ మహా సంగ్రామం సాగుతున్న రోజులు. రాజకీయ చైతన్యం ఒక ప్రక్క, స్వాతంత్ర్య పోరాటం మరోప్రక్క, ఎవరు నాయకులో ? ఎవరు వినాయకులో ? తెలియని అమాయక ప్రజలు పెద్దపెద్ద భూస్వాముల, జమీందార్ల దౌర్జన్యాలకు బలియై, దిక్కుతోచని స్థితిలో దేశం అల్లకల్లోలమై, బానిసత్వంలో ముగ్గుతున్న రోజులవి.

ఆంధ్రదేశంలో రాజకీయ చైతన్యంతోపాటు, కళారూపాల ప్రదర్శనలద్వారా, ప్రజలను ఉత్తేజపరచి కనువిప్పు కలిగించి, విజ్ఞాన వినోదాలు అందించి, ఇతోధికంగా దేశానికి సేవ చేయాలన్న తలంపుతో కీ॥శే॥ డాక్టర్ రాజారావుగారి దూర దృష్టితోను, అవిరళ కృషితోను, ప్రజాసహకార బలంతోను ఆంధ్ర ప్రజా నాట్య మండలి ఆవిర్భవింప చేశారు.

నాడు ఆంధ్ర ప్రజానాట్యమండలి వెలిగించిన కళా-సాహిత్యజ్యోతి, పట్టణాల్లోను, పల్లెల్లోను, వాడ వాడల్లోను, వ్యాపించి, దేశంలో ఆవరించియున్న కారు చీకట్లను చీల్చుకుని, తన ఉజ్వల కాంతితో ప్రగతిపథంవైపు పురోగమిస్తూ, ఆంధ్ర దేశంలోని కళాకారులకు నూతనోత్సాహాన్ని, నూతన సందేశాన్ని అందించినది.

నాటి సంస్థాపక ప్రముఖుల్లో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ముఖ్యులు కావడం ఎంతయూ ముదావహం.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు గత 30-35 సంవత్సరాలుగా కళారాధన చేస్తూ, ఆంధ్రదేశమందేకాక పర రాష్ట్రములలో సైతం తన అసమాన కళాప్రతిభను ప్రదర్శించి ప్రశంసలు అందుకొన్న శ్రీ అకళంక కళామూర్తి.

కళల యొక్క ప్రభావం ప్రాధాన్యం అర్థం చేసుకున్న శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య గారు, సమాజంలో అట్టడుగున వున్న ప్రజలకు కళా రూపాలద్వారా ప్రదర్శన లిచ్చుచూ, సంఘంలో జరుగుచున్న అన్యాయాలను — అక్రమాలను దౌర్జన్యాలను ఎత్తి చూపించుచూ, ప్రభావితులను చేయకమే తన కర్తవ్యంగా భావించి, ఆవరించిన కళాకారుడు.

శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారికి తెలియని కళా రూపాలు లేవు. కళా రహస్యాలు లేవు. నిత్య కళోత్సాహి; కళా - సాహిత్యాలను అధ్యయనం చేయుటలోను, తనకు తెలియని విషయాలు తెలుసుకొనుటలోను, నేటికీ అన్వేషిస్తున్న విద్యార్థి.

నాటకాల్లో పాత్రధారణ చేశారు, యక్షగానాలు ప్రదర్శించారు. గొల్లసుద్దులు పాడారు, బుర్రకథలు చెప్పారు, నాటకాలకు దర్శకత్వం వహించారు, ఏం చేసినా ప్రజల కోసం చేశారు, ప్రదర్శించిన ప్రతి కళారూపంలోను ఒక నూతన సందేశాన్ని అందించారు.

ఆనాటి మేటి కళాకారులు ఎందరో ఈనాడు అనేక ఇతర వృత్తులలో నిమగ్నులై కొందరు తమ ఆదర్శాన్నే విస్మరించారు.

మరి కొంతమంది కళనే వృత్తిగా స్వీకరించి కీర్తి శిఖరాల నందుకున్నారు. మరికొందరు బ్రతుకు స్థిరపరచుకోలేక, మరో వృత్తిలో ప్రవేశంలేక - ప్రవేశించలేక, దీనత్వంతో కృంగిపోతూ ఎలాగో ఓలాగు బ్రతుకుబాటలో పయనించుచున్నారు.

ఇలాటి ఒడుదుడుకులన్నీ తట్టుకుని, తన ఆశయసిద్ధికోసం ఆత్మసంతృప్తితో రంగస్థలాన్నే సమ్ముకుని ఆత్మ విశ్వాసంతో ముందడుగు వేయుచున్నారు శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారు.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు కీ॥శే॥ డాక్టర్ రాజారావుగారు, చదలవాడ కుటుంబి రావుగారు, రామకోటిగారు, కోడూరి అచ్చయ్య చౌదరిగారు, నేటి సినీ దర్శకులు శ్రీయుతులు వి. మధుసూధనరావుగారు, సి. నాగభూషణంగారు, మిక్కిలినేని రాధా కృష్ణమూర్తిగారు, రామన్న పంతులుగారు మొదలగు ఎందరో నటుల సరసన నటించి యున్నారు. వారి అభిమాన జంట ప్రజా కవులు, శ్రీ సుంకర సత్యనారాయణగారు, వాసిరెడ్డిగారలు వీరు రచించిన ముందడుగు, అపనింద, మా భూమి మొదలగు అన్ని

నాటకాల్లోనూ ప్రధాన పాత్రలు ధరించి పండిత-పాదుర- విమర్శకుల ప్రశంసలందుకొని శహభాష్ అనిపించుకున్నారు.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఏ ఆదర్శాలతో, సిద్ధాంతాలతో కళారంగంలో ప్రవేశించారో ? నేటివరకు మనసా- వాచా తను నమ్మిన సిద్ధాంతాలకు కట్టుబడి, ఆదర్శ వంతంగా జీవిత బాటలో పయనించుచున్నారు. ఉన్నదాంతో తృప్తిపొంది, లేనిదాని కోసం ప్రాకులాడక, కళాకారులకు మార్గదర్శియై అందరి అభిమానం చూరగొంటున్నారంటే అతిశయోక్తి కానేరదు.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిండుకుండ, పొగడ్తలకు పొంగిపోరు, తెగడ్తలకు కృంగిపోరు, అదే ఆయనలోని విశిష్ట వ్యక్తిత్వం. నిండైన విగ్రహం, వాక్పటిమ. భావసంపద, కళాభిరుచి. విమర్శనా శక్తితోపాటు మితృలను చిరునవ్వుతో పరికరించి ఆదరించు స్వభావం కలవారు. వారి కళా ప్రతిభకు తార్కాణంగా పొందిన సన్మానాలు అభినందన పరంపరలే ప్రత్యక్ష నిదర్శనం.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు మంచి వక్తలు. వారు లేని నాటకోత్సవాలు లేవు. కళా సాంస్కృతిక సభలు లేవు, కళాసదస్సులు లేవు. వారికి కులమతాల్లో విశ్వాసం లేదు. మానవ మతాలన్నీ ఒక్కటేనన్న సిద్ధాంతం వారిది. వారి ఆశయం ఒక్కటే ఆంధ్ర దేశపు కళలు విశ్వవ్యాప్తం కావాలని, అందుకు తగిన అవకాశం - ప్రోత్సాహం లభించిననాడు, ఒంటరిగానైనా సరే తన ధ్యేయం నెరవేర్చుటానికి వెనుకంజ వేయని సమర్థులు. తమ నరసన రంగస్థలంపై నటించిన మిత్రులు ఎందరో సినిమారంగంలో ధనార్జనతోపాటు కీర్తిప్రతిష్ఠలు ఆర్జించుచున్నా, తను మాత్రం నేటి ఆంధ్ర నాటక కళాసమితికి అంకితమై తన ఆశయసిద్ధి నెరవేర్చుకొనుచున్న ఆదర్శ కళాజీవి. లక్ష్మీ- నరసయ్య పేరులోవున్న, లక్ష్మీ కటాక్షించలేదు, నరసింహంలోని ఉగ్ర స్వభావము నరసయ్యకు అలవడలేదు. నిజమైన కళాకారునికి లక్షరూపాయల నిధి వచ్చిన ఆనందంకన్నా, మీరు నటించిన పాత్ర చాలా బాగుందన్న మెప్పు మాత్రమే ఎక్కువ ఆనందాన్ని, ఆత్మసంతృప్తి కలిగిస్తుందనుటలో సందేహం లేదు.

కొన్ని సమాజాలు స్థాపించిన కొద్ది కాలానికే కాల గర్భంలో కరిసిపోతున్న ఈ రోజుల్లో, శ్రీ లక్ష్మీ నరసయ్యగారు ఆంధ్ర నాటక కళాసమితికి ప్రధాన కార్యదర్శిగా, దాదాపు ఒక దశాబ్దం తన అసమాన ప్రతిభతో మార్గదర్శియై ఏకత్రాటిమీద

ఏలాటి పొర- పొచ్చలు లేకుండా నడిపించుచూ, అందరి ఆదరాభిమానాలు చూర గొంటున్నారంటే అంత తేలికైన విషయంకాదు. అందుకు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారి దృఢసంకల్పం, కార్యదీక్ష, కళలయందు ఆసక్తి కార్యవర్గ ప్రముఖుల అభిమానం, నిస్వార్థత కారణాలుగా భావించవచ్చు.

ఈనాడు కళాకారులు, మిత్రులు, ప్రసజ్ఞులు, సహృదయులు, విజ్ఞులు, కళాభిమానులు, అందరూ ఏకోన్ముఖులై అభినందన పరంపరలతో అభినందన సంచికను, ముద్రిస్తున్నందుకు ఘనంగా ప్రతి కళాకారుని హృదయం ఆనందంతో స్పందించక మానదు. ప్రతి కళాకారుడు తనకు జరిగిన సన్మానంగా భావించి ఉత్తేజితో గర్వపడక మానడు :

ప్రకృతిలో పూచిన ప్రతి పువ్వు ఎలా పరిమళింప జాలదో ? అలాగే నటులందరూ కీర్తి ప్రతిష్ఠల సోపానాలు అధిరోహింపజాలరు కదా ?

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు యింకా మరిన్ని సన్మానాలందుకుని, కళాభారానికి ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో తన శక్తి వంచన లేకుండా ఇతోధికంగా కళాభివృద్ధికి తోడ్పడుతారని, కళాకారులకు ఆదర్శప్రాయులై చిరకాలం వర్తిల్లాలని మనసారా కోరుకుంటున్నాను.

నేను వ్రాసిన ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య నాటకం వారు ఎన్ని ప్రదర్శన లిచ్చారో నాకైతే తెలియదు. కాని ఒక్కటి మాత్రం చెప్పగలను. నేను వ్రాసిన పట్టయ్య నాటకం, కృష్ణా, గుంటూరు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో నాటక రచయితగా నాకు ఒక గుర్తింపు కలిగించారు. అందుకు వారికి నా ధన్యవాదాలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

నాకు వ్యాసాలు వ్రాయటం అలవాటులేదు. కానీ.... శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారితో నాకున్న కొద్దిపాటి పరిచయాన్ని పురస్కరించుకుని, కళల యందున్న అభిమానంతో యీ వ్యాసం వ్రాసి పంపుతున్నందుకు ఎంతో ఆనందించుచున్నాను.

“పురుషులందు

పుణ్య పురుషులు వేరయా!”

— పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

కళాతపస్వి, కళాస్రష్ట, కళాజీవి అనే మాటలు చాలా చవకై పోయిన ఈ రోజులలో నాటకరంగానికి జానపద, నృత్య, సంగీత, నాటక కళాప్రక్రియలకు జీవితాన్నంతా ఖర్చుచేసిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి వంటి వారి గురించి రెండు మంచిముక్కలు వ్రాయాలంటే, ఎంతోచి తళుద్ధి, సంయమనం కావాలి. లక్ష్మీనరసయ్యగారితో పరిచయం నిజంగా ఒక సన్నిత్రునితో చేయి కలపడంలాటిది. ఎంతో తెలుసుకున్నా, ఎందరితో ఎన్నో పరిచయాలు, అనుభవాలు కలిగివున్నా వారిలోని మాడెస్టి, చాలా తక్కువమంది ఆర్టిస్టుల్లో కనపడుతుంది. కళ కళ అంటూ వట్టి కబురతో ఆత్మవంచన చేసుకునేవారెందరో తారసపడతారు. కాని లక్ష్మీనరసయ్యగారితో పరిచయం తులసి మొక్కతో పరిచయమేకాని గంజాయి వనంతో కాదు అని నా కనిపిస్తుంది.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు పండితుడు కాదు. పండితులలో వుండే భేషజం, చాచస్తాలు, మొండితనం ఆయనలో మచ్చుకి కూడా కనపడవు. పెద్ద పెద్ద చదువులు వెలిగించిన వారిలో కనపడని సహృదయం, సంస్కారం వారికి వెన్నతో పెట్టిన విద్యలా అబ్బింది.

లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితాన్ని పరిశీలిస్తే ఆయన కృష్ణాజిల్లాలో పుట్టి తెలంగాణాలో పెరిగారు. నైజాం ఆంధ్ర ప్రాంతాల సంస్కృతిని జీర్ణంచేసుకుని ఈ ఊభయ ప్రాంతాలమధ్య వారధిలా తాను నిలిచారేమో అనిపిస్తుంది. జానపద కళా రూపాల్ని వెలికితెచ్చినవారూ, నాటక రంగానికి సేవచేసిన ప్రముఖులు చాలా మంది అన్నదాతలైన రైతు కుటుంబాలనుంచి వచ్చినవారే. ప్రజానాట్యమండలి సమర్పించిన అనర్హ రత్నాల్లో కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య ఒక అమూల్య రత్నం.

డాక్టర్ రాజారావువంటి కళాకారులతో లక్ష్మీనరసయ్యకు ఆత్మీయత వుంది. “ముందడుగు” నాటకచరిత్రను తరిస్తే లక్ష్మీనరసయ్యగారి చరిత్ర బయటపడుతుంది.

అటు రంగస్థలంమీద. ఇటు రచ్చసావిళ్ళలోనూ బుర్రకథలు చెప్పి రాజ కీయోద్యమంలో ప్రవేశించి కారాగారశిక్ష అనుభవించి రాటుతేలిన సైనికుడు లక్ష్మీ నరసయ్య. కృష్ణాజిల్లా ప్రజానాట్యమండలివారి “మాభూమి”లో మంగలి రాముడి పాత్రలో నరసయ్యగారిని చూసి శ్రీ గోపీచంద్, శ్రీ నాల్గవారే ఎంతో మెచ్చుకొని అభినందించారు.

శ్రీ కోడూరి అచ్చయ్యగారు, శ్రీ పెరుమాళ్ళుగారు ఉభయులూ కర్నాటివారి జీవితాన్ని ప్రభావితం చేసి వారిని తీర్చిదిద్దారు. అనిశెట్టి “మావూరు” నాటకంలో వీరి చుహంకాశిపాత్ర అద్భుతమైనది.

సుమారు ముప్పయి సంవత్సరాలుగా నాటకరంగానికి సేవచేస్తూ జానపద కళా రూపాలకు ప్రాణంపోస్తూ తెలుగునాట ప్రతి వూరు “మా వూరు-మా భూమి” అను కుంటూ తిరిగి ప్రజల నుత్తేజపరిచే కార్యక్రమాల్ని చేపట్టిన శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య గారు సామాన్యునివలె కనిపించే అసామాన్యులు.

ఆంధ్ర నాటక కళాసమితిని స్థాపించి చరిత్రను సృష్టిస్తున్న కర్నాటివారు ఆదిలో కె. వెంకటేశ్వరరావు వంటి వారికి శిక్షణ నిచ్చారు. వారి సేవలను గురిస్తూ అనేక సన్మానాలు జరిగాయి.

కృష్ణునివెంట గోపికలు పరుగెత్తినట్లు ఆయా కళాస్వరూపాలు ఆయనవెంట పరుగెత్తి ఆయన్ను వరించి ధన్యత చెందాయి. నిజాయితీ, నీతి కరువైన ఈ కాలంలో లక్ష్మీనరసయ్య వంటివారు ఇంకా జండా ఎగరవేస్తూ వున్నారంటే-ఒక్క సత్పురుషుడు యావత్ప్రపంచం కంటే అధికుడని చెప్పడానికి నేను సాహసిస్తున్నాను.

★★

*

*

*

‘ఎవరు ద్రోహి’ నాటికలో ఎం. యల్. ఏ. గా నటిస్తున్న శ్రీలక్ష్మీ నరసయ్య వజ్ర ప్రతిభ కది ఒక మకుటాయమానమైన పాత్రగానే రూపొందిందని చెప్పవచ్చు

జనశక్తి

20-1-67

“మహా మనీషి - శ్రీ కర్నాటి”

— తారక రామారావు

హైదరాబాదు

మల్లెపూలను మరపించే తెల్లని దుస్తులు, మాయని చిరునవ్వు, నిశితమైన చూపులు, అనుభవాన్ని, ఆప్యాయతని దర్పణంగా చూపే బట్టరల....వీటి ప్రతి రూపమే శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

ఓ మంచి నాటకాన్ని చూచినా, మంచి మిత్రుణ్ణి కలుసుకున్నా, ఆయనకు పరమానందం. అప్పుడాయన ముహం విందుభోజనం చేసిన వాడిలా వుంటుంది. అది ఆయన సొత్తు.

ఆంధ్ర నాటకరంగం క్షీణించి పోతున్నదనీ, పోయిందనీ, టనుకు బజాయించే విమర్శకులను ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి నిర్వహించే, నెలవారీ కార్యక్రమాలకు తీసుకవెళ్ళి, అక్కడ పోగయిన జనాన్ని, వాళ్ళ ఉత్సాహాన్ని వాళ్ళ ముహూర్త ప్రతిభవించే రియాక్షన్స్ ని చూపెడితే, చాలు! ఆంధ్ర నాటకరంగం నశిస్తే అని వాపోసుకుంటారు. అలా జనాన్ని సమీకరించేవాళ్ళకు నాటకరంగం పై అభిలాషనూ, వుత్సాహాన్ని, ఉద్వేగాన్ని కలిగించిన వ్యక్తి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

ఉపన్యాసాలు, ఊకదంపుడు సలహాలు, నినాదాలు ఎక్కువై గ్రీయాభాస్యత కొరవడుతున్న రోజుల్లో, ఉప్పకూ, కప్పరానికి తేడాలు తెలియక, విలువలు రాదు మారపుతున్న సామాజిక వ్యవస్థలో, తల పంచుకు, తను నమ్మిన ఆశయంతోనూ, ఆశలకు ఆకారాలు, రూపకల్పనలు చేసుకున్న వ్యక్తి -వీరైక వ్యక్తి. సరసయ్య గారంటే యుక్తితో అన్నమాట, అతిశయోక్తితో అన్నమాట రాదు. బచ్చితంగా వెండి రూపాయంత విలువ, సత్యమూ గల నిజం.

ఇంతటి అపురూపమైన వ్యక్తిత్వం గల, సరసయ్యగారి జీవితం, పూల బాట, వడ్డించిన విస్తరీ కానేకాదు. అర్థిక యిబ్బందులవల్ల, పై చదువులు చదవలేదు. చదివిన చిన్నపాటి చదువులో, అతి సామాన్యమైన పంతులుగా బ్రతుకుకు

శ్రీకారంచుట్టారు. అదీ ఊర్ధ్వ పంతులు. అలా సామాన్యంగా, ప్రారంభమైన జీవితం, ప్రజానాట్యమండలిలో పాత్రధారణతో, “ముందడుగు” వేసి, డాక్టరు రాజా రావు, శ్రీ నాజర్ లాంటి ఆణిముత్యాల సాంగత్యంతో, నిగ్గుతేలి, నిఖార్సయిన మేలిమి బంగారుముద్దగా తయారైంది.

జీవితాన్ని కొండతో పోల్చితే, దాని శిఖరాగ్రానికి చేరటానికి, కావల్సింది, కఠోరపరిశ్రమ, లక్ష్యంవేపు ఏకాగ్రత, యివే; అవి సాధించటం అనితరసాధ్యం కాకపోవచ్చు. కానీ కొందరికే సాధ్యమయ్యేది. దాన్ని సాధించిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు పూజ్యుడు, ప్రేమపాత్రుడు.

“మంగలి రాముడ” యినా “చైను” లయినా “మహంకాళి” అయినా, శ్రీ కర్నాటి జన్మతహా కళాతపస్వి. ఏ కళ స్వీకరించినా, దాన్ని ఆసాంతం పరిశీలించి అవగాహన చేసుకుని, అహోరాత్రాలు పరిశ్రమించి, ప్రయోగం చెయ్యటం ఆయన వద్దతి, బుర్రకథలు చెప్పినా, నాటకాలు ఆడినా, ఆడించినా, ఏకాగ్రత, సిన్సియారిటీ మర్చిపోలేదు. నాటికీ, నేటికీ గూడ జీవితాన్ని కళకు దత్తత యిచ్చి, తాను నిమిత్తమాత్రుడిగా, సామాన్య మానవుడిగా, బ్రతకటం, కొందరికే సాధ్యం. ఆ కొందరిలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు అగ్రగణ్యుడు.

ధనార్జన కోసమో, పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించి, ‘పద్మశ్రీ’లు సంపాదించాలన్న యావత్తోనో ఆయన కళలకు అంకితమవలేదు. నటరాజుయందు ప్రేమ, కళామతల్లియందు వాత్సల్యం యివే. ఆయన్ను రంగస్థలానికి తీసుకవెళ్ళాయి. జైలుపాలయినా, నీడ, నిద్ర కరువయినా, తోటి వాళ్ళంతా “బ్రతుకుతెరువుకై” విభిన్న మార్గాలనుపరిచినా, సాటివాళ్ళు ఇది కులవృత్తిగాదు కూడుబెట్టదని వారించినా, చేపట్టిన మార్గాన్ని వీడలేదు. అందుకు ఆయనను వజ్రసంకల్పుడని అనొచ్చు. గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా, నాటక రంగస్థలఅభివృద్ధికోసం అనుక్షణం తపనచెందుతూ, తపస్సుచేస్తూవున్న లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితం నేటితరం నటులకు, నాటక సంస్థల నిర్వాహకులకూ, ఆదర్శప్రాయమే గాదు, అనుసరణీయం గూడ.

ఇన్నేళ్ళుగా, కళారంగానికి అంకితమై పోయినా ఆయన సంపాదించింది, లక్షలూ, కోట్లూగాదు. అంతకుమించిన తృప్తి. అదే ఆయన వ్యక్తిత్వానికి కలికి తురాయి.

శ్రీకారంచుట్టారు. అదీక్షరూ పంతులు. అలా సామాన్యంగా, ప్రారంభమైన జీవితం. ప్రజానాట్యమండలిలో పాత్రధారణతో, “ముందడుగు” వేసి, డాక్టరు రాజా రావు, శ్రీ నాజర్ లాంటి ఆణిముత్యాల సాంగత్యంతో, నిగ్గుతేలి, నిఖార్సయిన మేలిమి బంగారుముద్దగా తయారైంది.

జీవితాన్ని కొండతో పోల్చితే, దాని శిఖరాగ్రానికి చేరటానికి, కావల్సింది, కఠోరపరిశ్రమ, లక్ష్యంవేపు ఏకాగ్రత, యివే; అవి సాధించటం అనితరసాధ్యం కాకపోవచ్చు. కానీ కొందరికే సాధ్యమయ్యేది. దాన్ని సాధించిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు పూజ్యుడు, ప్రేమపాత్రుడు.

“మంగలి రాముడ” యినా “చైను” లయినా “మహంకాళి” అయినా, శ్రీ కర్నాటి జన్మతహా కళాతపస్వి. ఏ కళ స్వీకరించినా, దాన్ని ఆసాంతం పరిశీలించి అవగాహన చేసుకుని, అహోరాత్రాలు పరిశ్రమించి, ప్రయోగం చెయ్యటం ఆయన పద్ధతి. బుర్రకథలు చెప్పినా, నాటకాలు ఆడినా, ఆడించినా, ఏకాగ్రత, సినిమీయా రిటీ మర్చిపోలేదు. నాటికీ, నేటికీ గూడ జీవితాన్ని కళకు దత్తత యిచ్చి, తాను నిమిత్తమాత్రుడిగా, సామాన్య మానవుడిగా, బ్రతకటం, కొందరికే సాధ్యం. ఆ కొందరిలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు అగ్రగణ్యుడు.

ధనార్జన కోసమో, పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించి, ‘పద్మశ్రీ’లు సంపాదించాలన్న యావత్తోనో ఆయన కళలకు అంకితమవలేదు. నటరాజుయందు ప్రేమ-కళామతల్లియందు వాత్సల్యం యివే. ఆయన్ను రంగస్థలానికి తీసుకవెళ్ళాయి. జైలుపాలయినా, నీడ, నిద్ర కరువయినా, తోటి వాళ్ళంతా “బ్రతుకుతెరువుకై” విభిన్న మార్గాలనుపరిచినా, సాటివాళ్ళు ఇది కులవృత్తిగాదు కూడుబెట్టదని వారించినా, చేపట్టిన మార్గాన్ని వీడలేదు. అందుకు ఆయనను వజ్రసంకల్పుడని అనొచ్చు. గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా, నాటక రంగస్థలఅభివృద్ధికోసం అనుక్షణం తపనచెందుతూ, తపస్సుచేస్తూవున్న లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితం నేటితరం నటులకు, నాటక సంస్థల నిర్వాహకులకూ, ఆదర్శప్రాయమే గాదు, అనుసరణీయం గూడ.

ఇన్నేళ్ళుగా, కళారంగానికి అంకితమై పోయినా ఆయన సంపాదించింది, లక్షలూ, కోట్లూగాదు. అంతకుమించిన తృప్తి. అదే ఆయన వ్యక్తిత్వానికి కలిక తురాయి.

“స్నేహమేనోయ్, శాశ్వతం” అన్న పదానికి నరసయ్యగారు ఉదాహరణ. వయోభేదం లేకుండా, తారతమ్యాలు, కులమతాలు, ప్రాంతీయ విభేదాలు లేకుండా, కళాకారుణ్ణి ఆప్యాయంగా పలకరించటం, ఆయనకే సొంతం. కళాకారుడు, సమాజ జీవితానికి ప్రతినిధి అన్న సిద్ధాంతం నమ్మిన వ్యక్తి కనుకనే, ఆయన నిత్యనూతనుడు, నిత్య యవ్వనుడు. అంతేగాదు. ఆయనలోని కళాకారుడు చిరంజీవి.

ఎన్ని సన్మానాలు జరిగినా, ఎంతమంది పొగడినా, విమర్శించినా చెక్కు చెదరని మనస్తత్వం ఆయనది. ఎందుకంటే, ఆయన కళాతపస్వి. కళకే ఆయన జీవితం అంకితం. ఆయన కళామతల్లి ముద్దుబిడ్డ.

“ముందడుగు”తో ప్రారంభమైన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితం కలకాలం “ముందడుగు” వేస్తూనే ఉండాలి! ఇది ఆశీర్వాచనం గాదు. అకాంక్ష, నా దొక్కడిదే గాదు, నాలాంటి వాళ్ళందరిదీను. ★★

ఎవరు ద్రోహి ప్రదర్శన సందర్భంగా
ప్రేమమూర్తి డా॥ పి. రామచంద్రారెడ్డిగారితో కర్నాటి.
రెండవ వరుసలో కుడినుంచి రెండవవారు కర్నాటి
మూడవవారు రామచంద్రారెడ్డి, నల్లవవారు శ్రీమతి రామచంద్రారెడ్డి.

గరిక పూలమాల

[శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీ నరసయ్య మామయ్యకు బాలల కమనీయకాన్క-]

బాలబంధు

—బి. వి. నరసింహారావు

మామయ్యా ! లక్ష్మీ నరసయ్యా !
మల్లెల మనసుల పిల్లల మేము
కల్లా కపటం తెలియని మేము
కళ్ళల్లో వెలుగున్న మేము
గరిక పూల మాలొక్కటి నీకు
ఘనముగ మెడలో అలంకరింపగ
బాలల మంతా కలిసి వచ్చితిమి
బహు ఇష్టముతో స్వీకరింపుము :
అందనంత ఎత్తున్న వాడవు
అందరి మన్నన లందిన వాడవు
అందుకొమ్ము ఈ పూలమాలను, ప
సందుగ మెడలో సవరించుకొమ్ము :
బలే వాడవు మామయ్యా నీవు
బాగా వంగి మాల గ్రహించావ్ !
మే మంతే నీకెంత ఇష్టమో,
మా మనుసులు నీకెంత స్పష్టమో ॥

నాటకాలలో, సినిమాలలో
నటించినావటగా గొప్పగా
బుర్ర కథలు చెప్పావట, రేడియో
ప్రోగ్రాము లిచ్చావట ఎన్నో !

విన్న వారలూ కన్న వారలూ
 వింత వింతగా చెప్పుకున్నారు
 అది విని మేమూ మా యభిమానము
 అందీయగ వచ్చాము మామయా :

ఎందరెందరో కళాపోషకులు
 ఎందరెందరో కళాభిమానులు
 పండితులూ, కవులూ, నటులూ
 ప్రశంసలందించారు నీకు మును

చిన్న పిల్లలము చేతికి దొరికిన
 చిన్నిచిన్ని ఈ గరిక పూవులను
 కోసితెచ్చి నీ మెడలో వేసి,
 చూసినాము నీ తీపి దర్పం”

కొండప్రక్క ఓ చిన్నపల్లెలో
 పుట్టినావటా కళలందన్నిట
 గట్టి పేరు గడియించినావటా :
 మనుడవు జన్మకు ధన్యుడవీవు :

చెప్పవయ్య మీ పల్లెసీమలో
 చిన్ని గరికపూలుండేవా ?
 దండ గ్రుచ్చుటకు దారాలుండక
 తాటిపీచు దారాలుండేవా ?

చిన్నప్పుడు నువు బిళ్ళంగోడూ
 చెర్రపట్టి బల్-చెడుగుడు ఆటలు
 కోతికొమ్మచ్చి, బొంగరాలాట
 ఆడావా అలుపొచ్చేదాకా ?

ఎన్నో వేషాల్ వేశావా
 ఎంతో ఖ్యాతిని పొందావా
 అయితే మాతో పోటీకొస్తావ్ ?
 అప్పుడు తేల్చుతాం నీ గొప్పేదో :

ముద్దు మాటలూ మురిపెవు చేష్టలు
 ఆటలు పాటలు అందంగా నువు
 మాతో పోటీకొస్తావా ?
 మమ్మందరి నోడిస్తావా ?

ఊహల ఉయ్యాలల్లో మావలె
 ఉల్లాసంగా ఊగే తీరున
 పిల్లల వేషాల్ వేస్తావా
 కల్లలాడకా చెప్పగదయ్యా !

“ఆ వేషాల్ చిన్నప్పడు వేశా”
 నంటున్నావా. బలే జోకులే !
 చిన్ననాటి ఆ వేషాలకు మరి
 చెప్పు పెద్దవేషాలకు తేడా ?
 వేషం ఒక్కటి నాటకంలో
 వేషం ఒక్కటి సినిమాలో
 వెయ్యాలంటే ఎంతో శ్రమపడి
 ఉచ్చారణా, పాత్రపోషణా
 సాధనచేస్తేనేగానీ
 సాధ్యంకాదుగ ఓ మామయ్యా-

ఈనాడే మన ప్రపంచకంలో
 ఇన్ని విధాలా రంగులుమార్చి
 ఇన్ని విధాలా మాటలుమార్చి
 చేసే నటనకు సాధనమెంతో
 చెప్పు కాస్త వివరంగా వింటాం.

పెద్దల మాటలు వింటూ ఉంటే,
 పెద్దల చేష్టలు కంటూ ఉంటే
 చిన్నలమైన మాకే నచ్చదు
 చివరకు జాతికి పతనం తప్పదు !

మాలో దోసం మోసం లేదు :
 మాలో కుళ్ళూ కుచితం లేదు :
 మనసున ఉన్నది పైకి అనేస్తాం :
 మాయా మర్కం లేక చరిస్తాం :

ఎందుకు పెద్దలు మాలా గుండరు ?
 ఎందుకు వాదాల్ భేదాల్ మానరు ?
 అందరూ ఒకటిగ వుంటే లోకం
 నందనవనమై శోభించునుగా:

నాటకాలు సినిమాలు ఎందుకు ?
 నవరసాలు చిందించుట ఎందుకు ?
 కళలు ఎందుకు ? కావ్యాలెందుకు ?
 గానము, నాట్యము, చిత్రణ మెందుకు ?

ప్రజలకోసమేగా ఇవియన్నీ
 ప్రజలను తీర్చిదిద్దుటకేగా ?
 అర్థం కోల్పడి ఈ కళలన్నీ
 వ్యర్థమైన నాడింకేమున్నది ?

నీ కివియన్నీ తెలియదనికాదు
 నీ వంటే మాకున్న చనువుతో
 నీపై మాకు ఉన్న నెనరుతో
 నీతో చెప్పాం. ఏమనుకోకు

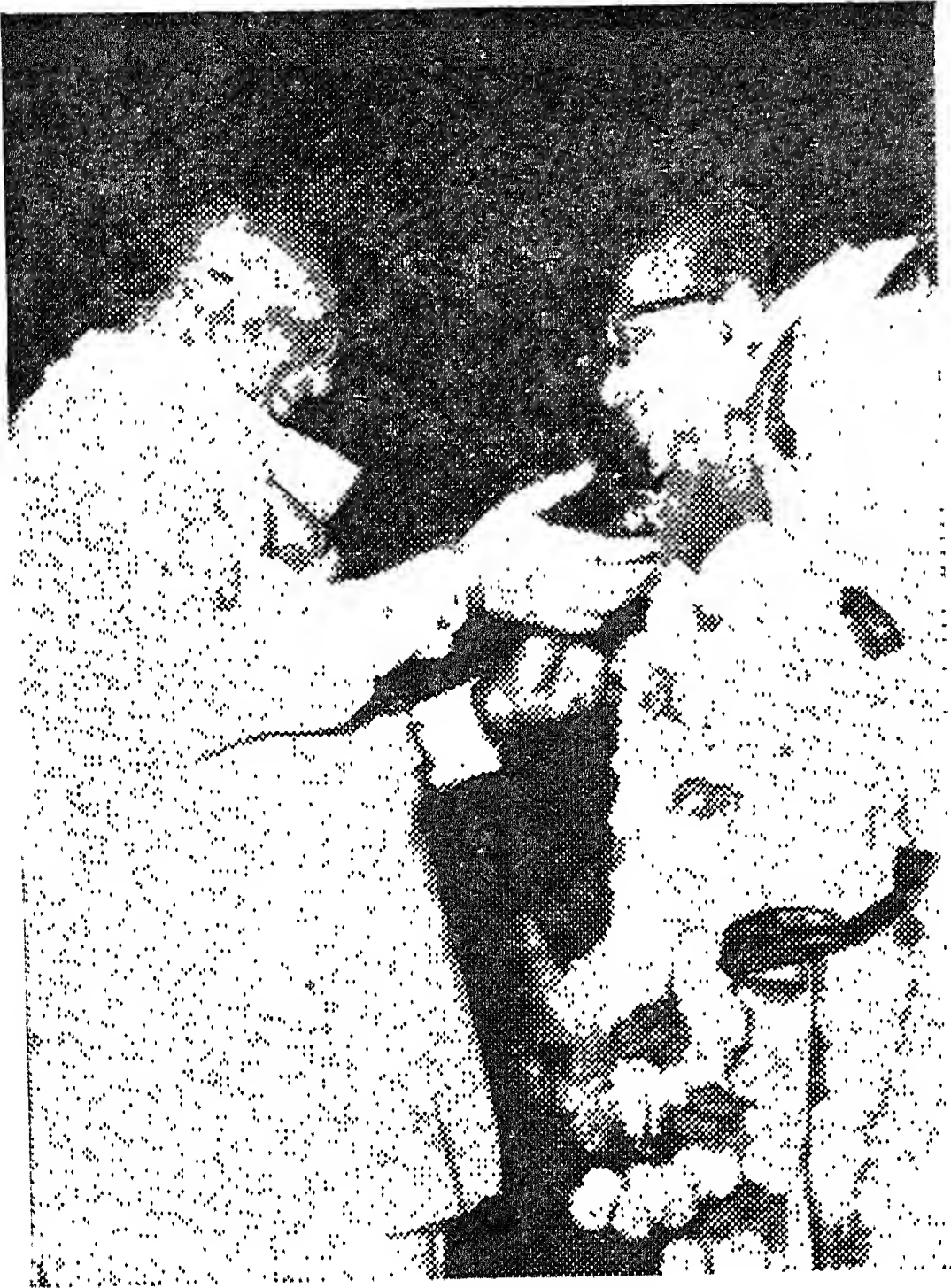
ఇక మిగిలిన నీ జీవిత కృషిని
 ఎటు సాగిస్తావో చూస్తాం.
 జన్మతోనే శిల్పాలము, నటకులము
 జన్మతోనే రసస్నిగులము మేము

అట్టి మమ్ము అవ్యాజ ప్రేమతో
 ఆదరించి సవరించి దిద్దుమయ
 కంటికి రెప్పలు కాపాడు మయ
 కలుగును నీకు శుభము, కీర్తిమయ

....

గరికపూల హారమును ధరించిన
 ఘనుడ కర్నాటి వంశజుడా !
 అందుకొమ్ము మా జేజేలు
 అర్పింతుము, నీకిదె, వేలు.

... ..

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న ఆంధ్రనాటక సమితి అధ్యక్షులు
 శ్రీ కనిగిచర్ల శేషయ్యగారు

నిర్వాహకుడుగా కర్నాటి

—యండమూరి వీరేంద్రనాథ్

సిసి, నాటక రచయిత.

“ఇక నాలుగు నిమిషాలుంది”

“అయిపోవచ్చింది గురువుగారూ”

“అదిగో ఆ కుర్చీలు అలావెయ్యి. మైక్స్ అరేంజి అయిపోయాయా ? ఇదిగో అబ్బాయి-నువ్విలా స్టేజీమీదకు వచ్చెయ్యకు ఇక మూడు నిమిషాలుంది”

“అయిపోవచ్చింది గురువుగారూ”

.....

“తొందరగా! ఇదిగో టీ కూడా వచ్చేసింది-ఆర్టిస్టులేరి? ఇంకా మేకప్ కాలేదా..

“అయిపోయింది గురువుగారూ మేం రెడీ”

.....

“మరి ప్రదర్శన మొదలు పెట్టండి- ఇంకో నిమిషమేఉంది కర్నెన్ తీయడానికి ఎవర్నన్నా పెట్టమంటారా?....అరె ఆరున్నర అయిపోయింది. తీసేయండి.... తీసేయండి....ఆడిటోరియం లైట్స్ ఆఫ్....ఆఫ్.....”

ఇదీ ఇక్కడ తంతు. సవ్యసాచిలా అన్ని విషయాలు ఒక్కడే చూసుకొంటూ, అనుకొన్న టైమ్ కి ప్రోగ్రాం ప్రారంభించటం ఒక కర్నాటి లక్షిమరసయ్యగారికే చెల్లింది.

ఒకసారి—రెండుసార్లు కాదు.

నెలకోసారి చొప్పున-పదకొండు సంవత్సరాలు ప్రదర్శనలు నిర్వహించటం ఎంత కష్టమో నాకు తెలుసు. అందులోనూ అనుకొన్న టైమ్ : ఆడపిల్ల పెళ్ళిచేసినంత కష్టపడాలి. కానీ అక్కడేదన్నా ఆలస్యం జరుగుతే పురోహితుడుంటాడు. ఎక్కడో ఒకచోట ఎడ్జెస్ట్ చేసి, ముహూర్తం అనుకొన్న టైమ్ కి జరిగేలా చూడటానికి : కానీ ఇక్కడలాకాదు. కర్నెన్ తీసేవాడు లేకపోయినా నిమిషం ఆలస్యం అవుతుంది.

ఇన్ని విషయాలు పకడ్బందీగా చూసుకుని అనుకొన్న టైంకి మొదలు పెట్టడం—

హేటాస్.

నటుడిగా శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య నాకు తెలీదు. ఆయన రంగప్రవేశం చేసే సమయానికి, నా క్రితం జన్మలో ఇంకా పదేళ్ళ జీవితం మిగిలిపోయింది. నాకిప్పుడు యిరవై ఎనిమిది. మొట్టమొదటిసారి కర్నాటితో నా పరిచయం గమ్మత్తుగా జరిగింది, గ్రీన్ రూంలో చాపమీద, తలక్రింద చేతులు పెట్టుకుని వెల్లకితలా పడుకొని వున్నాను, ట్రైన్ ప్రయాణంతో చాలా అలసటగావుంది. ఖద్దరుచొక్కా పంచా కట్టుకొన్న ఒకాయన వచ్చి నా ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు. “ఛైర్ అయిపోయారా”? అన్నాడు. అబ్బే అటువంటిదేమీ లేదన్నాను. “మళ్ళీ రాత్రికి హైద్రాబాద్ వెళ్ళిపోతున్నారా”? అన్నారు. తలూపేను.

“గంట క్రితంవచ్చి, నాటకం ఆడి శ్రమ మూట గట్టుకొని వెళ్ళిపోతున్నారు ఎందుకు?” అన్నాడు.

ఇంతలో ఎవరో వచ్చి “ఈయనే కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు. మనకి ప్రోగ్రాం ఏర్పాటు చేసింది” అని పరిచయం చేశారు. మామూలు సంభాషణ జరిగేక- తరువాత ఒంటరిగా వున్నప్పుడు అడిగేను—“గురువుగారూ—మేం కొత్తగా ఫీల్డులోకి వచ్చేం—ఆ హుషారు మాకు వుంటుంది. కానీ, మీరు, మీరు ఇన్నేషన్ యింత శ్రమని మూటగట్టుకొన్నారు. ఏం మిగిలింది? ఇదంతా దేనికోసం?”

ఆయన నవ్వేడు. ఆ నవ్వు కర్థం—

కళాకారులు—మీకు నేను చెప్పటం ఏమిటి?

అందరికీ వీడ్కోలు చెప్పేసి, డబ్బు యివ్వవల్సిన వాళ్ళకి యిచ్చేసి, అందరూ షేక్ హేండ్లిచ్చి వెళ్ళిపోయాక—రాత్రి పన్నెండు అవుతూ వుంటే—అరచేయి సుదుటిమీద వేసుకుని ఒంటరిగా ఓ మూల అలసటగా కూర్చున్న శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యని చూస్తే....నకల మర్యాదలూ చేసి, మగ పెళ్ళివాళ్ళని పంపిన ఆడపిల్లతండ్రీ గుర్తుకొస్తాడు.

ఆంధ్రదేశంలో నిజమైన కళాకారులకి ఆలస్యంగా అయినా గుర్తింపు లభిస్తుంది సర్వం కోల్పోయాక :

మిత్రమా అని సంబోధిస్తూ శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారిని గూర్చి

కీ॥ శే॥ జలసూత్రం రుక్మిణీనాథ శాస్త్రి

వాణి—అమరవాణి.

మిత్రమా !

దైవదత్తం అయిన శక్తిని, దైవస్వరూపులు అయిన ప్రజలను ఆరాధించుటకే మీరు వినియోగ పరుస్తున్నారు. అందుకే మీ నడవడికలో నమ్రత, మాటలలో సూన్యతం, చేతలలో ఆరాధన గోచరిస్తయ్.

స్నేహశీలి !

బహుముఖమూ, వైవిధ్యమూగల ఈ ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకుని, బహుత్వంలోని—ఏకత్వమైన మైత్రిని మీరు చూస్తారు. చూపుతారు.

ప్రతిభాశాలి !

బుర్రకథ, కథ, జముకల కథ, రూపకం, నాటిక, నాటకం, వీధిభాగవతం, రేడియో, సినిమాలలో—వివిధ కళారూపాలలో—మీరు రస స్వరూపాన్ని దర్శించారు. ప్రదర్శించారు. అందుకే మీ నిర్వహణ నిర్దుష్టం, నిరుపమానం. ఏ కళారూపాన మీరు దర్శనం ఇచ్చినా అది ప్రజా హృదయాలలో నిలిచివుంటుంది. మీరు కార్తీకర్ యాకర్ అనిపించుకున్నారు. మీరు వేస్తేనే, మీరు వేసే నాటకాలను చూడవలెననే ప్రజా సందోహం గొప్పది.

అభ్యుదయ పథగామి !

ఆంధ్ర ఆర్ట్ థియేటర్, ప్రజానాట్యమండలిలో మీరు చేసిన నిస్వార్థమైన సేవకు—ఆంధ్రావని పులకించింది. మిమ్మల్ని తన ముద్దు బిడ్డడుగా కీర్తించింది. ఆనాటి మహాకవి పోతరాజువలె ఈనాటి మహానటులు మీరూ, హాళికులైననీమి అని హలం చేపటి కరకులూ అయినారు. నటనలో ముందడుగువేసే నటశేఖరులూ అయినారు. అదే మీ రససిద్ధికి తార్కాణం. నిజాయితీ మీ సొమ్ము.

మిత్రమా !

కలకాలం మీరు ఆయురారోగ్యాలతో, నిరంతరమైన కళాతపస్సుతో జేగీయ మానం అయినకీర్తిప్రతిష్ఠలతో వర్ధిల్లాలని కోరుతున్న మీ మిత్రుడు .

(క్రీ॥శే॥డా॥ రాజారావుగారు నిర్మించిన పుట్టిల్లు : చలన చిత్రంలో శ్రీమతి జమున, శ్రీమతి వి. సరోజిని
శ్రీ కర్నాట, డా॥ రాజారావు)

అది ఆంధ్ర ఇతిహాసంలో స్వర్ణయుగం.

భారతజాతి తన చరిత్రలో తొలిసారిగా వయోజన ఓటింగ్ హక్కు ప్రదర్శించిన వత్సరం. అభ్యుదయ భావాలు గల కళాకారులు కుహనా రాజకీయాలకు కుత్సితాలకు వ్యతిరేకంగా చైతన్యంతో ప్రదర్శన లిచ్చిన దినాలు.

విజయవాడలో క్రాంతి కళామండలి స్థాపించి, రంగస్థలిలో ప్రవేశించిన జైతాహిక కళాకారులకు చక్కని తర్ఫీదిచ్చి, అభ్యుదయ రచయిత శ్రీ ఆత్రేయ రచించిన “ఓటు సీకే”, ప్రజాకవి స్వర్ణీయ సుంకర సత్యనారాయణ రచించిన “జీతగాడు” నాటికలు కృష్ణా-గుంటూరు-పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలలో అనేక ప్రదర్శన లిచ్చిన రోజులవి. ఒక్కోరోజు రెండు వేదికలపై ప్రదర్శన లిచ్చారు.

మహాకవి హరీంద్రనాథ ఛటోపాధ్యాయ విజయవాడ పార్లమెంటరీ నియోజక వర్గంనుంచి పోటీచేసి వేదికలనుండి తన మహోపన్యాసాలు-కవితాగానాలు వినిపించి గెలిచిన పర్వదినాలవి. నాటి క్రాంతి కళామండలి నిలుపుకున్న వైభవానికి ప్రతీక దర్శకుడు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

జైలునుండి వస్తూనే కీ॥ శే॥ ఎ. కే. గోపాలన్ గారు భారతదేశ పర్యటనలో విజయవాడలో ఆయన బహిరంగసభ నిర్వహించారు. ఆ సభ ఉత్తేజంతో విజయవాడ 1వ వార్డులో విద్యాధర ఆర్టు థియేటర్ను స్థాపించిన యువకులు శ్రీయుతులు డాక్టర్ కె. వెంకటరాజు, పి. వాసుదేవరావు. పి. చంద్రం, సి. హెచ్. గురుమూర్తి, ఐ. అదినారాయణ, టి. నాగేశ్వరరావులు శ్రీ కణ్వశ్రీ రచించిన “ఇదా ప్రపంచం” తీసుకుని శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య దర్శకత్వంలో మట్టిలోని మాణిక్యాలు వెలుగులోనికి వచ్చినట్లు ప్రఖ్యాతి నార్జించారు. ఆయన చేతులలో మంచి కళాకారులయారు. ఆ నటులు నేటికీ నాటి నుదినాలు మరువలేరు.

మరుగున పడిందో విషయం మాత్రమే శ్రీ పి. వాసుదేవరావు ప్రెస్ కార్మికుడు. శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారి శిష్యుడుగా గురువుకు దగ్గ శిష్యుడుగా ఉత్తమ కళాకారుల స్థాయికి ఎదిగాడు. అతని వృద్ధ రైతుపాత్రను చూచిన ప్రజలు అతడు పాత్ర ధారో పౌరుడో వూహించుకోలేక చకితులైనారు. ఇలాంటి పరీక్షలో శ్రీ మిక్కిలిసేని రాధాకృష్ణమూర్తి రేపల్లెలో తన ప్రక్కన నటించిన వాసుదేవరావును మేకప్ లో గుర్తించలేక తబ్బిబై ఎంతో సంతోషంతో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య కృషిని అభినందించకుండా వుండలేక పోయారు.

అయితే ఆ నటుడు ఈ సంఘంలోని పేదరికం భరించలేక -నటించలేక-ఎన్నికలైన మూడు నెలలకు డబల్ టైఫాయిడ్ తో 1952 మే 1న కన్నుమూశాడు. శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు నాకు కనుపించినపుడల్లా ఆయన కళ్ళల్లో ఆ వాసుదేవరావు కనబడతాడు. నన్ను చూచినపుడల్లా శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఆ ప్రస్తావన తేకుండా వుండలేరు. అది మా మధ్య విశిష్ట అనుబంధం కూర్చిన సంవత్సరం అది 1952.

★★

*

*

*

శుభ మ్ భూ యా త్

మామూలు విద్యాశిక్షణ. ఆ తర్వాత నిరంతరకృషి. ఆ కృషికి కారణం ఆవేదన. ఈ ఆవేదన ప్రజల స్థితిగతులలో నుంచి వచ్చింది. తత్ఫలితంగా కళారూపాలు ధరించింది. ఆవేదన, కళారూపాలు బహు రకాలు. బుర్రకథ వంటివి జానపద కళ లన్నారు. వీటన్నింటిలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య నిష్ణాతుడు. నిరంతర కళాన్వేషి. ప్రజలకు సన్నిహితంగా సమాంతరంగా కళాశక్తి వికసించి సృజనాత్మక రూపం ధరించింది. ఇది నిత్యవాహిని. ఒక దశలో, ఒక స్థాయిలో ఆగిపోదు ఈ స్రవంతి. సామాన్య విద్యాసముపార్జనతో కళాశాలలో విజ్ఞుల సమక్షంలో ఉపన్యాసాలివ్వగల దిట్ట! తన నైతిక విలువను పరిరక్షించుకొంటూ, తాను నాటకమాడి ఇతర కళాకారులను ప్రోత్సహించే సహృదయుడు. ఇంకా పదికాలాలపాటు ఇతను కళామతల్లికి పేవచేయ గలుగుగాక.

- అవధాని

“క రా టే న ర స య్య”

—యం. వి. యస్. హరనాథరావు

విజయవాడ పేరు వింటే క్రిష్ణానది గుర్తుకొస్తుంది. నాటకాల వ్యవహారం అనగానే ఈ కరాటే నరసయ్యగారి పేరు గుర్తుకొస్తుంది. క్రిష్ణానది పరుగులకు ప్రకాశం బ్యారేజి కట్టారుగానీ — ఈ నరసయ్య కళోద్రేకానికి ‘బిళ్లారి బేరేజ్’ ఎవరూ కట్టలేదు.

కరాటే నరసయ్యపై వ్యతిరేక దినం — నేడే.

పట్టణం అంతా ఉత్సాహంగా వుంది.

గోష్ఠి కార్యక్రమం ఉదయం 9 గం|| లకు అని వేశారు. కానీ 12 గం|| లకు ప్రారంభమయింది. దానికి సూచనగా ఇద్దరు వ్యక్తులు అంతర్జాతీయ స్థాయిలో గొంతులు పెంచి, జాతీయస్థాయిలోని భాషలో శ్రోతలకు ఆనందం కలిగించారు.

“కరాటే నరసయ్య పిడివాదం నశించాలి”

“కరాటే నరసయ్య సూత్రాలు నశించాలి” అన్న నినాదాలు వినిపించాయి.

“ఎవరి కరాటే నరసయ్య — ఏమా కథ —

అధ్యక్షోపన్యాసం :— అన్న సమయాన్ని కాదని అనకోని సమయానికి సభ ప్రారంభించి మన గౌరవం నిలుపుకున్నాం. ఈ రోజు కరాటే నరసయ్య వ్యతిరేక దినం. గత మాసంలో మన నటుడికి జరిగిన అవమానం దృష్టిలో ఉంచుకుని ఈ సభ ఏర్పాటుచేశాం. ప్రవేశ పత్రాలు ఉన్నవారినిగాక లేని వారికే ప్రవేశం కల్పించాం. ఆ రోజు మన నటుడు ప్రదర్శించే నాటకం వుంది. వీని పూర్వాపరాలను గురించి ప్రధానోపన్యాసకులు ఉపన్యసిస్తారు.

ప్రధానోపన్యాసకులు :— అధ్యక్ష : ఈ రోజు సుదినం. క్రమ శిక్షణ గురించి మనం చెప్పించుకునే దుస్థితిలో వున్నాం. ఈ కరాటే నరసయ్యకు నాటక రంగం గురించి ఏం తెలుసు—మనలను శాసించను. ఆయన బుర్రకథలు వినలేదు

మాభూమి నాటకంలో మంగలి రాముడుగా నటించాడట — (చూస్తే చిన్నవేషం. పేజీలకు పేజీలు, టన్నుల కొద్ది భావాలు లేవు. ఎలా నటించాడు.)

ముందడుగు, అసనిందలలో వేశాడట, తెలంగాణా పోరాటంలో ఆంధ్ర మహాసభ తరపున పాల్గొని జయిలుకు వెళ్ళాడట. (ఏమో) ఇవన్నీ మాకు తెలియదు. మనం పరిషత్తు నటులం. మనం ఆయన చేత చెప్పించుకునే కంటే వేరే దుస్థితి లేదు. ప్రజా నాట్యమండలి మనిషట. రాజారావు శిష్యుడట. అంతేగాని ఏ పరిషత్లోనూ ఉత్తమ నటుడి బహుమతి అందుకోలేదట.

“నాటకం ప్రదర్శిస్తారా” అని అడిగాడు.

సరే నన్నాం.

‘ఎంత’ అన్నాడు-చెప్పాం.

మనసులో ఏ ఆలోచన లేకపోతే నాటకం ఎందుకు ఏర్పాటు చేస్తాడీయన. ప్రదర్శన ఏర్పాటుచేసినందుకు ప్రదర్శనానంతరం స్థానిక దారులో సీసాల పరిషత్లో గౌరవిద్ధా మనుకున్నాం. ఆహ్వానించాం. అందుకు కసురుకున్నాడు. ఇంతకంటే మనకు అవమానం ఏం కావాలి. ఆయనగారు తాగడా : ఇన్ని సంవత్సరాలనుండి నాటకాలు వేస్తూ, వేయిస్తూ తిరిగే ఈయనగారు మందు తాగడంటే ఏం చేయాలి. అందుకే దీని మీద ఒక విచారణ కమిటీ వేయాలని తీర్మానించుకున్నాం. నాటకం ఆరున్నరగంటలకు ప్రారంభించాలట. ఇదేమిటి. వెయ్యి మంది బాపూలు, లక్షమంది చార్లీ చాప్లిన్లు, కోట్లమంది రేలంగులు. ఈ మాట కంటే ఎక్కువ నవ్వరప్పించారా.

(సభలో నవ్వులు ఆగలేదు) ఆరున్నర కట. (ఇంకా నవ్వులు. నవ్వులు ఆగ నందున సభ వర్షాటికి వాయిదా వేశారు)

మరునాడు సభ ప్రారంభమయింది.

“అన్న సమయానికి నాటకాన్ని ప్రారంభం చేయటం మన ఆచారాలకు, సాంప్రదాయాలకు వ్యతిరేకం. నాటకం ఎంత ఆలస్యంగా ప్రారంభిస్తే ప్రేక్షకులలో ఉత్సాహం అంతగా పెరుగుతుంది. తెలుగు తెర ఆలస్యంగా నిద్రలేస్తుంది. అంత కంటే ఆలస్యంగా నిద్రపోతుంది. కాదనను. ఈ కరాటే నరసయ్య ఎవరు (ప్రేక్షకుల తాళకరకరధ్వనులు) మన నాటకం టయిమ్కు ప్రారంభం చేయమని చెప్పను.

ఈయనగారు బిళ్లారి రాఘవా ? కాదు—కాదు. కరాచీ నరసయ్య మాత్రమే. ఈయన గారి దుశ్చర్యలకు వ్యతిరేకంగా తపాలా బిళ్ళలు ముద్రించాలని నా నిర్ణయం (పేక్ష కుల తాళలేని ధ్వనులు) (మైకులో) ప్రేక్షక ప్రతినిధి మాట్లాడతారు :—

మహాశయులారా ! కరాచీ నరసయ్య వ్యతిరేక దినం జరుపుతున్న మీరు. తెలుగు నాటకంలోని డైలాగు ప్రక్కన బ్రాకెట్లలోవున్న భావాల వలె ఎంతో విలువైనవారు. నెలకు డబ్బు కడితే నాటకం చూపుతారట. ఎంత ఆశ్చర్యం. మీరు తెలియదు. నాట్యశాస్త్రంలో ఒక శ్లోకం వుంది. తన కళా ప్రదర్శనకు ఎవరైతే టిక్కెట్లు పెట్టి రమ్మంటారో అట్టివారు ఏ దుర్వ్యసనాల పాలు కాకుండా బాధపడతారని. (అవును. అవును అంటూ తలలూపిన తలలు నాట్యశాస్త్రం బిళ్లారి రాఘవ రాశాడ ! విశ్వనాథ సత్యనారాయణ రాశాడ అని వ్యాసరచన పోటీలు ఈ సభానంతరం నిర్వహించారు.) తెలుగు నాటకం చూడటం పాపం. టిక్కెట్లు పెట్టి చూడటం మహా పాపం. పాపానికి భయపడకుండా నాటకం చూదామని టిక్కెట్లు కొన్నాను. మా జామ్మ వస్తానంది. మా చిన్నదాని మూడేళ్ళ కొడుకు ముచ్చటపడ్డాడు. వక్కింటి సీతారక్ష్మి బయలుదేరింది. దారిలో మా మిత్రుడు రావు ఉత్సాహపడ్డాడు. అందరం బయలుదేరాం.

“ఒక్కరికే ప్రవేశం” కరాచీ నరసయ్య అన్నాడు.

“వాళ్ళు నాటకం చూడాలి”

“టిక్కెట్లు కొనండి”

“నాది వుందిగా”

“మీరు వెళ్ళండి”

“ఈ ఒక్కసారికి.....”

“ఈ ఒక్కసారికి టిక్కెట్ కొంటే మళ్ళీ వారే కొంటారు.”

“ఏమిటి. ఈ గేటు దగ్గర నన్ను ఆపడం. ఈ నాటకం రాసింది. వేస్తోంది మా అబ్బాయి సుబ్బిగాడు. ఈ విషయం తెలిస్తే నాటకం ఆపేస్తాడు.”

ఆ మాటకు కరాచీ నరసయ్య కళ్ళలో కనిపించిన చ్యుత్తి ఎవరో నాకు తెలియదుగాని బ్రూసిలీ అని మా మిత్రుడు చెప్పాడు.

“ఆపేస్తాడా”

(అదే గొంతురా బాబూ ;)

“అంతేనా”

(అదేం చూపురా నాయనా ! టీకెట్టు కొందామా ! అడుగో నవ్వుతున్నాడు ఎంత హాయిగా నవ్వుతున్నాడు. పంపిస్తాడేమో ? ఎంత మంచి —)

“చూడండి మిత్రమా ! టీకెట్టు కొనడం మీకు ఇబ్బంది కాదు. అవమానమా కాదు. అది మీ బాధ్యత. మిమ్మల్ని లోపలకు పంపలేదని నాటకం ఆపి వేసే సంస్కారంగల నటులు, సమాజాలు నా దగ్గరకు రారు. అది నా గొప్పదనం, మంచిదనంకాదు. అలాటి మిత్రులను అందుకునే నా అదృష్టం. మీ దగ్గర డబ్బు లేకపోతే నే నిస్తాను. నే నెప్పుడయినా కనిపిస్తే తిరిగి ఇవ్వండి. లేకపోతే లేదు.”

షేమ్ — షేమ్.

ప్రేక్షకుల గోల. ఉపన్యాసకుడు తల దించుకున్నాడు. ఆయనగారి కన్నీళ్లు గమనించిన అధ్యక్షుల వారు వారిని ఓదార్చారు.

“ఇది ప్రేక్షకుడిగా నాకు జరిగిన అవమానం.”

అంటూ వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నాడు ప్రేక్షకుడు. అతని ఏడ్పు ఆపిన వారికి వెయ్యిన్నూట పదహార్లు అని ప్రకటించారు. ఎందరో ప్రయత్నించారు, ఆగలేదు. డాక్టర్లు కృషి చేశారు. లాభం లేదు. ఏం చేయాలి. ఏం చేయాలి. కమిటీలు చేరాయి. ఆలోచనలు సాగాయి, చివరకు—టికెట్టు లేకుండా ఓ నాటక ప్రదర్శనకు ఉచితంగా పంపారు.

అప్పటికి ఏడుపు ఆగింది.

“కరాపే నరసయ్య డౌన్ డౌన్” నినాదాలు.

తర్వాత బహుమతి ప్రదానోత్సవం జరిగింది.

ఉత్తమ ఆలశ్య ప్రారంభ నాటకానికి కరాపే రోలింగు షీట్లు.

టికెట్టు కొనకుండా ఇన్నాళ్లుగా ఎన్నో నాటకాలు చూచిన ప్రేక్షకుడికి ఉత్తమ ప్రవేశ ధన ఎగధారిగా ప్రశంసా పత్రం లభించాయి.

ఆ తర్వాత ఈ క్రింది సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలు నిర్వహించారు.

నరసయ్యగారి పైకెలు కథ (ఏకాంకిక)

నరసయ్యగారి పైకెలు సీటు : అబ్బబ్బ—ఇన్నాళ్ళయింది నన్ను కొనుక్కుని. ఎప్పుడయినా నామీద కుదురుగా కూర్చున్నాడా ఈ పెద్ద మనిషి. ఇంటినుండి బయలుదేరే సమయంలో ఒక నిమిషం కాబోలు కూర్చుంటాడు. అంతే — ఎవరో

కనిపిస్తారు. “నమస్కారం” అనడం ఆలశ్యం, దిగిపోతాడు. ఇక ఈ సైకిలుకు నా ముఖం ఎందుకు. ఏ సైకిలు షాపులోనన్నా తల దాచుకుంటాను. దీనికంతకూ ఈ బ్రేకులే కారణం. మనిషి కనబడగానే నోరు నొక్కుకుంటాయి.

బ్రేకులు : ఆపాలనే చూస్తాను. ఆ పెద్దమనిషి బ్రేకువేస్తాడా! ఆరడుగుల మనిషికి కాళ్ళుండగా ఇక నే నెందుకు. విజయవాడలో ప్రతి నూటికి 80 మంది కళాకారులు, 20 మంది కళాపోషకులు. ఆ వందసార్లు నోరునొక్కే దిగుతున్నాడా! ఏం హేండిలు బాబూ!

హేండిల్ బారు : నన్నే అడుగుతారా! నా బాధ ఎవరితో చెప్పను. నా మెడకు ఓ ప్లాస్టిక్ సంచీ తగిలిస్తాడు. అందులో వాళ్ళ సమితి కాగితాలు, సభ్యత్వ రశీదులు. మొబిల్స్కు ఆహ్వానాలు అబ్బిబ్బి—ఎన్నో.... మెడలు నొప్పులు పుడుతున్నాయంటే నమ్ము. తెలుగు నాటక రంగాన్ని నా మెడకు చుడుతున్నాడు. ఈ హేండిలు బారు బతుకు మరీ అద్వాన్నమయింది. ఎపుడయినా సరదాగా కూరలసంచీ తగిలిస్తాడా! లేదు. కళాకారుడి సైకిలు హేండిలుబారు అని చెప్పకోను సిగ్గేస్తోంది.

(తెర)

ఖద్దరు చొక్కా (ఏకపాత్ర)

హతవిధీ ఏమని చెప్పుదును. నా క్లేశములు చెప్పటకు భాష కరువయ్యేకదా! ఆ పెద్దమనిషి కరాటే నరసయ్య వత్తరూపమున వున్న నన్నుజూచి మక్కువచెంది ఏల కోరవలె. కోరెనుబో అతగాడు కాంగ్రెసు వాదియని భ్రమసి, మురిసి ఆ గజము బద్దకు ఏల లొంగవలె. ఈతడు కాంగ్రెసువాది కాడని, కేవలము అహంకారమునకే నన్నాశ్రయించి ఖద్దరు ధరించెనని తెలిసిన రోజున నా కన్నీళ్లు గాంధీమహాత్మునకే తెలియును. పేరుమోసిన నటులు ఖద్దరు ధరింతురా! నటులు కూడా ఖద్దరు ధరించిన, రాజకీయ వాదులు ఖద్దరు ధరించిన ఎవరు నిజమైన నటులో ఎవరి కెరుక. ఈతని పేరు నరసయ్యట. నన్ను మాయనీయడు. అందుకు ఇంచుక సంతసమొందిననూ, ఈతడు గతమున కమ్యూనిస్టును వార్త విని నన్ను వడకిన రాత్నము గజగజలాడి నది. ఇప్పుడీతడు ఏ ఇస్టోగాని—నాటకాలిస్టు అని జనంబులు చెప్పుచుందురు. వంటిమీది బట్టకై నను కులమునుగూర్చి తెలియనివ్వని ఈతని అహంకారమునకు నా పోగులు అగ్నిశిఖలగుచున్నవి. నన్ను ధరించు రోజున జందెముకొరకు వెదికి తిని, కానరావయ్యే. జగమెరిగిన బ్రాహ్మడు కాబోలు అందుకే జందెము లేదని మిన్నకుంటి. పలుకు, నడక, ప్రవర్తన చూడ ఎన్నో కులములు కానిపించును. కాని

వివరము తెలియవయ్యె. కులము చెప్పని మానవుని శరీరముపై ఈ ఖద్దరు బ్రతుకు బ్రతుకుటకంటే వేరే శోకము గలదా. ఈతని కులము కనుగొనుటెట్లు. ఎచ్చటనో మాటల సందర్భమున నుడివెను. తనది “నటకులము” అని, అచ్చెరువొందితిని. ఆలోచించి చూడ కులము చెప్పని ఈతని అహంకారము మా ఖద్దరు బ్రతుకునకే అవమానము. ఈ బ్రతుకుకంటే మరణమే మేలు—మరణమే మేలు. (అని నెత్తికొట్టుకొనుచుండగా తెర దించవలెను.)

*

*

*

“మిత్రమా హరనాథరావుగారూ — నాటకం ప్రారంభించు. బెల్ కొడుతున్నాను,”

మిత్రమా హరనాథరావుకు కోపం తెప్పించిన ఆ మాటలు కర్నాటి లక్ష్మీ నరసయ్యగారివి.

ఆ కోపంలోనే అరిచాను.

“కరాటే నరసయ్యా” అని.

ఆరున్నరయింది.

బెల్ మోగింది.

తెర లేచింది.

శ్రీ కర్నాటివారు నవ్వారు.

ఆయనలోని కరాటే నటుడు, ప్రయోక్త, నిర్వాహకుడు సమయానికి ప్రారంభమయిన నా ప్రదర్శనను ఆశీర్వాదించారు — మిత్రుడిగా — హితుడిగా — మార్గదర్శకుడిగా.

ఔత్సాహికులకు మార్గదర్శి -

అత్మీయుడూ శ్రీ కర్నాటి !

—పూసల

చిన్నపుడు కాళిదాసు కవిత్వమునుగూర్చి వ్రాయుడు? అనే ప్రశ్నిచ్చారు థర్డ్ ఫారంలో-వ్రాసేశాను-ఇప్పుడాలోచిస్తుంటే కాళిదాసు కవిత్వం అర్థంచేసుకోడానికి యీ జీవితకాలమే చాలదు, మరి ఎల్లా వ్రాయమన్నారబ్బా! అనే నిజం ప్రశ్నగా మిగిలిపోయింది. బహుశా నా చిన్న బుట్టకు తోచింది వ్రాయమని అడగడం అయి వుంటుంది. అలాగే శ్రీ కర్నాటి కళాసేవనూ-ప్రతిభనూ వ్రాయమంటే నేనింకా థర్డ్ ఫారంలోనే ఉన్నాను. అయినా మా ఔత్సాహిక కళాకారులకు అత్మీయుడూ, మార్గదర్శి అయిన శ్రీ కర్నాటి అభినందన సంచికకు ఔత్సాహిక కళాకారుడిగా భక్తితో ఏదో వ్రాయాలనే ఆశ కలాన్ని నడిపిస్తుంది.

శ్రీ కర్నాటి కళావైభవం-చాతుర్యాన్నిగూర్చి నన్ను మించిన పెద్దలు వారి విజ్ఞతతో వ్యాసాలు వ్రాశారు. వారికన్నా ఎక్కువ వ్రాయగలిగింది నాకు చేతకాదు. అయితే శ్రీ కర్నాటి మాకు “టానిక్” లాంటివారు. ప్రదర్శన రోజు దగ్గరపడుతుంది. ప్రయాసలతో రిహార్సలుకు వసతి వగైరా దొరుకుతాయి. అప్పుడెగ్గడతాడు ఓ నటశేఖరుడు-ఒకడు మిస్సవగానే కారంబోర్డులో కాయన్నలా మిగతా నటులూ చెల్లాచెదురయిపోతారు. పాపం ప్రయోక్త అప్పుడు గుప్పిళ్ళతో జుట్టుపీక్కొంటూ గ్రంథాలయం అరుగులమీద కూర్చుంటాడు-అదోస-రిగ్గా అప్పుడే చిరునవ్వుతో-ఆప్యా యత నింపుకొన్న మొహంతో అభయాస్త్రాలతో వస్తారు శ్రీకర్నాటి-వివరాలడిగి బెంగ పడవద్దని ధైర్యంచెప్పి-ఆ పాత్రకు ఫలానా సమాజంలో-కాక ఫలానా చోట ఫలానా మిత్రుడు ఉన్నాడు అతన్ని తీసుకురండి-నే చెప్పానని చెప్పింది. రిహార్సల్ జర పండి అని ధైర్యం చెప్తారు. ఆ ప్రయోక్త ఇంకా సంశయిస్తే తానే వెంటవడి ఆ

నటుడ్ని పట్టుకుని ఆ నాటకంలో పాత్రకు వచ్చింది—నాటకాన్ని ప్రదర్శనచేయించి— ఒక పిల్లపెళ్ళి చేసిన తృప్తి పడతారు శ్రీ కర్నాట.

క్రమశిక్షణకూ—నీతి నియమాలకూ శ్రీ కర్నాట గీటురాయి. పై రెంటివల్లా నటుడు ఎంతగా రాణించగలడో తెలిపే సజీవ కళానవంతి శ్రీ కర్నాట.

శ్రీ కర్నాటని గురించి బొత్తాహికుడిగా నేమనవి చేయాల్సిందిముఖ్యమయింది ఒకటుంది. అదే కళాపోషకులకు శ్రీకర్నాటి ఇచ్చే గౌరవం. గతశతాబ్దంలో రాజులూ— జమిందారులూ కళాపోషణ చేసేవారట. మనది మంది రాజ్యం. (ప్రజా రాజ్యం) నేడు కళాపోషణ రికార్డు డాన్సులవైపు వ్యాపియింది. పదిరూపాయలు టిక్కెట్టు పెట్టినా తెల్లకాలర మనే ముద్రున్న సంస్కారులుకూడా కాలర్లు చించుకొని సదరు అంగవిన్యాసాలకు బాకులో టిక్కెట్టు కొంటున్నరోజులివి. ప్రపంచ నాటక చరిత్రకే మరో కలికితురాయిగా నిలిచిన “మరోమహంజుదారో” లాటినాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తే యికాలరురూపాయటిక్కెట్టు పెట్టడు. ఇలాంటి దీనస్థితిలో ఆంధ్రనాటక రంగంఉంటే— దాని ఊపిరిపోకుండా ఉడతాభక్తితో ఊపిరి పోస్తున్నది వ్యాపారసంస్థలు మాత్రమే నని ఘంటాపథంగా చెప్పగలను. నేడు ఆంధ్రదేశంలోగాని—తమిళనాడులోగానీ నాటక ప్రదర్శన సంఘాలు మనగల్గుతున్నాయంటే వాటికి ఊపిరి వ్యాపారస్తులేగానీ ఎకాడమిలూ—నాటక సంఘాలూకావు. పాడికుండలాంటి వ్యాపారసంస్థలను అర్థించే ఓర్పు నేర్పు సహనం సశీలతా శ్రీ కర్నాటికి కవచకుండలాయి. ఈనాటి బొత్తాహిక నాటక రంగానికి ప్రాణదాతలైన వ్యాపారస్తులను గౌరవించడం ప్రతి బొత్తాహికుడికీ శిరో ధార్యం—శ్రీ కర్నాటివారి అడుగు జాడల్లో ప్రతికళాకారుడూ నడిస్తే వ్యాపారస్తుల అండదండలూ దీవెనలూ మనకు సర్వదా ఉంటాయి. నాటకరంగ ప్రాణదాతలకు వటులు బుణపడి కృతజ్ఞతతో ఉండడం కనీసధర్మం. ఆధర్మాన్ని పరిరక్షిస్తున్న శ్రీ కర్నాటి మనకు మార్గదర్శి.

అప్పుడప్పుడు పేసర్లలో పడ్తువుంటాయి. “నాటక అకాడమీ వీరి కళాసేవను గుర్తించి నగదో—మరోటో ఇచ్చారని” అలా పొందినవారి అందరికన్న శ్రీకర్నాటి తీసిపోరు—అయినా శ్రీకర్నాటికి ఆ పొందు పొగడ్తా అఖిల్లేదు. ఈ ఎకాడమీలూ—రిపర్టీలూ—“కళా”—శాలలో శ్రీ కర్నాటని గౌరవించే అవృష్టానికి నోచుకోలేదు.

వ్యక్తిగా నిగర్వి. కళాకారుడుగా మహోన్నతుడు, వక్తగా సర్వజ్ఞుడు, స్నేహానికి అర్థం తెలిసినవాడు, కృతజ్ఞతకు మెరుగు పెట్టినవాడు ఇలా ఎంతని చెప్పినా తరగని మా ఆత్మీయుడు. శ్రీకర్నాటి మాలాంటి వారికి మార్గదర్శిగా కలకాలం నిల వాలని మంచిమనసుతో ఆశిస్తూ—వారి అండదండలు ఇలాగే మాబొత్తాహికులకు కొనసాగించమని సవినయంగా వారిని వేడుకుంటూ

“కళోపాసి కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య”

“భరత కళా ప్రపూర్ణ”

—డాక్టర్ నటరాజ రామకృష్ణ

ఆంధ్రప్రదేశ్ అస్థాన నాట్యచార్య

ఆంధ్రప్రదేశ్ నృత్య అకాడమి అధ్యక్షులు

“మానవ జన్మ యెన్నో జన్మల తపః ఫలిత”

మంటారు పెద్దలు—

అందు కళాకారుని జన్మ ఉత్తమో తమమైనదని నా నమ్మకం.

కళాకారునిగా జన్మించి,

కళారాధకునిగా జీవించి,

కళాప్రచారానికి జీవితమర్పించి

కళోపాసనలో జన్మతరించినవారు బహుమదు

అట్టి వుత్తముల్లో లక్ష్మీనరసయ్య ఒకరు....

కళనునమ్మి జీవించువారు కొందరు

కళను అమ్మి జీవించు

వారు మరికొందరు

తానునమ్మిన సత్యానికి జీవితాన్ని అర్పించి,

కళాసేవ చేయుచున్న కళాకారుడు కర్నాటి

లక్ష్మీనరసయ్య

“తనభావాలు యితరులు అర్థం చేసుకొని

తనకు అనుగుణంగా నడుచుకోవాలి” —ఇది సాధారణ

మానవుని అభిలాష

ఇతరుల భావాలను, భాషను అర్థం చేసుకొనే హృదయ

విశాలతను పెంపొందించుకొని, నవ్వులను పువ్వులను లోకంలో

తనమూటలు, పాటలు, ఆటలు చేతలతో పూయించే

వాడే నిజమైన కళాకారుడు;

అట్టి సరస హృదయుడు మా సరసయ్య

ఇరవై సంవత్సరాల క్రిందట అప్పడప్పడే పైకివస్తున్న ఒక చిన్న
కళాకారుని అభినందనసభలో కలిసికున్నాము.

ఒకరి, నొకరం అర్థం చేసుకున్నాము.

అందుకే ఆత్మీయుల మయ్యాము....నాటినుండి

కలిసికున్నప్పడల్లా మానవునిలోని మంచిని

గురించే మాట్లాడుకున్నాము....

అట్టి మంచి మనిషికి సన్మానము జరుగుట;

మంచిని గౌరవించుటగా సమ్మతాను

ఇది నా మనస్సులోనుండి వచ్చిన మాటలు.

★★

*

*

*

శ్రీ కర్నాటి సన్మాన సందర్భంగా

శ్రీ మిక్కిలివేని, శ్రీ కర్నాటి, శ్రీ బచ్చు రామచంద్రరావు

“ప్రజల కళాకారుడు”

—నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్

(ధ్వన్యనుకరణ సమాప్త)

ప్రియ మిత్రులు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి గురించి పది పదిహేను వాక్యాల్లో చెప్పడమంటే సముద్రాన్ని సీసాలో బంధించినట్లవుతుంది.

సముద్రంలోవున్న సిరిసంపదల్ని అవగాహన చేసుకోవడం, అంచనా వెయ్యడం ఎంత కష్టమో లక్ష్మీనరసయ్యగారిలోని ప్రజ్ఞా పాటవాల్ని, కళాతృష్ణని కొలవడంకూడ అంతే కష్టం. కళారంగంలో ఆయన చేపట్టిన ప్రక్రియ లేదు. ఒక్కనా ధ్వన్యనుకరణ తప్ప అనుకుంటే అదికూడా ఆయనకు కష్టం కాదు. లక్ష్మీనరసయ్యగారు చేపట్టిన కళారూపాల్లో ఒక ప్రత్యేకత వుంది. వారి కళారూపాలన్ని ప్రజలకు అతి సన్నిహితంగా వుండే కళారూపాలు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే జానపద కళావాహిని శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య.

కొంతమంది కళాకారులకి కళమీద జీవనోపాధిని సంపాదించుకునే అవకాశం కలుగుతుంది. కొంతమంది కళాకారులకి కళకోసమే జీవితాన్ని అంకితంచేసే అద్భుతం కలుగుతుంది. ఈ రెండవ కోవకు చెందినవారు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య. అందుకే అతను కళాకారులందరికీ ఆత్మీయుడు. అన్నిటికీ మించి అతను జనం కళాకారుడు.

అక్ష్మీనరసయ్యగారూ, నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పండి ?

—ధారా సత్యనారాయణ శర్మ,

హెడ్ ఆఫ్ ది డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ హిస్టరీ,

కె. బి. యన్, కాలేజి, విజయవాడ.

పేపరు చదువుతూ అలానే నిద్ర పోయాను. అది గాఢ సుషుప్తికీ, పూర్ణ చైతన్యానికి మధ్య ఒక విచిత్రస్థితి. ఆలోచనల పేటిక తెరువబడి, అందులోనుండి అసంతమైన ప్రశ్నలు ఆదిశేషుడి పడగల్లాగా నన్ను ముసురుకుంటున్నాయి. ఏదో ఆలోచన.... ఏదో ప్రశ్నలు.... అస్పష్టమైన చైతన్య స్రవంతిపై వివిధ భావాల ప్రభావం. అన్నీ కలసి ఒక విచిత్ర రూపం దాలుస్తున్నాయి. అయితే దేన్నిగురించి ఆలోచిస్తున్నాను. అదిమాత్రం తెలుస్తూనేవుంది. ఆంధ్రనాటక రంగాన్ని గూర్చి, క్షణకాలం ఆలోచనా తట్టిల్లతల మెరుపు.... మరొక క్షణంలో ఆవేదనా కలల ప్రళయ భయంకర విజృంభణ.... ఇంతలో మనోవైకల్యపు నిర్లిప్తత... ఏమిటో ప్రశ్నలు.

కాలం మార్పులకు అతీతం కాని కళాస్వరూపాలలో “నాటక” కళ కూడా ఒకటి. దానికి న్పందన “హృదయం” అయితే ఫలితం ప్రతిభాన్వితమైన సృష్టి అవుతుంది. ఎంత ప్రతిభాన్వితమైనా ప్రయోజనం లేనిది కళకాదు. ముఖ్యంగా నాటకకళ, జీవితాన్ని అభ్యుదయ పథంలో నడిపించేందుకు సాధన లాంటిది. సంఘంలోవున్న మాలిన్యాన్ని పోగొట్టే మణిపూస. సామాజిక పరిణామాలను బట్టి “నాటకరంగం” ప్రజలను ఆలోచింప జేస్తుంది. కదిలిస్తుంది, అరుశాసిస్తుంది. మనుషులకు దూరమయ్యేది కళకాదు. అది జాతిప్రజల జీవనానికి అద్దంపట్టే నిజ కళాస్వరూపం. ప్రజలకు చెందిన సమిష్టి ఆస్తి. మన ఆంధ్ర నాటకరంగానికి (ఆధునికమైన నిర్వచనంలో) ఒక శతాబ్దికి సరిపడే చరిత్రవుంది. అలాంటి నాటకరంగం ప్రజా ప్రయోజనాలకి వుపయోగ పడిందా? ప్రాచీన అర్వాచీన సాంప్రదాయాలకు మధ్య సంఘర్షణ ఎందుకు?

నటులకు, రచయితలకు చిత్తశుద్ధి వున్నదా? నాటకరంగంలో ప్రయోగాత్మకమైన పరిణామం అనుకున్న మేరకు సాధింపబడిందా?....సమాజంలోవున్న సంఘర్షణలను నాటకరంగం స్పష్టంగా బహిష్కరణ చేస్తున్నదా?

ఇవన్నీ ప్రశ్నలు-వీటికి జవాబు చెప్పేదెవ్వరు? ఆ సర్తా ఎవరికుంది? కేవలం నైద్యాంతికమైన పటిష్టతేగాక, నాటకరంగంతో జీవితాన్ని యుడిపెట్టుకొని, దాని అనుసానులు బాగా తెలిసిన వ్యక్తి ఎవరు?.... ఎవరన్నావస్తే దాగుండును! ఇంతలో “మాస్టారు” అన్న పిలుపు. కళ్లుతెరిచి చూచాను. ఎదురుగుండా తెల్ల టిమర్లెఘావులాంటి ఖద్దరుదుస్తులు ధరించి, చేతిలో సంచీ పట్టు కొని ఒక వ్యక్తి నిలుచున్నారు. నా మత్తు వదలిపోయింది. ఆవచ్చినవ్యక్తి “లక్ష్మీనరసయ్య”. ఇకనేం....నాప్రశ్నలకు జవాబులు దొరుకుతాయ్. ఆయనతో సంభాషణ చేయడంద్వారా నాప్రశ్నలకు సమాధానాలు తప్పక దొరుకుతాయ్. అసలు యాయన దేనికొచ్చినట్లు? ఆంధ్రనాటక కళాసమితి కార్యక్రమం ఏదైనా వుందా? లేదా యథాలాపంగా వచ్చారా? నా ఆలోచన గొలుసును తెంపాను. ఆయనకు వుచిత మర్యాదలు చేశాను. మామధ్య ఒక గంటపేపు కాలం స్తంభించింది. నేనొక పృచ్ఛకుణ్ణి. ఆయనొక బోధ.

“లక్ష్మీనరసయ్యగారూ : మీకు ఆంధ్ర నాటకరంగంతో పరిచయం ఏలా ఏర్పడింది.” నా ప్రశ్న.

“శర్మగారూ: దెందుకూరులో ముందడుగు నాటకం వేశాం. దాంతో నా స్థల ప్రవేశం జరిగింది. ఆనాడు ప్రదర్శనానికి విచ్చేసిన పెద్దల్లో కొందరు ఖమ్మం జిల్లా ప్రజా నాట్యమండలిలోకి ఆహ్వానించారు. అప్పటినుండి నాకు రావు, శ్రీ మాచినేని, శ్రీ పెరుమాళ్ళు, శ్రీ కోసూరి వున్నయ్య, చదలవాడ : రావు, కోడూరి అచ్చయ్య, మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి మొదలై నవారితో పరిచయమైంది. ఆ తర్వాత ముందడుగు, మాభూమి, అపనింద లాంటి నాటకాలను ర్పించాను. ఆ తర్వాత రాజారావుగారు పుట్టిల్లు సినిమా తీశారు. దాంట్లో వేశాను. వాటితో పాటు అనేక జానపద కళా రూపాలను ప్రదర్శించాం. డి. ఛై ర్మన్, అల్లూరి సీతారామరాజు, అంతా పెద్దలే, ప్రెసిడెంట్ పట్టయ్య, కన్యాశుల్క నాటకాలు ప్రదర్శించాం.”

“ఆగండాగండి” యిక్కడ మిమ్మల్ని రెండు ప్రశ్న లడగాలి.

“అడగండి” అన్నారు లక్ష్మీ నరసయ్యగారు.

“మీరు ఆనాడు. అంటే సుమారు 40 సంవత్సరాల క్రితం నాటకరంగ ప్రవేశం చేశారు గదా ! మీరు చెప్పిన దాని ప్రకారం సాంఘిక నాటకాల ద్వారా ప్రవేశం చేశారని తెలుస్తున్నది. దానికి కారణమేమిటి ? పౌరాణిక నాటకాల ద్వారా ఎందుకు ప్రవేశించలేదు.

“ఇది నా దృక్పథానికి సంబంధించిన విషయం. నేను అభ్యుదయ వాదిని. మానవతా వాదిని. ఇంకా నిర్మోహమాటంగా చెప్పాలంటే నాకు గతితార్కిక భౌతిక వాదం మీద నమ్మకముంది. ప్రజా సమస్యలను ప్రతిఫలించే నాటకాలను ఆడి, నాటక రంగాన్ని ప్రజా వుద్యమాలకు ఒక వేదికగా, సాధనంగా వుపయోగించాలన్న తపన నాలో వుంది. పౌరాణిక నాటకాలపట్ల (ఈ విధంగా చూసినా) నాకు ద్వేషము, అసహనమూ లేవు. కాని నాకు పౌరాణిక నాటకాల ద్వారా నా ఆశయం నెరవేరుతుందన్న ఆశలేదు. ఇంకో మాట కూడా చెప్పాలంటే పౌరాణిక నాటకాల పాత్రధారణలో కంటే సాంఘిక నాటకాల పాత్రధారణలో నటుని వ్యక్తిగత ప్రతిభ, వైవిధ్యము ఎక్కువగా ప్రదర్శించటానికి అవకాశముంటుంది కూడా. అందుచేత ప్రజా నాట్యమండలే నా ఆశయాన్ని నెరవేర్చగల వేదిక అనే విశ్వాసం నాకు కలిగింది. నేను ఆశించినట్లే “ప్రజా నాట్యమండలి” ఒక ప్రజావుద్యమానికి అంకితమైంది. Peoples Theatre అనే మాటకు ఒక స్పష్టమైన, నిర్దిష్టమైన, నిర్వచనాన్ని, సాత్త్వికాన్ని సమకూర్చగలిగింది. ఆనాటి సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ పరిస్థితులను చక్కగా ఆకళింపు చేసుకొని, జాతి పురోభివృద్ధికోసం సామూహికమైన ఆదర్శాలకోసం పాటు పడగలిగిన వేదిక ఒక్క ప్రజా నాట్యమండలేనని నా అభిప్రాయం. దానిలో సభ్యుడిగా వుండటం నిజంగా నా అదృష్టమనే నగర్వంగా చెపుతాను. పైగా మేము ఆనాడు జానపద రూపాలను అంటే సామాన్య ప్రజలకు దగ్గరగావున్న రూపాలను కూడా తీసి, ప్రచారంలోకి తెచ్చి, వాటి ద్వారా ఆధునిక భావాలను ప్రజలలో వెదజల్లేవాళ్ళం. అది నిజంగా ఆంధ్ర నాటక రంగంలో ఒక మహోజ్వల ఘట్టం, స్వర్ణయుగం అని కూడా చెప్పవచ్చు.”

ఈ మాట లంటున్నప్పుడు ఆయనలో ఒక ఉద్వేగం కనిపించింది. ఆయన కళ్లు చెమర్చినయ్ :

“ఎంత ప్రగాఢమైన విశ్వాసం” నా స్వగతం.

“శర్మగారూ ! రెండవ ప్రశ్నకూడా అడగండి.”

నాకు నవ్వు వచ్చింది. సమాధానం వచ్చింది. నే నడగదలచిన రెండవ ప్రశ్నకు కూడా సమాధానం వచ్చింది. (ప్రజా నాట్యమండలిని గూర్చి అడుగుదా మనుకున్నాను)

నాలో మళ్ళీ ప్రశ్న వుదయించింది. అడిగాను.

“లక్ష్మీనరసయ్యగారూ! ఆనాడు ప్రజా నాట్యమండలి Peoples Theatre కి ప్రతీకన్నాను, యిప్పుడలాంటి వేదికలు లేవా.....

ఆయనేదో అనబోయారు. నేను వెంటనే Cut చేశాను. “దాదాపు లేనట్లే, ఒకచో, రెండో వున్నా అవి నిర్దుష్టంగా లేవు. దానికి కారణమేమంటారు?”

లక్ష్మీ నరసయ్యగారు ఆలోచనలో పడ్డారు.

బహుశా నా ప్రశ్నలో అస్పష్టత. ఆయన్ను నిశ్శబ్ద పరచిందేమో!

“అది కామసార్! యీనాడు సమాజంలో అన్ని రంగాలలోను సంఘర్షణ అధికంగా కనిపిస్తుంది. మానవుని జీవితం యిదివరకెన్నడూ లేనంత సంక్షోభ స్థితిలో వున్నది. మరి అలాంటి పరిస్థితులను యథాతథంగా ప్రతిబింబించే నాటకాలు లేవు. నాటకోద్యమాలూ లేవు. అవునంటారా? మరిదానికి కారణమేమిటో తెలియచేయండి”- అన్నాను.

ఇంకా ఆయన మానంగానే వున్నారు. ఆయనకు యింకా అర్థంకాలేదేమో! ఏదో చెప్పబోయాను.

“నాకు మీ ప్రశ్న అర్థమయింది. కాకపోతే సమాధానం మాత్రం అంత తేలికకాదు. మీరన్నట్లు సమాజంలో వైరుధ్యం, ఆర్థిక, రాజకీయ సంక్షోభం ఎక్కువైంది. కాని దానికి తగిన Theatre లేదు. రంగస్థల వేదిక లేదు అనేది కూడా వాస్తవమే! దానికి శర్మగారూ! అనేక కారణాలున్నాయి. అందులో మొదటి కారణం యీనాడు రంగస్థలం మీద సమిష్టి కృషి ఒకటి లేకపోవడమే. సంక్షోభం ఎక్కువయ్యేకొద్దీ లక్ష్యసాధనకు పద్ధతులు మారుతూవుంటాయి. నాటక రచయితలలో లక్ష్యశుద్ధి లోపించడమే దానికి యింకొక కారణమని కూడా చెప్పొచ్చు. అన్నిటి కంటే సినిమా ప్రభావం చాలా ఎక్కువగా పడుతూవున్నది. ప్రతిభావంతులైన రచయితలను, దర్శకులను, నటులను, సినిమా ప్రపంచం ఆకర్షిస్తున్నది. Cinema Popular అయ్యేకొద్దీ నాటక రంగం నిస్తేజమౌతుంది. నాటక రంగమే చిక్కుల్లో పడ్డప్పుడు యిక Peoples Theatre అనేది దాదాపు కష్టసాధ్యం

మైన విషయమేనని చెప్పొచ్చు. ఒక రకంగా నిరాశా నిస్పృహ అనేవి యీనాడు మన నాటక రంగాన్ని ఆవరించినయ్. రచయితలు, దర్శకులు, నటులు, ప్రభుత్వము కూడా కలిసి ఒక బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నం చేస్తే తప్ప నాటక రంగానికి మళ్ళీ రాణింపు కలుగదు.

“చూడండి లక్ష్మీ నరసయ్యగారూ ! మన రంగస్థలం మీద శిల్పంలో సాంకేతికంగా ప్రయోగాలు జరగడంలేదని మీ రంగీకరిస్తే దానికి కారణం కూడా చెప్పండి.

“నేను యిందాక చెప్పిన సమాధానంలోనే యీ ప్రశ్నకు కూడా సమాధానం దొరుకుతుంది. నాటక రచనా శిల్పంలో ప్రయోగం జరుగక పోవడానికి కారణం Experiment ను ప్రజలు ఎంతవరకు స్వీకరిస్తారనే సంశయం రచయితకు వుండటమే. పరిమితమైన Theatre అయినపుడు Experiment fail అవుతుంది. దానికి రచయితల బాధ్యతకూడా వున్నప్పటికీ ప్రజల అభిరుచి, సాంప్రదాయాలు - ఆచారాలు ఎక్కువ పాత్ర నిర్వహిస్తాయి. ఇంకొక్కమాట చెప్తాను. తప్పుదారిలో పట్టించే Experiment కంటే సరైన మార్గంలో వున్న సాంప్రదాయమే మేలు. ఇకపోతే సాంకేతికమైన Experiment ఆర్థిక స్థితిపై దేశపు Technological-and Scientific advancement మీద ఆధారపడివుంటుంది.

నేనొక ప్రశ్న వేయబోతున్నాను. అది మిమ్మల్ని యిబ్బంది పెట్టవచ్చు. అదేమిటంటే యీనాటికి కూడా పౌరాణిక నాటకాలకు ప్రజలలో వున్నంత ఆదరణ సాంఘిక నాటకాలకు లేదు. ఎందుకు ?

భలే వారు సార్ ! యిది నన్ను యిబ్బంది పెట్టే ప్రశ్న ఏమాత్రంకాదు. పౌరాణిక నటులకున్నంత తపస్సు, సాధన, సాంఘిక నటులకు లేదు. పైగా పౌరాణిక నటులకు ఆర్థికంగా కొంత లాభిస్తుంది. సాంఘిక నాటకాలు వేసేవాళ్ళకు స్వంత డబ్బు ఖర్చవుతుంది. సాంఘిక నాటకాల వారు కూడా కృషి ఎక్కువగా చేస్తే పౌరాణిక నాటకాలకున్న ఆదరణ వారికి కూడా లభిస్తుంది. ప్రజలను ఆకట్టుకోవాలి. మేము ప్రజా నాట్యమండలి సభ్యులుగా వుంటూ “బెంగాల్ కరువు”, “కష్టజీవి” అనే బుర్రకథలు చెప్పాము. నాకు బాగా గుర్తు. ఒక పల్లెటూళ్ళో యీ కథలు చెప్ప తున్నపుడు ప్రజల నయనాలలో ఆశ్చర్యధారలు ప్రవహించినయ్. వారి హృదయ స్పందన చూసి మేం ఆశ్చర్యపోయాం. ఏ పట్టణాలలోనూ మాకు లభించనంత ఆదరణ లభించింది. ఆర్థికంగా కూడా వారు బాగా తోడ్పడ్డారు. కాబట్టి ప్రజలను మన

వైపు త్రిప్పుకోవడంలో వుంటుంది. పైగా మనలో వున్న దృక్పథాలలో మార్పు రావాలి. విప్లవాత్మకమైన Spirit develop చేసుకోవాలి. అంతవరకు యిలాగే వుంటాయ్ పరిస్థితులు.

“ఇక నేను వెళ్ళొస్తానండీ : చాలా చక్కటి విషయాలు మాట్లాడుకున్నాం.”

“కూర్చోండి! ఒక చిన్న ప్రశ్న. చిహ్నా చిహ్న ప్రశ్న. దానికూడా సమాధానం చెపితే నా ఆవేదన కొంత తగ్గుతుంది.”

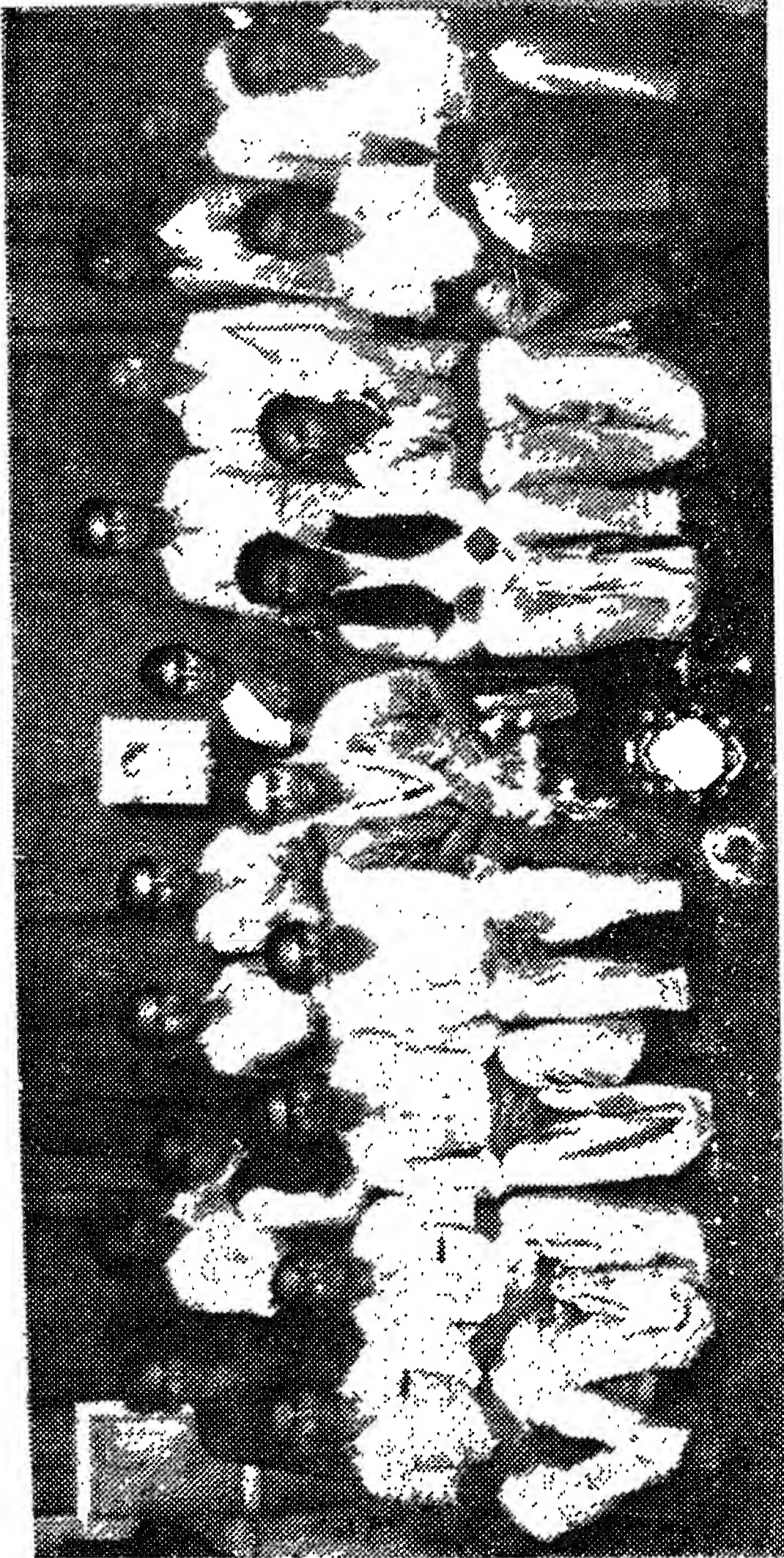
లేచిన లక్ష్మీనరసయ్యగారు కూర్చున్నారు.

“అడగండి శర్మగారూ :

“పరిష్కతులు చాలా జరుగుతున్నాయ్కదా : వాటివల్ల ఏమైనా ప్రయోజనం వున్నదా ?”

“శర్మగారూ, వ్యయ ప్రమాదాలకోర్కి జరిపే పరిష్కతులవల్ల పెద్ద ప్రయోజనం వుండటంలేదు. కాకపోతే నాలుగు రోజులపాటు నలుగురికి కాలక్షేపం. నటులకు కొంత ఒరవడి మాత్రం వుంటోంది. ఈ అవకాశాన్నినట సమాజాలు, నటులు సద్వినియోగం చేసుకుంటే తమ ప్రతిభను నిరూపించుకోవటానికి, ప్రతిభావంతులైన నటుల నుంచి అమెచ్యూర్స్ నటనా విశేషాలను గమనించటానికి, రచయితలు, దర్శకులు, నటులు నూతన ప్రక్రియలు, పోకడలు, ప్రవేశ పెట్టి ప్రజాభిప్రాయాన్ని గమనిస్తూ నాటక రంగాభివృద్ధికి కృషిచేయటానికి కొంత అవకాశ మేర్పడుతుంది. వస్తాను సార్.”

ఇవండీ!.... ఒక మహానటుని మస్తిష్క-తూణీరంలోని భావశరాలు. 40 సంవత్సరాలు అవిరళమైన కృషి సలిపిన నటులలో దాక్కున్న అభిప్రాయాలు. నా ప్రశ్నలకు చక్కటి సమాధానాలతో బాటు ఒక మహానటుని యొక్క అంతర్గత భావ ప్రపంచం బహిర్గతమైంది. ఆయన వ్యక్తిత్వం అర్థమయింది. అంతకంటే కావాలి ?

ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటర్ వారు శ్రీ పృథ్వీరాజ్ కపూర్ సమక్షంలో ప్రదర్శించిన 'ప్రగతి' నాటికలో పాత్ర ధారులు, కళాభిమానులు, పెద్దలు మధ్య సున్నవారు శ్రీ పృథ్వీరాజ్, కుడిసూచి మూడవవారు కన్నబి.

నా ఆత్మారాధ్యులు - కర్నాటి

—రాళ్ళపల్లి
(సినీనటుడు)

“మహాప్రస్థానం” “ముగింపులేనికథ” నాటకాలు కళానిధి కర్నాటి లక్ష్మీ నర్సయ్యగారితో నాకు పరిచయభాగ్యం కల్గించాయి. అయితే ఆయన నిర్వాహకులు గానే అప్పటికి నాకు తెలుసు. “చలిచీమలు” చిత్రంలో నా పాత్రకు నేనే పాడుకొనే అవకాశం లభించింది. “భూమిపాయే - పుట్రపాయే” అనే ఆ పాట పాడటంలో జానపద శైలి, పటుత్వం, విరుపు సుస్పష్టంగా నాకు అవగాహన కావించిన మెరుపు-కర్నాటి వారిది. ఆ తర్వాత “చలిచీమలు” షూటింగు సమయంలో దాదాపు 20 రోజులు కలిసివున్నాం. ఆ సినీమాకి డాన్స్ మాస్టరుని ఏర్పాటుచేయలేదు. సహజత్వానికి దగ్గరగా చిత్రీకరణ వుండాలనే సదుద్దేశంతోనే డాన్స్ మాస్టరుని పెట్టలేదు. అయితే వున్న మూడు పాటలలోనూ రెండిటికి జానపద శైలిలో సహజ మైన కదలిక లున్నాయి. కథానాయకుడు బృందమంతా కలిసి “భజన చేద్దామా శ్రీరామనామం భజనచేద్దామా?” అనే చెక్కభజన పాట. అందులో పాల్గొన్నవాళ్ళు చాలా మందికి లయబద్ధంగా అడుగువేయడంరాదు. ఔత్సాహిక కళాకారులు, దాదాపు ఇరవై మంది బృందం. లయబద్ధంగా అందరిచేత అడుగులు వేయించడం, పాటకు కలయికలో పెదవులు కదలించడం, చేతితో చిరతలు వాయించడం, ఇవి నాట్యా చార్యులు చేసినట్టు వుండకూడదు. లయబద్ధంగా సహజంగా గ్రామ ప్రజలు చేసినట్టు వుండాలి. అదొక మహాయజ్ఞం. ఆ యజ్ఞానికి కర్తృత్వం కర్నాటిగారు కాకపోతే ఆశించిన మేరకు ఫలితం వుండేదికాదు. అలాగే నా పాట. నాకు లయజ్ఞానం వుంది. కానీ దాన్నొక పద్ధతిలో ఆకర్షణీయంగా నాల్గు రకాల అడుగులుగా మలిచి, ప్రేక్షకు లలో చక్కగా వుందనిపించిన ఘనత ఆయనది.

ఆయన నటుడు, గాయకుడు, నర్తకుడు, ప్రయోక్త—ఒక్కమాటలో చెప్పా లంటే కళానిధి. సామాజిక చైతన్యానికి జానపద కళలను పదునైన ఆయుధంగా

(సాధనంగా) ప్రయోగించిన ప్రజానాట్యమండలి వారి వెలుగు దీపిక. ప్రముఖ బుట్ట కథా పితామహులు శ్రీ నాజర్ గారి సరసన రాజకీయం చెప్పిన మహామహుడు.

కళారంగంలో అడుగుపెట్టిన ఏ ఔత్సాహిక కళాకారునికైనా కర్నాటివారొక విశ్వవిద్యాలయం వంటివారు. ఖనిజాలెన్నో తనలో దాచుకొన్న క్షితిలాంటివారు. కళలెన్నో తనలో దాచుకొన్న కర్నాటివారు. మృదుభాషి, నిర్మలహృదయుడు, నిరంతర కళాతపస్వి, ఆధునిక ఔత్సాహిక నాటకరంగానికి ఆయన సేవ ఎనలేని ఊపిరి. కళాప్రోక్షకులకు - కళాకారులకూ ఆయనొక వారధి. నాటకరంగ రథ పురోగతికి ఆయనొక సారధి.

జముకుల కథ, బుట్టకథ, ఒగ్గుకథ, గొల్లసుద్దులు యిలా వివరణగా రాస్తూ పోతే జానపద కళలలో అనంతమైన ఆయన ప్రావీణ్యానికి హద్దులులేవు.

చలనచిత్ర జగతిలో నటుడుగా తనకు లభించిన అవకాశాలు కొన్నింటిని తిరస్కరించి, సౌమ్యంగా వదులుకున్న సంఘటనలూ, సందర్భాలూ నాకు చాలా తెలుసు. ఎందుచేతనంటే నాటకం ఆయన ఊపిరి. రంగస్థలం ఆయన దేవాలయం. రంగస్థల నటులకు ఆయన అగ్రజుడు. ఓ మంచి నాటకం ఎక్కడచూసినా నాల్గు ప్రదర్శనలు ఏర్పాటుచేసి పదిమందికీ చూపించాలని ఉబలాటపడే సహృదయుడు. ఔత్సాహిక నాటక సమాజాలకు ఆయన ప్రోత్సాహం కొండంత బలం.

ఆ పరమేశ్వరుడు ఆయనకి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలు ప్రసాదించి ఈ రంగ స్థల దీపిక తన కాంతిపుంజాల అనంతకోటిని నాలాటి చిరంజీవులపై చిరకాలం వెదజల్లాలని సదా నటరాజును అర్థిస్తున్నాను.

★★

శ్రీ కర్నాటిని నత్కరిస్తున్న శ్రీ బచ్చి రామచంద్రరావుగారు

కార్యదీక్షా పరతంత్రయ్య-లక్ష్మీనరసయ్య

—డా॥ కొత్తపాటి గంగాధరరావు

సాంఘిక నాటకోద్యమాన్ని ప్రారంభించి చక్కని రిహార్సలు చేయించి తరి ఫీడు యిచ్చి క్రమశిక్షణతో నటుణ్ణి తయారు చేయించిన వారిలో ప్రథమాగ్రగణ్యులు మన ఆంధ్రదేశంలో శ్రీ కొప్పవరకు సుబ్బారావుగారు, డా॥ గరికపాటి రాజారావు గారు, సుబ్బారావుగారు తన ఉద్యమానికి విజయవాడ నొక్కడాన్నే కేంద్రంగా రూపొందించుకుంటే రాజారావుగారు అఖిలాంధ్రదేశాన్నే తన గురుకులం చేసు కున్నారు. “మా భూమి” నాటకంతో వారు పాదం మోపిన ప్రతిపూరిలోనూ ఒక సమాజం వెలిసింది. ప్రతి వాడలోనూ ఉత్సాహం పొంగి పొరలింది. సాంఘిక నాట కానికి ఆంధ్రలో భవిష్యత్తు వుందని నమ్మకం కలిగింది.

ఆ నమ్మకం మీదనే ఈనాటి సాంఘిక నాటక అభివృద్ధి కొనసాగి ఈ స్థాయికి చేరుకుంది. పల్లె పల్లెలా సాంఘిక నాటకాలకు నేడు రంగస్థలం, ప్రేక్షకవర్గం లభి స్తున్న దంటే అది పై ఉద్యమకారులు తరిఫీదు యిచ్చి దేశానికి సమర్పించిన కళా కారులు. నేటి ప్రముఖ రంగస్థల నటులుగాని సినిమా కళాకారులుగాని వారి శిష్యులు కానివారు లేనే చెప్పాలి. అందులో ప్రముఖుల్లో ఒకరు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనర సయ్యగారు.

శ్రీ డాక్టరు రాజారావుగారి ఉద్యమం బహుముఖమైంది. నాటకాలు వ్రాయించుట, నటవర్గాన్ని తయారు చేయటం, సమాజాలను నిర్వహించటం, పోటీలకు వెళ్ళటం, ఇతర రాష్ట్రాలకు మన సమాజాలను తీసుకొని వెళ్ళటం, ఇతర నృత్య, గేయ, జానపదాలను వెలుగులోనికి తీసుకురావటం వగైరాలతో ఆయన కృషి ఆగి పోలేదు. నాటక కళాశాలలను ఏర్పరచాలని కృషి చేశారు. సాంఘిక నాటకానికి బహుళ ప్రచారం చేయాలని పౌరాణిక నాటకంలాగ జనాకర్షణీయంగా తయారుచేయాలని, సాంఘిక నాటకం స్వయం పోషకంగా రూపొంది తన కాళ్ళమీద తను నిలబడాలని కూడా కృషిచేశారు. కొంత వరకు విజయం సంపాదించారు. తక్కిన కార్యక్రమం తన శిష్యువర్గానికి వదిలి కీర్తిశేషులయ్యారు.

సాంఘిక నాటకానికి బహుళ ప్రచారం పోటీలవల్ల కొంత జరిగింది. కాని యిదే ధ్యేయం కాకూడదని ఇవ్వాల అందరూ తలపోస్తున్నారు. పోటీలు మినహాయితీ కంట్రాక్టుపద్ధతి అభిలషణీయంగాదు. ఇక మిగిలిన పద్ధతి నెలవారీ నాటక ప్రదర్శనలు.

అందరూ తలా ఒక పద్ధతినీ కళకు సేవచేస్తుంటే శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఈ నెలసరి నాటకాలను నిర్వహిస్తూ దేశానికి అమూల్యమైన కృషి చేస్తున్నారు.

ఆ విధంగా డా॥ రాజారావుగారి ప్రగాఢవాంఛకు సేవచేస్తున్నారు. ఆంధ్రదేశానికి నడిబొడ్డయిన విజయవాడలో గూడా ఈ విధమైన నెలసరి నాటకాలు లేకపోతే విజయవాడ పౌరులకు గూడా దేశంలో అనేక ప్రాంతాలలో జరిగే కృషి తెలిసేది కాదు. అట్లాగే ఇతర ప్రాంతాలలో సమాజాలకు విజయవాడలాంటి ప్రముఖ పట్నంలో తమ ప్రదర్శన లివ్వటం సాధ్యమయ్యేదికాదు. ఇది పరస్పరం ఎంత ఉపయోగకరమో చెప్పనక్కరలేదు. పోటీలనాదిలివేసే ఔత్సాహిక నాటక సమాజానికింత కంటే మార్గదర్శకమైన విధానం ప్రస్తుతం లేదు. ఇటువంటి సంస్థలు విజయవాడలో చాలా వెలుస్తున్నాయి, ఇతర పట్టణాలలోగూడా ప్రారంభమవుతున్నాయి. కాని యింకా చాలా కావాల్సి వున్నది. ఔత్సాహిక సమాజాలున్నన్ని ఈ సంస్థలు లేవు. ఇతర దేశాలలో ఈ మాదిరి సంస్థలే వేలాది మంది సభ్యులతో తమ నాటకాన్ని వారాలూ, నెలలూ నిర్వహిస్తున్నారు. వృత్తినాటక సమాజాలకంటే ఈ విధానం చాలా మంచిది. ఎందుకు మంచిదో తెలికగానే చెప్పవచ్చు. ఉదాహరణకు ఈ విధానంగా సభ్యులకే నాటకాలు చూపుతామన్న పద్ధతివల్ల ముందుగానే నెలలకు సరిపోను సభ్యుల తెలిసేవుంటారు గనక ఎన్ని రోజులు ప్రదర్శన నడుస్తుందో ముందే తెలిసివుంటుంది (మామూలు వృత్తి నాటకాలకు యిది వూహించటం కూడా అసాధ్యమే). ముందే తెలుసుగనక యింత ఖర్చుపెట్టి ఈ నాటకానికి (Set) సెట్ వేసుకోవచ్చునని కూడా ఊహించవచ్చు-అలాగే ఈ నటవర్గానికి జీతమిచ్చి పెట్టుకోవచ్చుననికూడా అంచనా వేయవచ్చు. కనక నాటకాన్ని మరింత జయప్రదంగా ప్లాన్ చెయ్యవచ్చు.

ఇది ప్రస్తుతం ఆంధ్రదేశానికి వర్తించదు. కాని ఈనాడు లక్ష్మీనరసయ్యగారిలాంటి చక్కని కార్యకర్తల వల్ల దీనికి ఒక ప్రారంభం జరిగింది. ఇటువంటి సంస్థలను కట్టుదిట్టంగా బహుకాలంగా నిర్వహించటం అంత సులభమైన విషయంగాదు. సంస్థలో 5-6 వందల సభ్యులన్నా వుంటారు.

ప్రతి ఒక్క సభ్యుడూ చందా కట్టినామవల్ల ఒక వియ్యంకుడిలాగ. ప్రతి సమాజం తాము ఆ నెలకు అతిథులయినంత మాత్రాన ఒక అల్లుడిలాగ ప్రవర్తించటం జరుగుతుంది. ఇంతమంది సహకారం పొందినా - చివరకు ఏ అప్రతిష్ట వచ్చినా రావచ్చు. ప్రదర్శనలు బాగుండకపోతే సభ్యులు అసంతృప్తి పడతారు, అదే కొంత కాలం జరిగితే సభ్యులలో తృప్తి తగ్గుతుంది. పైగా సభ్యులలో విభిన్న అభిరుచులు గలిగిన వారుంటారు. వారందరినీ తృప్తిపరచాలి. ఎంత జాగ్రత్తగా చేస్తున్నా దారిన పోతూ గాయి విసిరి దూరంగా తొలిగి తమాషా చూసేవారుంటారు. ఇటువంటి కష్ట నిష్ఠూరాల నెదుర్కొంటూ నిర్వహించే వ్యక్తి అసాధారణమైన ప్రజ్ఞా, ప్రాభవాలూ, అంతకుచే మించిన నిజాయితీగల వ్యక్తి అయివుండక తప్పదు. అందులో ఒకే వ్యక్తి దశాబ్దాలుగా సంస్థలు నడపాలంటే విజయవంతంగా యీ బాధ్యత నిర్వహించాలంటే ఆయన్ని అసామాన్యుడనక తప్పదు. మనసా వావా సంస్థకు ఆ వ్యక్తి అంకితమైపోతే తప్ప ఈ సంస్థలు నడవవు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిర్వహిస్తున్న తీరుతెన్నులు యిన్నాళ్ళూ నేను గమనిస్తున్నాను. సామాన్యులకు ఇది చాలా తేలికగా కనిపించవచ్చుగాని స్వానుభవంతో నేన కాదని చెప్పగలను చాలామంది సమాజావారికే వీనివల్ల జరిగే అంతిమ ప్రయోజనం అవగతంకాదు. లక్ష్మీనరసయ్యగారి లాంటి కార్యదీక్షాపరులు ఊరి కక్కరుంటే దేశంలో ఔత్సాహిక నాటక సంస్థలకు ఎంతో చేయూత. ఆ విధంగా ఈకు ఎంతో ఎనలేని సేవ జరిగి తీరుతుంది. వెరక పెద్దలు ఆంధ్రనాటక రంగానికి బద్ధికలు సమకూరిస్తే పోటీనిర్వాహకులు ప్రోదిచేస్తే - లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఈ 'లత' చక్కగా పెరగటానికి వీలుగా చిరకాల ప్రయోజనాలను దృష్టిలో వుంచుకుని చక్కని "రాట" పాతి పందిరికెక్కిస్తున్నారని భావించవచ్చు. ఈ లత పుష్పిస్తుంది, ఫలిస్తుంది. ఆ ఫలాలు అనుభవించటానికి నేటి తరం వారెవ్వరూ వుండరు. అయినా నేటి "తాత" బీజాన్ని నేడు నాటాలి-రేపు మనుషుడు ఫలాన్నందుకోటానికి.

లక్ష్మీనరసయ్యగారి అవిరళ కృషికి నా జోహార్లై కాదు, భావితరాల వారందరి జోహార్లును.

డా॥ రాజారావుగారి అడుగు జాడల నమనరించిన వారు అనేకమంది వున్నారు. వారి అడుగుల కళ్ళనద్దుకున్నవారు మరింతమంది. కాని తిరిగి అడుగుజాడలు పునః సృష్టించి ముందుతరాలవారికి అందిచ్చిన వారెంతమంది ? ఎందరో-అందరికీ నా అభివందనలు.

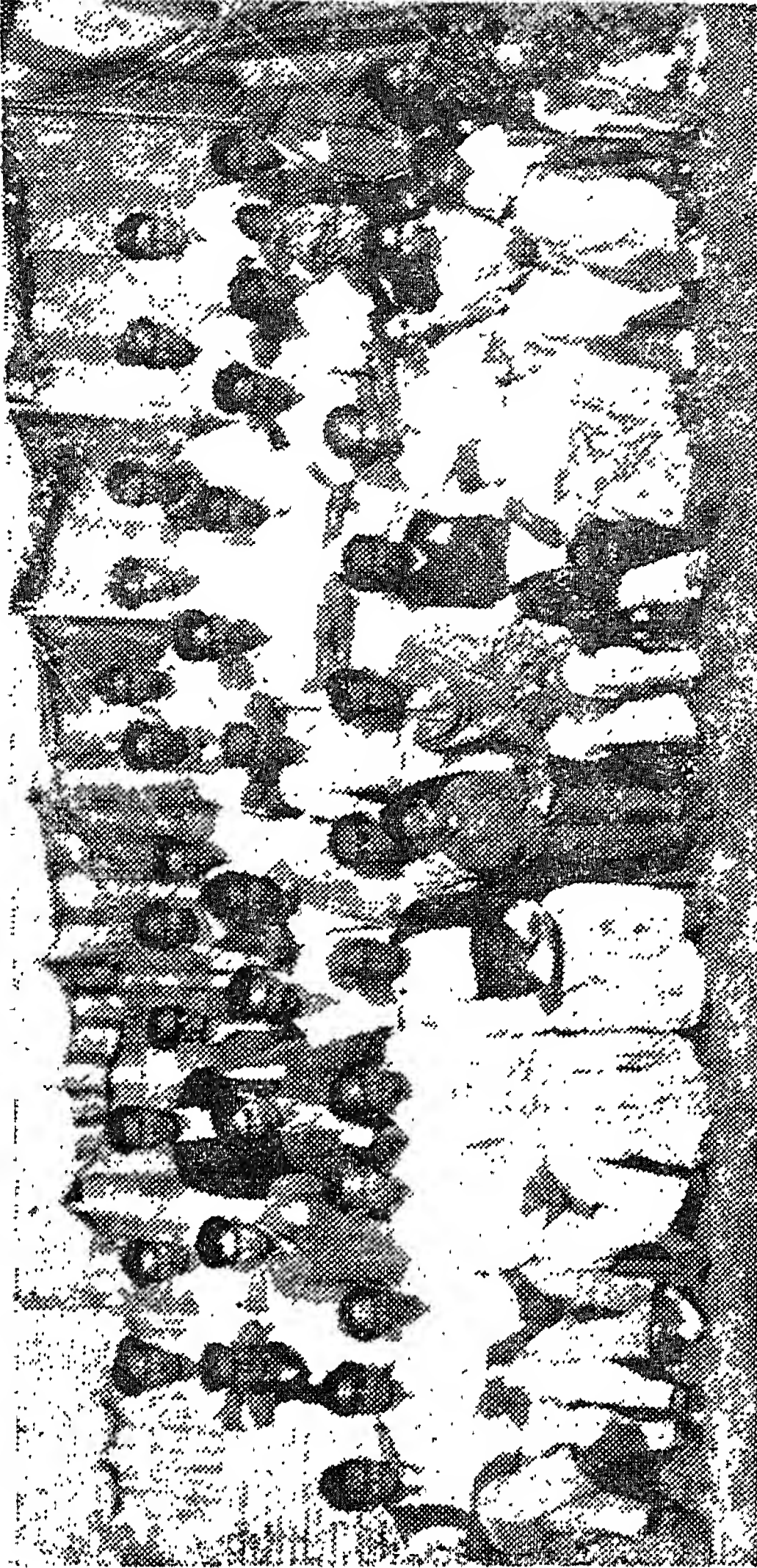
ప్రతి ఒక్క సభ్యుడూ చందా కట్టినామవల్ల ఒక వియ్యంకుడిలాగ. ప్రతి సమాజం తాము ఆ నెలకు అతిథులయినంత మాత్రాన ఒక అల్లుడిలాగ ప్రవర్తించటం జరుగుతుంది. ఇంతమంది సహకారం పొందినా - చివరకు ఏ అప్రతిష్ట వచ్చినా రావచ్చు. ప్రదర్శనలు బాగుండకపోతే సభ్యులు అసంతృప్తి పడతారు, అదే కొంత కాలం జరిగితే సభ్యులలో తృప్తి తగ్గుతుంది. పైగా సభ్యులలో విభిన్న అభిరుచులు గలిగిన వారుంటారు. వారందరినీ తృప్తిపరచాలి. ఎంత జాగ్రత్తగా చేస్తున్నా దారిన పోతూ గాయి విసిరి దూరంగా తొలిగి తమాషా చూసేవారుంటారు. ఇటువంటి కష్ట నిష్ఠూరాల నెదుర్కొంటూ నిర్వహించే వ్యక్తి అసాధారణమైన ప్రజ్ఞా, ప్రాభవాలూ, అంతకుచే మించిన నిజాయితీగల వ్యక్తి అయివుండక తప్పదు. అందులో ఒకే వ్యక్తి దశాబ్దాలుగా సంస్థలు నడపాలంటే విజయవంతంగా యీ బాధ్యత నిర్వహించాలంటే ఆయన్ని అసామాన్యుడనక తప్పదు. మనసా వావా సంస్థకు ఆ వ్యక్తి అంకితమైపోతే తప్ప ఈ సంస్థలు నడవవు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిర్వహిస్తున్న తీరుతెన్నులు యిన్నాళ్ళూ నేను గమనిస్తున్నాను. సామాన్యులకు ఇది చాలా తేలికగా కనిపించవచ్చుగాని స్వానుభవంతో నేన కాదని చెప్పగలను చాలామంది సమాజావారికే వీనివల్ల జరిగే అంతిమ ప్రయోజనం అవగతంకాదు. లక్ష్మీనరసయ్యగారి లాంటి కార్యదీక్షాపరులు ఊరి కక్కరుంటే దేశంలో ఔత్సాహిక నాటక సంస్థలకు ఎంతో చేయూత. ఆ విధంగా ఈకు ఎంతో ఎనలేని సేవ జరిగి తీరుతుంది. వెరక పెద్దలు ఆంధ్రనాటక రంగానికి బద్ధికలు సమకూరిస్తే పోటీనిర్వాహకులు ప్రోదిచేస్తే - లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఈ 'లత' చక్కగా పెరగటానికి వీలుగా చిరకాల ప్రయోజనాలను దృష్టిలో వుంచుకుని చక్కని "రాట" పాతి పందిరికెక్కిస్తున్నారని భావించవచ్చు. ఈ లత పుష్పిస్తుంది, ఫలిస్తుంది. ఆ ఫలాలు అనుభవించటానికి నేటి తరం వారెవ్వరూ వుండరు. అయినా నేటి "తాత" బీజాన్ని నేడు నాటాలి - రేపు మనుషుడు ఫలాన్నందుకోటానికి.

లక్ష్మీనరసయ్యగారి అవిరళ కృషికి నా జోహార్లై కాదు, భావితరాల వారందరి జోహార్లును.

డా॥ రాజారావుగారి అడుగు జాడల నమనరించిన వారు అనేకమంది వున్నారు. వారి అడుగుల కళ్ళనద్దుకున్నవారు మరింతమంది. కాని తిరిగి అడుగుజాడలు పునః సృష్టించి ముందుతరాలవారికి అందిచ్చిన వారెంతమంది ? ఎందరో - అందరికీ నా అభివందనలు.

డా॥ రాజారావుగారి నాయకత్వాన ఢిల్లీలో సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలు ఇవ్వడానికి వెళ్ళిన కళాకారులు
కూర్పున్నవారిలో 7 వ వారు కీ॥ శే॥ డా॥ రాజారావుగారు. 10 వ వారు శ్రీ కర్నాటి

సహృదయం కళాకారుడం

— విటుకూరు బలరామమూర్తి

సుమారు 32 ఏండ్లనాటిమాట. మిత్రుడు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి వివాహానికి హాజరయ్యేందుకై నేను, డాక్టరు రాజారావుగారితో కలిసి ఒంటెద్దు బండి మీద వారి ఊరు వెళ్ళటం, ఆ రాత్రి అక్కడ ఉండి తిరిగి రావటం బాగా గుర్తు.

నాకు నాటకాలన్నా, కళారంగమన్నా దూరబంధుత్వమేకాని, సన్నిహిత సంబంధం ఆనాడూ లేదు ఈనాడూ లేదు. ఐన నే నంటే నాటినుంచి నేటివరకు లక్ష్మీనరసయ్యగారికి ప్రత్యేక అభిమానం.

అందుకు ఒకే కారణం. కళారంగంలో పూర్తిగా నిమగ్నులైన వారినేకాక, చరిత్ర, తత్వశాస్త్రాలలాంటి ఇతర సాంస్కృతిక విభాగాలలో నిమగ్నులైన వారిని సైతం కళారంగంతో పరిచయం కల్గించాలనే వారి విశాల హృదయం, ఉదారదృష్టి. ఇట్టి ఆదాన ప్రదానాలు, అటు కళారంగానికి, ఇటు ఇతర సాంస్కృతిక విభాగాలకు సైతం ప్రయోజనకరమనే విషయం నిర్వివాదం. ఈ వాస్తవాన్ని గుర్తించిన సహృదయులు లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

54 సంవత్సరాల వయస్సుగల లక్ష్మీనరసయ్యగారు, తిరువూరు తాలూకాలో పుట్టి మధిర తాలూకాలో పెరిగి, ఖమ్మంలో విద్యాభ్యాసంచేసి, చివరకు విజయవాడలో కళాకారుడిగా స్థిరపడ్డారు. ఉరుదూ ఉపాధ్యాయుడుగా, ఆంధ్రమహాసభ కార్యకర్తగా, పెక్కుసార్లు పోలీసుల నిర్బంధంలో గడిపిన క్రియాశీలి. కార్యకర్తగా జీవితం ప్రారంభించిన లక్ష్మీనరసయ్యగారు విజయవాడలో అడుగిడి, అన్ని జానపద కళారూపాలలోను నిష్ణాతులు. నటకుడుగా, నాటక ప్రయోక్తగా, రేడియో కళాకారుడుగా సుప్రసిద్ధులు.

వీరిలో నాకు ప్రత్యేకంగా కనిపించిన మరో అంశం ఉంది. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతంతో ప్రభావితులైన వీరు, తమ భావాలను పదులుకోకుండానే ఇతరులను నొప్పించకుండా, వివిధ వర్గాలకు చెందిన పెద్దలను కళారంగంలో సమీకరించే

నేర్పు ప్రత్యేకంగా హర్షణీయం. సాంప్రదాయ వాదులుగా సాధారణంగా ఎంచబడే శ్రేణులలో అంతర్గర్భితంగా ఉన్న ఆధునికతను, అభ్యుదయ వాంఛను వెలికి తీయటంలో వీరికి ప్రత్యేక ప్రతిభ ఉంది. ఇది ఉద్యమాభివృద్ధికి ఎంతో తోడ్పడే లక్షణం.

వీరితో కలిసి, చీరాల కళాశాలలో ఒక సభలో పాల్గొనే అవకాశం నాకు కలిగింది. జానపద కళారూపాల ప్రాశస్త్యాన్ని శ్రోతలకు వివరించటంలో వీరికి గల నేర్పు నేను గ్రహించగలిగాను. ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి ప్రదర్శనలలో కొన్నిటికి నేను హాజరయ్యే అవకాశం లభించింది. క్రమశిక్షణ, నియమపాలనలపట్ల వీరి శ్రద్ధను అప్పుడు నేను ప్రత్యేకంగా చూడగలిగాను.

మిత్రులు లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఈ రంగంలో ఇదే విధంగా కృషిచేయగలరని, వీరు ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉన్న ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి, రాష్ట్రవ్యాపితంగా ఉన్న బాల బాలికలలో, యువతీ యువకులలో నిద్రాణమైఉన్న కళాదృష్టిని మేల్కొల్పటంలో కృతకృత్యురాలు కాగలదని విశ్వసిస్తున్నాను. కొంతకాలంక్రితం వీరు జయప్రదంగా నిర్వహించిన రాష్ట్ర వ్యాపిత నాట్యప్రదర్శనల పోటీలే అందుకు హామీ.

మానవత్వాన్ని, సహృదయతను, లలితమైన అభిరుచులను పెంచి, పోషించేవి లలిత కళలు. అందులో నాట్యం మరీ ఉన్నతస్థాయికి చేరినది. ఇలాంటి రంగంలో కీలకపాత్ర వహిస్తున్న లక్ష్మీనరసయ్యగారు, ఇతోధిక విజయాలు సాధించాలని, సాధించగలరని ఆశిస్తున్నాను.

శ్రీ కర్నాటి సత్కరిస్తున్న శ్రీ డి. ఆర్. మోహన్

“క శా త ప స్వి”

మా లక్ష్మీనరసయ్య అన్నయ్య

—నండూరి సుబ్బారావు
(ఆకాశవాణి)

ఇవాళా, నిన్నా ..గత మూడు దశాబ్దాల పైగా, నాటక రంగానికి, నటుడుగా, దర్శకుడుగా, సమాజ నిర్వాహకుడిగా అంకితమయిపోయిన వ్యక్తి....ఎటువంటి వారికయినా తానుచేసేపనిమీద కొన్నాళ్ళకు కాకపోయినా మరి కొన్నాళ్ళకు విసుగు కలగటం కద్దు.... మరి మా లక్ష్మీనరసయ్యగారు అలా కాదే! ఏళ్లు గడిచిన కొద్దీ మరింత పట్టుదలతో నాటక రంగానికి సేవ చేయడం ఉన్నదే అది సామాన్యవిషయం కాదు. మరి ఏ జన్మ అనుబంధమో, ఏ నటరాజు చల్లని చూపో, రాత్రిలేదు, పగలు లేదు, వానలేదు, వరదలేదు. ఆఖరికి పిడుగులుపడుతున్నా నాటకం ఆడటమో, ఆడించటమో చేస్తున్నాడంటే అది తపస్సులో భాగం కాకపోతే మరేమిటి.... లక్ష్మీనరసయ్యగారిలో పట్టుదల, దీక్ష, మాటతప్పని నిజాయితీ, సహనటుడిని గౌరవించడం, అన్నిటికీ మించి విశాలహృదయం ఇవన్నీ ఉన్నాయి కాబట్టే ఇన్ని ఏళ్లుగా అజాత శత్రువుగా అందరిచేతా గౌరవింపబడుతూ, ఒక ఉత్తమ సంస్కారిగా, ఉత్తమ నటుడిగా పేరు సంపాదించుకో గలిగాడు.

ఉత్తమ నటుడికి కావలసిన హంగులు స్ఫురద్రూపం గంభీరగళం, చక్కటిహావ భావ ప్రకటన ఇవన్నీ మూడుమూర్తులా మూర్తీభవించి ఉన్నాయి లక్ష్మీనరసయ్యగారిలో....జమీందారుగా, రైతుగా, సంపన్న కుటుంబీకుడుగా, సుఖదుఃఖాల మధ్య నలిగిపోయే ఒక కుటుంబపెద్దగా, దొంగ సన్యాసిగా, రాజకీయ నాయకుడిగా ఒక టేమిటి ఏ పాత్రలోనైనా జీవించి నటించగల నేర్పరి. లక్ష్మీనరసయ్యగారి కొన్ని గొన్నిపాత్రలు చూచి శహదాష్ అనవలసిందేగాని వర్ణించి చెప్పటం చాలాకష్టం.... ముఖ్యంగాచైర్మన్ నాటకంలో యోగీశ్వరుడిగా నటించడంలో అతనికతనేసాటి....

లక్ష్మీ నరసయ్యగారిది విజయవాడ దగ్గరలోని జక్కంపూడి....నాగలి బుజాన వేసుకుని వ్యవసాయం చేసే రైతుబిడ్డ. అవసరమయితే పదిమంది పెట్టుగా ఒక్కడూ వ్యవసాయం చేయించగలవాడు. పగలల్లా పొలంలో పనిచేసి, రాత్రిళ్ళు విజయవాడ వచ్చి, రీహార్సులుచేసి, నాటకంవేసి, తెల్లారుజామున మళ్ళీ జక్కంపూడి వెళ్ళి వ్యవసాయానికి అందుకున్న రోజులు అనేకం. నాటక కళపట్ల అతనికున్న అభిమానం అటు వంటిది.

ఈనాడు సినిరంగంలో పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకున్న మిక్కిలినేని, చదలవాడ, రామకోటి, నల్లరామ్మూర్తి, స్వర్ణీయ కె. వి.ఎస్.శర్మ, పెరుమాళ్ళు-వీళ్ళంతా సినిరంగానికి వెళ్ళక పూర్వం వెళ్ళిన తరువాతకూడా నాటక రంగంలో లక్ష్మీనరసయ్యగారితో కలిసి ప్రదర్శనలిచ్చినవారే. అంటే అంతా సహనటులే నన్నమాట.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు గొప్ప బుర్రకథ కళాకారుడంటే ఇప్పటిప్పడే వెలుగు లోకి వచ్చే యువ కళాకారులు ఆశ్చర్యపోవచ్చు.... రామకోటి మొదలయిన వారితో కలిసి కొన్ని రాత్రులకు రాత్రులు బుర్రకథ ప్రదర్శించిన రోజులు అనేకం. తోటి బుర్రకథ ఆర్టిస్టులు సినిరంగంలోకి వెళ్ళడంతో తర్వాత తర్వాత బుర్రకథ ప్రదర్శనలు ఆపివేయడం జరిగింది.

పుట్టిల్లు రాజారావుగారికి (డాక్టరు గరికపాటి రాజారావు) లక్ష్మీనరసయ్య గారంటే బాగా గౌరవం....ఆ గౌరవంతో వీరిని తన మొట్టమొదటి చిత్రం పుట్టిల్లులో ఒకపాత్ర యిచ్చి గౌరవించారు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు కేవలం రంగస్థల నటుడు, బుర్రకథ ఆర్టిస్టు, సిని నటుడూ మాత్రమేకాదు....పేరుపొందిన రేడియో కళాకారుడు....ఆకాశవాణి-విజయ వాడ కేంద్రం నుంచి వెలువడే నాటకాలలో విభిన్నమయిన, క్లిష్టమయిన పాత్రలు నటించి రేడియో కళాకారుడుగా కూడా దేశం మొత్తంమీద పేరుప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకున్నారు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారితో నా తొలిపరిచయం పరోక్షంగా రేడియోనాటికద్వారానే. అప్పటికి రేడియోలో నాకుఎక్కువఅనుబంధంలేదు...అప్పుడప్పుడూమాత్రం మావూరి నుంచి వచ్చి రేడియో నాటికలలో నటించేవాడిని.... ఒకసారి రేడియోలో “తుఫాను” నాటకం వినకం తటస్థించింది. అందులో లక్ష్మీనరసయ్య గారు నిర్వహించిన రాఘవ రెడ్డి పాత్ర నన్నెంతో ఆకట్టుకుంది. ఆనాటినుంచే లక్ష్మీనరసయ్యగారు నా అభిమాన

క ర్నా టి

నటుడై నారు. ఆ తర్వాత శ్రత్యక్షంగా వారి దర్శకత్వంలో నాటకంలో నేనూ నటించినప్పుడు వారితో బాగా సన్నిహితత్వం ఏర్పడింది.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిగర్వి. ఇంకా ఇంకా నటనలో వుంది. దానిని కూడా స్వంతం చేసుకుందామన్న తపన.... అయితే మరో సహనటుడు (అతనెంత చిన్నవాడయినా సరే) దైవాదేశం నటించడంలోగాని, “అలాకాకుండా ఇలాఅయితే బాగుంది” అని అంటే దానిని నిర్లక్ష్యం చేయకుండా ఆలోచించి ఆచరణ మోస్తే ఆచరించే స్వభావం కలవాడు.... “వీడేమిటి? నాకు చెప్పడమేమిట? ఆయనకు లేదు. ఇప్పటికీ రేడియోలో ఒక తరహా హాండాగా ఆ లక్ష్మీనరసయ్యగారు చేపట్టవలసిందే.

మనిషి అనవసర కామెంట్స్ చేయడు. తనకు తోచినట్లు చెప్పి చెప్పినా అర్థం చేసుకోగల ఆత్మీయుల దగ్గరే నోరువిప్పి వారితో ఎంతవరకు అవసరమో అంతవరకే మాట్లాడి తప్పించుకోవాలి.

ఎంత వ్యవహారాకాకపోతే దాదాపు పదిహేనేళ్ల క్రితం కళా సమితి సంస్థను మొదటిలో కొద్దిమందితో స్థాపించిన వందలమంది మెంబర్లతో మూడు పూవులూ ఆరుకాయలూ అదంతా లక్ష్మీనరసయ్యగారి కృషేకదామరి. విజయవాడ ప్రముఖులంతా లక్ష్మీనరసయ్యగారి మంచితనాన్నీ, నమ్మకాన్ని ప్రశంసించి సంస్థకు చేదోడువాదోడుగా నిలిచి ఈయన కృషిని ప్రోత్సహించారు.

మనిషి ఇతర వ్యాపకాలకు పోడు. ఏ దుర్వ్యసనమూలే ఆంధ్ర నాటక కళాసమితిని, తన రంగస్థల నాటకాలనూ, తన చుట్టూ చూచుకుంటూ కళా సేవ చేస్తున్న శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారిని తపస్వి. మా యిద్దరి మధ్యా ఉన్న స్నేహ సంబంధమూ, నాకున్న గౌరవాభిమానాలూ నన్నీ రచనకు పురికొల్పాయి. అతో చిలకాలమూ కళారంగానికి సేవ చేయాలని మనస్సు

“ర త్న రా జీ వా లు”

మధురకవి, విద్వాన్

—కుందు ర్తి సత్యనారాయణ మూ ర్తి, ఎం.ఏ. బి.కాం.,

శ్రీ కర్నాటి కళానిధి

ప్రాకటముగ నర్సయ్యార్య వై భవ మెలయన్

శ్రీకాంత చెలిమినందెడు

శ్రీకాంతుడు సౌఖ్యమిచ్చి శీఘ్రము బ్రోచున్ ::

* * * *

రంగ స్థలంబున రాజసమ్మెలయించి

కనకాభిషేకముల్ ఘనతనందె

అభినయమున మహా యాహార్యమెలయించి

ఘనయశోవిభవ సత్కారమందె

ఆంధ్ర నాటక కళ యొన్నత్యమున్ జాటి

ఆకాశవాణి ప్రఖ్యాతినందె

నాటకీయత నవనాగరికత నించి

చలనచిత్ర జగతి చతురతందె

విజయశంఖము పూరించి విజృంభణ

లక్ష్మీనరసయ్యార్య డిల సరాగలీల

నెటుల లాలించెనోగాని చటుల కీ ర్తి

కళల కళ్యాణశీల నే కొంతసేవ :

సుందర విగ్రహుండు పరిశోభితమౌ గుణభూషణుండు, శ్రీ

మందిర వల్లభుండు రసమంజులమౌ మిత భాషణుండు, నా

నందహసన్ముఖుండు కరుణామృతలోలుడు, నర్సయ్యార్యునిన్

దందడి సౌఖ్యమిచ్చి జగతః పితరుల్ భువిబ్రోచు గావుతన్ ::

నటుడైనారు. ఆ తర్వాత ప్రత్యక్షంగా వారి దర్శకత్వంలో ప్రదర్శించిన “చైరమ్” నాటకంలో నేనూ నటించినప్పుడు వారితో బాగా నన్నిహితత్వం ఏర్పడింది.

లక్ష్మీనరసయ్యగారు నిగర్వి. ఇంకా ఇంకా నటనలో నేర్చుకోవలసింది చాలా వుంది. దానిని కూడా స్వంతం చేసుకుందామన్న తపన.... ఆయన మహా నటుడయినా మరో సహనటుడు (అతనెంత చిన్నవాడయినా సరే) డైలాగు డెలివరీలోగాని, నటించడంలోగాని, “అలాకాకుండా ఇలాఅయితే బగుంటుందేమో”నని సలహా: యిస్తే దానిని నిర్లక్ష్యం చేయకుండా ఆలోచించి ఆచరణయోగ్యంగా ఉంటే తప్పక ఆచరించే స్వభావం కలవాడు.... “వీడేమిటి? నాకు చెప్పడమేమిటి” అనే స్వభావం. ఆయనకు లేదు. ఇప్పటికీ రేడియోలో ఒక తరహా హుందాగల పాత్రలు వస్తే అవి లక్ష్మీనరసయ్యగారు చేపట్టవలసిందే.

మనిషి అనపసర కామెంట్సు చేయడు. తనకు తోచినదేమయినా ఉంటే తను చెప్పినా అర్థం చేసుకోగల ఆత్మీయుల దగ్గరే నోరువిప్పి మాట్లాడతాడు. మిగతా వారితో ఎంతపరకు అవసరమో అంతవరకే మాట్లాడి తప్పించుకు వెళ్ళిపోతాడు.

ఎంత వ్యవహారా కాకపోతే దాదాపు పదిహేనేళ్ల క్రితం స్థాపించిన ఆంధ్ర నాటక కళా సమితి సంస్థను మొదటిలో కొద్దిమందితో స్థాపించిన సంస్థ ఇప్పుడు పది వందలమంది మెంబర్లతో మూడు పూవులూ ఆరుకాయలగా వర్ధిల్లుతోందంటే అదంతా లక్ష్మీనరసయ్యగారి కృషికదామరి. విజయవాడ పట్టణంలోవున్న వణిక్ ప్రముఖులంతా లక్ష్మీనరసయ్యగారి మంచితనాన్నీ, నమ్మకాన్ని గ్రహించి ఈ నాటక సంస్థకు చేదోడువాదోడుగా నిలిచి ఈయన కృషిని ప్రోత్సహిస్తున్నారు.

మనిషి ఇతర వ్యాపకాలకు పోడు, ఏ దుర్వ్యసనమూలేదు. తను నెలకొల్పిన ఆంధ్ర నాటక కళాసమితిని, తన రంగస్థల నాటకాలనూ, తన రేడియో నాటకాలనూ చూచుకుంటూ కళా సేవ చేస్తున్న శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య నిజమయిన కళా తపస్వి. మా యిద్దరి మధ్యా ఉన్న స్నేహ సంబంధమూ, లక్ష్మీనరసయ్యగారి పట్ల నాకున్న గౌరవాభిమానాలూ నన్నీ రచనకు పురికొల్పాయి. వీరు ఆయురారోగ్యా లతో చిలకాలమూ కళారంగానికి సేవ చేయాలని మనస్ఫూర్తిగా కోరుకుంటున్నాను.

“ర త్న రా జీ వా లు”

మధురకవి, విచ్ఛాన్

—కుందు ర్తి సత్యనారాయణ మూ ర్తి, ఎం.ఏ. బి.కాం.

శ్రీ కర్నాటి కళానిధి

ప్రపాకటముగ నర్చయార్య వైభవ మెలయన్

శ్రీకాంత చెలిమినందెడు

శ్రీకాంతుడు సౌఖ్యమిచ్చి శీఘ్రము బ్రోచున్ !!

*

*

*

*

రంగ స్థలంబున రాజసమ్మెలయించి

కనకాభిషేకముల్ ఘనతనందె

అభినయమున మహా యాహార్యమెలయించి

ఘనయశోవిభవ సత్కారమందె

ఆంధ్ర నాటక కళ యాన్నత్యమున్ జాటి

ఆకాశవాణి ప్రఖ్యాతినందె

నాటకీయత నవనాగరికత నించి

చలనచిత్ర జగతి చతురతందె

విజయశంఖము పూరించి విజృంభణ

లక్ష్మీనరసయార్యు డిల సరాగలీల

నెటుల లాలించెనోగాని చటుల కీర్తి

కళల కళ్యాణశీల నే కొంతసేవ !

సుందర విగ్రహుండు పరిశోభితమౌ గుణభూషణుండు, శ్రీ

మందిర వల్లభుండు రసమంజులమౌ మిత భాషణుండు, నా

నందహసన్ముఖుండు కరుణామృతలోలుడు, నర్సయార్యునిన్

దందడి సౌఖ్యమిచ్చి జగతః పితరుల్ భువిబ్రోచు గావుతన్!!

శాంతి కంకణ మంది శారదోపాసన

లలిత కళానిష్ఠ చెలగునాడు

అదోపమేతేని బాట నిరాడంబ

రత మిత్రుడను చరిత్రందువాడు

స్నేహ గీతికల సమ్మోహ శాస్త్రంబుల

సభ్యతాభ్యుదయాన సాగువాడు

సత్యహింసల బూని సమరస భావాల

నాశ్రిత భూజమై యురువాడు

మర్మముడిగి కోరినదెల్ల నిర్మలమతి

శిష్యకోటికి దెల్పు వశిష్ఠ పగిది

రయము 'కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ' దీ ప్తి

ఇల కళాతపస్వి! ప్రవిచుల యశస్వి!!

* * * *

నటనా కౌశలమన్న మీ కరయ, నా నల్లేరుపై బండి, వాక్
పటిమా చాచురి చాకచక్యమన మీ వాగర్థ లేశంబు, ము
చ్చట రంజించెడి వర్తనమ్ము కన, మీ సౌజన్య సంద్రాంశు, వెం
తటి వార్తెనను మీకు దాసులయి పాదాక్రాంతులౌగా నిలన్!!

..... శ్రీ

మటనా ప్రాభవ సత్ప్రభావమున మీకబ్బెన్నిటుల్ భాగ్యముల్

* * * *

లలిత కళామతల్లి! సవరత్న సువర్ణ రీరీట మంది, మేల్
తలపుల పూలసేసల ముదాపహమున్ శిరమందు జల్లి, మీ
కలలదె వండ నాంధ్రభువిగా దివి ప్రేమతొ సత్కరించె, మి
మ్ముల 'నటనా చక్రవర్తులని' మోదముతో జయహో! యటంచనన్!!

* * * *

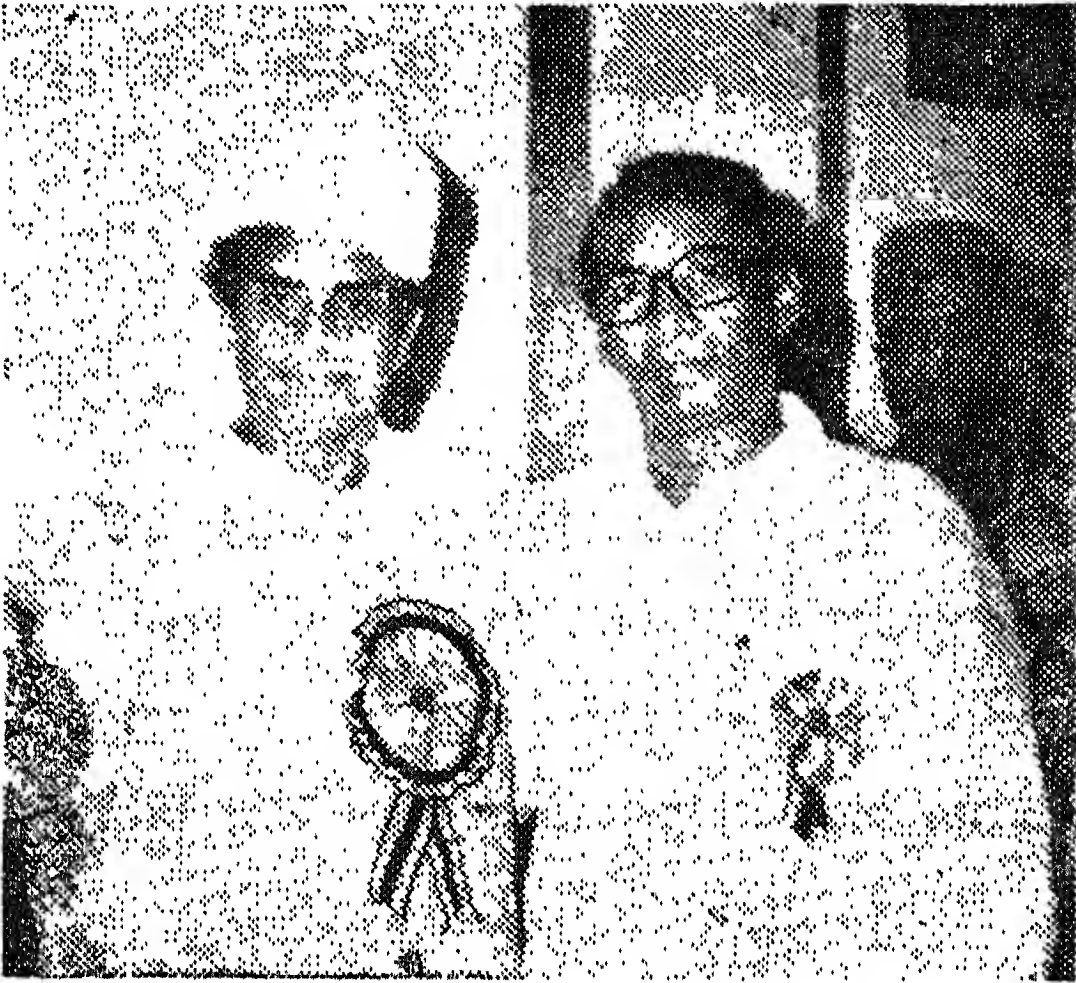
కళాభివందనములు

— ధూళిపాళ

చరిత్రలో ఒక్కొక్కవ్యక్తి ఒక్కొక్క రంగంలో నిష్ణాతుడవడం సాధారణం. ఒకే వ్యక్తి పలు రంగాలలో సిద్ధహస్తాడవడం అసాధారణం. అసామాన్యం. అట్టి అసమాన్య వ్యక్తులలో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారొకరు.

ఆయన చక్కని నటులు. మంచివక్త. ప్రయోక్త సంఘసేవకుడు.

శ్రీ కర్నాటివారు నాకు తెలిసి షుమారు మూడు దశాబ్దములుగా, వివిధ రూపాల్లో కళాసేవ చేస్తున్న గొప్ప కళాకారుడు.

శ్రీ ధూళిపాళ, శ్రీ కర్నాటి

నాతోపాటు వారు చాలా రేడియో ప్రదర్శనలలో పాల్గొనడం భాగ్యంగా భావిస్తాను.

జముకుల కథలు, బుర్రకథలు, వీధి భాగవత గాథలు వారికి పెన్నతో పెట్టిన విద్య.

చక్కనివాచకం, భావగాంభీర్యం భగవంతు డనుగ్రహించిన వరప్రసాదం. ఇట్టి నట శ్రేష్ఠులకు. ఎన్నెన్నో సన్మానాలు చేయడం ప్రజాకర్తవ్యం. మిత్రులు శ్రీ కర్నాటివారికి నా కళాభివందనములు.

కళామూర్తి కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య

— వి. రామన్న పంతులు

యథాజీ వః స్వభావంహి

రపరిత్యజ్యాన్య దైహికమ్

పరభావం ప్రకరుతే

పరభావం సమాశ్రితః

జీవుడు తన స్వభావమును పరిత్యజించి

ఏ దేహమును ప్రవేశించునో దానికి

సహజమగు భావములనే కలిగియుండు

నట్లు నటుడు పరభావమును తలచుచూ

పర భావమునే తనలో ఆశ్రయించుకోవలెను.

ఏవం బుధః పరభావం సోస్మేతి

మనసాస్వరన్

వేషాల వాగంగ లీలాశ్చేష్టాభిస్తు

సమాచరేత్ :

అతడే నేను అను భావమును తన మనసునందు తలచుచూ వాగాంగ చేష్టలతో పరభావమును ప్రదర్శింపవలెను.

ఇటి అభినయ కళను సుందరముగా ప్రదర్శించుట నటుని కర్తవ్యము. నటన కేవలం నటుని ఆత్మత్వ పికారకు కాదు. నటుని ప్రజ్ఞావిశేషాలవల్ల ఇతరులను ఆనందపరుస్తాడు, ఈ కళాసేవ నిస్వార్థమైనది.

నటుడుగా రాజించవలెనంటే ఎంతో కృషి, క్రమశిక్షణ అవసరం. నటనాశక్తి ఒక వరం. అట్టి వరప్రసాదులై నవారు రంగస్థలంపై రాజిస్తారు. ఎంతోమందికి ఆనందం యిస్తారు. వారు ధన్యజీవులు.

గాత్రమున మాధుర్యము గంభీరత మొదలగు మంచి లక్షణములు సహజ సిద్ధముగా రూపొందుటకు పూర్వజన్మ సుకృత ముండవలెను. అప్రయుక్తము, అసమర్థము, సందిగ్ధము, క్లిష్టము, విరుద్ధము, క్రమభంగము, అస్పష్టము, అస్పృహము మొదలగు దోషములు లేని వాచికరీతి నటునకు యోగ్యతను ఒనగూర్చును. వాచికములో భావార్థ ప్రసారములు సక్రమముగా చేయగలిగిన నటుడు తనపాత్రకు న్యాయము చేకూర్చగలడు. వాచికమునకు తగినట్లు ఆంగిక స్వాతికాభినయములు ప్రదర్శింపగలిగినచో అభినయము పరిపూర్ణత చెందును.

శ్రీ కర్నాట లక్ష్మీనరసయ్యగారు పై చెప్పిన అన్ని యోగ్యతలు కలిగిన ఉత్తమ నటుడు. దీక్ష, కృషి ఈయన నటునకు పరిపూర్ణత, విజయము తెచ్చినవి. విజయంతో ఆత్మవిశ్వాసము, మరింత కృషివల్ల ఘనవిజయ పరంపర ఆయనను వరించినది. నటుడుగా ఆయన సాధించిన విజయాలు ఆయనకు గర్వాన్ని పెంచలేదు. అంతర్గత సంస్కారంవల్ల ఆయన ఆ విజయ పరంపర, తన బాధ్యతలను పెంచినట్లు భావించి వినమృదై కళాసేవ మరింత జాగ్రత్తగా సాగించాడు. తోటి నటు మిత్రులకు బాసటయై నిలిచాడు. నాటకరంగ సేవ తన బాధ్యతగా స్వీకరించి సొంతలాభం అంతా మానుకుని నడుంకట్టాడు. సక్రమ పద్ధతుల్లో నాటక ప్రదర్శనలు జరగజేసి, నాటక సమాజాలు వర్ధిల్లటానికి సమాజంలో నాటక ప్రయత్నం కలగజేసి ఆంధ్రనాటక కళాసమితి స్థాపించాడు. అందరినీ కూడగట్టుకొని బాధ్యతల్ని మాత్రం తను విడవకుండా కళాసేవ చేస్తున్నాడు. నటులను సన్మానిస్తున్నాడు. నాటక కళాపోషకుల్ని గౌరవిస్తున్నాడు. ఆంధ్రనాటక రంగాన్ని అభివృద్ధిలోకి తెస్తున్నాడు. ఇంతటి కళాభివృద్ధి చేస్తున్న శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య నిగర్వి, ఎప్పుడూ నిండుగా నవ్వుతూ, తన కష్టాల్ని మరిచిపోయి అందరికీ ఆనందాన్ని పంచుతున్న నిస్వార్థ కళాసేవకుడు, దేశభక్తుడు.

ఆకాశవాణిలో, చలనచిత్ర రంగంలో, జానపద ప్రదర్శనలలో, సంగీతంలో ఆయనకు మంచి ప్రవేశము. ప్రజ్ఞ వున్నాడు. నాటక ప్రయోగంగా విమర్శకుడుగా, కార్మికత్వంగా, న్యాయగర్జితంగా, ఆయన ప్రతిభ అద్వితీయం, మూడు దశాబ్దాల ఆధునిక ఆంధ్ర నాటకరంగ చరిత్రలో ధృవతారగా నిలిచివుండటం ఆయన ప్రతిభకు తార్కాణం.

“కళాయశస్వి” శ్రీ కర్నాట

—చిట్టిబాబు

చిరునవ్వుతో, మల్లెపూవులాంటి తెల్లటి ఖద్దరు బట్టలతో, చేతివంచీ, చేత పట్టుకుని, కళ్ళల్లో కళతాలూకు ప్రగాఢ ఆత్మవిశ్వాసాన్ని నింపుకుని, ఎంతో అందంగా, మధురనిష్ఠ్యందంగా; మల్లెపూలతో కొట్టినట్టు-మంచిగంధం రాసినట్టు అనుభూతిని కలిగించేవారు ఎవరై నా విజయవాడలో తారసపడితే ఆయనపేరు శ్రీ కర్నాట లక్ష్మీనరసయ్య.

శిక్ష దశాబ్దాల ఆంధ్ర నాటకరంగం చరిత్రలో ఆయనదొక అద్భుతమైన పాత్ర. నటుడుగా, ధర్మకుడుగా, వక్తగా, పేత్తగా, నాటకక్షేత్రంలో ఆయన పండించిన పంట అనితర సాధ్యమైనది.

వైతాళికుడుగా హాళికుడుగా ఆయనది కళారంగం మీదచెప్పుకోదగిన చరిత్ర.

“నాసర్”తో బుర్రకథలు చెప్పుటనుంచి; కీ. శే. డా. రాజారావుతో. “రోడ్డు రోల్” లాగటంనుంచి, “పట్టయ్య”గా ప్రఖ్యాతి పొందటంనుంచి. ఎన్ని నాటకాలు ఎన్ని నాటికలు ఆడారు, ఆడించారు. నిజానికి, యివ్వాల రంగస్థలమీద ఒక నాటకం ప్రదర్శించటమంటే గొప్ప యజ్ఞం చేయడం లాంటిది. ఐతే శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు యజ్ఞాలు చేయటమేకాదు, చేయించారు కూడాను—

ఆంధ్రనాటక కళాసమితి పుట్టి, యిప్పటికీ పదేళ్ళయింది. ఈ పదేళ్ళ కాలంలో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు, తనశక్తి, మేధ అంతా కళారంగానికే వినియోగించారు. వేదాదిమంది చందాదారులను చేర్చి, ప్రతినెలా వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టగలిగిన గొప్ప నాటకాల్ని, ప్రేక్షకుల కళ్ళముందు పటగట్టి వేలాడేశారు.

అయితే, మఘరో పుట్టి, పుబ్బల్లో అస్తమించిన చాలా నాట్యమాడలులను, కళామండలులను మనం వినిపూటాం. ఈ పదేళ్ళకాలంలో తన వెలుగును నాలుగు వైపులా ప్రసరింపజేసిన ఖ్యాతి ఆంధ్రనాటక కళాసమితి మాత్రమే దక్కిపూటగింది.

మరి, యింతమంది చందాదారులని దశాబ్దినుంచి, బెనక్కుండా పట్టుకురావట మంటే, అది తేలికైన విషయంకాదు.

నిజానికి, కళ ఎంత వున్నతమైనా, అది ఆర్థికమైన దెబ్బలకు లోనవుతూనే వుంటుంది, “కళ” అనే గొప్ప అంశంమీద సరైన అవగాహనవున్న మనుషులు వేళ్ళమీద మాత్రమే దొరుకుతారు.

గొప్ప నటుల్ని, సమాజాల్ని పీడిస్తున్న భయంకర సమస్య “ధనం”-కళల్ని పోషించగల్గిన దాతలు యివ్వాలి గనక వుండివుంటే, తెలుగునాటక కళామతల్లి కాలి గజ్జెల ఘలఘలలు, మధుర మంజులంగా వినిపించి వుండేవి. ఆ తల్లి కాళ్ళపారాణి-నిత్యమూ పచ్చని పసుపుతో భాసించివుండేది.

కళామతల్లి ప్రజల్లోంచి రానురానూ అదృశ్యమై పోవటం మొదలెట్టింది- అర్ధరూపాయికి అందుబాటులో వుండే చలనచిత్రసీమ, యివ్వాలి చాలా బలాన్ని వుంజుకుంది. సినిమాలో “కళ” చాలా తక్కువ. నిక్కచ్చిగా మాట్లాడాలంటే.

ఇవ్వాలి మేధావులు, నటులు, కళాప్రియులు ఆలోచించాల్సిన మంచివిషయం ఒకటి మనముందున్నది. శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారిలాంటి కళాప్రియుల్ని గౌరవించటం నేర్చుకుంటే చాలా దూరపు సమాజాలు, ఆంధ్రనాటక కళాసమితి ఖర్చుతో గొప్ప ప్రదర్శనలు చూడగలుగుతుంది.

ఇవ్వాలి సంగతేమోగాని, రేపటి ప్రజలు శ్రీలక్ష్మీనరసయ్యగారి Sincerityకి నీరాజనాలు యిచ్చేతీరుతారు. ఒక వ్యక్తిగా గాక, ఒక సమిష్టి శక్తిగా చేస్తున్న కళా సేవ నిరుపమానమైనది.

కువిమర్శకుల విమర్శనలకు చోటు యివ్వకపోతే, యీ పదేళ్ళకాలంలో ఆంధ్రనాటక రంగానికి, ఆయనచేసిన సేవను గురించి ప్రతి కళాకారుడూ ఆలోచించాల్సిన అవసరం, కనీసం ఒక్క క్షణమైనా వుంది.

“కర్నాటి వ్యక్తిత్వం”

—సి. రామమోహనరావు

(ఆకాశవాణి)

నాదోపాసన ద్వారా మానవులు సుఖ-శాంతులు పొందవచ్చుననే సత్యాన్ని పూర్వులు ఆచరణల ద్వారానూ, అనుభవాల ద్వారానూ చాటిచెప్పారు. అయితే యిందుకు ముఖ్యంగా కావలసింది నియమ నిష్ఠలూ, లక్ష్యశుద్ధి, యివితేని, కళారాధన అన్న పదానికి అర్థమేలేదు. పోతే, నలుగురి మెరమెచ్చులకు చేసేకళాపోషణ. కళారాధన రక్తికీ, రంగానికి కాకుండా పోతుంది. అయితే, వందిమాగధుల ఆర్పాటాలూ, తాత్కాలిక ప్రయోజనాలూ ఎన్నయినా కలగవచ్చు అది వేరేవిషయం. ఇంతకీ, అసలు సంగతి నాదోపాసనగదా - సకల గోళకోటులనూ నిబాధించే సూత్రం శబ్దబ్రహ్మ మైనప్పుడు-దాన్ని సరియైన విధానంలో ఉపాసించి, ఉభయతారక మైన ఫలప్రాప్తి పొందటం వాంఛనీయం.

“సుశబ్దబుల్ శోభిల్లం పల్కుము నాదు వాక్కునను” అని సరస్వతీదేవిని ప్రార్థిస్తుంటాము. “నోరు మంచిదై తే నరుడా ఊరు మంచిదోరా” అని నానుడి. ఇన్ని సులక్షణాలు కలవాడు నేనెరిగిన కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య. కొందరు చీటికీ మాటికీ అపభ్రంశపు పలుకులు పలుకుతూంటారు. మరికొందరికి అలాటి ఊతపదాలు లేనిదే నిత్య జీవిత వ్యాపారమే సాగదు. ఇలా మాట్లాడే వారంటే లక్ష్మీనరసయ్యకు ఎంతో ఏవగింపు. తానుగా ఎప్పుడూ సవ్యంగానే మాట్లాడ్తాడు. కర్నాటి నోటినుంచి అపసవ్యమైన పలుకు వినాలంటే చాలా రోజులు అతని వెన్నంటి కనిపెట్టాలి. నిండైన గొంతుతో కర్నాటి ఏ విషయం గురించి మాట్లాడున్నా, ఆ మాటలకు బలం వుంజుకుంటుంది. కర్నాటి విజయసరంపరకు పునాది కారణం యిక్కడుంది. అదీ అతని నోటి మంచితనం.

.. లక్ష్మీనరసయ్యను గురించి అందరికీ తెలిసిన మరో బహిరంగ రహస్యమొకటి ఉంది. అది విరామం లేని పరిశ్రమ. ఎవరో ఏదో అనుకున్నారని, అనుకుంటారనో తను చేస్తున్న పనినిగానీ, చేయదలచుకున్న పనినిగానీ విడిచిపెట్టడు. కర్నాటి కని

పిస్తే చాలు మనసులో అసూయపడేవాళ్లు కొందరు వుండవచ్చు. అయితే, కర్నాటి నోరువిప్పి తనకిదికావాలని అడుగుతే, కాదనేవారు దాదాపు లేరని చెప్పాలి. దీనికి ఒక కిటుకుంది. ఏ సంస్థకు ప్రతినిధిగా కర్నాటి ప్రత్యక్షమవుతాడో ఆ సంస్థను తన ప్రాణంకన్న మిన్నగా భావిస్తాడు. ఆ సంస్థ పెరగాలి, ఆ సంస్థద్వారా సామాజిక ప్రయోజనం దండిగా జరగాలి. వ్యక్తిగతమైన పేరు ప్రతిష్ఠలు తనకు కావలసి ఉన్నా, సంస్థాపరమైన తన ప్రతిష్ఠకు మరింత బలం వుంటుంది. అందుకే తన సంస్థ పెంపుదలకు అహర్నిశలు శ్రమిస్తూనే ఉంటాడు. ఈ విషయంలోనే నెరిగున్నంతలో-కర్నాటికి దీటుగా మనకు స్ఫురించేవాడు. కీ॥ శే॥ నటరాజు కె. వెంకటేశ్వర రావు మాత్రమే తన జీవితపు చివరి ఘడియల్లో కూడా రసన సమాఖ్య కోసం పలవరించేవాడు. తప్పించేవాడు. తన జీవితంమీద మబ్బులు ముసురుకుంటున్న కాలంలోనే ర.స.న. మీద ఆశలు వదులుకున్నాడు.

తాను మొక్కవేసి, పాదుచేసి, నీరుపోసి పెంచుకుందామనుకున్న సంస్థకు సర్వాత్మనా పాటుపడే ఆ సల్లక్షణంలో కర్నాటి తన గురుదేవుడైన కీ॥ శే॥ డా॥ రాజారావుగారి అడుగుజాడలనే అనుసరిస్తాడు. అంతటి దీక్షాదక్షతలు వుంజుకున్నాడు.

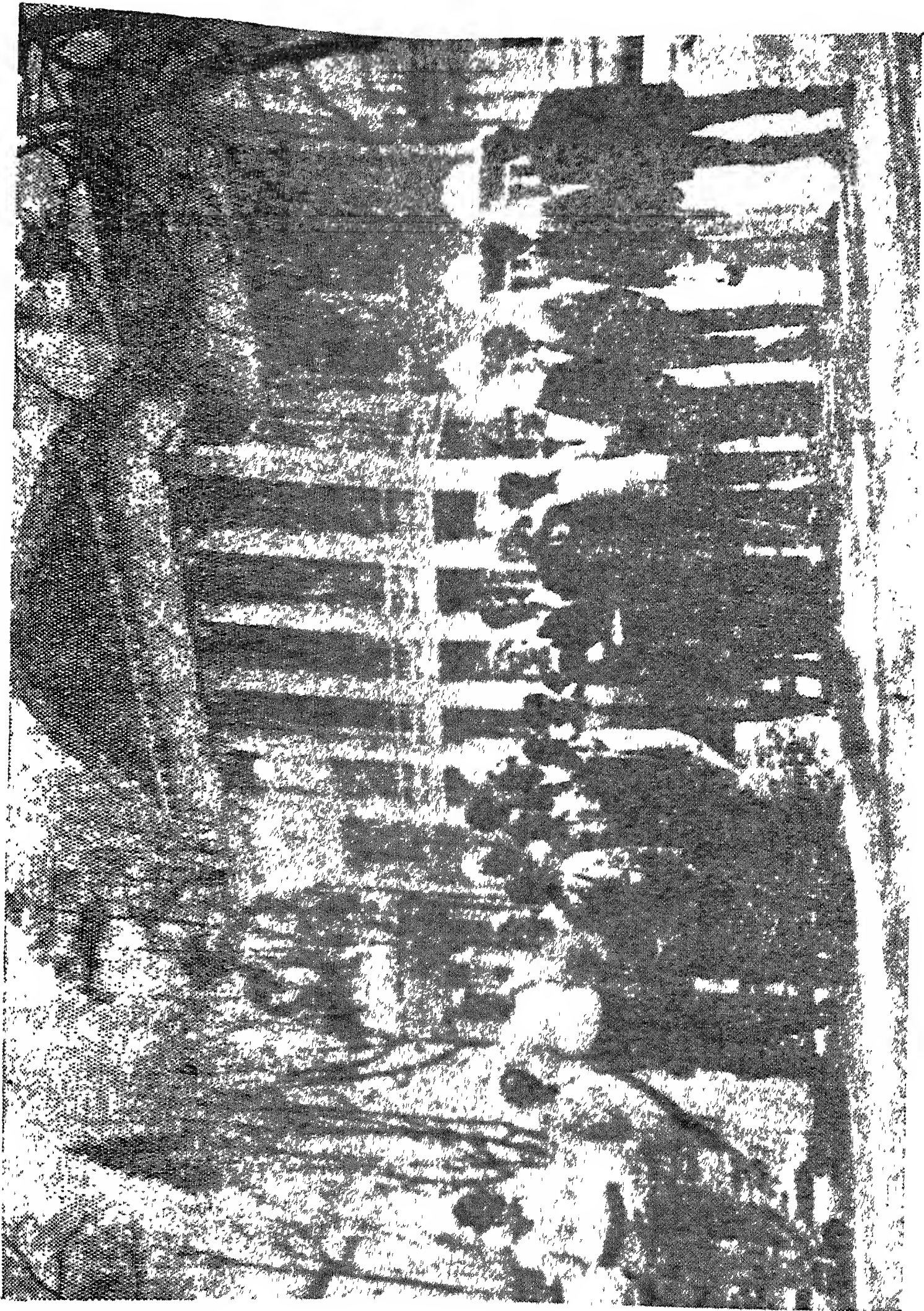
ఇంత కొద్ది కాలంలోనే ఆంధ్రనాటక కళాసమితికి యింత ప్రతిష్ఠ కలగడానికిగాని, సమితి యీ స్థాయికి రావటానికిగాని కారణం కర్నాటి కర్మణ్యతే. ఇంతగా సంస్థ కోసం విరగబడి, చాకిరీచేసే మనిషి మరొకడేడీ ? అందరూ పల్లకి నెక్కితే-దాన్ని మోసే బోయీలెవ్వరు ? తనను ఆ స్థాయిలో ఊహించుకుని, సామాజిక స్ఫురణతో పాటుపడ్తాడు గనుకనే కర్నాటి ఘాట పాటిగా చెల్లుతుంది. తనమాట కాదంటే దాన్ని నేర్పుగా చెల్లించుకునే తీరూ తనకు తెలుసు. అవి అతనికిగల ఓర్పు, ఒడుపు యీ రెండు లక్షణాలూ అనుకోగానే అందరికీ అబ్బేవిగావు. దానికి కొంత సంస్కారం అలవడాలి. ఈ సంస్కారం కర్నాటికి కావలసినంత.

మరో ముఖ్యమైన సంగతి కర్నాటిని గురించి చెప్పకోవాల్సివుంది. ఒట్టి చొల్లు సమావేశాల్లో కర్నాటి ససేమిరా పాల్గొనడు. ప్రయోజన శూన్యమైన పనులంటే రోత. ఎప్పుడూ, ఎక్కడో అక్కడ కనిపించినా, వృధా కాలక్షేపం, కాలయాపన ససేమిరా చేయడు. కనుకనే కర్నాటి భుజస్కంధాలమీద ఒక పని పడేశామంటే, అది విజయవంతమైనట్టేనని మిగిలినవారికి కొండంతదైర్యం ఉంటుంది. ఇవన్నీ కర్నాటిలో నేను కనిపెట్టిన సల్లక్షణాలు ఒక వ్యక్తిగా, ఎవరికీ తీసిపోని విధంగా బాగా బ్రతకాలనే తలంపు ఎంతో గొప్పగాదూ :

మీదు మిక్కిలి అతను రంగులు మార్చడు- ప్రక్కదారుల వెంట నడవడు. మరి తనకు చేతనవునో కాదో తెలియదుగాని, దొంగదారుల వెంట వెళ్ళటానికి యిష్ట పడడు. అందుకు అనుగుణంగానే తెల్లటి మల్లెపూవుల్లాంటి శుద్ధఖద్దరు వేసే జాతీయ వాదీ, కార్యవాదీను.

అయితే కళాకారుడిగా చెప్పుకోవాలంటే- ఎన్ని రంగులు మార్చాడో లెఖ్ఖ లేదు !! వివిధములైన జానపద కళా ప్రక్రియల్లోపాటు, రంగస్థల నాటక కళాకారుడు గానూ, చలనచిత్ర కళాకారుడుగానూ, రేడియో నాటక కళాకారుడుగానూ ఎంతో పరిశ్రమించి, వాటి ద్వారా తన ప్రతిభను ప్రదర్శించాడు. రంగస్థల నటుడుగా, నాటక-లక్ష్యీనరసయ్యకూ పాతికేళ్ళ దోస్తీ. నేను రేడియోలో ఉద్యోగానికి కుదురుకున్నప్పట్నుంచీ మరింతదోస్తీ. శతాధికంగా రేడియో నాటకాల్లో భిన్న భిన్న పాత్రలు ధరించాడు. అది పౌరాణిక నాటకంగానీ, చారిత్రక ఇతివృత్తం గలదిగానీ, సాంఘిక కథావస్తువు గానీ-కర్నాటి ఒక ముఖ్యపాత్రకే గాత్రధారి టాడాడు. అది పెద్ద మనిషి తరహా పాత్రగానీ- క్రూరస్వభావం గలది గానీ-దానికి కావలసిన విధంగా సంభాషణలను పలికించి- ఆ పాత్రలకు శ్రోతల స్మృతిపథంలో జీవంపోసి నిలుపుతాడు. కనుకనే, రేడియో నటుడుగా కూడా కర్నాటి మంచి పేరు తెచ్చుకోగలిగాడు. శబ్దాన్ని సవ్యంగా ప్రయోగించగల నేర్పు తనకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య గడువు, రేడియో నాటకం ఒద్దికలు జరిగేటప్పుడు శ్రద్ధగా పాటాని- ఆ సూచనల్ని అమలు జరుపుతూ వేషాన్ని అధ్యయనం చేస్తాడు. ఈ శ్రద్ధే మా కర్నాటిపై అభిమానానికి ప్రధాన హేతువు. శబ్దాన్ని ఏ విధంగా మలిస్తే ఏ భావం పలుకుతుందో- ఎంచుకుంటూ ప్రధాన హేతువు. శబ్దాన్ని ఏ విధంగా మలిస్తే ఏ భావం పలుకుతుందో- ఎంచుకుంటూ సాధన చేస్తాడు. రంగస్థల కళాకారుడుగా ఈ ప్రక్రియను ఉపాసించటానికి ఉపక్రమించిన కర్నాటి, రేడియో నటుడుగా శ్రోతల అభిమానాన్ని సంపాదించుకుంటాడని, ఆ తరువాతను పండించుకున్నాడు. మరి, రేడియో నాటికలో, రాడోద్రమ, చిన్నప ఆత్మపస్సును పండించుకున్నాడు. మరి, రేడియో నాటికలో, రాడోద్రమ, చిన్నప రేడి నాటికలో లక్ష్యీనరసయ్య అత్యద్భుతంగా పాత్రపోషణ చేశాడు. తెలి దొరలు తనను బందీ చేయటానికి కుట్ర చేశారని తెలిసినప్పుడు చిన్నవరెడ్డి ఆవేగం, ఆర్థిక ఘోష, చివరిగా అతని ఆత్మత్యాగము-ఇవన్నీ ప్రశంసనీయంగా నిర్వహించాడు. ప్రతి వేషాన్ని యింత పట్టుగానూ, శ్రద్ధతోనూ నిర్వహిస్తాడు. రంగస్థలంమీద కొన్ని వేషాల్లో లక్ష్యీనరసయ్యను చూస్తే మనకు ఈర్ష్య కలుగుతుంది. వ్యక్తిగానూ, నటుడుగానూ యింతటి విండె నవానికి విజయ వరంపరలు సిద్ధించటంలోనూ, సన్మాన వరం పరలు జరగటంలోనూ, అశ్చర్యమేముంది.

వాగ్దేవీ కరుణా కటాక్ష వీక్షణములకు పాత్రుడై, అన్నాయ- కర్నాటి లక్ష్యీనరసయ్య-నిరంతరం ఆనందనీయమైన జీవితం గడుపుతూ, తను సారథ్యం వహిస్తున్న సన్మల్లి బాగా అభివృద్ధిచేసి, కళాకారుడుగానూ, కళాపోషకుడుగానూ చిరయశస్సునార్జించాలని నా ప్రగాఢవాంఛ.

గోరీ - లెనిన్ స్వయర్ గ్రామం. సోవియట్ యూనియన్ లో లెనిన్ మహాశయుడు చివరి రోజులలో నివసించిన భవనం వద్ద మన సాంస్కృతిక బృందం. బృంద నాయకులు శ్రీ చుక్కపల్లి పిచ్చయ్యగారు.
(ఎడమ నుంచి కి వ వారు), శ్రీ కర్నాటి (కుడి నుంచి కి వ వారు)

నాటకరంగానికి అంకితమైన శ్రీ కర్నాటి

—శ్రీ పి.యస్. రావు

“కళ నిత్యమైంది, కాలం క్షణికం” అన్నాడొక ఆంగ్లకవి. ఐతే జీవితాంతం కళారాధకుడైన వ్యక్తి, తన కళ ఎల్లలని విస్తృతపరిచే సాధనలో, కొత్త లోకాలని తనవిగా చేసుకోవాలనే జిగిషతో, కాలాన్ని తన గుప్పిట్లోకి తీసుకుని, అధిగ మిస్తాడు. ముందుకు సాగిపోతాడు. తన నిరంతరాన్వేషణలో కొంగ్రొత్త దోరణులని, ప్రక్రియలని తనలో యిముద్దుకుంటాడు. మరి కళని పరిమితులలో బంధించలేం గదా! అందుకే కళా తపస్వి నిత్యం తన సాధన సంపత్తికి మెరుగులు దిద్దుకుంటూనే వుంటాడు. ఆత్మ విమర్శ, సునిత పరిశీలన, కొత్త పోకడలని జీర్ణించుకునే తత్వం, సదవగాహన, విశాలదృక్పథం యివన్నీ అతగాడి సులక్షణాలుగా అమరాలి.

అందరికీ సుపరిచితుడైన రంగస్థల నటుడు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యకి పై అర్హతలన్నీ సలక్షణంగా వున్నాయి. తన జీవితంలో మూడు వంతులు ఆంధ్ర రంగస్థలానికి అంకితం చేసిన కళాజీవి శ్రీ కర్నాటి. నడివయసులోవున్నా రంగస్థల సేవలో పండిన అతడిలో యీనాటికీ పురకలు వేసే వుత్సాహం, వ్యవహార దక్షత ఏమాత్రం కుంటువడకుండడం విశేషం. “కళ ప్రజలకోసం” అని ప్రగాఢంగా విశ్వసించిన వ్యక్తి గనక అతడిని “ప్రజానటుడు” గా అభివర్ణించవచ్చు. నిజమైన కళ ప్రయోజనాత్మకమని, సాంఘికస్పృహ కలిగించేదిగా వుండాలని శ్రీ కర్నాటినమ్మి యిన్నేళ్ళుగా దీక్షతో కృషిచేస్తున్నాడు.

శ్రీ కర్నాటి సేవానిరతికి గుర్తింపుగా సన్మానాలు జరిగాయి. అభినందన పరంపరలు వర్షించారు అభిమానులు. ముఖ్యంగా ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి, (విజయ వాడ) వ్యవహార నిర్వహణలో తన దక్షత, చిత్తశుద్ధిని ప్రకటించుకున్నారు. అందుకే శ్రీ కర్నాటి అనుభవం, దక్షతలవల్ల ఆ సమితి ప్రజాభిమానాన్ని అనతికాలంలో చూరగొనగలిగిందంటే ఆశ్చర్యంలేదు!

శ్రీ కర్నాటిది వడుదుడుకులులేని జీవితం. ఆదిలో వుపాధ్యాయ వృత్తి స్వీకరించినా అతడి ప్రవృత్తి అన్యంగా వుండేది. కళారంగంమీదవున్న ఆసక్తిదే చివరికి

పై చేయి బంది. అందుకే నాటక రంగానికే పూర్తిగా అంకితమయిపోయాడు, యితర వ్యాపకారేమీ లేకుండా! నలభైఏళ్ళక్రితం ప్రజానాట్యమండలివారి “ముందడుగు” నాటకంలో నాయక పాత్రతో ప్రజల దృష్టిని ఆకర్షించాడు. తెలుగు నాటక రంగాన్ని ప్రగతి పథంలో తీర్చిదిద్దిన వారిలో ఒకరై న కీ॥ శే॥ గరికపాటి రాజారావు కర్నాటి ప్రతిభని గుర్తించి, తన వాడిగా చేసుకుని, ప్రోత్సహపరిచాడు. ఆనాటినుంచీ, తిరిగిచూడక కళారంగంలోకి వురికి ముందుకు సాగిపోయాడు. రంగస్థలమే తన సర్వస్వంగా భావించి, తపించాడు.

ఆ “మాభూమి” లాంటి నాటకాల్లో తన వైదుష్యాన్ని చాటి, ఆంధ్ర ఆర్ట్ థియేటర్ లో చేరాడు. ఎన్నో నాటకాలలో ప్రముఖ పాత్రలు ధరించి, మన్ననలు పొందాడు. “అంతా పెద్దలే”, “నేరామూ-శిక్ష”, అతడి ప్రజ్ఞకి ప్రతీకలుగా నిలిచాయి. మహానటుడనిపించుకున్న కీ॥ శే॥ కె. వెంకటేశ్వరరావుకి అతడి రంగస్థల ప్రథమ దశలో నటనలోని మెళుకువలు నేర్పాడని బహుశ చాలమంది ఎరుగకపోవచ్చు.

నాటక ప్రయోక్తగా, నటుడిగా, నాటక కార్యక్రమాల నిర్వాహకుడిగా కర్నాటి దిట్ట అన్నది ఎరిగిన విషయమే. ఐతే “బుర్ర కథ”, “జముకుల కథ” గొల్లసుద్దులు” వంటి జానపద ప్రక్రియల్లో కూడా అతడు ప్రవీణుడనే విషయం గమనార్హం. అందుకే శ్రీ కర్నాటిని బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలిగా వర్ణించడం అతిశయోక్తి కాబోదు. ముఖ్యంగా లోపంలేని వాచికం అతడి సొత్తు. సంభాషణల వుచ్చారణలో అతడి స్వర విస్తృతి అపూర్వం.

పేరు ప్రతిష్ఠలకోసం, ధనార్జనకోసం, అతడు ఎన్నడూ ప్రలోభ పడలేదు. సినిమారంగాని కెగ్రాకడానికి అర్రులు చాచలేదు తెలుగు నాటక రంగోన్నత్యమే తన జీవిత పరమావధిగా ఎన్నుకున్నవ్యక్తి కర్నాటి. నటులుగా ముందుకు రావాలని వువ్విళ్లూరేవారికి, రంగస్థల ప్రియులకీ, ఔత్సాహిక నాటక సంస్థలకీ, కర్నాటి నుంచి నేర్చుకోవలసినవి చాలావున్నాయి. అందులో పేర్కొనదగ్గవి అతడి నిరంతరకృషి, కార్యదీక్ష, వినమ్రత, సౌహార్ద్రత. క్షీణదశలోకి దిగజారుతున్న తెలుగు నాటకరంగం పునరుజ్జీవనానికి కర్నాటి లక్షి నరసయ్య లాంటి నిస్వార్థ కళా సేవకుల ఆవశ్యకత ఎంతయినా వున్నది.

—ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్

జనవరి 14—1977

“జగవెరిగిన ప్రజానటండు”

— కె. యన్. శాస్త్రి
(మేకప్ ఆర్టిస్టు)

ఏ వేషానికి ఎలా మేకప్ సమకూర్చాలో చెప్పగలను చెయ్యగలనుగానీ.. వ్యాసాలు వ్రాయటం తెలియని నాకు మిత్రులు లక్ష్మీనరసయ్యగార్ని గురించి యీ వ్యాసం వ్రాయలేకుండా వుండలేకపోతున్నాను. ఇది గొప్ప సాహసమే!

ఈ వ్యాసం ఆయనమీద నాకున్న గౌరవమనండీ, అభిమానమనండీ, స్నేహమనండీ. ఈ అవకాశం మహద్భాగ్యంగా భావిస్తున్నాను.

ఆంధ్ర నాటకరంగ చరిత్రలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారంటే తెలియని వారు లేరంటే అతిశయోక్తి కాదేమో.. గత మూడు దశాబ్దాలపైగా నాటక రంగానికి పేవచేస్తున్న వ్యక్తుల్ని యీనాడు ప్రేళ్ళమీద లెక్కించొచ్చు. అలాంటి వారిలో లక్ష్మీనరసయ్య గారొకరు..

ప్రజా నాట్యమండలి నిర్మాతలలో ముఖ్యులుగా, ఆచార్యులుగా, ఆదర్శ ప్రాయులైన దర్శకులుగా నాటక కళకోసం అహరహము శ్రమించి వందలాది నటీనటులను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో క్రమశిక్షణతో, తీర్చిదిద్దిన గురుతుబ్బులు కోడూరు అచ్చయ్య, డా॥ గరికపాటి రాజారావుగార్ల శిష్యురికంలో రూపుదిద్దుకున్న నటుడు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగార్ని గత 15 సంవత్సరాలుగా ఎరుగుదును. ఆయన నాటకాలు చూశాను, ఆయనమీద ఒక మంచి అభిప్రాయం కలిగింది. కానీ ఆయన్ను పరిచయం చేసుకోవాలంటే చుట్టూకు భయంగా వుండేది. కారణం కొందరు మిత్రులు ఆయన చాటుగా కథలు అల్లేవారు. అది విన్న నాకు పరిచయం లేకపోయినందువల్ల ప్రమాదం ఏమీలేదులే! అని సరిపెట్టుకొనేవాడిని.

అలా కొంతకాలం కాలగర్భంలో కల్సిపోయింది. నేను ఆయన్ను పరిచయము చేసుకున్నానో, ఆయనే నన్ను పరిచయం చేసుకున్నాడో తెలియదుగానీ, తరచు మేం కలవటం, యోగక్షేమాలు విచారించుకోవటం, నాటకాల గురించి మాట్లాడు

-కోవటం, ఒకరి అభిప్రాయాలు మరొకరు తెలుసుకోవటం ద్వారా ఎప్పుడు స్నేహితుల మయ్యామో తెలియదుగానీ, ప్రస్తుతం నాటకాల నుంచి స్వవిషయాలవరకూ మేము చర్చించని రోజంటూ లేదు. గాంధీమహాత్ముడికే విరోధులుండగా మన లక్ష్మీనరసయ్యగార్కి వుండటంలో అబ్బురమేముంది? అందరికీ అందరూ మంచి వారు కాలేరుకదా!

ఒక్క విషయం- నాకు తెలిసింది ఆయన్ను గురించి చెప్పకతప్పదు. ఆయన కొన్ని నియమాలకు కట్టుబడ్డ వ్యక్తి. త్రాగుబోతులకూ, జూదరులకూ, వ్యభిచారులకూ, క్రమశిక్షణ, నియమాలు పాటించలేని వ్యక్తులతో మాత్రం ఆయన ఏకీభవించడు. అదే ఆయన చేసిన అపరాధమేమో!

ఆయనతో నాకొక అనుభవం. అది ఉగాది అనుకుంటాను. సమితిలో నాటకం. ఆర్జున నేను మేకప్ చెయ్యాలి, వాంతులు, తలనొప్పి, జ్వరదాధతో మేకప్ చెయ్యలేకపోతున్నాను. నాటకం ప్రారంభించటానికి ఇంక 15 నిమిషాలే వుంది. ఇంకా వేషాలు పూర్తికాలేదు. ఇంతలో లక్ష్మీనరసయ్యగారొచ్చి నిరుత్సాహంతోనూ, అందోళనతోనూ ఏమండీ శాస్త్రిగారు ఇంకా 15 నిమిషాలే వ్యవధి వుంది. ఇంక ఎప్పుడు వేషాలు అందిస్తారు? అని అడిగారు. నేనింకా నా పరిస్థితి గురించి చెప్పబోయేంతలో కలుగచేసుకొని ఇప్పుడు అవన్నీ అప్రస్తుతం. ఎలాంటి పరిస్థితిలోనూ 4-30కి కర్టను తెరుస్తాను. తర్వాత మీ యిష్టం అంటూ వెళ్ళిపోయారు. దాంతో నా తల తిరిగిపోయింది. అవమానంతో కుంచించుకుపోయాను. ఎలాగో ఓపిక చేసుకొని వేషాల్ని పూర్తిచేసి, స్నేహితుడన్న విచక్షణ లేకుండా ఇంత కర్కోటకుడుగా ప్రవర్తించాడేమిటా అని ఆలోచిస్తుండగానే ఒక డాక్టరును, ఆయన వెంటపెట్టుకురావటం, ట్రీట్ మెంటు యిప్పించటం, తనతో వచ్చిన వారితో నా సిన్నియారిటీ గురించి, నా పరిస్థితి గురించి విపులీకరించటం లిప్తకాలంలో జరిగిపోయినాయి.

పలకరించే వారందరూ స్నేహితులు అంటే ఒప్పుకోకూడదు. మన హితవు కోరే వారినే స్నేహితుడుగా భావించాలి. లక్ష్మీనరసయ్యగారి దృష్టిలో అందరూ హితలే. అందుకే ఆయన అందరికీ స్నేహితుడు.

కళ కళకోసం కాదనీ, అది ప్రజలకోసమనీ, చాటి చెప్పిన కీ॥శే॥ కోడూరి అచ్చయ్య, డా॥ గరికపాటి రాజారావుగార్ల ఆశయాలను నమ్మి ఆచరిస్తున్న వ్యక్తి లక్ష్మీనరసయ్యగారు. గత 35 సంవత్సరాలుగా కళారాధనలో కొన్ని వందల వేల ప్రదర్శనలిచ్చి యిప్పటికీ ఏదో తెలుసుకోవాలనే తపన ఆయనలో ప్రతిక్షణమూ ద్యోతకమవుతూనే వుంటుంది.

అక్షీనరసయ్యగారు ఒక్క నటుడేకాదు, ఒక మంచిప్రయోక్త, అంతకన్నా మంచి దర్శకుడు, తనకు నచ్చనిదీ, తన ఆశయాలకు విరుద్ధంగా వుండే సందేశం లేని ఏ నాటకాన్ని ఆయన గౌరవించడు. చేపట్టడు. తను అనుకున్న విధంగా నటుడిని తీర్చిదిద్దనిదే నిద్రపోడు. ఈ నాడు నాటకాలలో కన్పిస్తున్న సర్కసులు, గారడీలు సుతరామూ ఆయనకు ఇష్టం వుండవు.

ఈనాడు నటీ, నటులు ఎంతగానో ఎదిగారు కానీ, క్రమశిక్షణ, పరస్పర సహకారం దెబ్బతిందనీ, మన నాటకరంగం ఇంతగా వెనుకబడటానికి కారకులు కళాకారులేనని, సినిమాకు రూపాయలు ఖర్చుచేసే యీ నటులు నాటకానికి అర్థ రూపాయైన ఖర్చుపెట్టరనీ, నాటక రంగంమీద అంతటి గౌరవాభిమానాలు చూపు తున్నారనీ, ప్రతి కళాకారుడూ 0.50 పైసలతో నాటకం చూస్తే మనం ప్రభుత్వం మీదకానీ, పబ్లిక్ మీదకానీ ఆధారపడనట్టరలేదనీ, అలా కాకుండా వక్రమార్గాన నాట కానికొచ్చి వెక్కిరింతలూ, వేళాకోళాలూ చేయుటద్వారా మన గౌరవాన్ని మనమే నాశనం చేసుకుంటున్నామనీ, ఇలాగైతే మన నాటకాలు ఎలా బాగుపడతాయనీ, నాటకం ఒక యజ్ఞమనీ, అందులో కళాకారులు సమిధలనీ, నటుడు సరదాకోసమో, మెప్పుకోసమో నాటకాలు ఆడకూడదనీ, ప్రజలను చైతన్యవంతం చేసేదే నాటక మనీ అంటారాయన.

చెప్పటానికి శక్తి చాలదుకానీ, ఆయన్ను గురించి చెప్పాలన్నా, వ్రాయాలన్నా, అది రామాయణమో, మహాభారతమో, అంతకన్నా గొప్పగ్రంథమో అవుతుంది.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, ఆయన ముక్కుకు సూటిగాపోయే వ్యక్తి. అంతకన్నా నిబ్బరమైన గుండెగలవాడు. అంతకన్నా పట్టుదల కలవాడు. ఓటమి ఎరుగని మనిషి.

దాని ప్రతిరూపమే ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి స్థాపన. సంకల్ప బలంతో, న్యాయంకృషితో పదిమంది పెద్దలను కూడగట్టుకొని సాధించిన ఘనవిజయం.

ఇన్ని సంవత్సరాలుగా ఎన్ని నాటకాలాడాము? ఎన్ని ప్రదర్శనలిచ్చాము? అన్నది ప్రశ్నకాదు. ఇన్ని సంవత్సరాలు నాటకరంగంలో వుండి మనం సాధించిన దేమిటి? అన్నదే ప్రశ్న. కొన్ని దశాబ్దాలుగా నాటకరంగంలో వుంటూ, ఆంధ్ర నాటకరంగం నానాటికి దిగజారిపోతోందని, దీనికి ఆదరణ లేదని, ఎవరో రావాలనీ,

దీన్ని ఉద్ధరించాలని వేదికలెక్కి ఉపన్యాసాలిచ్చే తను ఏమి చేశామన్నది. ఏమి చెయ్యాలన్నది చెప్పలేని దశలో “పట్టిమాటలు కట్టి పెట్టోయ్ గట్టి మేల్ తలపెట్ట వోయ్” అని గురజాడ అప్పారావుగారు చెప్పినట్టు తు॥చ॥ తప్పకుండా పాటించి, నేను యీ సంస్థను స్థాపించి దేశం నలుమూలల వుండే కళాకారులను విజయవాడకు పరిచయం చేయుటలో ఉడుతాభక్తి చూపిస్తున్నారని, ఇక మీ వంతు పూర్తి చెయ్యండి అని ప్రశ్నించినట్లు చేశారు. ఇది లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితంలో మరపురాని, మరువలేని ఘట్టం చిరస్మరణీయం.

ఇకముందు ఇలాంటి కార్యక్రమాలు ఆయన జీవితంలో ఎన్నో చేపట్టి విజయం పొంది బ్రతుక్కి ఒక అర్థం చూపించుతారని నమ్ముతూ, లక్ష్మీనరసయ్యగారు, ఆయన స్థాపించిన “ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి” ఆచంద్రార్కం ప్రకాశింపబడాలని కోరుకుంటూ శలవు తీసుకుంటున్నాను.

సోవియట్ యూనియన్ సందర్శించి వచ్చిన సందర్భంగా శ్రీ కర్నాటిని
సత్కరిస్తున్న శ్రీ మానేపల్లి వెంకట రాధాకృష్ణమూర్తి

శ్రీ కర్పాటి వారు

—బౌరా పాండురంగ శాస్త్రి

(రచయిత, నటుడు)

కళారంగానికి మాణిక్యం
విజయవాడకో ఆణిముత్యం!

కళాభిమానం మెట్టిన ఈ చోట
ఈతనికి ప్రజాభిమానం పెట్టనికోట!

అందరికా వైమిశ్రుడు, హితుడు, సన్నిహితుడు
అజాత శత్రువు, సకల సద్గుణ సంపన్నుడు!

మనసు అమృతమయం
మాట మంచికి నిలయం!

నిరాడంబరత వారి సొంతం
నిష్కాపట్యం వారి పంతం!!

“స్నేహమేరా జీవితం” అను సూక్తికి
వారి జీవితమే ఓ సోదాహరణం!

మంచినిగూర్చి చెప్పాలంటే మాటలు చాలవు
ఆత్మీయత, ఆప్యాయతలతో వారికి వారే చాటువు!

ఈ కళా తపస్వి, కౌర్యదీక్షా దక్షుడు
ఆయురారోగ్య ధన యశోధనములతో
శాంతిమయ నూరేళ్ళ సుఖజీవితానికి
ఈ శుభదినం నాదీ కావాలి!

నాటక కళా తపస్వి

—తుర్లపాటి కుటుంబరావు

... కళాకారులు ఉత్తమ కళాకారులుగా భాసిల్లగలరు కాని, వారిలో ఉత్తమ ఆర్థిక నైజర్లు కూడా కాగలవారు బహుకొద్దిమంది మాత్రమే.

అట్టి వారిలో ప్రముఖ స్టేజీ నటులు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య ఒకరు.

ఇప్పటిదా ఆయన కళాజీవితం : దాదాపు నాలుగు దశాబ్దాలకు విస్తరించి నట్టిది.

చిన్ననాటనే ఆయన నాటకరంగంలో ప్రవేశించారు. అందులోను భారతీయ నాటకరంగంలో కొత్త శకానికి నాంది పలికిన ప్రజానాట్యమండలి ప్రభావం ఆయనపై పడింది. డాక్టర్ గరికపాటి రాజారావు, శ్రీ బందా, శ్రీ నాగభూషణం, శ్రీ మిక్కిలినేని మొదలైన హేమాహేమీలతో నాటకాలు వేశారు.

“అంతా పెద్దలే” “మాభూమి” “ముందడుగు” “చైర్ర్మన్” “ప్రెసిడెంట్ పట్టయ్య” మొదలైన ప్రసిద్ధ నాటకాలలో ఆయన పాత్రలు ఆయనకు ప్రఖ్యాతిని చేకూర్చాయి. “ఎవరు ద్రోహి”లో ఆయన ప్రదర్శించిన నూతన ప్రక్రియ నాటి ప్రేక్షకుల ప్రశంసలు పొందింది.

విస్తృత పథంలో పడుతున్న జముకుల కథలు, వీధి భాగవతాలు మొదలైన ప్రాచీన కళారూపాలను ఆయన విస్తృతంగా ప్రచారంలోకి తీసుకువచ్చారు.

అన్నిటికంటే విశేషం—కళాకారులు చాలామందికి వుండే అసూయ, పరనింద ఆయనలో మచ్చుకై నా కానరావు.

కావాలనుకుంటే, ఆయన సినిమాలలోను, అకాడమీలలోను ప్రముఖపాత్ర ధరించేవారు. అయితే, నాటక రంగంలోనే నిలబడి, నాటక కళాసేవ చేయాలన్నదే ఆయన ధ్యేయం.

అందువల్లనే, ఆయన విజయవాడలో ప్రసిద్ధమైన ఆంధ్రనాటక కళాసమితికి దాని స్థాపన నాటినుంచి ప్రధాన కార్యదర్శి.

సంస్థలు నెలకొల్పడం సులభమే. కాని, వాటిని నిలపడం చాలా కష్టం. నిలిపినా, అవి నిర్జీవంగా, నిస్సారంగా వుండకుండా, మూడు పువ్వులు, ఆరు కాయలుగా వాటిని నడపటం మరింత కష్టం.

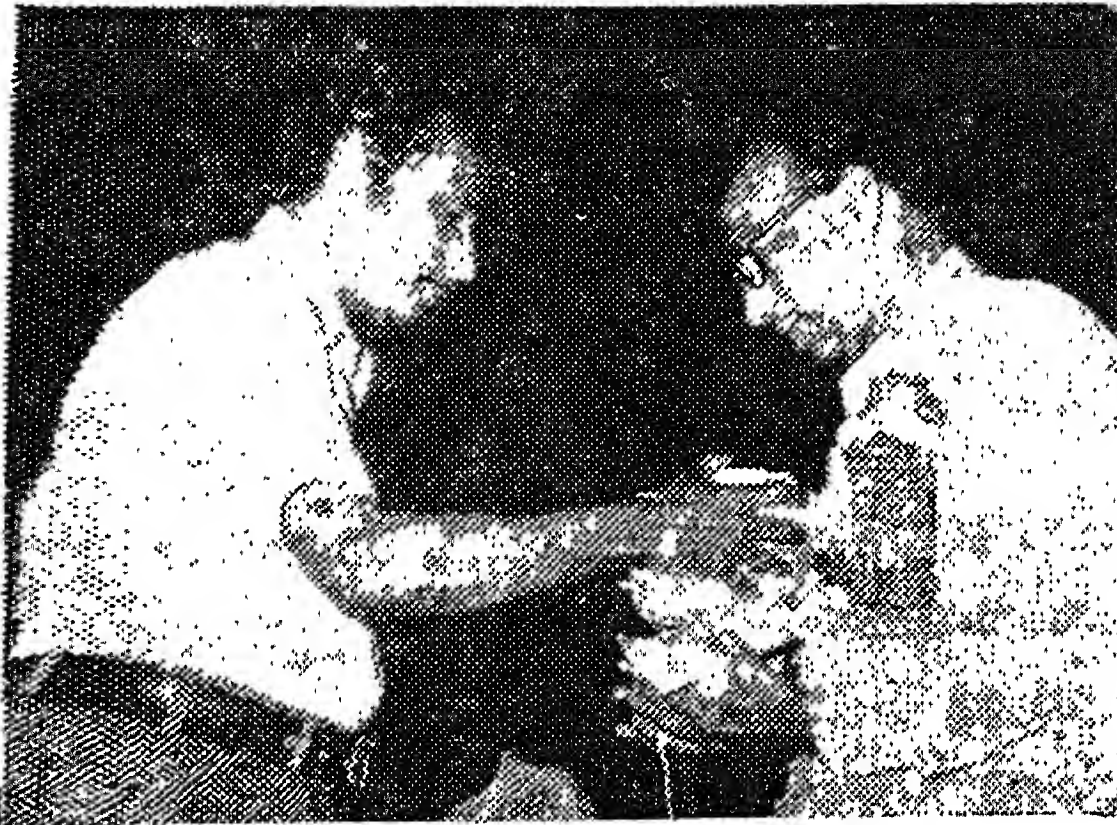
అంతేకాదు. ఆ సంస్థలు ఆర్థికంగా పరిపుష్టంగా వుండేటట్లు చూడటం మరింత కష్టం.

కాని. శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య ఈ విజయాలన్నింటిని సాధించారు.

54 సంవత్సరాలు వచ్చినా, ఇప్పటికీ ఆయన ఎంతో ఓపికతో, శ్రమ అనుకోకుండా నాటక కళా సేవ కోసం అహర్నిశలు శ్రమిస్తున్నారు. ఇందు కోసం తాను చేస్తున్న ఉర్దు ఉపాధ్యాయ ఉద్యోగాన్ని ఏనాడో వదిలిపెట్టారు. ఆయనతో నా అనుబంధం. స్నేహబంధం ఈనాటిదికాదు. ఆత్మీయతా, స్నేహ పాత్రతా, ఎంతో మందిలో అరుదైన, అపురూపమైన ఓర్పు, ఆత్మస్తుతికి కాని పరనిందకు కాని తావివ్వక పోవడం—ఉత్తమ మానవ లక్షణాన్నీ ఆయనలో నిషితమైవున్నాయని రెండున్నర దశాబ్దాలకు పైబడిన మా స్నేహానుబంధం ద్వారా నేను తెలుసుకున్న విశేషాలు. ఆయనలోని స్నేహశీలత్వం చాలా కొద్దిమందిలో కానవస్తుంది.

విజయవాడలోకాదు, ఆంధ్రదేశంలోనే నాటక కళకు పెట్టనికోట శ్రీ కర్నాటి. నాటక కళకు ఇంతగా జీవితాన్ని అంకితం చేసినవారు బహుకొద్దిమంది.

మరి, ఆయన కన్ను అకాడమీలపై పడక పోయినా, అకాడమీల కన్ను ఆయనపై ఎందుకుపడలేదు?

శ్రీ కర్నాటిని
సత్కరిస్తున్న
శ్రీ మాజేటి ఆంజనేయులు

ప్రజ్ఞావంతుడైన నటండం

—రెంటాల గోపాలకృష్ణ

ఆనాటి నటులతో పాటు ఈనాటి నటులుకూడా పలువురు నాకు పరిచయస్థులు, మిత్రులు. కొందరు చాలా సన్నిహితులు. వారిలో శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య ఒకరు. మా ఇరువురి అనుబంధం ఇప్పటిది కాదు. ముప్పయి సంవత్సరాల పైమాట. అప్పటి నాటక ప్రదర్శనలలో గల కట్టుబాటు, ఆనాటి నటుల పరిశ్రమ, దీక్ష, చిత్త శుద్ధి అనుపమానమైనవి. విజయవాడ వెలిదండ్ర హనుమంతరాయ గ్రంథాలయ వైజ్ఞానిక శాఖ అయిన ఆంధ్ర ఆర్ట్స్ థియేటర్లో శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య నేను సభ్యులం. ఇద్దరం పెక్కునాటకాలలో నటులుగా పాల్గొని, ప్రదర్శనలు ఇచ్చాం. ఆ తరువాత నేను రచించిన నాటకాలలోను, నాటికలలోను ఆయన నటించారు. ఈనాడు సినిమారంగంలో ప్రముఖ కళాకారులుగా ఉన్న అనేకమంది నటీనటులు, దర్శకులు మాతో పాటు రంగస్థలంపై రాణించినవారే.

శ్రీలక్ష్మీనరసయ్యది సహజమైన నటన. ఏపాత్రనైనా అవలీలగా నటించి ఒప్పించగల ప్రజ్ఞావంతుడు. ముఖ్యంగా కంఠస్వరం ఆయన కొక వర ప్రసాదమని చెప్పవచ్చు. పాత్రల స్వభావాలనుబట్టి కంఠస్వరాన్ని మార్చి స్థాయి భేదంతో సంభాషణలు పలికడంలోను, రసపుష్టి కలిగిస్తూ, పాత్రోచితంగా నటించడంలోను దిట్ట ఆయన. ఏ పాత్రనైనా మెప్పించగల సామర్థ్యం ఆయనది. నా నాటిక 'శిక్ష'లోను. విజయవాడ హైదరాబాద్, మద్రాసులాంటి పెక్కు నగరాలలో ప్రదర్శించబడిన నా నాటకం "అంతా పెద్దలే" లోను, శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య క్లిష్టము, వైవిధ్యముగల ప్రధాన పాత్రలు పోషించి అందరి ప్రశంసలూ అందుకున్నారు.

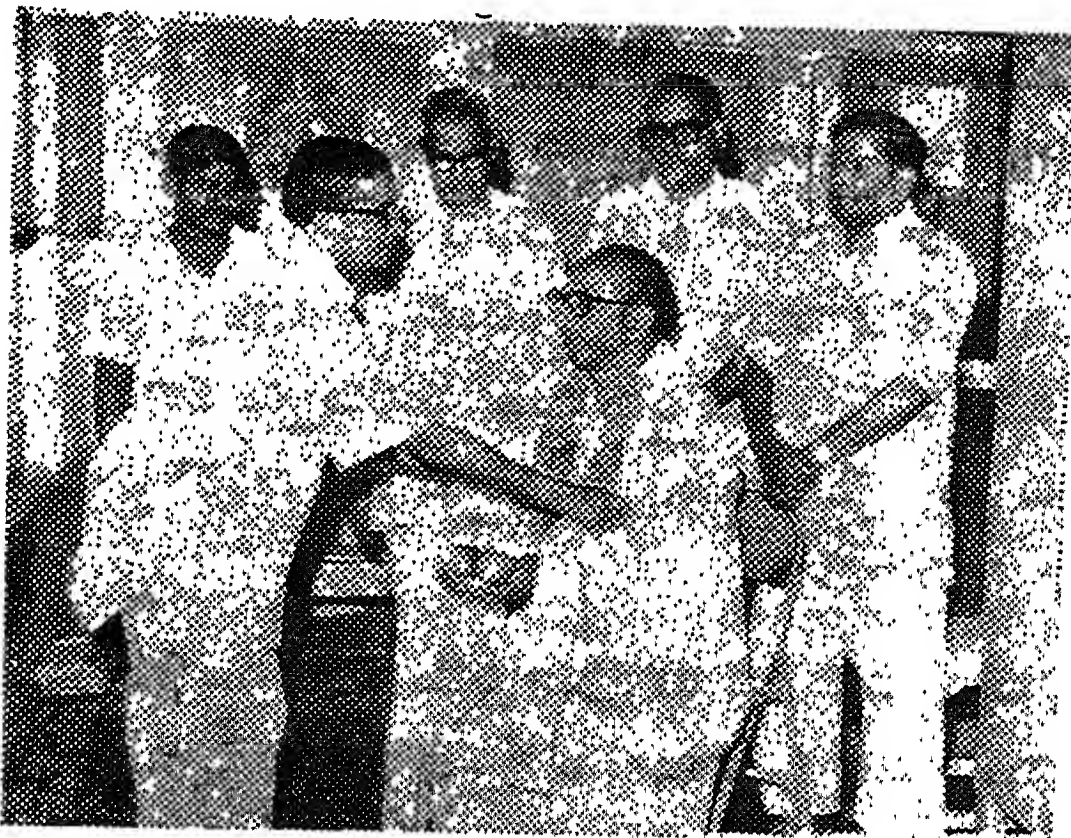
రంగస్థలంపై ప్రేక్షకులను ఎంతగా రంజింప జేయగలడో, రేడియో నాటకాలలో శ్రోతలను అంతగా ముగ్ధులను చేయగల ప్రతిభావంతుడు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య. అంతేకాదు, బుర్రకథ, జముకుల కథ లాంటి జానపద కళా రూపాలను ప్రదర్శించడంలో కూడా ఆయన ప్రతిభాశాలి.

ప్రజానాట్యమండలి, ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటర్ లాంటి ప్రసిద్ధ సమాజాలలో నటుడుగా, అపారమయిన అనుభవంగడించి, స్వయం కృషితో ఆంధ్రనాటక కళాసమితి లాంటి సంస్థలకు సారథిగా, ప్రయోక్తగా అభినయ సామర్థ్యాన్ని ఇనుమిడింపజేసి కుంటూ మన్ననలను పొందుతున్న శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య ఇంకా ఇంకా విశిష్టమయిన కళారూపాలు అందించి, తెలుగు నాటక కళామతానికి ఇతోధికంగా కర్పూర సీరాజు నాలు అర్పించాలని ఆశిస్తున్నాను.

*

*

*

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న విజయవాడ బియ్యం వర్తక సంఘాధ్యక్షులు
శ్రీ పొట్టి సత్య నారాయణ గారు

ఆదర్శమూర్తి శ్రీ నరసయ్య

—వీరరాజు

కళాకారుడిగా, నటకుడిగా శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య నాకు చిరపరిచితుడు గా లేదు. నాకు తెలిసినంతలో ఆయన ఒక ఉత్తమ వ్యక్తి, ఆదర్శప్రాయుడు, కార్యదక్షులు, సంస్థా నిర్మాత, శీలవంతుడు.

కళారంగంలో ఎందరో పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకున్న నటకులు, సంగీత విద్వాంసులు, కవులు, కళాకారులు వున్నారు. సత్యం చెప్పాలంటే వీరిలో ఎక్కువమంది 'W' లలో అన్నింటికీ, లేదా ఏదో ఒక దానికో దాసులే Women, wine, wealth లకు అంజలి ఘటించని కళాకారులను కంచుకాగడాబెట్టి వెతికినా కనుపించరు. సహారా ఎడారిలో ఒయాసిస్ వలె నాకు శ్రీ నరసయ్య ఒకడు కనుపిస్తున్నాడు. ఆయన శీలమే నన్ను ఆకర్షించింది. ఆయన్ను చూస్తే నాకు విచారం కూడా కలుగుతున్నది. ఇంత ఉత్తమ గుణ సంపన్నుడు కళారంగంలో మనగలడా అని. కళాకారులను ప్రేమిస్తాడు, ఆదరిస్తాడు కాని వారిలో పాదుకున్న అవగుణాలను తీవ్రంగా నిరసిస్తాడు.

కళాకారుడు ఏదో ఒక కళలో మాత్రమే విశేషప్రజ్ఞ చూపించగలడు. ఆంధ్ర దేశం ప్రపంచానికి ఇచ్చిన బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి ఒక్క బాలమురళీకృష్ణ కను పిస్తాడు. సాంప్రదాయ, లలితసంగీతాలలో వాయిద్యకారుడిగా, అఖండ ప్రజ్ఞావంతుడిగా, వాగ్గేయకారుడిగా బాలమురళి దక్షిణ భారతావనిలో ఏకైక తారగా వెలుగుచున్నాడు. అట్లాగే శ్రీ కర్నాటి రంగస్థల, రేడియో నటకాగ్రేసరుడిగానే గాక, బుర్రకథ, జముకులకథ, గొల్ల సుద్దులు, జంగంకథ, వీధి భాగవతాది తదితర జానపద కళా ప్రక్రియలలో నిష్ణాతుడు గావడం విశేషం. అంతేగాక 'ఆశునాటిక' అనే కొత్త ప్రయోగాన్ని సాధించినాడు. కళాశాస్త్రాన్ని సాధారణ ప్రజలకు మనోరంజకంగా చెప్పగల ఉపన్యాసకుడు. అన్నిటికీ మించి కళా సంస్థ నిర్వాహకుడుగా నేడు కళాకారులకు గొడుగు పట్టిన వ్యక్తి. ఇన్ని శక్తులు ఒకవ్యక్తిలో కనుపించడం చాలా అసాధారణ విషయం. అందువలన శ్రీ నరసయ్య నా దృష్టిలో బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి.

ఆంధ్ర నాటక కళాసమితిని 10 సం॥ాలుగా నిర్వహించడంలో విజయవాడ పట్టణ శ్రీమంతులకు మధ్యతరగతి గృహస్థులకు ఆయన చాలా సన్నిహితుడయ్యాడు. ఎందరో సంపన్నులను కళాభిమానులుగా, కళాపోషకులుగా తీర్చిదిద్దినాడు. కళాపోషకులను గిలిగింతలు పెట్టడంలో ఎన్నో చిత్ర విచిత్ర ప్రక్రియలను రూపొందించినాడు. కళాపోషకులను రూపొందించే సాంకేతిక శాస్త్రాన్ని ఒక దానిని ఆయన ప్రపంచానికి ఇవ్వగలడేమో !

కళాసంస్థ పోషకులైన సంపన్నుల విశ్వాసాన్ని చూరగొన్నాడు. ఆయనకు తామే ఎంతో ఋణపడినట్లుగా భావిస్తారు. వారు ఆయనను కర దారిగా చూస్తున్నారు. వారు వ్యక్తంచేసే నమ్మకాన్ని తన వ్యక్తిగత అభ్యుదయానికి ఉపయోగించుకొనని నిస్వార్థజీవి. ఉదయం 8-00 గంటల నుండి రాత్రి 11-00 ల వరకు ఆ సంస్థకు కొత్త సభ్యులను చేర్చడంలో తన కాలాన్ని వెచ్చించే నిరంతర కార్యశీలి.

ఈయన ఎందరో ఔత్సాహిక నటకులకు, దర్శకులకు, సంస్థా నిర్వాహకులకు, రచయితలకు 'నర్సమ్మ' (Nurse) గా వ్యవహరిస్తున్నాడు. ఆయన మెప్పు సంపాదీసే గొప్ప అని భావిస్తారు వీరిలోని మంచితనాన్ని, ప్రజను గురించి ప్రోత్సహిస్తున్నాడు. తన స్వంతభేరి మ్రోగించుకొనడం నేను వినలేదు. నేడు కళా కారుల కల్పవృక్షంగా వుండే కళాసమితి తీర్చిదిద్దడంలో శ్రమిస్తున్నాడు.

నాటకాలను నిరీతకాలానికి మొదలు పెట్టించడంలో ఆయనపడే శ్రమ, తీసుకుండే జాగ్రత్తలు వర్ణనాతీతం. ఇందుగల డందులేడనిపిస్తాడు, ప్రేక్షకులను, సమితి సభ్యులను మర్యాదచేసి ఎవరిని ఎక్కడ కూర్చోపెట్టవలెనో జాగ్రత్త తీసుకుంటారు. వారిపట్ల ఆయన చూపే వినయం, మర్యాద మరువలేనివి.

పెద్ద పెద్ద తత్వాలను వల్లిస్తూ కులాభిమానాన్ని దాచుకోలేని పెద్దలతో కూడిన నేటి సమాజంలో శ్రీ నర్సయ్య కులాతీతుడు, 'నీ కులం ఏది' అని ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే తుకతుకలాడిపోతాడు. సభ్యతకోసం ఓర్చుకుంటాడు. "వీరికి నా కులంతో పని ఏమండి" అంటాడు. ఏ కులాన్ని గురించి పొగడడు, హీనంగా మాట్లాడటం నేను వినలేదు. అన్ని కులాల్లో ఆయన మిత్రులుండటం ఆయన విశేష వ్యక్తిత్వానికి ఒక నిదర్శనం.

కళ ప్రజల కోసమని, వారిని ఉత్తమ శీలవంతులుగా, సంస్కారులుగా తీర్చిదిద్దడానికి ఒక సాధనమని ఆయన నమ్మిక. నాటకం కాలక్షేపంకోసం కాదని, అది ప్రబోధాత్మకంగా వుండాలని ఆయన అభిప్రాయం.

స్వర్గీయులు శ్రీ కోడూరి అచ్చయ్య, డా॥ రాజారావు, నాటక, జానపద కళలలో శిక్షణ పొందిన శ్రీ నర్సయ్య, ఆ శాస్త్రాలను యువతరం వారికి బోధించే విద్యాలయాన్ని నడిపి, గురు ఋణాన్ని తీర్చుకోవలసిన తరుణం ఆసన్నమయింది

“కర్పాట” కి కనకాంబరాలు

“అభ్యుదయ కవి” మద్ది రంగనాయకులు

సీ. మిక్కిలి నేర్పుతో చక్కని నటుడుగా
యంచిత కీర్తి నార్జించినాడు
హావ, భావ, విలాస ధీవచో విభవాన
తనసాటి దానుగా దనరినాడు
కమనీయ, రమణీయ కావ్యముయై తాను
సత్కళా శీలియై సాగినాడు
యాంధ్రనాటక కళా యభ్యుదయంబుకై
రహికృషిసల్పు కళా తవ్వసి

గీ. దిద్దిగంతాలు సత్కిర్తి తేజరిల్ల
యనుప మానంపు గౌరవాలందినాడు.
కల్ల, కపటంబు నెరుగని క్రమమూర్తి
మేటి నటుడైన మనదు కర్ణాచి ధాత్రి.

ఉ రాగిగ, భోగిగా, మరి విరాగిగ భిన్న విభిన్న పాత్రలన్
సాగుచు నిత్యనూతన రసాత్మకమైన కళా విలాసతన్
బాగు నెబ్బాస్సేబాసనుచు పండిత, పామరు లెల్ల మెచ్చునా
ట్యాగమవేత్తవీవు యరయన్ సరి యెవ్వరు నీకు ధీమణి.

గీ. కళయె జీవిత లక్ష్యంబుగాను దలచి
కళల వృద్ధికి దోహదకారి వగుచు
ప్రత్యహంబును శ్రమియించు శ్రామికుడవు
సదయ కర్పాటి లక్ష్మీనరసయ్య బుధేంద్ర!

Karnati Lakshmi Narasaiah

From My Dateless Diary

CHATLA SREERAMULU, B.Com., B.D.L. (London)

Stage Director, Andhra University, Waltair.

IT was early fifties – Velidandla Hanumantharaya Grandhalayam was the venue – the night of the premiere of ‘KAALARATRI’ written by Prakhya Sreerama Murthy and directed by Late K. Venkateswara Rao. A great movie star also was to take birth with this production. I was playing a supporting role in the play. Earlier I had received a pat in the back by late Dr. Raja Rao after my “Dean Martin – Jerry Lewis” Style performance in combination with Prasad in Dr. Gangadhara Rao’s “PELLI CHOOPULU” and was offered a role in “KAALARATRI” by its Director. It was my first ever opportunity to work with them. As soon as the performance was over, Karnati Lakshmi Narasaiah one of the very few actors I adore and who was my matinee idol walked to me straight ignoring the play wright, the star – Director and other participants like Nirmala and Ramana Murthy – shook hands with me – embarrassed me by introducing himself (embarrassment for a I dared not approaching him after seeing his star performances lest I might be thrown a slithering glance by such a stalwart of an actor) and said that I did a very clean job as a supporting actor. I stared at him disbelievingly for I did not realise the process of my moulding myself to suit the tunes of the character was so meticulous and graphic. Discerning the disbelief and even before I could utter a word. Lakshminarasaiah went on explaining to me at length as to what I did to step into the shoes of the character and proved to me beyond reasonable doubt his straight jacket quality of liking the best and disliking the mediocre. Perhaps this incident was the root cause for me to continue in theatre as a devoted theatre man for over two decades

and accept the Commission as Stage Director of Andhra University shunning my job on the Railways.

CUT TO FLASH BACK :

Let me go back a decade.

There were three main sources through which the present momentum in the Telugu Theatre emanated. While the experimental theatre wing of Andhra University under the headship of K. V. Gopalaswamy built theatre awareness among student community and Andhra Nataka Kala Parishath under the president of M.R. Appa Rao had started giving the needed fillip to the amateur talent in the state – it was Praja Natya Mandali with giants like late Dr. Raja Rao behind it, created to the needs of the masses through its performing arts. The performance of Lakshmi Narasaiah as MANGALI RAMUDU in 'MAA BHÜMI' three and a half decades ago had left an everlasting impression on me as a boy. Eversince, he was my muse and my inspiration as an artiste. In those good old days we had no teachers to teach us drama and Theatre. Nor Directors to mould us into actors. It was out and out actor – oriented Theatre. As such it had become indispensable to learn things by watching other eminent actors' performances. Those who studied the spirit with which the great actors approached their roles lasted long and those who had tried to ape them became flattened ballons in no time. It was my keen interest to know as to how actors like Lakshminarasaiah studied their roles of course without personally approaching them. Perhaps it was due to the fact that I was quite shy and unassuming in those days.

No one knew that Karnati (I am sure I will be forgiven for the liberties I take with him – not only by him but also by all his friends, admirers and disciples for what I do) was a teacher teaching Urdu in Reddygudem of Khammam District before turning a full time artiste. He had his education in Khammam High School. Had not Late Dr. Raja Rao seen Karnati in the Play 'MUNDADUGU' playing the HERO Narayana Rao's role in Dendukuru Village of Madhira Taluk and appreciated his performance and drafted him into Praja Natya Mandali, we might have lost a war in the theatre. The war fighting to build audience for

the Telugu Theatre. Karnati's performance as MANGALI RAMUDU in 'MAA BHUMI' made that great stalwart, Late Koduru Achaiah Chowdary give up his role in favour of Karnati in the play 'BRATUKU TERUVU'.

Karnati is a MASTER OF ALL THEATRE FORMS and JACK OF NONE. He was equally at ease in any form of theatre. His proficiency in the folk forms is unparalleled in the theatre history of recent times. His Versatility in the folk forms GOLLA SUDDULU, CHENCHULU, JAMUKULA KATHA, BURRA KATHA, VEEDHIBHAGAVATHAM, BHAJANALU, KOLAA-TAALU, FAKEERU and many more will be dead and gone if an organisation like Sangeeta Nataka Akademi does not come forward to record and preserve them for the benefit of the posterity.

Karnati had learnt BURRA KATHA from Machineni Venkateswara Rao – a one time great actor – now turned to be a big name in the Insurance business and JAMUKULA KATHA from Mikkilineni Radhakrishna Murthy, the one and only historian of the Telugu Theatre Personal. Both Machineni and Mikkilineni were very proud when their disciple turned to be greater than his masters in the arts.

The banning of Praja Natya Mandali led to the launching of a theatre unit – Andhra Art Theatre which was to become the future hope of theatre movement. It was founded by Krithiventi Kutumba Rao as the cultural wing of Velidandla Hanumantharaya Grandhalayam of Vijayawada. The pillars of this theatre unit were Karnati, Machineni, Mikkilineni, M. V. Satyanarayana, Y. V. Raju and Raghavapurapu Appa Rao as far as I knew. This repertory gave a minimum of 3 shows a month under this banner and the productions included ALLI MUTHA, JEEVITHA PADHAM, JEEHA GAADU, NEPADHYAM and NETI NATUDU.

Then came Atreya's EENAADU which took the Telugu Theatre going audience by a storm. B. Gopalam sprang up as a great music Director with this play. Pulugundala Ramakrishnayya's TUFAAN, a playlet in which Karnati participated as the lead character RAGHAVAREDDY with C. Nagabhushanam and late chadalavada Kutumba Rao as his supporting cast was performed more than a couple of hundred times all over Andhra

This shows what popularity Karnati brought to the theatre movement. In later years Late K. Venkateswara Rao took up this playlet inspired by Karnati's performance and made history in his own inimitable style.

Then came another noteworthy turn in Karnati's career as Burra Katha artiste. His collaboration with Nazar and more than a thousand performances brought this folk form nation wide reputation. Theatre luminaries like Balwanth Gargi and Adya Rangacharya counting on Burra Katha as Andhra's most revered traditional folk form was due to this combination perhaps. Karnati was a Burrakatha artiste and also Jamukula Katha artiste in combination with Mikkilineni and Umamaheswara Rao.

His performance in EVARU DROHI and extempore play wherein he answers questions from audience was to be the trend setter for the art of improvisation and forerunner for the various Natyavadhanams now conducted throughout the length and breadth of the State. His performance as the MAD MAN in Atreya's PRAGATHI was in par with that of any westren actor of that era, if not Superior. His performance in Anisetty's GALIMEDALU and MAAVURU was seen by the – then – going audience and artistes time and again to have a better in sight into the actor in Karnati. While C. Nagabhushanam was "Siva Sankaram" in MAAVURU, Karnati as "MAHANKALI" gave a stupendous performance.

Many people do not know that late K. Venkateswara Rao had his lessons in the art of make up from Karnati. I very well remember K. Venkateswara Rao confiding with his close associates like me about his getting lessons from Karnati not only in makeup but also in acting. In fact Venkateswara Rao treated him as Guru. Venkateswara Rao was influenced by Karnati to a very great extent in his performance of TOOFAN and TEA CAPPULO TOOFAN.

Karnati's performance in ASSAMI, an Andhra Art Theatre's presentation in Andhra Nataka Kala Parishat was responsible for the sweet nostalgic memories of those days of glory of Praja Natya Mandali. He acted in it with Machineni, Nazar, Ramakoti and Kopparapu Sarojini. The play was in production

under the supervision of late Kopparapu Subba Rao and bagged the Best Production Award at Masulipatnam.

When Andhra Art Theatre went into oblivion and Andhra Praja Natya Mandali came into being Karnati turned a director for Gogol's "Government Inspector" adopted into Telugu by Rentala Gopalakrishna as ANTHA PEDDALE. Vallam Narasimha Rao played hero in this drama. This play was performed about 60 times commercially. Karnati was also Director for the plays PRESIDENT PATTAYYA and CHAIRMAN each of which were staged over 50 times. He was the leading actor - manager Giduthuri Suryam's MAANAVUDU CHIRANJEEVI which was staged over 300 times. His participation in Radio plays crossed the century mark long long ago.

To name a few, his other colleagues in the theatre were stalwarts like late K. V. S. Sarma and late Chadalavada Kutumba Rao.

His contribution to the cause of the theatre was endless. Art is demanding when it seeks a controlled expression of a response to life and drama is peculiar in finding its expression through the agency of living human beings and their context. Drama makes imparalleled demands for self-knowledge and self-control in those who try to practise it and Karnati is perhaps one of the few who go by these norms. In a world of mad madrush where an artiste is not only egotistic and temperamental but also flippant in talk, peevish in behaviour and full of inhibitions, Karnati is far above and full of inhibitions, Karnati is far above and beyond such artistes. He doesn't have false prestige hanging around him. He is on the constant search for new venues in the field of dance, drama and music.

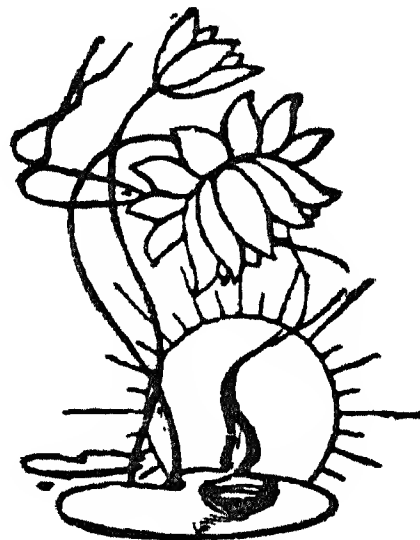
CUT TO FLASH FORWARD :

Today Indian theatre is fighting with the same problem which America faced two decades ago. The problem BUILDING AUDIENCE FOR THE AMATEUR THEATRE To save Telugu Theatre from this rut, Karnati became 11 years ago the Managing Chief Secretary of Andhra Nataka Kala Samithi, Vijayawada with the co-operation and assistance of his close friends, well-

wishers and members of the Samithi. He is also the honorary adviser for the drama section of Vijayawada Social Club and Literary Society. It will be a white lie if any one says that a particular actor, or theatre unit is not sponsored by Andhra Nataka Kala Samithi. Karnati sponsored a drama a month under the banner of Andhra Nataka Kala Samithi. A troupe comprise of about 10 artistes on an average. A show lasts 2 to 3 hours on an average. The Samithi has a thousand - strong paying membership. 10 actors giving 2 to 3 hours performance a month to 1000 audience for 11 years is worked out to 39,60,000 man hours involvement in pure theatre owing to Karnati. This is no mean accomplishment. If one says so it is nothing but self deceit.

Karnati does all this to our theatre anticipating to rhetoric and monument in return. In spite of it we must think of the most fitting tribute for him. What could it be to honour a one man institution that is Karnati Lakshmi Narasaiah ?

Long Live Karnati Lakshmi Narasaiah and Long live his self-less sacrifice for the cause of the Telugu Theatre.

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, సౌజన్యమూర్తి శ్రీ కర్నాటి

—పి. సూర్యారావు

రెక్టరర్, జి. వి. ఆర్. గవర్నమెంట్ కాలేజి ఆఫ్
మ్యూజిక్ అండ్ డాన్సు

అవి నా చిన్నతనపు రోజులు, నాకు సుమారు 14 సంవత్సరాల వయసు. అప్పటికే సంగీతంలో ప్రవేశం ఉంది. విజయవాడ ఆలిండియా రేడియోలో పిల్లల కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూండే శ్రీ ఏడిద కామేశ్వరరావుగారు నాచేత పిల్లల కార్యక్రమంలో 10 నిమిషాలసేపు “జముకులకథ” చెప్పించాలని నిర్ణయించారు. “జముకు” అంటే ఒక మనోహరమైన జానపద వాద్యం. అది వాయిస్తూ కథాగానం చేయాలి. ఒకరోజు రేడియో అన్నయ్య కామేశ్వరరావుగారు నన్ను వెంటపెట్టుకుని గాంధీనగరంలో ఉన్న శ్రీ వెలిదండ్ర హనుమంతరాయ గ్రంథాలయం వద్దకు తీసుకొనివెళ్ళారు. గ్రంథాలయంలోనే ఒక చిన్న గదిలో కూర్చుని ఏదో నాటకం రిహార్సల్ చేస్తున్న వ్యక్తి వద్దకు వెళ్ళాము. అ వ్యక్తితో “లక్ష్మీనరసయ్యగారూ, ఈ కుర్రవాడికి మీరు “జముకు” ఎలా వాయిండాలో కొంచెం నేర్పాలండీ” అన్నారు. “ఓ తప్పకుండా” అన్నాడాయన. కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారితో ఆనాడు అలా జరిగిన నా పరిచయం సంవత్సరాలు గడచినకొద్దీ వృద్ధిచెందింది. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి లక్ష్మీనరసయ్యగారు, ఎప్పుడు ఎక్కడ తటస్థపడినా ఆస్థాయితో “ఏంబాబూ” అంటూ చిరునవ్వుతో పలకరించే నిరాండబరమూర్తి ఆయన. ఆకాశవాణి నాటకాలలో ఆయన గంభీర గాత్రం వినని శ్రోతలుండరు. విజయవాడ నాటక ప్రపంచానికి ఆయన చిరపరిచితుడు. చిత్రమేమిటంటే నాటకాల లక్ష్మీనరసయ్యగారు అనదగిన ఈ వ్యక్తి మంచి శాస్త్రీయ సంగీత ప్రియుడు. ఎక్కడ సంగీతకచేరి జరుగుతున్నా ఈయన హాజరు. కచేరి పూర్తి అయేదాకా కదలకుండా బొమ్మలా కూర్చుని తదేక ధ్యానంతో మహదానందంతో అరమోడ్పు కళ్ళతో సంగీత రసాన్ని ఆస్వాదించే లక్ష్మీనరసయ్యగారు కచేరీ చేసేవారికి వందమంది శ్రోతలపెట్టు. ఒకసారి “చైర్మన్” నాటకానికి నన్ను. మిత్రులు శ్రీ రమణమూర్తిగారిని కొన్ని పాటలు నేపథ్య గానంకోసం తయారుచేసి

ఇమ్మని లక్ష్మీనరసయ్యగారు కోరినప్పుడు “నాకు చక్కని శాస్త్రీయ రాగాలలో కట్టిన బాణీలు కావాలని అనడం మా యిద్దరికీ ఆశ్చర్యం గొలిపింది.

తనకు నచ్చని విషయాన్ని ఆయన విమర్శించడం నేను ఎఱుగను. ఒకవేళ ఏదైనా అన్నప్పటికీ సదవగాహనతో ఎదుటి మనిషిని నొప్పించకుండా మాట్లాడుతాడాయన. ఆయన ప్రసన్న వదనంలో ఎప్పుడూ సౌజన్యం ఉట్టిపడుతూ ఉంటుంది. నిస్వార్థసేవ ఆయన ప్రథమధర్మం. పనిచేయమని చెప్పడం కాకుండా చేసి చూపించే వ్యక్తి ఆయన. ఈ కళాప్రియుని, బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలిని, సౌజన్యమూర్తిని గౌరవించడం మన విద్యుక్త ధర్మాన్ని పాటించడమే తప్ప మరొకటికాదు.

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి ఉపాధ్యక్షులు
శ్రీ బియ్యన భీమయ్యగారు

“కళాజీవి” శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య

—విజయూరి శివరామారావు

తెలుగునాటి పల్లెటూరిలో—పేరందిన మంచి రైతు కుటుంబంలో—పుట్టి పెరిగిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య పదిమందిచేతా ఈనాడు మన్నన లందుతూన్న కళాజీవి.

సంగీతమూ, సాహిత్యమూ, నాట్యమూ, నటనా శిల్పమూ, చిత్రలేఖనమూ— ఇవి గొప్ప కళలు. వాటి నుపాసించేవారు ధన్యులు; మాన్యులు. శ్రీ కర్నాటి ధన్యజీవి.

నాజర్ దళంవారి బుర్రకథ వినడానికి వెళ్ళాను ప్రక్కన వంతగా నిలబడిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యను చూశాను. ఈయనెవరో అసాధ్యుడు లాగున్నాడే— అనుకున్నాను. కథ పూర్తయ్యాక, నేననుకున్నది నిజమే అనిపించింది.

లక్ష్మీనరసయ్యగారిలో చైతన్యం ఉంది. అంతేకాదు; మనలో చైతన్యాన్ని కదిలించే శక్తి ఉంది. ఉత్తమ నటుని కది లక్షణం. స్వభావసిద్ధమైన కళను స్వయం కృషితో వికసింపజేసుకున్న ప్రతిభావంతుడు శ్రీ కర్నాటి.

రంగస్థలంమీద—సాంఘిక నాటికా నాటకాలలో ప్రముఖ పాత్రలను సమర్థంగా వీరు నిర్వహిస్తుండగా చూశాను. యువ నటులలో ఈయనది ప్రత్యేకస్థానం అని గ్రహించాను.

అది యిరవై యేదేళ్ళ క్రితంమాట!

రేడియో ప్రసారాలలో వీరెన్నెన్నో సారులు పాల్గొన్నారు. వీరి గొంతులో వింతయైన యాస—కొత్తదైన వాడుపు—అవీ వీరికి వన్నెతెచ్చాయి. నాటికలలో సంభాషణలు చెప్పడంలో ఒక చమత్కారం చూపించగల కళాకారుడీయన. మంచి పేరు తెచ్చుకున్నారు.

శ్రీ కర్నాటిలో నాకు నచ్చిన ప్రత్యేక గుణం ఒకటుంది. అది నిజాయితీ— Sincerity. తాను వహించే భూమికను అర్థం చేసుకునేందుకు ప్రయత్నిస్తారు.

తెలిసినవారినడిగి తెలుసుకునేందుకు జంకరు. పాత్రకు న్యాయం జరగడమే వీరి లక్ష్యం. అది ఉత్తమ కళాకారుని లక్షణం. లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఉత్తమ కళాకారుడవడానికి సందేహం లేదు.

మాటమంచి. నడవడిలో నెమ్మది, తలపులో దిగజారకపోవడం-ఇవి వీరిని పైకెత్తుతున్నాయని నా నమ్మకం,

బాల్యంనుంచీ దేశభక్తి పూరితుడై, మహాత్ముని సత్యాగ్రహ సమరంలో యోధుడై, దేశ స్వాతంత్ర్యానికి యధాశక్తి సహకరించిన ధీరుడు శ్రీ కర్నాటి. ఉన్నత విద్యాభ్యాసం లేకపోయినా, ఉత్తమ సంస్కారం పొందినవాడు. సత్సహవాసంవల్ల సాహిత్యంలో పరిచయం సంపాదించినాడు, వివేకానికి వినయం తోడుపడి. పదిమందిచేత మెప్పులందిస్తూందీయనకు.

ఆంధ్రదేశంలోని చాలామంది ప్రముఖులకు సుపరిచితులు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య. ప్రతి సాంస్కృతికోద్యమంలోనూ ఈయన ప్రవేశించి, నిరపేక్షతో సేవచేస్తారు. అందరికీ ఆదరణీయుడై, అనురాగాభిమాన పాత్రుడై సంచరిస్తారు.

లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితం నాటక కళకు అంకితమయింది. నటుడుగా ఎంత మంచిపేరు తెచ్చుకున్నారో, నాటక ప్రయోక్తగా అంత గొప్పతనం గడించుకున్నారు. నిద్రాహారాలుకూడా మాని, నాటక కళాభివృద్ధికోసం అహోరాత్రాలు తపించే దీక్ష కర్నాటివారి ప్రత్యేకత. అదే వారి ప్రాణం.

అనేక సంవత్సరాలనుంచి. విజయవాడలోని ఆంధ్ర నాటక కళాసమితికి ప్రధాన కార్యదర్శిగా, దానిని ఆదర్శప్రాయంగా నిర్వహిస్తూ, అభివృద్ధినందే పద్ధతిలో నిర్వహించుకొని కృషిచేస్తున్నారీయన. కొత్త నటులను తయారుచేయడం, కొత్త నాటకాలను తయారు చేయించడం-ఇది వీరి నిత్య కృత్యం. ఎదురీతకు జంకకుండా తొందరపాటు లేకుండా, తాను తలపెట్టినపని కొనసాగించుకొనే కార్యసాధకుడు.

కళారాధకులను సన్మానిస్తూ, కళా సరస్వతిని ఆరాధిస్తూ, జీవితమే ఒక కళగా తీర్చిదిద్దుకుంటూన్న శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఆంధ్రులకు సన్మానపాత్రుడు ఈ సత్కళాజీవి.

ప్రజా నాట్యమండలి కళాకారుడు లక్ష్మీ నరసయ్య

—కొడాలి అదిశేషయ్య

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజానాట్యమండలి ఆవిర్భవానికి కృష్ణాజిల్లా ప్రధాన కారణం. తిరువూరు తాలూకా తునికిపాడు గ్రామమే కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు పుట్టిన ఊరు. పుట్టింది తునికిపాడు అయినా మెట్టింది తెలంగాణా ప్రాంతం. మధిర తాలూకా దెందు కూరులో జీవనారంభదశలో ఉన్నా టీచరుగా కొంతకాలం పనిచేస్తూ వచ్చారు.

అనాడు దెందుకూరు ఆంధ్రమహాసభకు ప్రజానాట్యమండలి కార్యకలాపాలకు అటవట్టు. దెందుకూరులో ప్రముఖ కళాకారులుండేవారు—నాటకాలాడుతుండేవారు. వారితో లక్ష్మీనరసయ్యగారికి సన్నిహిత సంబంధ ముండేది. వారు అదే నాటకాలలో వరవిక్రయంలో, ముందడుగులో నాయకపాత్ర, అసనిందలో ఒక పాత్ర ధరించి, తర్వాత దెందుకూరు ప్రజానాట్యమండలి నాటకాలలో బాగా నటించి ఆంధ్ర ప్రజా నాట్యమండలిచే ఆకర్షింపబడ్డారు. ఆంధ్ర ప్రజానాట్యమండలి సభ్యులయ్యారు.

విఖ్యాతి చెందిన ప్రజానాట్యమండలి “మా భూమి” నాటకంలో రాముడు పాత్ర ధరించి ప్రముఖుల మన్నన పొందారు. ప్రజానాట్యమండలి కళాకారులు శ్రీ మాచినేని వెంకటేశ్వరరావు వద్ద బుర్రకథ, శ్రీ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి వద్ద జముకుల కథ అభ్యసించారు. నాజరు బుర్రకథ దశములో రాజకీయాలు హాస్యం చెప్పి నాజరు బుర్రకథ రక్తికట్టటానికి రామకోటితోపాటు ప్రధాన కారకు లయ్యారు. ఆంధ్ర ప్రజానాట్యమండలి కార్యకలాపము లన్నింట పాల్గొన్నారు.

నైజాం రజాకారుల గుండాలకు భూస్వామ్య వర్గాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడు ప్రజల పక్షాన నిలబడిన ప్రజానాట్యమండలి కార్యకలాపాలమీద అనాటి ప్రభుత్వ దమనకాండ కారణంగా 1948 నుండి దాని కార్యకలాపాలు స్తంభించిపోయాయి.

ప్రజానాట్యమండలి కార్యకర్తలు అనేక నిర్బంధాలకు గురి అయ్యారు. కొందరు జైళ్ళపాలయ్యారు. మరికొందరు విజయవాడలోని శ్రీ వెలిదండ్ర హనుమంత రాయ గ్రంథాలయ శాఖగా ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటరు పేర ప్రజా నాట్యమండలి కళా కారుల కార్యకలాపాలకు అవకాశం లభించింది. ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటరు కళాకారులు ప్రజా నాట్యమండలి కళాకారులే కనుక ప్రజా నాట్యమండలి క్రమశిక్షణలోనే ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటరు ఆంధ్రలో బహుముఖంగా పనిచేసింది. అందులో శ్రీయుతులు మిక్కిలినేని, మాచినేని, కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య, రామకోటి, యం. వి. సత్యం మొదలైన కళాకారులు పనిచేశారు. ఆంధ్ర ఆర్టు థియేటర్ ప్రదర్శనల్లో స్రగతిలో పిచ్చివాడుగా, మా పూరులో మహంకాళిగా, ఈనాడులో రాముగా, శ్రీవితపథములో తండ్రిగా, జీతగాడులో భూస్వామిగా, అల్లీముతాలో చిన్నపరెడ్డిగా, గాలిమేడలులో పెద్ద గుమాస్తాగా, తుఫానులో రాఘవరెడ్డిగా, శిక్షలో నారాయణరావుగా నటించి తాను ధరించిన పాత్రలకు న్యాయం చేకూర్చి విశేష ఖ్యాతి నందారు.

అనంతరం విజయవాడ ప్రజా నాట్యమండలి పేరుతో ఆసామి నాటకంలో నటించారు. ఆ తరువాత ఆంధ్ర ప్రజానాట్యమండలి చేపట్టిన ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ నాటకంలో చై నులు పాత్ర ధరించారు. ఆ మండలి కార్యవర్గ సభ్యులుగా కూడా పని చేశారు.

ఈయన భారతీయ నాట్యమండలి స్థాపనకు ప్రధాన కారకులు, ఆ సంస్థ ప్రదర్శించిన ఛై ర్మన్ లో స్వామీజీగా, ప్రెసిడెంటు పట్టయ్యలో పట్టయ్యగా నటించిన లక్ష్మీనరసయ్యగారి కళాకౌశలము ప్రేక్షకులను ఆరట్టుకున్నది. ఈ విధముగా ఎన్నని చెప్పేది.

రేడియో ఆర్టిస్టుగా చాలా కాలముగా పనిచేస్తూ శ్రోతల అభిమానాన్ని చూర గొన్నారు. తెలుగు నాటక కళాకారుల ప్రతిభను విజయవాడ ప్రేక్షకులకు విశద మయ్యేలాగా పనిచేస్తున్న ప్రధాన సంస్థ ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి స్థాపకుల్లో ఒకరు. ఇప్పుడు దాని ప్రధాన కార్యదర్శి. పుట్టిల్లు సినిమాలో కూడ నటించారు. వడుదుదురు గల బ్రతుకు బాటలలో చాల జాగ్రత్తగా పయనించిన బాటసారి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య. తొందర పడి మాట్లాడడు. ఎవ్వరినీ నొప్పించడు, పలకరించుటలో విపరీతమైన అప్యాయత - కార్యాన్ని సాధించుటలో అమితమైన కార్యదీక్ష. నేర్పుగల వ్యక్తి.

ప్రజానాట్యమండలి అభివృద్ధికి ఎనలేని సేవచేసిన ఈ కళాకారుని ఈమధ్యనే బందరులో జరిగిన కృష్ణాజిల్లా ప్రజానాట్యమండలి మహాసభల్లో సన్మానించి గౌరవించింది. మానవుడు జీవితపు మలుపులలో ఏ మలుపులలో తగు జాగ్రత్త వహించక పోయినా తన ఆచర్యాన్ని, లక్ష్యాన్ని చేరలేడు. అట్టి స్థితిలోనే తగు జాగ్రత్త వహించాలి. వ్యక్తి అందరికొరకు; అందరు ప్రతి ఒక్కరికొరకు అనేది ప్రజా కళాకారులు దీక్షగా పాటించాలి. ఆయన అనేక తుపానులలో, ఒడుదుడుకులలో తనకున్న అవకాశాన్ని కళారంగానికి ఉపయోగించి మన కళాకారుడుగా నిర్విరామంగా కృషి చేస్తూ వచ్చారు. అందుకే కళాకారుడిగా నేను అభినందించుచున్నాను.

తన ఉన్నత స్థితికి ప్రధాన కారణమైన ప్రజానాట్యమండలి అభివృద్ధికి ప్రజా కళాకారుడుగా, దాని అభివృద్ధి కాముకుడుగా ముందుకు వచ్చి కృషిసల్పుతారని అభిప్రాయపడ్డాను. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి మన కర్నాట కళారంగములో ఇక ముందుకూడా నిర్విరామ కృషి గావించాలని కోరిస్తున్నాను.

ప్రియమిత్రులు శ్రీ విస్సాశెట్టి రంగారావు, శ్రీ కర్నాటి

శ్రీ కర్నాటికి నా వందనాలు

—పరుచూరి వెంకటేశ్వరరావు,

బి. ఎస్.సి.

సిసీ, నాటక రచయిత, నటుడు

ఒక మంచి నాటకం రాయటం కష్టం. అలాగే ఒక మంచి మనిషిని గురించి రాయటంకూడా కష్టంతోకూడిన పనేనని గౌరవనీయులైన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారిని గురించి రాస్తుంటే అర్థమౌతోంది.

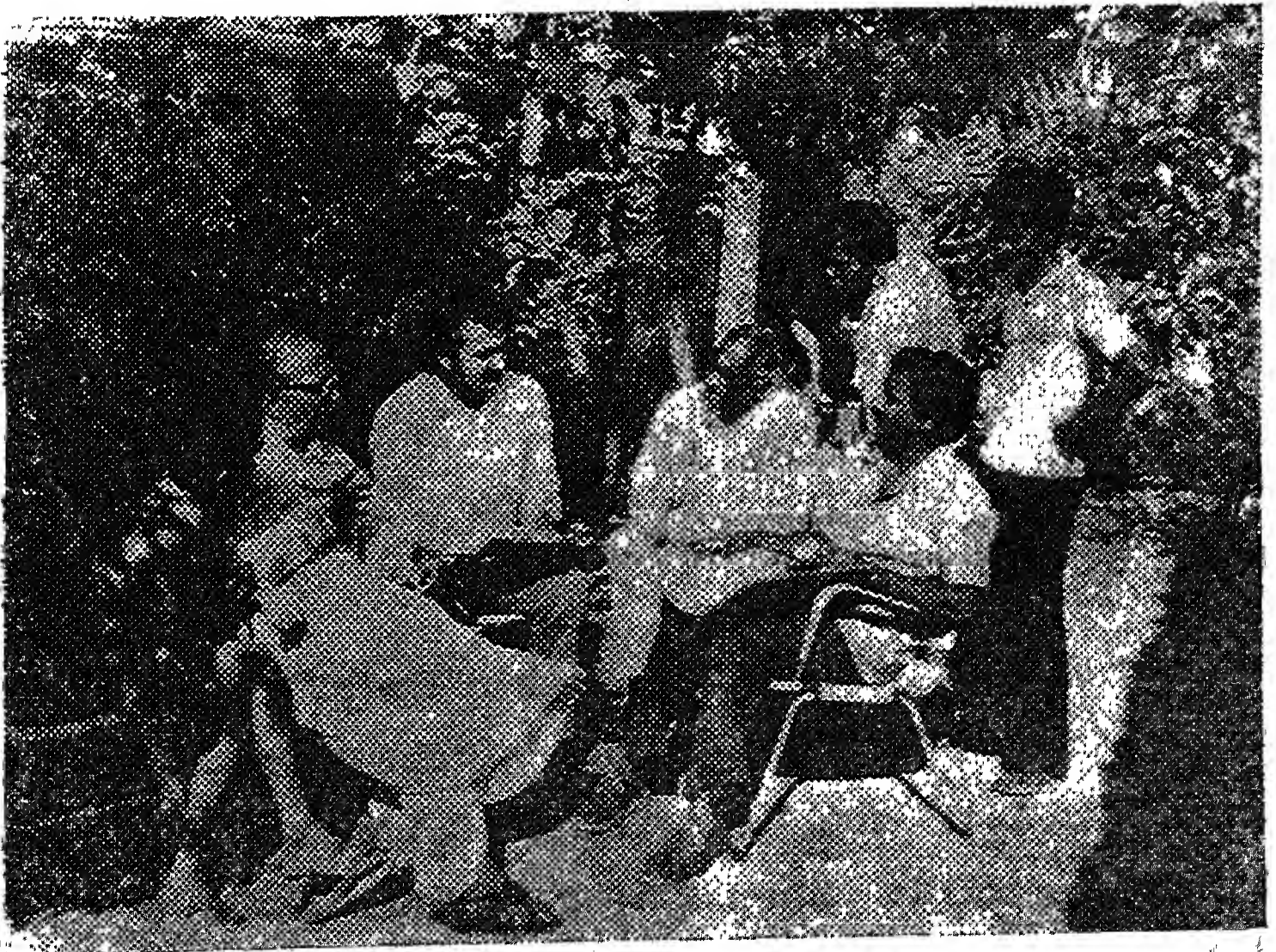
మే నెలలో, మండుబెండలో, అందునా బెజవాడలో మేము “సమాధి కడు తున్నాం-చందా లివ్వండి” నాటకం విశాఖలో ప్రదర్శించి తిరిగొస్తుంటే, నామజం మీద ఆప్యాయంగా ఓ చేయిపడింది. అది నా మనసుకి చల్లగా తగిలింది. అంత ఎండ లోనూ ఇదేమిటని ఆశ్చర్యంగా చూస్తే పక్కనే శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు. అలా ఆయన్ని చూశాను. అంతకుముందు నాటక సమాజాలవారు శ్రీ కర్నాటిని నటు డిగా, వక్తగా, కార్యకర్తగా పొగడుతూ వుంటే వినటం మాత్రమే జరిగింది. ఇవి అతిశయోక్తులు కావని ఆయనతో నా పరిచయం పెరిగిన తరువాత తెలుసుకున్నాను.

అప్పటి కర్నాటిలో నటుడిగా పేరు ప్రఖ్యాతులు గడించాలన్న ఆశవుండింది. ఇది అంచనా మాత్రమే. కానీ ఇప్పటి కర్నాటిలో నాటకరంగానికి సేవ చేయాలన్న తృష్ణమాత్రమే కనిపిస్తుంది. ఇది అంచనా కాదు, నిజం. అందుకే ఆయన ఆధ్వర్యంలో ప్రయోజనాత్మక, ప్రయోగాత్మక నాటకాలు విజయవాడలో ప్రదర్శింపబడుతున్నాయి. ప్రేక్షకుల్లో ఉత్సాహాన్ని, ఉత్తేజాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. నాటకానికూడా ప్రయోజనం వుందని ఋజువుచేస్తున్నాయి. ఆయన ఆధ్వర్యంలో నాటకం ప్రదర్శించిన ఏ నాటక సమాజం వారికైనా ప్రకటించిన టైముకే నాటకం ప్రదర్శించాలన్నగట్టి నియమం ఖచ్చితంగా వంటబడుతుంది.

ఒక గొప్ప నటుడు, ఒక గొప్ప ప్రయోక్త తన శక్తి సామర్థ్యాలను స్వప్రయోజనానికి వినియోగించకుండా పదిమంది రచయితలకో, నటులకో, దర్శకులకో

గుర్తింపు తీసుకురావాలని, తద్వారా ఆంధ్ర నాటక రంగం అభివృద్ధికి పాటుపడాలని దీక్షతో కృషిచేస్తున్న వ్యక్తి శ్రీ కర్నాటి.

అందుకే నిస్సంకోచంగా ఆయన మహామనీషి. ఆయన్నభినందిస్తున్నసంస్థ “ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి”కి అన్ని ఔత్సాహిక నాటక సమాజాలవారు ఋణపడి వున్నారు. కారణం ఇది అందరం చేయవలసిన పనిగనుక, అందుకే ఎప్పుడూ ఆయనకు నా వందనాలు. (జనవరి, 1977)

“వలిచీమలు” షూటింగ్ వందర్బంగా రచయిత శ్రీ పరుచూరితో ముచ్చటిస్తున్న శ్రీ కర్నాటి

నమస్కరిస్తున్నాను

— పి. యల్. నారాయణ

సిని, రంగస్థల నటులు

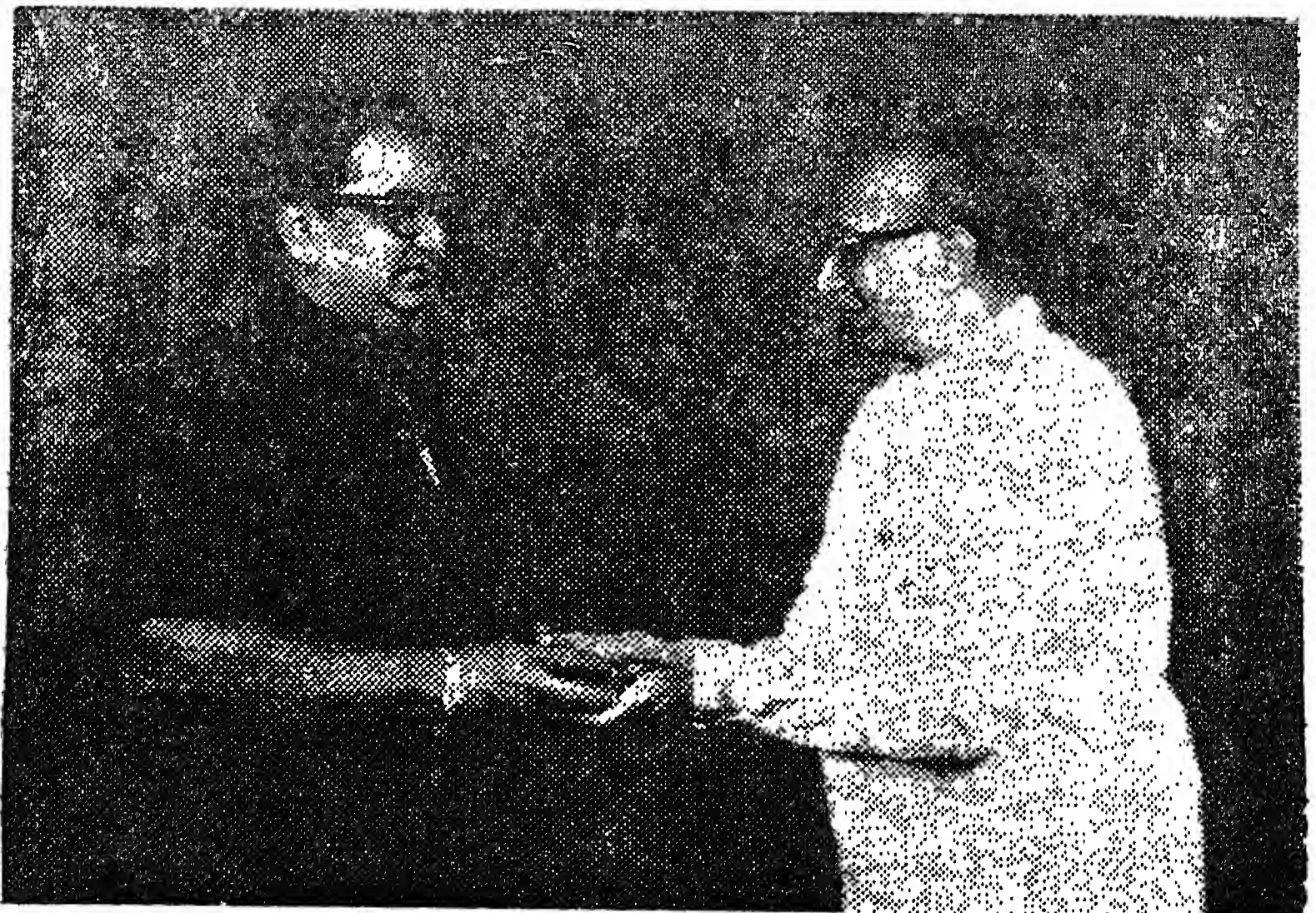
An Actor is a Thing at which the Masses gaze at with childish amusement and awe, and for intellectuals he is a (Thing) on the dissection table. Hence the Actor tends to play mostly to the Masses, and Art becomes Dirt.

ఇది దాదాపు మనందరం చూస్తున్న సత్యం. ఒక సిద్ధాంతానికో, ఒక సంస్థకో కట్టుబడకుండా, ఎల్లాగో అలా తనకు పేరొస్తే చాలుననే తత్వంతో ఎన్నో రకాల ప్రలోభాలకు లోనవుతున్న కళాకారులను మనం చూస్తున్నాం. తనను విమర్శించే మేవావులకు దూరంగా పరుగెత్తుతూ, పామరులైనా తనను మెచ్చుకునే వాళ్ళనే తనచుట్టూ పోగేసుకుంటూ ఆ పొగడ్తలకోసం పామర రంజకమైన పద్ధతులే అనుసరిస్తూ, ఆ మెచ్చుకోళ్ళతో తన స్థాయిని పెంచుకుంటూ తిరుగుతున్న అనేకమంది ప్రముఖుల్ని చూస్తున్న మనకళ్ళకు “కర్నాటి” ఒక వింతగానో అమాయకుడుగానో లేక పిచ్చివాడిగానో కన్పించటం మన తప్పుకాదు. తనకంటూ ఏమైనా పేరొస్తోందా, ప్రాముఖ్యత వస్తోందా, తనచుట్టూ భజన సంఘం వుందా లేదా.... అనే ముఖ్య విషయాలు పట్టించుకోకండా.... కళ, సిద్ధాంతం, సంఘసేవ అంటూ తిరిగే మనిషికి అంతకంటే ఏం కితాబు లొస్తాయట?

అనాడు “ఎవరు ద్రోహా” ఎవరు “ఆసామీ” యో కనిపెట్టేందుకు పల్లెపల్లె తిరుగుతున్నప్పుడూ, “తన” సంగతి పట్టించుకోకపోయే. ఆ తర్వాత “చైర్మన్” అయినా “ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య” అయినా తన కీర్తి పెరుగుతోందా లేదా అనే దిగులు లేకపోయే.... అస్తమానం సమాజంకోసం నాటక సమాజంకోసమే తావత్రయమై పోయే.... నరేనయ్యా యిప్పుడు శక్తి ఉడిగిపోయింది, వయస్సు కుంగదీస్తోంది గదా.... యిప్పుడైనా తాతలపేరు చెప్పుకుంటూ నేతులు తాగటమో, పూర్వకాలంలో

పొడి చేసిన సంగతులు చెప్పుకుంటూ డబ్బు, కీర్తి సంపాదించుకోవడమో, గతవైభవాల ముసుగులో నన్మానాలు చేయించుకోవడమో. బిరుదు లిప్పించుకోవడమో చేసుకోరాదు....అబ్బే....ఆ ధ్యాసే లేకపోగా “ఆంధ్రనాటక కళాసమితి” పెట్టడం, మారుమూల మూలుగుతున్న నాలాంటి కుర్రకారునంతా కళాకారులుగా చేయాలని తాపత్రయ పడటమే పనిగా పెట్టుకున్న ఈ “నరసయ్యను” “నర్సమ్మ” అనక యింకేం అంటాం. Hospital లోంచి రేపు బయటకు పోవోతున్న బిడ్డ తనది కాకపోయినా ఆ బిడ్డ పెరిగి పెద్దయ్యాక తన మొఖం మాడదని తెలిసికూడా ప్రాణమొక ఎత్తుగా బిడ్డను సాకే “నర్స్ అమ్మ”కూ తను అడ్డమయిన చాకిరి చేస్తూ ప్రతివాడినీ కళాకారుడుగా తీర్చిదిద్దే కర్నాటి “నర్సమ్మ”కూ ఏమిచ్చి ఋణం తీర్చుకోగలం. అందుకే మా స్వార్థం కోసం మీరు అవాగ్మాశయ గోచరమైన ఆ శక్తి, తరగతి ఆయుర్దాయాన్ని ప్రసాదించాన్ని కోరుకుంటూ....మీరు నమస్కరిస్తూ

★★

ప్రియ మిత్రులు శ్రీ చలువాది వెంకటేశ్వరరావుతో శ్రీ కర్నాటి

ఆదర్శ కార్యకర్త - కర్నాటి

—పి. రాజా రామదాసు

ఎం.ఏ., ఎం.ఎఫ్.ఏ. (అమెరికా)

ఆం.ప్ర. నాటక అకాడమి

కళారంగమేకాదు, జీవితంలో ఏ పని సక్రమముగా పూరించేసి ఆశయాలు సాచిద్దామన్నా కార్యకర్తకు ముఖ్యంగా కావలసినవి కార్యదక్షత, కార్యదీక్ష, క్రమశిక్షణ. ఈనాడు మనం చూస్తూనే ఉన్నాము. సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు ప్రకటించడం. ఎవరో పెద్దల్ని పిలువడం, ఆ పెద్దలు వచ్చేదాకా ఆ కార్యకర్తలు ఖంగారుగా తిరగడం, అటుపిమ్మట ప్రతి పది నిమిషాలకు ప్రేక్షకులకు క్షమాపణలు విన్నవించుకోవడం. సరే, ఎలాగో ఒక గంటసేపే, అరగంట సేపే ఆలస్యంగా వారు చేరడం, ఆ తరువాత ఉపన్యాస కార్యక్రమం ప్రారంభం అవడం, సమాజంలోని పెద్ద లందరు ఒక్కొక్కరే వేదికమీదికి ఆహ్వానించబడడం, ఒక్కొక్కరూ దొరికిన అవకాశాన్ని వదలకుండా ప్రస్తుత, అప్రస్తుత విషయాలు మాట్లాడడం ఈ కార్యక్రమం అంతా అయేక, అప్పటికే మూడు నాలుగు గంటలనుండి మేకప్ తో సిద్ధంగా ఉండి విసిగిపోయిన నటబృందం, ప్రదర్శనకోసం ఎదురుచూసి చిరాకు పడిపోయిన ప్రేక్షకులు, ఇటువంటి పరిస్థితులలో నాటకం ప్రారంభం అవుతుంది. ఇంక ప్రదర్శనచూసే వాళ్ళకు ఏమి రక్తికడుతుంది, వేసే వాళ్ళకు ఏమి ఉత్సాహం ఉంటుంది.

ఈ రోజుల్లో అనుకున్న టైముకు ప్రోగ్రాం ప్రారంభించి, కాలవ్యాపన లేకుండా ముగించి, ప్రేక్షకులను ఇళ్ళకు పంపివేస్తే వారికి జోహార్లు చెప్పాలని ఉంటుంది. అటువంటి ఉత్తమ సంస్కారం, కార్యక్రమ నిర్వహణ చాతుర్యము, కార్యదీక్షకల వ్యక్తుల్లో మొట్టమొదటి వ్యక్తి శ్రీకర్నాటి లక్ష్మీనర్సయ్యగారని చెప్పుకోక తప్పదు.

ప్రజానాట్యమండలిలో జానపద కళాన్వరూపాలలో. నాటకాలలో ప్రముఖ పాత్ర ధరించి, నాట రంగమీద, చలనచిత్ర సీమలో కూడా కళాకారుడుగా ఖ్యాతి చెంది, విజయవాడలో చక్కని సాంస్కృతిక కార్యక్రమములు ఏర్పాటుచేస్తూ ఉత్తమ సంస్కారముతో కళాకారులను, ప్రేక్షకులను ఒక మంచి పంథాలో నడుపుకొని వస్తున్న ఏకైక కార్యకర్త, కళాబంధువు శ్రీ కర్నాటి.

కళారంగంలో విజయాలతో అహం పెరిగి, మనిషి పతనమవడము, అపజయాలతో మనిషి నిరుత్సాహము రెండు చూస్తున్నాము. ఈ రెండు ఋగ్మతలు దోరజేరనీయక, వ్యక్తిగా, కళాకారుడుగా, కార్యక్రమ నిర్వాహకుడుగా యువకులకు మార్గదర్శిగా ఈ కళామార్గంలో పయనిస్తున్న మనిషి శ్రీ కర్నాటి. కళారంగానికి ఆయన సేవ అతీతం, ఏర్పరచినమార్గం ఆదర్శప్రాయం, నిరాడంబరుడు, మితభాషి ఆదర్శకార్యకర్త కర్నాటికి ఇవే నా జోహార్లు.

“నే నెరిగిన శ్రీ కర్నాటి”

— పంపన సూర్యనారాయణ

M. A. B. L., D. T. A., D. F.

మంచితనం మూర్తీభవించిన మనుష్యులు కరువైన యీ కాలంలో ఆ కోవకు అరుదైన మనిషి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారంటే అతిశయోక్తికాదు.

పరులను పరుషము లాడని పుణ్యపురుషుడు శ్రీ కర్నాటి అంటే సత్యదూరం

నే నెరిగినంతవరకు గత సుమారు నాలుగు దశాబ్దాలనుండి కళామతల్లికి ముద్దు నిష్కలమృషంగా నిర్విఘ్నంగా నిస్వార్థంగా కళామతల్లికి యెనలేని సేవ అసామాన్యమైన కళాకారుడు, కళాసేవకుడు శ్రీ కర్నాటి.

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు మాట్లాడే విధానం వేరు. చక్కని భాష, కూచి వేసిన పదజాలంతో నమ్రత తోణికినలాడుతూ వుంటుంది. ఆయన్ను స్పృహ తెలుగుదనం వుట్టిపడుతూ వుంటుంది. మల్లెపూవులాంటి దుస్తులతో ఆకర్షణీయంగా వుంటారు. ఆప్యాయత. వినయసంపద, Sincerity లుగా కనిపిస్తూవుండే గొప్పవ్యక్తి. He is simple, yet dignified.

శ్రీ కర్నాటి గొప్పవ్యక్తి మాత్రమేకాదు. మంచి వక్త కూడా. సందర్భాన్ని చూచుకుంటే, తాను మాట్లాడవలసిన అంశాన్ని దృష్టిలో వుంచుకొని చెప్ప వచ్చుదాన్ని సూటిగా సంక్షిప్తంగా కాలనియమాన్ని పాటిస్తూ చెప్పి శ్రోతల లను పొందిన వక్త. ఆయన మాట్లాడుతున్నంతసేపూ ఆయన భాష, భావా లుకా వినాలనిపిస్తుంది.

స్ఫురద్రూపియైన విగ్రహం, గంభీరమైన గళం, చక్కని వాచకం, భావ సామర్థ్యం, సటనా కౌశలం—ఇవి మంచి నటుల కుండవలసిన లక్షణాలు. అలాగే సంపూర్ణంగా వున్న కళాకారుడు శ్రీ కర్నాటి. మహాపండితుడైన

జర్మన్ ఫిలాసఫర్ “గెతె” మహాశయుడు చెప్పినట్లు కళ కళకోసం మాత్రమేగా! సమాజ పురోభివృద్ధికి తోడ్పడేదిగా వుండాలి. జానపద కళారంగంలోను, నాటక రంగంలోను, సినిమారంగంలోను, రేడియోలోను కళాకారుడుగా గొప్ప పేరు ప్రఖ్యాతల నార్జించిన బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి శ్రీ కర్నాటి, నాటకకళద్వారా సమాజంలోని మౌఢ్యాన్ని, అజ్ఞానాన్ని, అన్యాయాన్ని, అక్రమాలను, కుశును బహిర్గతం చేస్తూ పీడిత ప్రజల ఆలోచనలను రేకెత్తిస్తూ సమాజ పురోభివృద్ధికి ఉడతాభక్తిగా విశ్వబద్ధంగా నిర్విరామ కృషిచేస్తున్న గొప్ప కళారాధకుడు శ్రీ కర్నాటి.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు నటుడు, దర్శకుడు, ప్రయోక్త, కార్యనిర్వాహకుడూ మాత్రమేగాక అజాతశత్రువుకూడ. కాబట్టే కాకలుతీరిన కళాకారులు విమర్శకులున్న విజయవాడలాంటి కళాకేంద్రంలో వివిధ వర్గాల పలుతరహాల భిన్న మనస్తత్వాలు ప్రజలను సమీకరించి “ఆంధ్ర నాటక కళాసమితి”లో సభ్యులుగా చేర్చి వారి సహకారంతో నాటక ప్రదర్శనలను దక్షతతో నిర్వహిస్తూ, Compromise కాకుండా యెంపిక చేసిన నాటకాలను Regular గా ప్రదర్శింపచేస్తూ, అటు కళాపోషకులకు కళాభిమానులకు వినోదంతోపాటు విజ్ఞానాన్ని చేకూరుస్తూ, యిటు వర్ధమాన నటీనటులకు కళాకారులకు ప్రోత్సాహాన్నిస్తున్న కార్యదీక్షాపరుడు శ్రీ కర్నాటి.

సుశిక్షితుడైన కళాకారులుగల సమాజాలు యీనాడు యెంతో అవసరమన్న తపనతో క్రమశిక్షణతో నాటకాది సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను యెన్నో శ్రమ దమాదులకోర్చి పట్టుదలతో పూనికతో యింకా యీ రోజుల్లో అద్వితీయంగా నిర్వహిస్తున్న కళాకోవిదుడు శ్రీ కర్నాటి.

వయస్సుకంటే చదువుకంటే సంపదకంటే కూడ సౌశీల్యానికి స్నేహానికి. విలువవిచ్చే సంస్కృతి సంస్కారమున్న సౌజన్యమూర్తి, స్నేహశీలి, నిగర్హితు. గొప్ప కళాతపస్వి, మహామనీషి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

అలాంటి వారితో నా స్నేహం నా భాగ్యం.

“ప్రజా నాట్యమండలిద్వారా పెరిగిన హేతువాద కళాకారుడం శ్రీ కర్నాటి”

—అచార్యశ్రీ

అది 1922-45 సంవత్సరకాలం. ఆంధ్ర ప్రజానాట్యమండలి అవతరించింది, మట్టిరోనుంచి మాణిక్యాలను సృష్టించింది, విజయవాడ మాణిక్యాలను కేంద్రమైంది. అనాటి యువతరం కదిలింది. ప్రజాసమస్యలను జానపద కళలద్వారా నాటకాల రూపేణా సంగీతం జోడించి తెలుగునాడును వెలుగులోకి తెచ్చింది ప్రజానాట్యమండలి.

అలనాడు తెలుగునాడులో తెలుగు కళారథం కొత్త మలుపు తిరిగింది. రాష్ట్ర ప్రజా నాట్యమండలికి కీ॥ శే॥ డాక్టర్ గరికపాటి రాజారావు మహోదయులు సారధ్యం వహించారు. కృష్ణాజిల్లా ప్రజా నాట్యమండలికి కీ॥ శే॥ శ్రీ కోడూరి అచ్చయ్య మహాశయులు సారధ్యం వహించారు.

నాటకం “మా భూమి”
తెలుగుబిడ్డా మేలుకోవోయ్
నై జాము తెలుగుబిడ్డా లేచిరావోయ్
ఎవరు యీ నై జాము
ఎవరు యీ దొరలంతా ॥తెలుగు॥

యిలాంటి పాటలు మాటలతో, తెలంగాణాలో తెలుగు భూమిలో ధమధమ మ్రోగినది ప్రజల ధంకా;

వీటి ఆధారంగా కలాలు త్రిశూలాలై బిల్లాలై “పాటలు, నాటకాలు వెలిశాయి. అందులో ఒక్కటి “మాభూమి”. నాటకం రచించిన ఘనత కీ॥ శే॥ సుంకర, వాళిరెడ్డి గారకే దక్కుతుంది. ఆ నాటకానికి సంగీతం సమకూర్చిన ఘనత కీ॥ శే॥ మోహన్దాస్, శ్రీ తాతినేని చలపతిరావుగార్లకే చెందుతుంది.

విజయవాడలోనే శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణగారి సంస్థలో సంగీతం పషా కూర్చుతూ హార్మోనిస్టుగా వద్యాలకు, పాటలకు పనిచేస్తున్నాను ప్రజా నాట్య

మండలి ప్రదర్శనలు నన్నాకర్షించగా ఆ కళాకారుల పరిచయభాగ్యం కలిగింది. ఆ సందర్భంలో హార్మోనియం పనిచేయుటకు నాకు అవకాశం కలిగించారు. మా భూమి నాటకం తయారై ప్రదర్శనలు జరుగుతున్నాయి. ఆ వేదిక, చాలామంది కళాకారులతోపాటు శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యతో మొదటి పరిచయం, ఆనాటినుండి నేటి వరకు అన్నదమ్ముల్లా కళారంగంలో కలిసి మెలిసి జీవిస్తున్నాం.

తర్వాత కాలంలో శ్రీ కర్నాటి అనేక నాటకాలకు సారధ్యం వహించి, ఉక్కు క్రమశిక్షణతో యువ కళాకారులను నమీకరించి, బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలిగా ప్రజల పెద్దల ఆదరాభిమానాలను చూరగొన్న కళాకారుడుగ, దర్శకుడుగ, ఏ దురలవాటు లేని నిష్టా గరిష్టుడుగ తన వ్యక్తిత్వాన్ని రూపొందించుకున్నారు శ్రీ కర్నాటి.

మా భూమి నాటకంలో దొరలకు వెట్టిచాకిరి చేసే ఒక కష్టజీవి పాత్ర “మంగలిరాముడు” ఆ పాత్ర యిచ్చినందుకు మొదట మానసికంగా బాధపడినా క్రమశిక్షణకు లోనై, దర్శకులు చెప్పినట్లుగా జీవంపోసి నటించారు. శ్రీ కర్నాటి ప్రజానాట్యమండలి సమావేశాల్లో ఎప్పుడూ ప్రశంసలే అందుకున్నాడుగానీ ఏనాడూ విమర్శలకు గురికాలేదు.

మదరాసు నగరంలో మా భూమి ప్రదర్శించే అవకాశం వచ్చింది. ప్రముఖులు శ్రీయుతులు కళా వెంకట్రావు, టి. గోపీచంద్, నార్ల వెంకటేశ్వరరావు గార్లు, సినీకళాకారులు, పత్రికా ప్రతినిధులు అరుదెంచారు. ఒక ప్రదర్శనం చూసిన తర్వాత యింకా ప్రదర్శించాలని కోరగా యింకా నాలుగు ప్రదర్శనాలిచ్చాం. దినమణి, దినసరి తమిళ దినపత్రికల్లో ఇద్దరి నటులఫోటోలను ముద్రించి వారి నటనను, నాటక ప్రదర్శనను ప్రశంసిస్తూ పతాక శీర్షికలో ముద్రించారు. అక్కడి నటులలో పెద్ద సంచలనం కలిగింది.

ఆ ఫోటోలు ఎవరివి? “ఎల్లమంద” పాత్ర నటించిన కీ॥ శే॥ చదలవాడ కుటుంబరావు “మంగలి రాముడు” పాత్ర నటించిన శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగార్ల ఫోటోలు. కర్నాటి మహానంద భరిడతుయ్యారు, మెత్తం నాటకదళ సభ్యులందరూ చరమానందం పొందారు. తర్వాత నాటకాన్ని నిషేధించారు పరిపాలకులు.

శ్రీ కర్నాటి వ్యక్తిగతంగా ఏ దురలవాటులేని నిష్టాగరిష్టుడు, భాష మృదు మృదురమైన కై లి, అశ్లీల పదాలు ఎవరు వాడినా నైపుణ్యంగా మృదలిస్తారు. “పని విధానాన్ని విమర్శించ వచ్చుగాని వ్యక్తులను దూషించకూడదు” అనే సూత్రం

పెద్దలు రూపొందించిన దానికి కట్టుబడి ఆచరణలో పెట్టేవారు. ఆ విధంగా అభివృద్ధి చెందారు.

కీ॥ శే॥ పాణిగ్రాహి సుబ్బారావు రచించిన ఒక పాటకు నన్ను సంగీత బాణి సమకూర్చమని కోరారు. ట్యూను చేసి వినిపించాను. బాగున్నదని భావించి దానికి దృశ్యరూపం రూపొందించారు కర్నాటి, పాట పేరేమిటి ?

“ఎరుపంటె కొందరికి భయం భయం.

పసి పిల్లలు వారి కంటె నయం నయం”

అది ఆంధ్ర ప్రజల హృదయాంతరాళాల్లో ప్రతిధ్వనించింది. రచయిత పాణిగ్రాహి ఆనంద భరితుడయ్యారు, నా పాటకు జీవం పోశారని అభినందించారు.

శ్రీ కొడాలి గోపాలరావు రచించిన “చైర్మన్” నాటకం. అది అందరికీ తెలిసిన నాటకమే. ఎన్నో సమాజాలు నటించిన నాటకం. అందులో దొంగస్వాముల పాత్ర కర్నాటి నటించి పాత్రకు జీవం పోశారు, నటనలో ఆయనకు ఆయనే సాటి.

“ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య” అ. ఆలు రానట్టి అన్నయ్య లందరకు అధికార యోగంబు పట్టే నయా”లాంటి వేషం, నెల్లూరు యాసతో అద్భుతంగా నటించే వారు. తన గుమాస్తాను అడుగుతాడు, ఏమని? ఎక్కడ సంతకం పెట్టాలి? పొట్టిదా పొడుగుదా? అడిగి తెలుసుకొని నాలుక బైటపెట్టి అమాయకత్వాన్ని చూపిస్తూ జీవం పోశారు పాత్రకు.

శ్రీ రెంటాల రచించిన “అంతా పెద్దలే” నాటకం. ప్రజా నాట్యమండలి సారధ్యంలో A. B. K ఆధ్వర్యాన కర్నాటి దర్శకత్వాన, వల్లం తదితర శక్తి వంతులైన కళాకారులతో శక్తివంతంగా రసవత్తరంగా ఆంధ్రదేశంలో మద్రాసులో ప్రదర్శనా లివ్వడం జరిగింది. తను నిర్వహించే నాటకాలన్నిటికీ సంగీత దర్శక బాధ్యతకు నన్ను ఎన్నుకొనేవారు. నాయందు అభిమానమేకాని ఆ బాధ్యతకు అర్హుడను కానేమో అయినా ప్రోత్సహించేవారు.

ఇలాంటివి యింకా చాలా ఉన్నవి. తర్వాత కాలంలో విజయవాడ కేంద్రం చేసుకొని పెద్దల సహకారంతో ఒక నాటక సంస్థను స్థాపించి కార్యదర్శిగా ఉంటూ యితర శక్తివంతమైన నాటక సమాజాలను ఆహ్వానించి పరిచయం చేసే విశాల స్వభావంగలవారు బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, కార్యశూరులు.

గత సంవత్సరం శ్రీ చుక్కపల్లి పిచ్చయ్యగారి నాయకత్వంలో శ్రీ కర్నాటి తదితర పెద్దలు రష్యాలో మాస్కో తదితర నగరాలను, సందర్శించి వచ్చారు, కళాకారుడుగ యితర దేశాలు చూసే భాగ్యం కలిగింది కర్నాటికి, చాలా అద్భుత వస్తువులు. ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలతో దిన దినాభివృద్ధి చెందాలని, యువ కళాకారులను తయారుచేసే కళాశాలను పెద్దల సహకారంతో స్థాపించాలని, విమర్శ ఆత్మ విమర్శలను ఆరాధించుటే భాగ్యంగా భావించే యీ కళాకారుడు యెప్పుడూ ముందడుగు వేయాలని ఆకాంక్షిస్తూ శుభాకాంక్షలు అందచేస్తున్నాడు. ఒక గేయంతో.

అరుణారుణ మందారమువై

కరుణామయ బృందావనమై

పరిధవిల్లి పూలు జల్లి

పయనించుము పూల బాట

కళాంధకార బంధురాన

వెలుగునిచ్చు వేగుచుక్కవై

శాంతి క్రాంతి బాటసారివై

పయనించే శ్రీ కర్నాటి :

అక్షరాలు పేర్చినాను.

గుచ్చి కూర్చి తెచ్చినాను,

నవ్యదివ్య శుభాకాంక్షలు

భవ్యోదయాక్షరాశీస్సులు.

లయ తప్పని జీవితాలు

—A. B. అనండ్

సంగీతానికి మాత్రమేకాదు. మనం మాట్లాడే మాటకు నాటక సంభాషణకు కూడా శృతి. లయ ఉన్నాయని మొదటిసారిగా నాకు చెప్పి, వాటి ప్రాముఖ్యాన్ని వివరించి నాకు రంగస్థల గురువుగా నిలిచి ఈనాటి వరకు ప్రశాంతంగా లయ తప్పని జీవితాన్ని గడుపుతున్న శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య అతి నిరాడంబరుడు. నిష్కపటి. చెప్పబడకున్న విషయాన్ని స్పష్టంగా మొహం మీదే చెప్పేయగల నిత్యోహ మాటమైన మనిషి.

ఉన్నత పాఠశాలలో కాలేజీలో ఏవో నాటకాలు ప్రదర్శించి ఉత్తమ నటునిగా అనేక ప్రశంసలు పొందిన నేను 1963 సం॥ లో ఆకాశవాణిలో కాంట్రాక్టు పద్ధతిలో పని చేస్తున్న నాకు సహోద్యోగిగా పరిచయమైన లక్ష్మీనరసయ్యగారు నన్ను చూసిన కొద్ది రోజులకే “నువ్వు రంగస్థలానికి పనికివస్తావు. త్వరలో నేను ప్రారంభించబోయే ‘చైర్ మన్’ నాటకంలో హీరో నువ్వే” అన్నప్పుడు కొంచెం ఖంగు తిన్నాను.

ఎవరీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ? ఎందుకు నన్ను ప్రత్యేకంగా ఆహ్వానిస్తున్నారు ? దీని వెనుక రాజకీయమేమి ? అని ఆలోచించిన ఆక్షణంలో సమాధానం దొరకలేదు కాని 1½ పుష్కరకాలం తరువాత వారితోఉన్న సన్నిహితం ఆయన ఎంత స్నేహశీలో మిత్రుడో తెలియచేసింది.

అప్పుడే కాలేజీ నుండి బయటపడి ఏ ఆటపోటులు అనుభవించని నాకు బయట, రంగస్థలం మీద పెద్దలతో అందులోనూ తిమింగలాల్లాంటి కీ॥శే॥ కె. వి. యస్. శర్మ; కీ॥ శే॥ చదలవాడ కుటుంబరావు, కీ॥ శే॥ నల్లరామమూర్తి, కీ॥ శే॥ ఎ. వి. సుబ్బారావు (జూ) డాక్టరు కె. వెంకటరాజు, సి. రామమోహనరావు, వండ్లూరు సుబ్బారావు, ఎ. శివరామ రెడ్డిగార్ల మధ్య నటించడానికి కొంచెం భయం వేసింది. ఆ మాటే అన్నపుడు గురువుగారు పుట్టినపుడే ఎవరూ పరిపూర్ణులు కారు

ఎవరైనా ఓంకారంతో ప్రారంభించవలసిందే నీకేమే భయంలేదు. నే నున్నాను” అని ఆ బాధ్యత తానే స్వీకరించి ఆ వేషానికి పూర్తి న్యాయం జరిగేట్లు చేసి కృత కృత్యులైన ప్రఖ్యాత దర్శకులు.

డాక్టరు రాజారావుగారి సుశిక్షణలో అనేక నాటకాలలో నటించి మరెన్నో నాటకాలకు సారధ్యం వహించి నటుడు, దర్శకుల సంబంధం తండ్రి, తనంబుల్లా ఉండాలని గురు శిష్యుల్లా ముందుకు చొచ్చుకుపోవాలని నమ్మి అలా ఆచరించిన దర్శకులు,

నాటక ప్రదర్శనకు ముందు సంస్థను స్థాపించి దానికో పేరు వెదుక్కుతూ సంఘసేవ కంకితమైన “దేశ మంటే మట్టికాదు మనుషుల”ని ప్రగాఢంగా విశ్వసించిన గురజాడ అప్పారావుగారిని దృష్టిలో ఉంచుకొని “గురజాడ కళామండలి” అని నామకరణం చేసి దాని నిర్మాతలుగా నన్ను, డా॥ కాకర్లపూడి వెంకటరాజుగారిని నియమించి పేరు ప్రఖ్యాతుల కొరకు కాక సంస్థ చిరస్థాయిగా నిలవాలన్న అభిప్రాయంతో రంగంపై మమ్మల నుంచి వెనుక నాటకాన్ని నడిపించి జీవితంలో ఓ మనసున్న మనిషి డా॥ రాజుగారిని చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయే జీవిత సారధిగా పరిచయం చేసిన సహృదయులు శ్రీ కర్నాటి వారు.

ముఖ్యంగా నన్నాకట్టుకొన్న గుణం నీనీ, రేడియో, రంగస్థల నటుడిగా పేరుమోసిన వ్యక్తి త్రాగుడు, స్త్రీలొలతకు దూరంగా ఉండడమేకాక, కనీసం సిగరెట్టు కూడా కాల్చని మనోనిబ్బరానికి మనసులోనే వారిని ఎన్నో సార్లు అభినందించాను.

ఒక్కో నాటకానికి 3, 4 నెలల కాలం పట్టినా ఎప్పుడూ విసుగు కానీ ఏదోజూ వారి నోటివెంట పరుషమైన, అశ్లీలమైన పదజాలాన్నిగానీ వినలేదు.

చైల్డ్రన్ నాటకాన్ని 72 సార్లు ప్రదర్శించిన “తుఫాను” నాటికను 38 సార్లు ప్రదర్శించిన “పల్లెపడుచు” “ప్రెసిడెంటు పట్టయ్య” “రాతిమనిషి”లాంటి నాటికలు ఎన్నిచోట్ల ఎన్నిసార్లు ప్రదర్శించినా కాలాన్ని పాటించడంలో మాకు మేమేసాటి. మా నాటకాలైనా నెలవారీ కార్యక్రమాలకు బైటవారిని ఆహ్వానించినా 6-00 గంటలంటే, 6-00 గంటలకు తెరతీయవలసిందే. అంత ఆత్మవిశ్వాసంతో పని చేసినవారు చేస్తున్న వారు శ్రీ కర్నాటి.

నాడు శ్రీ నాజర్ తో బుర్రకథ చెప్పినా, శ్రీ మాచినేనితో వీధిభాగవతం ఆడినా శ్రీ నాగభూషణం, శ్రీ మిక్కిలినేని, కీ॥శే॥రామకోటిలతో నాటకమాడినా,

ఏ ప్రక్రియ చేపట్టినా దానితో తమ ప్రజలను చూపి లయతప్పని ఎన్నో జానపద, సాంస్కృతిక కళాఖండాలను ఆంధ్ర దేశానికి అందించిన మేటి కళాకారుడు మా గురువు.

1963 లో నా వివాహాన్ని గురించి వారిని సలహా అడిగినపుడు “సతీసహగమనం” రూపుమాపిన “రాజారామమోహనరాయ్” కన్నా ఒకడుగు ముందుకువేసి వితంతు వివాహాలను ప్రోత్సహించిన “కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారికన్నా మరో అడుగు ముందుకు వేసి 13 సం॥కే పసుపుకుంకుమ తుడిచివేయబడి చాలాలిగా నిలచిన బాల వితంతువును “యత్ర నార్యస్తు పూజ్య నే రమ నే తంత్రదేవతాః” (ఎక్కడ స్త్రీలు పూజింపబడుదురో అక్కడ దేవతలు సంతోషింతురు) అన్న సమ్మకంతో, బిడ్డనుగన్న వితంతువును వివాహమాడడానికి ముందుకు వచ్చిన నిన్ను గౌరవించడం ప్రోత్సహించడం నా విద్యుక్త ధర్మం. నా శిష్యుడు ఇలాంటి ఘనకార్యం యడచేం నాకెంతోగర్వ కారణం” అని నన్ను వెన్నుతట్టి కొండంత అండను ధైర్యం చెప్పిన 5 గురిలో (ఆరుమళ్ళ పుల్లారెడ్డి, కామ్రేడ్ బొమ్మారెడ్డి, కర్నాటకీలక్ష్మీనరసయ్య, నండూరు సుబ్బారావు, Dr. K. వెంకటరాజు ముఖ్యులు.

గోరా గారి సమక్షంలో మానికొండ సుబ్బారావు, సూర్యావతి స్వామి సమత్వానంద, గుంటక నారాయణరెడ్డి గార్ల ప్రాతినిధ్యంతో జరిగిన నా వివాహానికి శ్రీ కర్నాట తన ప్రతినిధిని పంపి అదేరోజు రాత్రి 9 గం॥లకు “చైర్మన్” నాటక ప్రదర్శనానంతరం బందా కనకలింగేశ్వరరావు గారి అధ్యక్షతన “కట్నాలకమ్ముడు పోతున్న ఈ రోజులలో ఏ కట్నకానుకలను ఆశించక నిరాడంబరంగా యింత ఘన కార్యాన్ని సాధించిన నీకు ఆశీస్సులు అంటూ సజలనయనాలతో అక్కున చేర్చుకొని అభినందించిన మానవతావాది శ్రీ కర్నాట.

నేను, బీరం మస్తాన్ రావు, M. వీరభద్రరావు, కుమారి ఫణి, శాస్త్రిగార్లతో నెల్లూరు పరిషత్ లో డైరెక్షన్, ప్రొడక్షన్ లకు బహుమతులు తెచ్చినపుడు గౌరవ సభ్యులు పెండ్యాల నాగేశ్వరరావుగారి అధ్యక్షతన కనిగిచర్ల శేషయ్యగారి మేడమిద గొప్పవిందుచేసి “నటుడన్న వాడు చిన్నవాడైనా, పెద్దవాడైనా క్రమశిక్షణతో మెలిగినపుడు ఘనవిజయాలను సాధించవచ్చు”నని మమ్మల్ని ఆశీర్వాదించినరోజు నాటికీ మరచిపోలేనిది.

రేడియోలో ఆనాటి “ప్రతిమ” నాటికనుండి ఈనాటి “ప్లాస్టిక్ పూలు” సీరియల్ నాటకం వరకు నాకు సహకరిస్తూ వస్తున్నవ్యక్తి. తనకంటూ ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్న వారిలో కీ॥శే॥ వెంకటేశ్వరరావు, శ్రీ కర్నాటి, Dr. N. V. R. సాంబశివరావు (నిలయ కళాకారులు కాక) లాంటి ప్రముఖులు మనకు కొందరే కనిపిస్తారు. కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించేది తనకన్నా చిన్నవారైనా పెద్దవారైనా వారికి పూర్తి సహకారాన్నిచ్చే సహృదయం, క్షమ కలవారిలో లక్ష్మీనరసయ్య గారు ప్రథములు

అచాలగోపాలం తమ స్నేహాన్ని కాంక్షించే శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య అజాతశత్రువుగా, క్రమశిక్షణతో జీవితాంతం ఆయురారోగ్యఐశ్వర్యాలతో హాయిగా సుఖంగా, శాంతియుత సహజీవనాన్ని పాటిస్తూ నాటకకళకు ఇతోధికంగా కృషిచేస్తూ జీవించాలని ఆశిద్దాం.

*

*

*

కర్నాటి శ్రేయఃకామి
ప్రేమమూర్తి
డా॥ పి. రామకృష్ణరావుగారు

‘కర్నాటి’ కాదు ! కళనాటి !!

—డి. యన్. యన్. మూర్తి
రంగస్థల దర్శకుడు, హైదరాబాద్.

మనకెన్నో కళారూపాలున్నయ్, జానపదకళలు, గ్రామీణకళలు, పద్య నాటకాలు, వచన నాటకాలు, ప్రయోగాత్మక నాటకాలు. మూకాభినయాలు, ప్రబోధనాటకాలు, రేడియోనాటకాలు సంచారనాటకాలు ఇలా ఎన్నో శాఖలు నాటకరంగంలో ఊన్నయ్. ఇన్నింటిలోను ప్రవేశముండి ప్రావీణ్యం సంపాదించడం ఎంతో గొప్ప విషయం. ఆ ప్రావీణ్యాన్ని సంపాదించిన కళామూర్తి శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య గారు.

యాభై నాలుగు సంవత్సరాల వయసులో కూడా, నలభై సంవత్సరాలనుండి కళారంగానికి పేవచేసిన కర్నాటిగారు ఇంకా యువకులే. “మన కళలన్నీ ప్రేక్షకుల కోసమే. వారిని చైతన్య వంతుల్ని చెయ్యాలి” అనే దృక్పథం ఆయనలో బలంగా నాటుకుపోయింది. ప్రజానాట్యమండలి ద్వారా ప్రజల్ని ఉత్తేజపరిచే బుర్రకథలు, జముకుల కథలు చెప్పారు. వీధిభాగవతాలు, విచిత్రవేషాలు వేశారు. మాఘామి, అల్లూరి సీతారామరాజు. అంతా పెద్దలే, ఎవరు ద్రోహి లాంటి నాటకాల్లో నటించారు, దర్శకత్వం చేశారు. తాము నమ్మిన సిద్ధాంతాల్ని కళారూపాలద్వారా ప్రజలకు చాటి చెప్పి తాను ఆచరించి చూపించారు.

“నాటకానికి ప్రేక్షకుడు కావాలి. కనుక ప్రేక్షకులను ముందు తయారు చెయ్యాలి” అనే సూత్రాన్ని పదేపదే చెప్పే లక్ష్మీనరసయ్యగారు విజయవాడలో గత 16 సంవత్సరాల నుండి దిగ్విజయంగా నడుస్తున్న ఆంధ్రనాటక కళాసమితి’ ప్రేక్షక సభ జన్మించడానికి కారకులు. ఆ సభ కార్యదర్శిగా ఎందరో ఔత్సాహిక కళాకారులకు నాటక ప్రదర్శనావకాశాలు కలిగించారు. మంచి నాటకాలను ప్రేక్షకులకు చూపించి వారితో నాటకాభిమానాన్ని పెంచారు. విజయవాడలో ఇలాంటి ప్రేక్షకసభలెన్నో ప్రారంభమవడానికి మార్గదర్శకులు లక్ష్మీనరసయ్యగారే.

నటుడిగా, వక్తగా దేశమంతా తిరిగారు. రష్యా, ఆఫ్ఘనిస్తాన్ లాంటి దేశాలు తిరిగి అక్కడి కళారూపాలను ఆకళింపు చేసికొన్నారు.

జానపద కళల మీద ఉపన్యాసాలిచ్చారు.

ఆయన జానపద కళాకారుడు.

పద్య నాటకపు నటుడు.

వచన నాటకపు నటుడు.

రేడియో నాటకపు నటుడు. సినిమా నటుడు.

ఆయన దర్శకుడు మంచివక్త. పేరుబొందిన న్యాయనిర్ణేత. తాను నమ్మిన సిద్ధాంతాకోసం కళాకోసం ఎన్నో త్యాగాలు చేసినవాడు.

అందుకే ఆయన కర్నాటి, కాదు, 'కళనాటి'.

*

*

*

శ్రీ కర్నాటిని అభినందిస్తున్న వారి మిత్రులు
శ్రీ పెరుమాళ్ల వెంకటేశ్వరరావు

అ భీ నం ద న

1. ఏకాంకుండు, నటాధి దై వతము, గౌరీశుండు కర్ణాటి అ
క్షీనర్సయ్యకు భోగభాగ్యయుత సుశ్రీ కీ ర్తివర్షించి, ని
త్యానందం బొనగూర్చి సాకుత, కళాహ్లాదానుమోద ప్రస
న్నానూ నాకృతి సత్సభల్ వెలసి ధన్యత్వము వర్ణిల్లుతన్
2. అగ్గిరాముడు, పుట్టిల్లు నాది ఫిల్ము
లందు నటించి విఖ్యాతి నందినావు
జానపద కళారూప ప్రశస్త నటన
నిన్ను జెప్పి మరొక్కని నెన్నవలయు
3. ప్రజల సమస్యలన్ వెలికి పాతర లాగితి, నృత్త నాటక
ప్రజము నటించి సంస్కరణ భావములన్ ప్రజలందు నాటుచున్
విజయము నందినావు, కడు విశ్రుత కీ ర్తిగణించినావు, కో
టి జనము మెచ్చ సత్కృతి కడింది గడించితి నూత్నకోభతో
4. రేడియో నాటికలను సంవృతము గూర్చి
సౌగసులన్ నింపి యశము విశ్రుతమొనర్చు
కొను కళారాధనమునకు కొలువు కూట
మైత్రి నర్సయ్య నామ నమ్మాన మాన్య

విజయవాడ

10.12.1966.

శుభం భూయాత్

శ్రేయోభిలాషి

పిళ్ళా వేంకటరత్న కవి

జానపద కళాకారుడు కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య

—అత్తిలి కృష్ణారావు

M. A., D. T. A. (Acting) D. T. A. (Play writing)

Head of the Department of Theatre Arts.

Andhra University

ప్రకృతినుండి ధ్వనీ, ధ్వనినుండి సంగీతమూ వింటున్నాం. అందుకే ప్రకృతి అంతటా సంగీతమున్న దన్నాడు బైరన్ మహాకవి. ప్రకృతి ఒడిలోనే పెరుగుతూ, ఛందోరీతులనుగానీ, వాని పోకడలనుగానీ యేవీ ఎరుగని జానపద రచయితల సహజ కవితాగానామృత బిందువులే జానపద గేయాలంటారు. అధమం పదకొండవ శతాబ్దం నుంచి నేటివరకు ఎందరు తెలుగువారు తెలుగునాటపుట్టి కవితాత్మను జీర్ణించుకొని, కవితా హృదయాలు స్పందింపగా తెలుగుల వాతావరణాన్ని, కవితారాగ వాహినులతో ముంచెత్తి వుంటారు?

సంస్కృతపు సావిళ్ళలో కొలువుతీరిన పండిత ప్రకాండులు వారికేసి చూడక. వారు పాడింది సారస్వతవేమోననై నా క్రీగంట చూడక కనీసం విననై నా వినకుండా వున్నప్పుడు, జాతి జీవననాడిని మీటి మేల్కొలిపి జానపదాలద్వారా, బుర్రకథల ద్వారా జాతీయ జీవిత రేఖలమీద వెలుగును వెదజల్లినవాడూ, తెలుగువారి జాతీయ జనపధికుడూ శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య. స్వతంత్రదేశంలో స్వాతంత్ర్యమంటే అభిమానమూ దాన్ని రక్షించుకోవలసిన బాధ్యతా ప్రజల జీవనాళాల్లో ప్రవహింప జేయడమే లక్ష్యంగా పెట్టుకుని అనేక జానపద కళారూపాలైన వీధిభాగవతాల్నీ, డప్పుల నృత్యాల్నీ, జముకుల కథల్నీ సామాజిక నవచైతన్యానికి ప్రయోగించిన జాన పద ప్రయోక్త శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య:

జానపద వాఙ్మయమే ఏ జాతియొక్క నిజ సంస్కృతినై నా, జీవిత పరమావ ధుల్నీ, లక్ష్యాలనూ వారసుభవించిన సుఖదుఃఖాలను వ్యక్తం చేయగల ఏకైక సాధనం.

కానీ

ఆ పాటలన్నీ ఏవయ్యాయి?
 ఆ పాటలన్నీ ఏవిప్పుడు?
 ఆ సుద్దులన్నీ ఏవయినాయ్?
 ఆ సూక్తులన్నీ ఎక్కడున్నాయి?
 ఆ గాథలన్నీ ఏవి!
 ఆ కథలన్నీ ఏవయి పోయ్యాయి?
 అని ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే
 సమాధానం

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారు చెప్పగలరు:
 అందుకు నిదర్శనం
 విజయవాడలో పేరెన్నికగన్న సాంస్కృతిక వేదిక
 “ఆంధ్రనాటక కళాసమితి”

*

*

*

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరించిన ఆంధ్ర నాటక కళా సమితి సహాయ కార్యదర్శి
 శ్రీ బెల్లంకొండ మూర్యనారాయణగారు.

“కళా బంధు”

సంఘారి వెంకటేశ్వర్లు

నటుడు - ప్రయోక్త

పాతికేశ్వ పరిచయం మా ఇద్దరికి : నా కంటె అన్నిటా పెద్ద : నాజరుగారు బుర్రకథ చెపుతుంటే రామకోటి హాస్యానికి జోడించి మా లక్ష్మీనరసయ్య రాజకీయం చెపుతూ జోడుగుమ్మెటల్ని లయబద్ధంగా విన్యాసాలుచేస్తూ శ్రావ్యంగా గానంచేసి ప్రేక్షకుల్ని మంత్రముగ్ధుల్నిచేసే ఆ సన్నివేశం మరువరానిది. మళ్ళీ రానిది. తెలుగుదేశం నాలుగు చెరుగులా తిరిగి, జానపద సాహిత్యాన్ని సేకరించి వాటి బాణీలను అధ్యయనంచేసి మూడు దశాబ్దాలపాటు ప్రజల కందించి ఆనంద పరచిన దిట్ట శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య.

ఒక క్రొత్త నాటకం ఆయన ఆధ్వర్యంలో తీసినపుడు చూడాలాయన మనో వేదన. రిహార్సల్స్ కి సరిగా రానివాళ్ళను, చిన్నవేషమని గుణిసేవాళ్ళను అనేక రకాల బాధలు పెట్టేవారినందరినీ బుజ్జగించి వారికి కావలసిన నదుపాయాలన్నీ అమరుస్తూ నాటకం పడేవరకు నిద్రాహారాలుమాని నాటకాన్ని ప్రజారంజకంగా చూపాలనే కోరికతప్ప మరే ధ్యేయంలేని ఆయన నిస్వార్థ కళా సేవచూస్తే నా కెంతో అభిమానం. ప్రేమ.

రేడియో రంగస్థల నటునిగా, జానపద కళా నిష్ణాతునిగానేగాక అంతకుమించి నానాటికి దిగజారిపోతున్న ఔత్సాహిక నాటకరంగానికి ఆయన చేస్తున్న నిస్వార్థ సేవకు ఔత్సాహిక నాటకరంగం ఆయనకు ఋణపడి ఉంటుందని నా నమ్మకం. మంచి నాటకాలు దొరక్క, ఆడిన నాటకాలు చూడలేక జనం పారిపోతున్నా, నాసితో గేరునాటకం ఎక్కడుందో వెతికి పట్టుకుని ఆడించి బాగాలేదని చప్పరిస్తే సభ్యులకు నచ్చచెప్పుకుని ఎవర్నీ కష్టపెట్టక చేస్తున్న ఆ కళాసేవ నిష్కల్మషమైంది! అందుకే నా ఆయుర్దాయం గూడ పోసుకుని మా లక్ష్మీనరసయ్యగారు మరింతకాలం కళకు సేవచేస్తూ జన్మను సార్థకం చేసుకోవాలని మనసారా కోరుకుంటున్నాను.

డా. పి. ఎస్. కాలేన్ అధ్యాపకులు, విద్యార్థులు, శ్రీకర్నాటికి జరిపిన సన్మాన సభలో ప్రధాన్మంత్రి శ్రీ చంద్రశేఖరన్

అభినందనము

అయ్యునికి తాండవకృష్ణ, ఎం. ఏ.

(విశిష్ట సభ్యులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ నృత్య అకాడమీ)

ప్రతి మానవునిలోనూ - ప్రకృతి సంభవాలైన గుణత్రయం - సాత్విక రాజసిక తమోగుణాలు - ఇంతో అంతో ప్రకోపించి ప్రకాశిస్తాయి.

అలాగే రంగస్థలమందు ప్రదర్శితమైన పాత్రలలో కూడా ఆయా గుణాలు పాత్రోచితంగా యథాయోగ్యంగా ఆయా పాత్రధారి ప్రదర్శిస్తాడు.

రాజన ప్రవృత్తిగల "రాజు" వేషం ధరించినపుడు రాజనము - ఆసురీ ప్రవృత్తి గల రాక్షసవేషం ధరించినపుడు తామసము - అలాగే సాత్విక గుణప్రధానమైన పాత్రలు ధరించినపుడు సాత్విక గుణము - పాత్రధారియైన నటుడు యథానుగుణంగా రంగస్థలమందు ప్రదర్శించి సామాజికుల ప్రశంసాపాత్రుడౌతాడు.

కాని, పాత్రధారిమాత్రం - ఆయా పాత్రలలో ప్రదర్శించిన ప్రవృత్తుల కభిన్నుడై 'తాను' తానుగానే మిగలడు. నిత్యం అనేక పాత్రల భిన్న భిన్న మనస్తత్వాలను సమర్థంగా ప్రదర్శించే అభినయ సౌలభ్యాన్ని తన సొంతం చేసికొని మనన శీలుడైన నటుడు - పూర్వజన్మ సంస్కారాల ప్రాతిపదికగా క్రొత్త సంస్కారాలను సంతరించుకొని పాతక్రొత్తల మేలుకలయికగా క్రొమ్మెలుగులు చిమ్మె ఒక వినూత్న సంస్కారాన్ని సంపాదించి ఆయా త్రిగుణాలకు అతీతుడుగా మారటానికి పరిపక్వ స్థితిని పొందటానికి ఆత్మదర్శనం చేసుకోటానికి మంచి అవకాశం వుంది. సమర్థుడైన నటుడు ఈవిధంగా తన జీవితంలో ఒక వినూత్నానుభూతిని పొందుతాడు.

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్యగారి జీవితంలో ఇటువంటి అనుభూతి లభించింది వారికి.

వారు విభిన్న మనస్తత్వాలుగల వివిధ పాత్రలను ధరించి రంగస్థల నటనానుభవం సంపాదించి ప్రజల ప్రశంసలను, మన్ననలను పొంది స్వతఃగా వినూత్న సంస్కారం పొందారు. వారిలోని ఆ సంస్కారం వారితో సాన్నిహిత్యం సంపాదించిన వారికి సాక్షాత్కరిస్తుంది. మనిషిలోని మంచిని పెంచి మమతను పోషించే మానవతావాది లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

జన్మించినది కృష్ణాజిల్లాలో అయినా చిన్నతనంలోనే వీరు తెలంగాణా తరలి వెళ్ళి అక్కడే పెరిగి పెద్దవారయ్యారు. ఆనాటి రాజకీయ వాతావరణంలో మసలి ఆంధ్రమహాసభ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొని ప్రజాహిత కార్యక్రమాల్లో భాగస్వాములయ్యారు.

ప్రజల్లో చైతన్యస్ఫూర్తి ని పరిపూర్ణంగా ప్రకాశింప చెయ్యాలంటే కళా రూపాలు చేపట్టాలి. ఉపన్యాసాలకంటే - ఆట, పాట, అభినయం కలిగిన నాటకం, నాట్యంవల్ల ప్రజల్ని ప్రబోధితుల్ని చెయ్యటం సులభతరము.

ప్రజల హృదయాల్ని ఆకర్షించి సూటిగా వారిని ఆకట్టుకోవాలంటే జాన పద కళారూపాల ప్రదర్శనవలన అది సుసాధ్యం అవుతుంది. జానపద కళారూపాల్లో వీధి భాగోతం - బుర్రకథ ప్రజా ప్రబోధానికి అత్యంత అనువైన రూపాలు.

ఆంధ్రదేశంలో కూచిపూడి భాగవతులు, మాల దాసరులు వీధి భాగోతాలు ఆడి ప్రజలకు సన్నిహితులయ్యారు అనేక వందల సంవత్సరాలనుండి.

వీధిలో - నాలు బజారులమధ్య ప్రదర్శించేవారుగాన ఇది వీధిభాగోతం అయింది. భాగవతంలోని ఇతివృత్తాలు ప్రదర్శించడం వారికి అనూచానంగా వస్తోన్న ఆచారం.

కూచిపూడివారి భాగవతంలోని మెళకువలు మాల దాసరులలోని మారవం - రెంటినీ రంగరించి శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ముఖ్యంగా 'ప్రహ్లాద' వీధి భాగోతాన్ని ప్రత్యేక ఫణితిలో ఫక్కిలో వీరు తయారుచేసి కలకత్తా, బొంబాయి, ఢిల్లీ మొదలగు ప్రదేశాల్లో ప్రదర్శించి కళాకారుల మన్ననలు పొందారు. ఈ భాగోతంలో వీరు స్వయంగా హిరణ్యకశిపు పాత్ర ధరించారు. ఆనాటి బ్రాడ్ కాస్టింగ్ మంత్రిగా ఉన్న ఆర్. ఆర్. దివాకర్ గారిముందు ప్రదర్శించి ప్రత్యేక ప్రశంసలకు పాత్రులయ్యారు.

వీధి భాగవతాల్లో 'ప్రహ్లాద' ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగింది. హిరణ్యకశిపుని వేషానికి తగిన శరీరపుష్టి, శరీరం లక్ష్మీనరసయ్యగారికి సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. "రాజు వెడలె రవితేజమలర - నభాసలికి" అనే దరువును అందుకుంటూ రాజరీవితో, దర్పంతో - హుందాగా అడుగులు వేసికొంటూ రంగస్థలంమీద ప్రవేశించే లక్ష్మీ నరసయ్యగారు హిరణ్యకశిపుడు ఈ మోస్తరుగా ఉంటాడు కాబోలు అనిపించేవారు రసకజన మనోభిరామంగా.

భక్తుడైన ప్రహ్లాదునియందు - ఒక వంక కుమారుడనే వాత్సల్యం, విష్ణు సేవాతత్పురుడైన పరిసంధిని ఆరాధిస్తున్నాడనే క్రోధం, మాత్సర్యం - అహంకారం.

ఇవన్నీ హిరణ్యకశిపుడుగా లక్ష్మీనరసయ్యగారు అభినయిస్తూంటే సామాజికులు స్బులై నిశ్చేష్టులై రసావేశం పొందేవారు.

‘ప్రహ్లాద’ ను లక్ష్మీనరసయ్యగారు స్వయంగా దర్శకత్వం వహించి వీధి భాగవతంగా తీర్చిదిద్దారు. తాను హిరణ్యకశిపునిగా అభినయించటమే గాకుండా ఇతర పాత్రలను - లీలావతి, నారదుడు, చండామార్కులవారు, ఇంద్రుడు, నరసింహస్వామి మొదలైన పాత్రలను కూడ తీర్చి దిద్ది, - దర్శకుడుగా ‘ఓహో’ అనిపించుకున్నారు. ‘ప్రహ్లాద’ భాగోతం లక్ష్మీనరసయ్యగారి ప్రజ్ఞాపాటవాలకు నిక షోపలంవంటిదని రసజులు ‘భేష్’ ‘భేష్’ లు పలికారు. ప్రజా హృదయాల్లో ప్రవేశించాలంటే కళారూపాల్లోని రెండవదైన బుర్రకథను చేపట్టాలి.

ఆ రోజుల్లో మోరంపాడు పోతు వీరయ్య దేవర (రెంటపాళ్ళ గుడ్డి జంగం దేవర) బుర్రకథల్లో కథాకథనం చెప్పటంలో అందెవేసినచేయి. అతడు సర్వాయి పాపడు, “సముద్ర మధనం” “వరహావతారచరిత్ర” మొదలైన బుర్రకథలు చెప్పి ఆంధ్రదేశం అంతటా ఒక అలజడి సృష్టించారాయన. తరువాత చెప్పుకొదగిన వ్యక్తి చొడ్డవరపు వేంకటస్వామి. వేంకటస్వామి మేనల్లులవద్ద లక్ష్మీనరసయ్యగారు బుర్రకథల్లో శిష్యరికం వహించారు.

నరసయ్యగారు ప్రముఖంగా పాల్గొన్న బుర్రకథలు— “పల్నాటియుద్ధం” “సర్వాయిపాపడు” “అల్లూరి సీతారామరాజు” “దేశింగురాజుకథ, “తెలంగాణా పోరాటం”, “కష్టజీవి” మొదలైనవి.

ఈ పై కథలన్నీ వీర, భయానక, భీషత్స, కరుణాదృశ్య రసప్రావీణతలగుటచే శ్రోతల హృదయాలను ఆయా రసాభినయంచేసి లక్ష్మీనరసయ్యగారు ఉజ్జాత లూగింపచేసేవారు. స్వయంగా కథాగానం చెయ్యటమేగాక ప్రసిద్ధులైన నాజర్ గారితో కూడ లక్ష్మీనరసయ్యగారు పాల్గొన్నారు.

ఈ విధంగా ప్రజాకళారూపాల్లో పాల్గొని ప్రజల హృదయాలను ఆకర్షించి ప్రజాబంధువయ్యారు లక్ష్మీనరసయ్యగారు.

సాధారణంగా కాళాకారులకు ఒక అప్రతిష్ట ఉంది. నట విట గాయకులు అపాం కేయులన్నారు. వారు నైతిక విలువల్ని పాటించకపోవటంవల్ల ఈ సూక్తి ప్రచారంలోకి వచ్చింది. లక్ష్మీనరసయ్యగారు కాళాకారులైన నైతికనిష్ఠ కలిగి నీతి నియమాల్ని పాలించేవారు. వీరు నటులు, గాయకులు కూడ. కాని విటులుమాత్రం కారు. దీక్షతో, దక్షతతో క్రమశిక్షణాపూర్వకంగా నైతిక విలువల్ని పోషించి సాటి సహచరులలో మచ్చలేని చంద్రుడుగా వెన్నెలలు వెలసించారు. ఇదీ వీరి జీవితంలోని వైశిష్ట్యము.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే లక్ష్మీనరసయ్యగారు శాంత గంభీర స్వభావులు, పౌజన్యమూర్తి. సహనశీలి, స్నేహపాత్రులు.

ప్రకృతి పరిశీలనాశక్తి, మానవుని మనస్తత్వ పరిశోధనా దక్షత నటుల కుండవలసిన ప్రధానమైన సామగ్రి. ఈ దక్షత లక్ష్మీనరసయ్యగారిలో అక్షరాలా ప్రత్యక్షమవుతుంది.

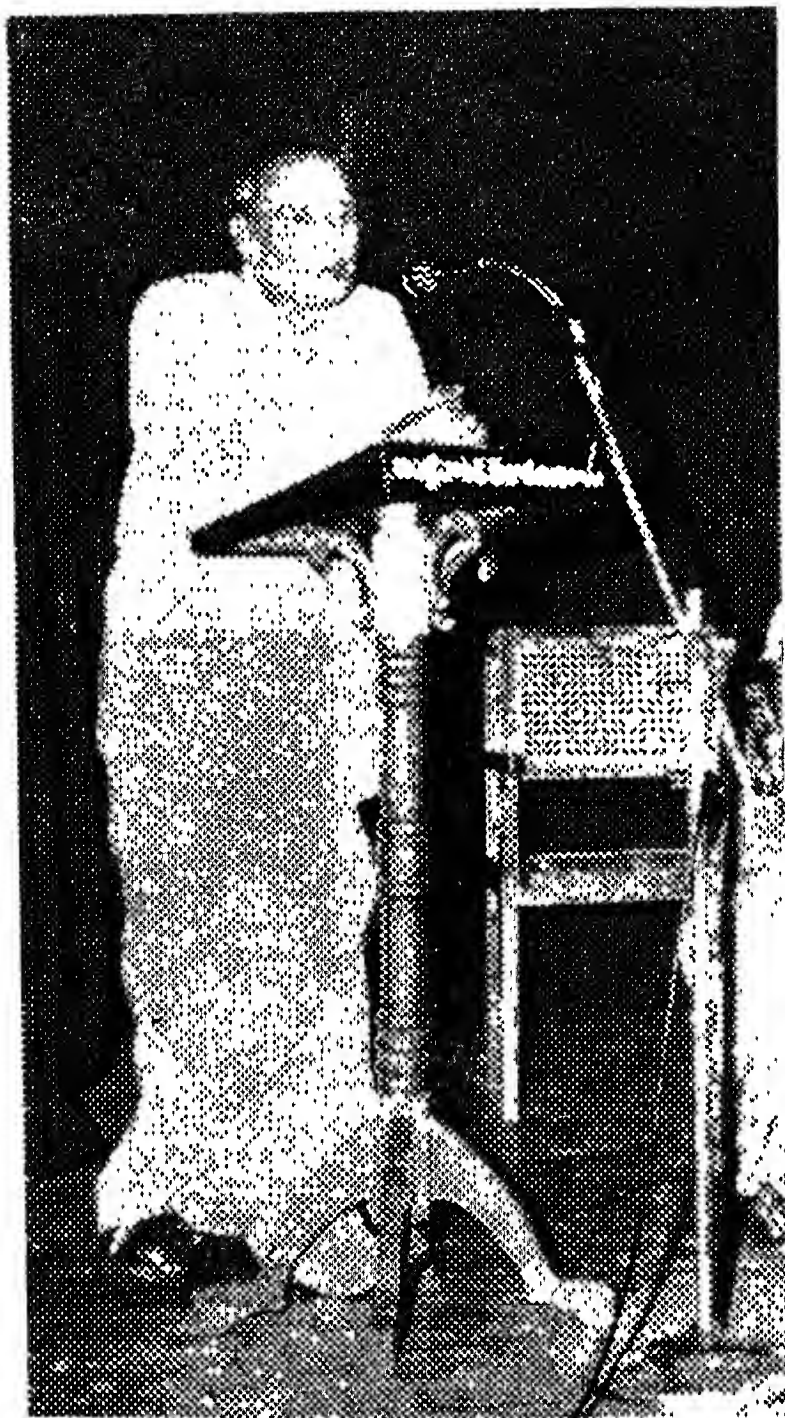
ఈ పై రెండూ నటుని కెంత ప్రధానమైనవో ఒక కార్యాచరణశీలునికి (organiser) కూడ అంత ముఖ్యమైనవే. అందుచేతనే లక్ష్మీనరసయ్యగారు సుమారు రెండు దశాబ్దాలు పౌరపౌచ్చెములు లేకుండ ఆంధ్ర నాటక కళాసమితికి ఆధ్వర్యం వహించి కార్యనిర్వహణ చేసికొంటున్నారు.

ఇట్టి కళాకారునికి, కార్యశీలికి భగవంతుడు ఇతోధికంగా ఆయురారోగ్యాలను శక్తియుక్తులను, ఇచ్చి రక్షించుగాక అని శుభాకాంక్షల నందజేస్తున్నాను.

శ్రీ కర్నాటిని అభినందిస్తున్న పురప్రముఖులు, కళాప్రోషకులు, నటరాజ కళా మండలి అధ్యక్షులు శ్రీ పొట్టి సూర్యనారాయణ

శ్రీ కర్నాటాని అభినందించిన పలువురు ప్రముఖులు

డా॥ సంజీవదేవ్

శ్రీ పి. భోజిరావు

కళాప్రహరణ్ రాం దాశరథి-డి.ఎల్.

శ్రీ తేజలి శేషగిరిరావు

శ్రీ కర్నాటక సత్కరించిన పురస్కరములు శ్రీ తేజప్రోలు బాపనయ్యగారి

శ్రీ కర్నాటని అభినందిస్తున్న "అందరికీ అన్న" శ్రీ వెనిగళ్ళ వెంకటేశ్వరరావు

శ్రీ కర్నాటక నాటక పత్తములతో సత్కరిస్తున్న మిశ్రులు శ్రీ జొన్నాదుల కోటేశ్వరరావు

శ్రీ కర్నాటిని సత్కరిస్తున్న ప్రియమిత్రులు శ్రీ గ్రాధి పు బ్రహ్మశ్రీగారు.

శ్రీ కర్నాటితో కళాపోషకులు శ్రీ సజ్జాకోటిసూర్యప్రకాశరావు చౌదరి

చంద్రుసికో నూలుపోగు— శ్రీ బొర్రా పాండురంగ శాస్త్రి

శ్రీ కర్నాటని సత్కరించిన కళాపోషకులు శ్రీ పెరుమాళ్ళ వెంకట సుబ్బారావు

శ్రీ కర్నాటని సత్కరిస్తున్న ప్రముఖ సాహితీవేత్త శ్రీ జుధ్యాల మహతీ శంకర్

శ్రీ కర్నాటికి సన్మాన పత్రం సమర్పిస్తున్న సన్మాన సంఘం కన్వీనర్ మరియు
బీసెంట్‌రోడ్ రిజెల్ క్లాత్ మర్చంట్స్ అసోసియేషన్ అధ్యక్షులు
శ్రీ శిషా వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శర్మ

కళ : మహాపురుషుల సూక్తులు

సంకలనం : జె. నరేంద్రదేవ్

మానవుని హృదయమును మధురానుభవంతో ఆనంద పరవశం చేయు షిద్య 'కళ'. చిత్రం, శిల్పం, నాటకం, సంగీతం, సాహిత్యం అనునవి లలిత కళలు. ఇవి మానవునకు వినోదాన్ని అందిస్తాయి. హృదయ వికాసమునకు, పరివర్తనకు తోడ్పడతాయి.

వా సవికతయే నిజమైన ప్రజాస్వామ్య కళ. — కోరె

కళను ఆస్వాదించడంలోనే కళ వుంది. — ఓవిడ్

కళ ఒక సాధనం.. జనచైతన్యానికి అదొక ఆయుధం. — ఒక స్త్రీ

కళ అనేది ప్రజలకు చెందిన ఆస్తి. అది గనిలో నుంచి తీసిన బంగారం. అది ప్రజల హృదయ కుహరాల్లో నాటుకుపోయి, వారి అభ్యుదయానికి మార్గదర్శకం కావాలి. — లెనిన్

కళ ఒక విషయం కాదు — ఒక అనుభవం. — జోసెఫ్ ఆల్ఫర్డ్

కళలో ఆకస్మికాలు లేవు. నిర్విరామకృషి యొక్క ఫలాలు మాత్రమే వున్నాయి. — స్టానిస్లావిస్కీ

ఒక వ్యక్తి తాను అనుభవించిన ఆనందాన్ని ఇంకొకరిలో కలిగించడానికి చేసే ప్రయత్నమే కళ. — టాల్ స్టాయ్

సత్య, శివ, సుందరాలతో కూడిన చె.. తన్య ప్రపంచాన్ని మానవునికి అంద జేయడమే కళ యొక్క లక్ష్యం. — టాగూర్

ఉత్తమ కళచే మానవుని మేధస్సు, భావములు ఆకర్షింపబడతాయి. మనస్సు నకు కలుగు ఆనందమే ఉన్నతమైన ఆనందం. — అరిస్టాటిల్

కదిలించడం కళాకారుని కర్తవ్యం. నిద్రపోయే వాళ్ళని తట్టి మేల్కొల్పడం, నిర్లిప్తత నిండిన యీ ప్రపంచాన్ని కుదిపివేయడం అతని విధి; కళాకారుడు మనిషి ఆత్మలో మెదిలే సృజనాత్మక చైతన్యం. — డా॥ నార్మన్ బెత్మాన్

సౌందర్యం కళారచనలోని నిరర్థక విషయములను త్రోసి పుచ్చుతుంది.

— మైకెలాంజిలో

సత్యానుభూతియు, సౌందర్యానుభూతియు ఒకటిగా భాసిల్లుతాయి. సత్యమే సుందరము. సౌందర్యమే సత్యము. — కీటున్

కళాకారులు, రచయితలు సమాజంపట్ల, మానవాభ్యుదయం పట్ల విశ్వాసాన్ని సామాజికుల్లో ప్రతిష్ఠించాలి, నైరాశ్యాన్ని చీల్చి చెండాడి ఆశాజీవులుగా తీర్చిదిద్దాలి. — బెర్కసాన్

అందమైన పదాలను ఏర్పికూర్చినంతమాత్రాన అది కళ కాదు — మానవుడి భవిష్యత్ ఎడల సానుభూతిలేని కళ మానవుణ్ణి స్పందింపజేయజాలదు. — బ్రెహ్మ

మనం నిష్పాక్షికంగా చర్చించాలనుకుంటే పాత కళారూపాలన్నీ అనుసరించడం, ఈనాడు దాన్ని ఒక చక్కని ఉద్యమంగా చేయడం అవసరమే. — లూషన్

రత్నమును రాపిడి లేకుండా మెరుగుదిద్దలేము. ఏ మనుష్యుడు కష్టాలు పడకుండా ఉత్తముడు కాలేడు. — చైనా సామెత

ఉన్నతమైన కళ ఎప్పుడూ మానవుడు దౌన్నత్యాన్ని అందుకోవాలని చేసే ప్రయత్నాన్ని ప్రతిఫలిస్తుంది. — చలం

కళ ప్రకృతిని అనుకరిస్తుంది. భావనాత్మక సృష్టి ప్రతిసృష్టి అనీ, ఆలోచనతో చేసేది సృష్టియనీ, నేర్పుతో నిర్వహించేది కళ అనీ, ఈ రెంటి మేటి సమన్వయమే కళాత్మక సృష్టి అంటారు. — మిల్టన్

విద్య విజ్ఞాన సముపార్జనకు తోడ్పడుతుంది. కళ జీవితాన్ని సౌందర్యమయం చేస్తుంది. విద్యకూ, కళకూ ఉన్న తేడా ఇదే. — ఒక సాహిత్య విమర్శకుడు

ఎన్నో కష్ట నిఘరాల కోర్చి, శ్రమశక్తితో సౌందర్యమయం, సౌభాగ్యవంతంగా మలచుకొన్న యీ భూగోళం మొత్తం డబ్బు ప్రోగు చేసుకొనడం తప్ప మరే పని చేయలేని కొద్దిమంది దురాశాపరుల విషకౌగిళ్ళలో చిక్కుకొనడం ఎంత బాధాకరంగా, జుగుప్సాకరంగా వుంటుందో ఆలోచించండి. శాస్త్రవేత్తలు, సాంకేతిక నిపుణులు కవులు — కార్మికుల శారీరక మానసిక శక్తుల కృషి ఫలితంగా మనం నిర్మించుకొన్న రెండవ ప్రకృతియైన సంస్కృతిని కొద్దిమంది వ్యక్తులు బంగారపు ముక్కలుగా, చెక్కులుగా మార్చుకొన గలుగుతున్నారు. — గోర్కి

తిండికి లేని జాతికి మతంగాని, కళగాని ఉండటానికి వీలులేదు. అన్నార్తులైన ప్రజాకోటికి ఉపకరించేది ప్రతీదీ నా కంటికి అందంగా కనబడుతుంది. — గాంధీజీ

మానవ జీవితం కేవలం తిండికోసమే కాదు. — ఆర్యోక్తి

ప్రజల జీవన సమస్యలతో సంబంధం లేని కళ నిరుపయోగం.

— జవహర్ లాల్ నెహ్రూ

గ్రామీణ యశోవైభవాన్ని, పూర్వులు సృష్టించిన కళాఖండాలను తలచుకొని మురిసిపోతూ కూర్చుంటే ప్రయోజనం లేదు. ఈ యుగంలో జీవిస్తున్న మనం మన తరంలో మహోజ్వల చరిత్రను సృష్టించి దేశానికి కీర్తి తేవాలి.

— డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్

మానవుడు శ్రమించేటప్పుడు పొందుతున్న ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేసేదే
నిజమైన కళ. — విలియమ్ మోరిస్

సహజశక్తి ప్రకాశితమగు రసజ్ఞాన విద్యయే కళ. — ఒక సూక్తి
శ్రమ చక్రానికి బందీ (బానిస) అయిన వాడికి ప్లేబో తత్వాలు. సైయాడిస్
నృత్యాలు నిరర్థకాలు — ఎక్స్‌వీన్ మార్క్ హోమ్.

కళ అంటే జీవితం తాలూకు పాఠ్య గ్రంథం. — చెర్నిషెవ్‌స్కి.

ప్రజల సంపదనుంచి కళ తన్ను వేరుచేసుకోజాలదు. — ఎ.ఎ. జడనోవ్

కళ అన్నది ఒక విశ్వజనీనమైన భాష. — ఒక సూక్తి

శ్రీ కర్నాటని అభినందిస్తున్న సౌజన్యమూర్తి శ్రీ మాజేటి రామచంద్రరావు

People's Actor

Andhra has a rich tradition of varied forms of folk arts. Some of them are peculiar of the native genius to the Telugu people. Golla Suddulu, Jamukula Katha, Burra Katha, Kola-taalu and Veedhi Bhagavatam, are some of them which have thrilled generations of people and would have become defunct but for the efforts of dedicated persons like Karnati Lakshminarasaiah to keep them alive. All those forms had played notable roles at different stages in rousing people to action but now with fast-moving media taking its due place in the changing times, it may be quite natural for them to be relegated into the background but their inherent virility as art forms will continue to sway the masses, though in a lesser measure, by the sheer force of the talent of the surviving exponents.

Karnati has so much identified himself with all these theatre arts that it is perhaps more apt to refer to him as all institution than as an individual. If for nothing else, Just for the sweep of his versatility and undivided devotion, he has a unique place in the history of Andhra theatre. To have spent 40 out of his 55 years of life on and for the stage is no small thing and it reveals Karnati. The man which is as much as to say Karnati. The artiste for in his case they are one and the same. The citizens of Vijayawada revealed that they were second to none in recognising talent by honouring him here last week and conferring the title "Prajanatudu".

While Karnati's proficiency in the folk arts is undoubtedly of a high order, it is as a character actor par excellence he will be remembered for ever. Starting his life as a teacher of Urdu in Khammam district, he was a discovery of Dr. G. Raja Rao of Praja Natya Mandali when he saw him in the role of Narayana Rao in 'Mundadugu'. a play which caused a great sensation in forties. With his role of Mangali Ramudu in 'Maa Bhumi' Karnati came to stay and never looked back. As Raghava Reddy in 'Tufaan' with C. Nagabhushanam and Chadalavada

Kutumba Rao in the supporting cast. Karnati gave a new direction to the theatre movement in Andhra and inspired great actors like K. Venkateswara Rao. Mr. Chatla Sreeramulu, Stage Director. Andhra University, Waltair, who has nothing short of adoration for Karnati says that his performance in "Evaru Drohi" an extempore play wherein he answers questions from the audience was to be the trendsetter for the art of improvisation and forerunner of Natyavadhanams now conducted.

"Burra Katha" as a popular folk art attracted the nation wide attention and won the acclaim of discerning critics when he collaborated with Nazar. A stalwart in that art and gave more than thousand performances all over the country. In combination with Mikkilineni and Umamaheswara Rao, he established himself as "Jamukula Katha" artiste by his superb performances.

The most striking quality of Karnati is his humility. How much he has endeared himself by this trait in him could be seen by the number of individuals and associations that vied with each other to garland him in that function in Kalakshetram. Vempati Chinna Satyam the veteran Kuchipudi teacher who came all the way to present the ballet "Sri Krishna Parijatam" on this occasion expressed his pleasant surprise that a fellow-artiste could find such an abiding place in the hearts of so many from different walks of life. It was indeed a great tribute to the multi-facted personality of Karnati Lakshminarasayya.

— Andavilli Satyanarayana.

సమతావాది కర్నాటి

అది 1962వ సంవత్సరం. విజయవాడలో ఆంధ్ర ఆర్ట్ థియేటర్ ప్రాంగణంలో నేను, నా మిత్రులం రా. వి. శాస్త్రి “తిరస్కృతి” నాటకం రిహార్సల్ చేస్తున్నాము. ఇంతలో చిరునగవుతో, కమ్మని పలకరింపులతో ఒకా యన మా వద్దకు వచ్చారు.

వారి మాటల పొందిక, భాషలో లాలిత్యం, హావ భావాలలో సంస్కారం, సభ్యత నన్నెంతో ఆకర్షించాయి. వారే శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీనరసయ్య.

ఋత్రకథ కళాకారుడిగా రంగప్రవేశం చేసిన ఈ కర్నాటి ఉన్నత స్థాయి నటుడిగా ఎలా ఎదగ గలిగారు ? అనేక సాహిత్య, సాంస్కృతిక పేదికలపై ప్రసంగించి వివిధ సమస్యలను తమ శాస్త్రీయ దృక్పథంతో వివాదాలకు అతీతంగా ప్లేషేషన్ చేసి మేధావుల ప్రశంసలు ఎలా పొందారు ? ఎన్నో ఆదర్శ వివాహాలకు సకలజన ఆమోద యోగ్యంగా ఎలా ఆచార్యత్వం వహించగలిగారు ? అచంచల ధీక్ష, నిర్విరామ కృషి, తనకు తెలియనిది తెలుసుకోవాలనే తపన, ఎదుటి మనిషిలో మంచితనాన్ని గ్రహించడం, అన్ని వర్గాలపట్ల సమభావం — అన్నిటికీ మించి మానవతా దృక్పథం—ఇవే వీరి ప్రగతికి సోపానాలు !

ఇటువంటి సచ్చీలుడు, సౌమ్యమూర్తి, సమతావాది కనుకనే అందరి మన్ననలు పొందగలిగారు శ్రీ కర్నాటి.

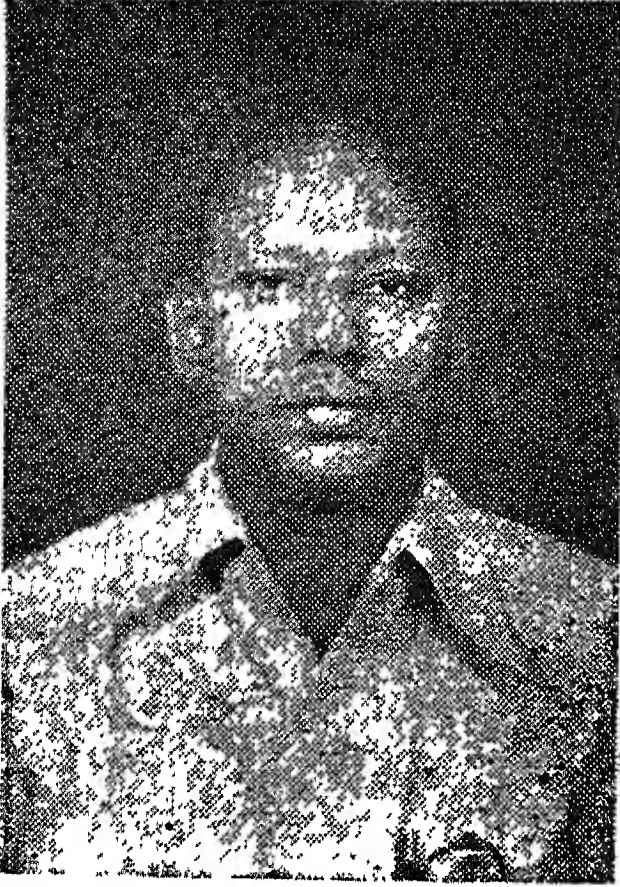
అందుకే ఆ నాటి నుండీ నాకాయన ‘అన్న’ !

‘అన్నా’ అందుకో ఈ చిన్ని తమ్ముడి కళాంజలి ! !

వి. కె. ఎమ్. తిలక్

(డెప్యూటీ న్యూస్ ఎడిటర్, “ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్”)

~~~~~

శ్రీ కర్నాటి లక్ష్మీ నరసయ్యగారితో నాకు షుమారు 10 సంవత్సరముల నుండి పరిచయమున్నది. తన శక్తిని, మేధా సంపత్తిని, జీవిత సర్వస్వాన్ని కళారంగానికి వినియోగించిన కళాతపస్వి వారు. కళను ప్రజలకోసమే వినియోగించి తద్వారా సమాజ ప్రగతికి తోడ్పడి అందరి ఆదర్శమానాలు చూరగొన్న ఆదర్శవ్యక్తి మా లక్ష్మీనరసయ్యగారు. వారు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలతో వర్తిల్లాలని కోరుతూ,

మిత్రుడు

కె. ఎల్. హనుమంతరావు

ప్రెసిడెంటు

విజయవాడ ఐరన్ అండ్ హార్వేర్ మర్చంట్స్ కమ్మర్షియల్ కాంప్లెక్స్ వెల్ ఫేర్ సొసైటీ, విజయవాడ.

*

*

*

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారికి రంగ స్థలమే పుట్టిల్లు. కళాకారులే కుటుంబ సభ్యులు. ప్రేక్షకులు, కళాపోషకులే మార్గ దర్శకులు. సమాజ శ్రేయస్సే వారి లక్ష్యం. అట్టి మహోన్నత వ్యక్తికి నా శుభాకాంక్షలు.

మిత్రుడు.

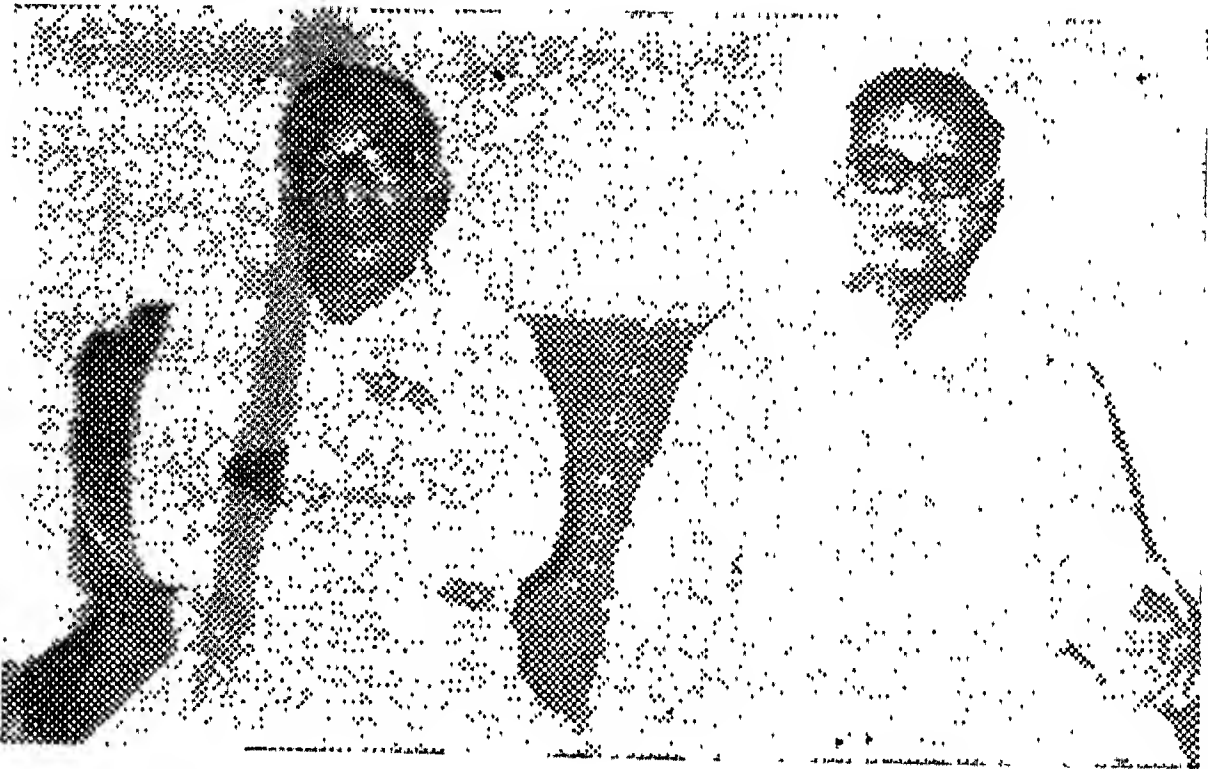
శివకోటి యోగానందము,

పోషకులు, ఆంధ్ర నాటక కళా సమితి, విజయవాడ.

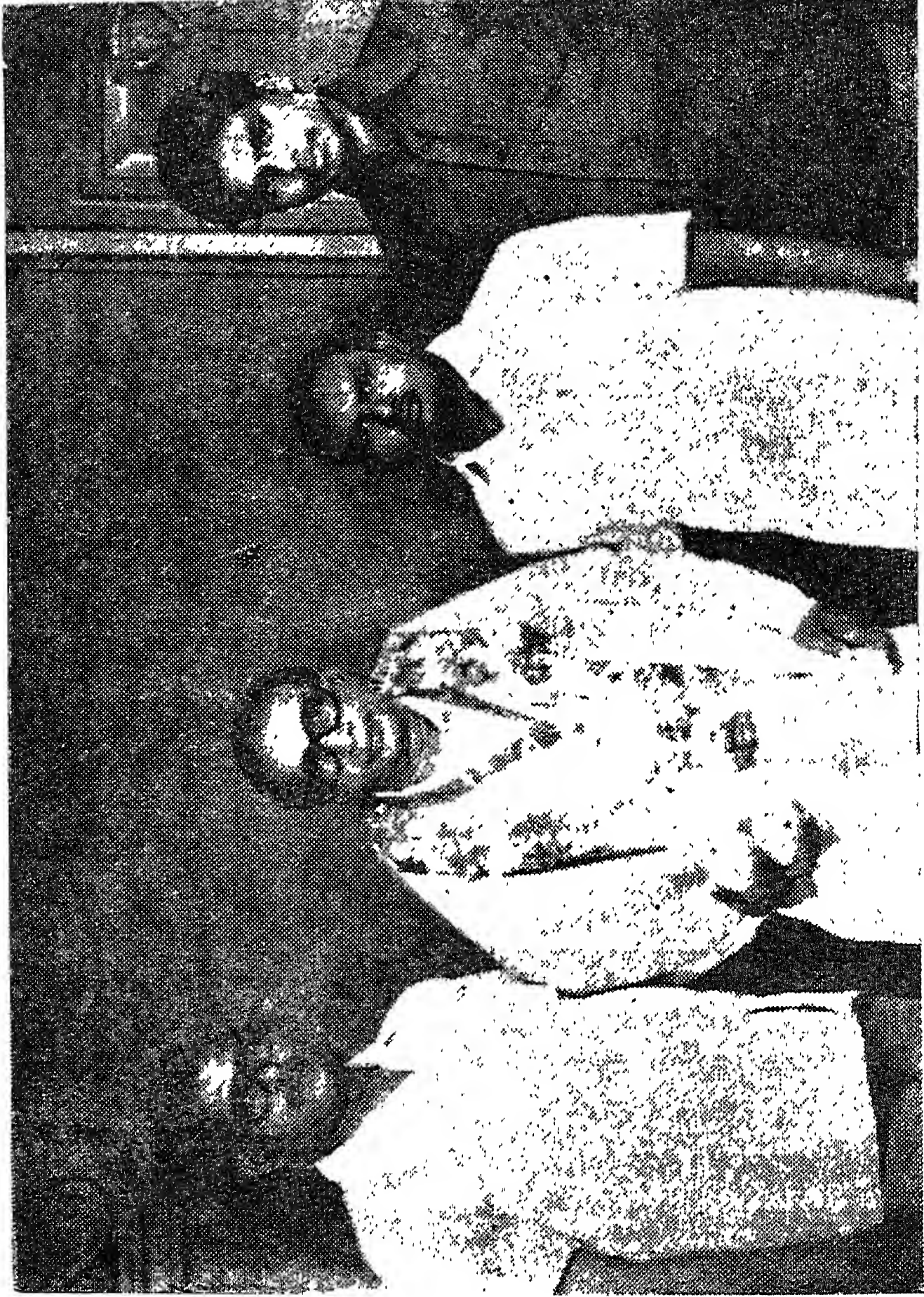

ఆంధ్రప్రదేశ్ నాటక అకాడమీవారు విజయవాడలో నిర్వహించిన నాటకోత్సవాల
సందర్భంగా సత్కరింపబడిన శ్రీ కర్నాటి (ఎడమ నుండి) శ్రీ సుంకర కనకారావు,
శ్రీ బి. కృష్ణారాజు, నగర మేయర్ శ్రీ టి. వెంకటేశ్వరరావు

శ్రీ కర్నాటితో సౌమ్యమూర్తి శ్రీ వి. ఆర్. శాస్త్రి

శ్రీ కర్నాటికి బంగారుపతకం సమర్పించిన సందర్భంలో శ్రీ శిష్టా వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శర్మ.

శ్రీ కర్నాటి, శ్రీ నూకల చినబ్రహ్మయ్య, చి॥ జె. యన్. ప్రసాద్.

శ్రీ కర్నాటకీ

శుభాకాంక్షలు

తెలుగునాట యెందరో మహా వక్తలున్నారు. మహా నటులున్నారు. మహా కవులున్నారు. మహా రచయిత లున్నారు. అయినా వక్తలు రచయితలు కావడం, రచయితలు వక్తలు కావడం అరుదు. అలాగే కవి నటుడు కావడం, నటుడు రచయిత కావడం కూడా అబ్బురం. ఈ లక్షణాలన్నీ వున్నా కార్యనిర్వహణ దక్షత కలిగి వుండడం మరి పేర్కొని తీరవలసిన విశేషం.

ఆపులు శ్రీ కర్నాటకీ లక్ష్మీనరసయ్యను “మహా వ్యక్తి” అనడానికి నేను సాహసిస్తున్నానంటే యీ విశిష్టతలన్నీ ఆయనలో మూర్తీభవించి వున్నందువల్లనే. వక్త గా...

వక్తృత్వం ఒకకళ. మామూలుగా వేదికలపై జరిగే రాజకీయోపన్యాసాలన్నిటినీ వక్తృత్వానికి నిదర్శనలుగా నేను అంగీకరించలేను. అలాగే గంటల తరబడి అనర్గళంగా గంభీరోపన్యాసాలీయడాన్ని, ఎదుటివారికి అర్థంకాని, జటిల సమస్యలను పుష్కలంగా ప్రయోగించి ప్రసంగించడాన్ని వక్తృత్వ మనడంలో అర్థంలేదు. తాను చెప్పవలసిన అంశాన్ని శ్రోతలకు అర్థమయ్యేటట్టు స్పష్టంగా వివరించడమే అసలైన వక్తృత్వం కాగలదు. అంతేగాదు, తన ప్రసంగాన్ని వింటున్న శ్రోతలు ఏ తరహా వారో, ఏ తీరులో, ఏ భాషలో, ఏ వివరణలతో ప్రసంగిస్తే వారికి సులభంగా అవగాహన కాగలదో నిర్ణయించుకొనగలగడం వక్తల కుండితీరవలసిన ప్రధాన లక్షణం.

కొందరు వక్తలు ఎంతసేపయినా అనర్గళంగా ఉపన్యసిస్తారు. ఆ పదలాలిత్యం, ప్రవాహ ధోరణి అందరినీ ఆకర్షిస్తాయి కూడా. ప్రసంగాన్ని వింటున్నంతసేపూ శ్రోతలు “సెహబాష్” అనుకుంటారు. తీరా ఉపన్యాసం ముగిసిన తర్వాత ఆ వక్త చెప్పిన దేమిటి? అని తర్కించుకుంటే ఏమీ గుర్తుండదు. అంతే ఆ ప్రసంగంలో శ్రోతల్ని అప్పటికప్పుడు ఆకట్టుకునే పదలాలిత్యమే వున్నదిగాని భావావేశం లేదన్నమాట.

శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్య గంభీరోపన్యాసకులు కారు. వారి ప్రసంగంలో ప్రవాహ ధోరణి కానరాదు. కాని ఆయన సినలైన వక్త.

తాను ఏ అంశాన్ని గురించి మాట్లాడవలసి వచ్చినా తూచి మాట్లాడి
తు.చ. తప్పకుండా వివరించడం ఆయనకు స్వతః సిద్ధంగా అలవడిన విద్య. చె
విషయాన్ని సూటిగాను, సింపుల్ గాను చెప్పడంలో ఆయనతో పోల్చదగిన
కొద్దిమందే వుంటారు.

నటుడుగా - ప్రయోక్తగా....

ఇక రంగస్థల నటుడుగాను, ప్రయోక్తగాను లక్ష్మీనరసయ్యగారి పేరు తె
వారికి సుపరిచితమే.

తనకు నచ్చిన పాత్రలను మరెవరూ పోషించలేనంత అద్భుతంగా వా
పోషిస్తారు. కిరాయి కోసం ఏ పాత్రనైనా వేసే మనస్తత్వం కాదు వారిది. నా
కళను ఆయన ధనారనకే వినియోగించుకుంటే ఏనాడో పౌరాణిక నాటకాలను చే
వారు. నిజానికి పౌరాణికాల్లో కృష్ణ పాత్రవంటి వాటికి ఆయన పర్సనా
బ్రహ్మాండముగా నప్పుతుంది. కాని ఆయన లక్ష్యం వేరు. కళ మానవ శ్రేయస్సు
వినియోగపడాలన్నది ఆయన నమ్మిన సిద్ధాంతం. అందువల్లనే ప్రజా సమస్య
ప్రతిబింబింపచేసే సాంఘిక నాటకాలకు ఆయన ప్రాధాన్యమిస్తారు. వాటిలోనేనటిస్తా

నాటక ప్రయోక్తగా లక్ష్మీనరసయ్యగారి ప్రతిభ అనన్య సామాన్యం. .
ప్రదర్శన యివ్వాలంటే ఆ యతివృత్తంలోని పాత్రలకు తగిన నటీనటుల
ఎన్నుకోవడం సాధారణ విషయం కాదు. లక్ష్మీనరసయ్యగారికి మాత్రం అది వెన్న
నేర్చిన విద్య. ఇక- ప్రదర్శనలో ఎలాంటి చిన్న లోటుపాట్లు సహితం రాకుం
ముందే జాగ్రత్త పడడం ప్రయోక్తగా ఆయన ప్రతిభకు తార్కాణం. నటీనటుల
ఎన్నుకొనడంలోగాని, నాటకాన్ని ఎంపిక చేయడంలోగాని, ఆయనంత నిర్మో
మాటంగాను, నిష్పక్షికంగాను వ్యవహరించేవారు యీనాడు చాలా తక్కువమం
కనిపిస్తారు.

వ్యక్తిగా....

ఇక- వ్యక్తిగా శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు అమృత హృదయులు. చిన్నవార
పెద్దవారు అన్న తారతమ్యంతో నిమిత్తం లేకుండా ఎవరినైనా చిరునవ్వుతో
మన్నిస్తూ, నిండుమనసుతో పలకరించడం ఆయనకు ఎప్పుడూ వున్న అలవాటు.
అలాగే అవసరమైన సందర్భములలో తోటివారికి తోడ్పడి తీరాలన్నది ఆయన ఆచ
స్తున్న సిద్ధాంతాలలో ఒకటి. వీటన్నిటినీ మించి మరొక విశేషం. వాస్తవానికి యీనాడు
తెలుగు నాటకాల అగ్రశ్రేణి రంగస్థల నటులలో ఆయనొకరైనా, చూదామన్నా
ఆయనలో గర్వం, అతిశయం కానరావు. ఆడంబరం అసలే కనిపించదు.

కళావాచస్పతి శ్రీ జగ్గయ్యగారు చెప్పినట్టు శ్రీ లక్ష్మీనరసయ్యగారు ప్రజ
నటుడు. ఆయనకు నా హృదయపూర్వక శుభాకాంక్షలు.

—కృష్ణమూర్తి